Ante Zovko

Stjepan Horžić

mučenik za Boga i Hrvatsku

Ante Zovko

Stjepan Horžić mučenik za Boga i Hrvatsku

Nakladnik:
Župa Blažene Djevice Marije Žalosne
Stari kraj 51, 51315 Mrkopalj
tel. 051 833 234
mob. 091 589 18 58
e-adresa: zupamrkopalj@gmail.com

Recenzenti:
msgr. dr. Stjepan Kožul
doc. dr. Wollfy Krašić
Danijel Vidović

Urednik:
Petar Marija Radelj

Slog i tisak:
Denona d.o.o., Zagreb

Tiskano u siječnju 2025.

Naklada: 1.000 komada

MSKB: 978-953-49113-2-7

Zapis CIP dostupan je u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001254193.

Ante Zovko

Stjepan Horžić

mučenik za Boga i Hrvatsku

Mrkopalj, 2025.

Proslov

Gorski kotar natopljen svećeničkom krvlju

„O Gorski kotaru, ti divni gorski kraju, što se to u tebi događa? Na ovim tvojim nebotičnim visinama, gdje bi se ljudske duše morale same po sebi dizati do nebeskih Božjih visina, u carstvo uzvišenih i plemenitih misli i osjećaja, promatrajući divna djela stvaralačke Božje moći koja ih okružuju, zaboraviše mnogi ljudi, djeca tvoja na sve što je lijepo i dobro, plemenito i sveto, jer se otrovaše nesretnom naukom degeneriranog Židova Marxa, ludoga Lenjina i tiranina Staljina. I ti si, Gorski kotaru, postao razbojište dvaju svjetova, razbojište dobra i zla. Postao si okrutan kao divlja zvijer koja ždere vlastitu djecu svoju. Postao si progonitelj djece Božje i sljedbenika Kristovih. Postao si ubojica poslanika Božjih. Zar si zaboravio čast i dostojanstvo svoje? Zar si zaboravio riječ Gospodinovu i u njoj prijetnju Njegovu: *„Evo, ja šaljem proroke i poslanike svoje k vama, a vi ćete jedne ubiti i raspeti, a jedne bičevati i od grada do grada goniti, da dođe na vas sva krv pravedna od krvi Abela pravednoga do krvi Zaharije, sina Barahijina, koga ubiste među hramom i oltarom. Jerusolime, Jerusolime, koji kamenuješ proroke moje i ubijaš one, koji su poslani k tebi, ostavit će ti se kuća tvoja pusta, jer ti kažem: Ne ćeš me odsada vidjeti, dok ne spoznaš opačinu svoju i dok ne rečeš: Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje!“*[1]

Komunisti su u Gorskom kotaru ubili sedam katoličkih svećenika. Evo njihovih imena i zadnjih služba na kojima su djelovali:

– Andrija Loušin (57), župnik u Lokvama (29.7.1879. – 11.4.1937.),

– Ladislav Šporer (48), župnik u Delnicama (1.5.1893. – 24.12.1941.),

[1] Početak govora vlč. Ivana Butorca nad mrtvim tijelom župnika Ladislava Šporera, prigodom njegove sahrane na groblju u Mrkoplju 27. prosinca 1941. Navedeno prema: don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 634.

– Zvonimir Ante Milinović (29), župnik u Podstenama (2.6.1914. – listopad 1943.),
– Josip Pretner (57), župnik u Liču (15.2.1886. – listopad 1943.),
– Juraj Matijević (43), župnik u Gerovu (19.10.1900. – listopad 1943.),
– Vjekoslav Gržanić (41), župnik u Ravnoj Gori (8.6.1902. – listopad 1943.) i
– Stjepan Horžić (26), kapelan u Mrkoplju (26.12.1918. – 30.1.1945.).

U prijeratnim Lokvama djelovala je snažna organizacija Komunističke partije koja je mlade ljude vrbovala i slala u Španjolski građanski rat. Župnik Loušin (57) javno je ustao protiv toga i nastojao je odvratiti mladiće svoje župe od kominternovskih planova i promidžbe. To je izazvalo bijes komunističke ćelije čiji su ga članovi odlučili kazniti najstrožom kaznom. Jedna skupina vrbovanih mladića, prije svoga odlaska u Španjolsku, provalila je u njegovu sobu i ubila ga jakim udarcem u glavu s dubokom povrjedom lubanje.[2]

Tek nakon 22. lipnja 1941., dakle nakon napada nacističke Njemačke na SSSR (tek tada, ne prije, jer su do tada komunisti bili gotovo lojalni Nezavisnoj Državi Hrvatskoj),[3] Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske (CK KPH) upućuje na primorsko-goransko područje skupine iskusnih revolucionara i internacionalaca, preživjelih povratnika iz Španjolskoga građanskoga rata. Bili su to odani sljedbenici Kominterne, tajne međunarodne terorističke organizacije, spremni učiniti sve što Komunistička partija od njih traži. Među njima ključni su Veljko Kovačević, kao vojni zapovjednik i Ivo Vejvoda kao politički komesar.[4]

---

[2] Prema knjižici *Svećenici Riječke nadbiskupije žrtve rata i poraća*, Riječka nadbiskupija, Nadbiskupijsko djelo za zvanja, Rijeka, lipanj 2010., str. 18–19.

[3] *Dan antifašističke borbe: Što se dogodilo 22. lipnja 1941. u šumi Brezovica prema svjedočanstvu Lojze Buturca*: „Prvih dana travnja 1941. srušen je noću u Sisku spomenik kralja Petra Karađorđevića. Za taj su čin osumnjičeni sisački komunisti i tako zvani „frankovci" (kasnije su se prozvali ustašama), jer su im ciljevi bili podjednaki u odnosu na Kraljevinu Jugoslaviju. Na kratko su se našli zajedno u zatvoru. Zbog toga a i radi toga što su Hitler i Staljin potpisali neki svoj sporazum, u vremenu travanj – lipanj između sisačkih komunista i ustaša nije bilo nekih većih problema. Međutim, problemi su nastali, i to veoma ozbiljni, kad je Hitler prekršio sporazum sa Staljinom i 22. lipnja 1941. napao Sovjetski Savez."
https://narod.hr/kultura/dan-antifasisticke-borbe-sto-se-dogodilo-22-lipnja-1941-u-sumi-brezovica-prema-svjedocanstvu-lojze-buturca-3 (22.6.2022.)

[4] Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-1831- kutija 5, Tekst (bez autora i datuma) Vojne jedinice u Gorskom kotaru i Primorju donosi: „Ustanak u Gorskom kotaru i primorju počeo je u julu 1941. u planinama Gorskog kotara. (...) u mjesecu septembru 1941. formiran je Primorsko-goranski partizanski Odred sa komandantom Veljkom Kovačevićem i politkomesarom Ivom Vejvodom (...) Koncem 1941. godine Primorsko-goranski partizanski odred preraščuje u Štab V. Operativne zone. (...) Na čelu V. Operativne Zone bili su kao komandant Veljko Kovače-

Ovaj potonji ujedno je i pokretač zloglasnoga *Goranskoga vjesnika* čijim ćemo se prilozima u više navrata baviti na stranicama ove knjige.[5] Bez znanja njih dvojice na ovome se prostoru ništa nije moglo dogoditi i sve što se dogodilo jest trag njihova krvavoga rukopisa.[6] Njihovo djelovanje poglavito je bilo usmjereno na rušenje Nezavisne Države Hrvatske. U početku su to bile najobičnije diverzantske akcije. Tako im je glavni uspjeh bilo postavljanje eksploziva pod vlak na pruzi Rijeka – Zagreb. Prva takva veća akcija izvedena je između željezničkih postaja Fužine i Lič gdje je u noći od 9. na 10. rujna 1941. minirana i razorena željeznička pruga i oštećena lokomotiva.[7]

Poseban promidžbeni i psihološki odjek imala je akcija ubojstva delničkoga župnika Ladislava Šporera (48). Njega su komunistički aktivisti ubili na kućnom pragu, na Badnjak 24. prosinca 1941. dok se, u rano jutro, spremao otići odslužiti zadnju zornicu. Smrt župnika Šporera „duboko je odjeknula u čitavom Gorskom kotaru, gdje je bio osobito poštivan“.[8] Bez obzira na to je li iz revolvera pucao komunistički pomladak Milan Rustanbeg ili skojevac Franjo Rački, ili možda, što se čini najvjerojatnijim, Nikola Rački Koljka,[9] iza ovoga mučkoga ubojstva kao glavni nalogodavci stoje spomenuti Kovačević i Vejvoda.

Krvavi rukopis toga nerazdvojnoga dvojca, koji su bili gospodari života i smrti toga vremena, bit će osobito vidljiv i u tolikim drugim

vić, a kao politkomesar Ivo Vejvoda.“; Bojan Mirosavljev, *Ratna kronika – Ustanak u Gorskom kotaru i Hrvatskom primorju*: „Na sastanku u Delničkom partizanskom odredu na Vlaškim vodama 13. rujna razmatrana su pitanja u vezi formiranja partizanskih jedinica i akcija protiv okupatora. Tom prilikom određen je Štab za Hrvatsko primorje i Gorski kotar kojega su sačinjavali VELJKO KOVAČEVIĆ, komandant, IVO VEJVODA, politički komesar (obojica su bili španjolski borci) i TOMO STRIŽIĆ, operativni oficir.“ https://sabh.hr/ratna-kronika-ustanak-u-gorskom-kotaru-i-hrvatskom-primorju/ (10.10.2024.).

5 Veljko Kovačević, *Ratna sjećanja: dani koji ne zalaze*, Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1989., str. 207: „Vejvoda, kome pero ide od ruke, ima naročiti smisao za agitaciju i propagandu. On priprema i list »Goranski vjesnik«, koji treba da počne da izlazi za koju nedjelju, ili najviše za mjesec dana. Međutim, svakodnevno, bar na jednom listu papira, štampaju se naše vijesti i dijele narodu i partizanima.“

6 Prema knjižici *Svećenici Riječke nadbiskupije žrtve rata i poraća*, Riječka nadbiskupija, Nadbiskupijsko djelo za zvanja, Rijeka, lipanj 2010., str. 42.

7 Prema knjizi Gorski kotar, ur. Josip Šafar, Delnice, 1981. str. 110 i 111.

8 *Službeni vjesnik Biskupije senjske*, br. 1/1942 od 18. veljače 1942., str. 69–70; Anto Baković, *Hrvatski martirologij*, str. 635.

9 Nikola Rački-Koljka, *Sjećanja na revoluciju*, Rijeka, 1984., str. 195. Nikola Rački iz Delnica bio je član KPJ od 1935., a već sredinom srpnja 1941. godine pridružio se partizanima. Obnašao je dužnost partijskoga sekretara čete, pa polit-komesara, dok je od svibnja 1942. godine bio sekretar Kotarskoga komiteta KPH Delnice. Nakon što je u studenom 1942. stvoren OK KPH za Gorski kotar, postao je njegov član, a od 1943. godine i njegov sekretar.

ubojstvima svećenika u Gorskom kotaru, osobito u jesen 1943. Kao kada se ukine lovostaj na divljač, tada je započeo pravi odstrjel župnika u Gorskom kotaru. Bez suda i sudišta, na najokrutniji način likvidirani su: Zvonimir Ante Milinović (29), župnik u Podstenama, Josip Pretner (57), župnik u Liču, Juraj Matijević (43), župnik u Gerovu i Vjekoslav Gržanić (41), župnik u Ravnoj Gori. Ni za jednoga od njih ne zna se ni točan datum smrti, niti im se, osim jednomu, zna za tijela[10] kako bi barem bili dostojno sahranjeni.[11]

Zadnja svećenička *žrtva* u tom nizu je vlč. Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju i upravitelj *župa* Ravna Gora i Vrbovsko, kojemu je posvećena ova knjiga. Iako u trenutku njegove likvidacije ni Kovačević ni Vejvoda više nisu bili fizički prisutni na području Gorskoga kotara, njihova suradnička mreža i dalje je gospodarila tim prostorom te je bila pod njihovim utjecajem spremna provoditi njihove naputke.

Neshvatljivo je da je, usprkos tolikim zločinima nad katoličkim svećenicima, dva desetljeća kasnije, Sveta Stolica godine 1964., toga istoga Ivu Vejvodu, tada ambasadora Jugoslavije u Rimu, *odlikovala ordenom Velikoga križa reda Sv. Silvestra!*[12] Dakle, sve to usprkos njegovoj odgovornosti za umorstva tolikih nedužnih Hrvata katolika.

No, s propašću Jugoslavije propala su i ova dvojica. Ivo Vejvoda umro je 1. prosinca 1991., a Veljko Kovačević počinio je samoubojstvo 24. svibnja 1994.[13]

Valjda i u tome treba prepoznati barem zrnce zemaljske pravde.

---

[10] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij*, str. 427, piše o vlč. Juraju Matijeviću: „ubijen od četničko-partizanske ruke 15. listopada 1943. i pokopan 6. studenoga 1943. na groblju na Trsatu – Sušak."

[11] Prema knjižici *Svećenici riječke nadbiskupije žrtve rata i poraća*, Rijeka, lipanj 2010.

[12] Tomislav Dragun, Vatikansko odlikovanje za Ivu Vejvodu (1): „U broju 4. od 23. veljače 1964. objavio je 'Glas Koncila' vijest, da je ambasadora Jugoslavije u Rimu Ivu Vejvodu papa Pavao VI. odlikovao ordenom 'Velikoga križa reda Sv. Silvestra'. I tomu nadodao komentar 'da je Ivo Vejvoda prošle godine (1963.) zastupao Jugoslaviju na sahrani pape Ivana XXIII. i na krunidbi Pavla VI.'. Uistinu je 'drug' Vejvoda bio onaj 'diplomat' koji je u ime komunističke Jugoslavije započeo pregovore sa Sv. Stolicom za moralnu rehabilitaciju Titova režima pred svjetskom javnošću i katoličkom oporbom u Hrvatskoj i nešto Sloveniji. Pregovora koji su doveli do potpisivanja Beogradskoga protokola, ponovne uspostave diplomatskih odnosa između Vatikana i Jugoslavije. https://www.hrvatski-fokus.hr/2022/10/43816/ (24.10.2022.).

[13] Wikipedija na srpskom sr.wikipedia.org na stranici Вељко Ковачевић (10.10.2024.).

Uvodnik

Na visine!

Stjepan Horžić kao da svoj dolazak u Mrkopalj, pred kraj 1942., opisuje u svojoj propovijedi na Staru godinu. On je taj mladić koji stoji sa svojim stijegom na kojemu piše njegova lozinka *EXSCELSIUS* – Na visine:

„pojavio se jedne zimske večeri u visokim gorama (...) Mrak je u svilenu, crnu koprenu ovijao kraj i od svietala u kućama caklio se vani snieg. Susreo ga jedan čovjek i upozoravao neka ne ide dalje, jer je dan već na izmaku, pada noć, a (...) vrhunci (su) tako opasni kad padne noć. No mladić je samo uzdigao oči na svoj stieg, na svoju zastavicu s nadpisom: EXCELSIUS – i pošao dalje.

Ubrzo ga je susreo i jedan drugi i taj ga stao zaklinjati neka čuva i štedi svoj mladi život. Jer evo noć je već pala, skliže se na svakom koraku, na sve strane grozni ponori, svijetla nema i na svakoj stopi vreba smrt."

Rat je, vrijeme previranja i smrti, na svakome koraku su četnici, partizani, komunisti... Neka pazi što govori i čini, najbolje je šutjeti i biti jako pažljiv. *„Ali mlad je putnik samo još čvršće privio uza se svoju zastavicu, prošaputao: EXCELSIUS – i pošao dalje: Na visine.*" Valjda negdje prema Drgomalju iznad Delnica...

Nije slučajno što se danas u vremenu tolikoga razvoja robotike i umjetne inteligencije sve otvorenije susrećemo s pitanjem što će biti s čovjekom? U svijetu tolikih antropoloških izazova, u vremenu u kojemu posvuda odzvanjaju pojmovi poput transhumanizma, rodne ideologije, woke-kulture itd. čovjek kao vrsta kao da postaje beskorisno, nepotrebno i suvišno biće. Kako smo do toga došli? Dok se naša civilizacija u znanstvenom i tehnološkom pogledu dizala do nezamislivih vrhunaca, koji su doista fascinantni, čovjek se u moralnom i duhovnom pogledu sve više i više srozava do samoga dna. Nismo prepoznali geslo sa stijega mladića s početka ovoga teksta *„EXSCELSIUS – Na visine!"* Što on znači? Vlč. Stjepan u nastavku svoga zapisa otkriva da je to *„put*

prema savršenijem kršćanskom životu". To je put ili uspinjanje kojim je on sam išao. Da bi čovjek zaista ovladao današnjim znanstvenim i tehnološkim procesima on bi i na moralnom i duhovnom području trebao dosizati vrhunce o kojima govori vlč. Horžić. Da bi u današnjem svijetu tolike digitalizacije čovjek zaista bio sretan morao bi biti svet na moralnom i duhovnom planu. Tek tada bismo govorili o skladu, o uspješnom svijetu i uspješnoj i sretnoj uljudbi.

Drugim riječima, ovo današnje stanje čovjeka i svijeta, iznova ukazuje kako je čovjek biće jednoga prevažna odnosa. To je odnos sa Stvoriteljem. Čovjek je stvoren za odnos s Bogom. Bez toga odnosa on luta, gubi se, rasplinjuje se i postaje suvišan. Bog je taj koji nas jedini može učiniti potpunima i savršenima, nikako nekakav transhumanizam. Zato, u današnjem svijetu kao da će nam iznova postati važni i razumljivi pojmovi otkupljenja i spasenja čovjeka. I svi oni koji su poput Horžića nosili stijeg s natpisom „EXSCELSIUS".

Vlč. Stjepan bio je onaj koji je, od Boga u život mu poslane ljude, u prvom redu htio pozvati i osposobiti za taj odnos duše i Boga. To se vidi u primjeru njegova polubrata Josipa, njegove sestre Ruže, djevojaka iz Marijine kongregacije u koju ih je okupljao ili u slučaju mladića iz Mrkoplja koje odvraća od odlaska u šumu. Nesuđenomu sjemeništarcu Juraju Petroviću reći će: „Ti ćeš svakako uspjeti u želji da budeš svećenik – samo se moli."

Tema smrti

Govoreći o Horžiću, govorimo o kratkoći jednoga života koji je ostavio tako snažan trag. Toliko je toga mogao dati u duhovnom, intelektualnom, stvaralačkom pogledu. To mu nije omogućeno. Kao da je slutio i znao što će se dogoditi. Slutio je tu kratkoću. Toliko da njemu postaju bitni sati, minute pa i sekunde života:

> „Svaki dan sam ti dao 24 sata, t.j. 1.440 minuta i od tih 1.440 minuta ne bi ni onih zadnjih 40 minuta trajala ona molitva, koje si mi dužan, i ni to mi nisi htio dati!"[14]

Ni jedan trenutak života ne smije biti upropašten beskorisnošću i besmislom. Svaki trenutak nam je darovan. Moramo ga darovati Dari-

[14] Stjepan Horžić, Propovijed na Staru godinu 31. prosinca 1942.

vatelju. Takav pristup mogu imati i do te zrelosti doći samo duhovno i moralno najsnažniji među nama. Tu izgrađenost je imao i vlč. Horžić. Vrijeme mu je bilo dragocjeno i on je znao da ga mora iskoristiti. Jer:

> „Možda nam je to mnogima posljednja stara godina u životu".[15]

S iskustvom smrti susreo se u dvanaestoj godini kada mu umire majka. To će ga odrediti za cijeli život. Od tada, tema smrti poput neke niti neprestano se provlači kroz njegov život. I u njegovim postupcima i u njegovim riječima. S kraja njegova gimnazijskoga školovanja na zagrebačkoj Šalati očuvana je zbirka pjesama Đure Sudete (1903.–1927.) na kojoj je Stjepanov potpis. Uopće ne čudi što je u Sudetinu pjesništvu pronalazio samoga sebe. I tamo je tema smrti istaknuto zastupljena. Poezija je njegova velika ljubav i strast. Iz ovo malo očuvanih njegovih propovijedi vidimo da je izvrstan poznavatelj hrvatske poezije i literature. O tome najbolje govore navodi kojima se služi: Hugo Badalić, *Majka*; Antun Gustav Matoš, *Gospa Marija*, Izidor Poljak, *Mati*, Vladimir Nazor, *Annuntiatio*, *Maris Stella*, *Plan*; Ante Jagar, *Sonetni vienac*, Dragutin Domjanić, *Spomen na Mariju Bistricu…*

Stjepan i sam piše pjesme. Prava je šteta i gubitak što je sve to očito uništeno. U senjskim bogoslovnim danima sudjelovao je u zadušnicama i komemoracijama za Zrinske i Frankopane, prerano preminuloga, ali iznimno važnoga biskupa Ivana Starčevića, za Senjske žrtve itd. U svim tim primjerima smrt je tako nešto kobno. Kao član Marijine kongregacije svaki je dan molio molitvu *Presvetoj Djevici i Majci Božjoj Mariji* koja završava ovim retkom: „Misli na me, i ne ostavi me u čas smrtni. Amen."

Očuvane su samo dvije njegove propovijedi i jedno predavanje, a u njima je tako istaknuta slutnja o skoroj vlastitoj smrti i mučeništvu. Evo nekih od tih redaka u kojima kao da jasno i nedvosmisleno vidi sve što će se dogoditi:

> „Ni mi ne možemo biti bez žrtava kad se žrtvuju svi, ali cilj naših žrtava neka bude u prvome redu Bog… Danas je ponovo došlo vrieme mučenika i tko zna, ne će li Gospodin jednoga dana i od nas tražiti nešto slično… Bit će nas još u tamnicama, u logorima, bit će nas još i na stratištima".[16]

[15] Isto.
[16] Stjepan Horžić, Propovijed na Gospu žalosnu u Mrkoplju 15. rujna 1943.

Istina, i ratne su okolnosti uvjetovale da se o tome mora razmišljati. Tako na početku svoje oporuke iz prosinca 1943. piše:

„Došli su teški dani, u kojima je malo tko siguran za svoju osobnu slobodu i za svoj život. (...) Ako mi se što dogodi, tj. ako nenadano umrem naravnom ili poginem nasilnom smrću, želim umrijeti kao rimokatolički svećenik, u vjernosti prema Bogu, prema Sv. Ocu papi, mome biskupu i mojoj hrvatskoj domovini.“.

Ime je dobio po Stjepanu prvomučeniku i sam je dozrijevao na primjeru njegove svjedočke smrti. Nasljedovao ju je i sam posvjedočio. O tom je zapisao:

> „Zato je priprava na mučeništvo danas potrebnija nego li ikada, a sastoji se, po riečima sv. Pavla (Rim. 6,13) u tom da „ne damo svojih udova griehu“ (...) Svaki je grieh nutarnja izdaja Boga koja nužno vodi do vanjskog zatajenja Boga“.[17]

Za svoju mučeničku smrt, koju tako snažno sluti, on se asketski pripravljao. U tekstu, predavanju, pod nazivom Bol, pita: *„Kako se snaći u boli?“* I odgovara. Tako

> „da strpljivim ne samo primanjem već trajnim podnošenjem boli očeličimo svoj značaj, da ne budemo trstika već hrast što se ne sagiba već se o njega razbijaju bure. Da se produhovimo, ne cijenimo i ne želimo samo tjelesne užitke, već da cijenimo krepost i vječnu sreću. (...) i onda bol iskoristiti tako da drugima pokažeš uzor, a Bogu najvišu čast ako mu prikazuješ to najveće napinjanje svojih sila (...) napokon jednom se boli spremiti, ako treba, za drugu možda težu, a svaku primati iz ruke Božje i tako postati njegovim miljenikom. Tad si budi svijestan, da onaj koji daje da se iz crnih, tmastih oblaka prosiplju čiste, bijele pahuljice snijega, može i meni za ovu mirno pretrpljenu bol darovati vječnu sreću.“

Kruna njegova ovozemaljskoga života jest svjedočka smrt pred strjeljačkim vodom jugokomunističkih partizana u Delnicama u utorak 30. siječnja 1945.

[17] Stjepan Horžić, Propovijed na Gospu žalosnu u Mrkoplju 15. rujna 1943.

Sloboda savjesti i vjeroispovijesti

Čovjek je biće vrijednosti i biće izbora. Čovjek se neprestano treba opredjeljivati za svoje svetinje. Izabirati stranu. Donositi odluke. A to nije jednostavno. Što su naši izbori zahtjevniji i teži, što čovjek donosi veće i hrabrije odluke to postajemo više ljudi. Horžić pokazuje što je bit čovjeka. Čovjek je biće ideala, vrijednosti i svetinja. Ako toga nema postavlja se pitanje koliko je čovjek uopće čovjek. I je li takvo biće čovjek? Horžić se predstavlja kao potpuni idealist. Nije htio učiniti kompromis sa svojim uvjerenjima i svojim svetinjama. Učinio je najteži izbor. Izabrao je smrt. Dva su ključna ideala i svetinje u njegovu životu, Katolička Crkva i Domovina Hrvatska. Svojom žrtvom dao je svjedočanstvo o Crkvi kao Otajstvu, Mističnom Tijelu Kristovu, Božjoj ustanovi ovdje na zemlji koja ne može i ne smije biti podložna ni jednoj zemaljskoj strukturi, sili, vlasti ili ideologiji nego jedino dragomu Bogu! Komunisti su držali da sebi trebaju podložiti djelovanje katoličke Crkve. Stjepan na to niti je mogao, niti htio pristati. Platio je to najvećom cijenom. U svom osvrtu, dodatku na otvoreni napad preko jugokomunističkoga partizanskoga glasila *Goranski vjesnik* od 31. ožujka 1944. piše:

> „Budući da je ovaj članak značajan za partizansko shvaćanje vršenja strogo crkvenih i vjerskih dužnosti kao protunarodnog, okupatorskog i izdajničkog, odnosno političkog a partizanima protivnog, djelovanja, i budući da bi navodi ovoga članka mogli za kojeg inkriminiranog svećenika biti uvod ili povod oduzimanja njegove slobode, a možda i što više, prepisao sam ga i pohranio u Spomenicu ove župe."

Iz *Goranskoga vjesnika* od 25. IV. 1944. prepisao je i sljedeću rečenicu u kojoj će iza riječi „daje se" umetnuti usklličnik u zagradama:

> „u federativnoj Republici Jugoslaviji daje se /!/ vjerama slobodno i nesmetano vršenje svih bogoslužnih čina."

Tim uskličnikom kao da je naznačena bit prijepora između katoličke Crkve i nove jugokomunističke tvorevine. Mnogi su u tom prijeporu učinili kompromis sa svojom vjerom i sa svojom savješću pristajući da im komunisti nešto daju (u biti strogo kontroliranu i nadziranu tobožnju slobodu vjeroispovijesti) u potpunoj suprotnosti s činjenicom da je katolička vjera i Crkva Božji dar čovjeku i svijetu. Došli smo već

danas u situaciju da nam netko „daje“ vodu, sutra zrak, hranu, pa valjda i sunce! Horžić nije prihvaćao takve gospodare života jer je čvrsto znao da postoji samo Jedan Jedini Gospodar života i ljudskih prava i slobode. U njega je čvrsto vjerovao i Njemu je jedinomu htio služiti.

U vremenu smo kada Crkva tako luta i suobličava se svijetu, a ne Kristu. Crkvi prijeti da postane igračka u rukama globalista koji je žele iskoristiti za stvaranje svoje svjetske Vlade i stvaranje svjetske religije po mjeri hedonističkoga čovjeka. Horžić svjedoči da je Crkva Otajstvo koje nadilazi planove i strukture svijeta. Da je Crkva Božja ustanova ovdje na zemlji!

Domovina

Povjeravajući Blaženoj Djevici Mariji majke čija su djeca razasuta na tolikim dalekim bojišnicama otkriva svoju vlastitu bol zbog razdora bratoubilačkoga rata. On u duhu krvari za Domovinom razdrtom unutarnjim sukobom i svakim izgubljenim životom bez obzira na kojoj strani pao. Tješeći majke u propovijedi na Gospu Žalosnu u Mrkoplju 15. rujna 1943. Horžić pokazuje koliko duboko proživljava tu tragediju vlastitoga naroda i vlastite zemlje. Reći će ovako:

> „Ona (Marija) bdije nad nama i danas kad su naša djeca daleko od nas razasuta po svim evropskim bojištima. Ona bdije nad nama i danas kad je mnogo vlastite braće silom prisiljeno uperiti bajunete jedan na drugoga. (...) O vi majke. I u vašim se staračkim grudima često burka srce i često suza zastire oko na misao, da je vaše diete negdje daleko, daleko možda izranjeno već sada ili će biti, a možda je i zauviek zaklopilo svoje mladenački oči u tuđemu svietu. Majke, pustite slobodno suzu nek teče, jer vaša je žalost opravdana, ali ipak dignite glave i pogledajte Onu, koja je trpila prije vas, ona je utjeha žalostnih. (...) Molite se za njih (...) i vaši će sinovi daleko tamo gdje topovi tutnje osjetiti, jest ima netko u mom dragom Mrkoplju, ima netko tko misli na mene, ima netko tko moli za mene: moja majka.“

On zna da je svaki narod, kultura, vjera, identitet, povijest, plod Božje volje i Božje ljubavi. Bog želi opstanak svakoga naroda. Biti istinski vjernik znači zalagati se za dobro i opstanak svoga naroda i

svoje Domovine. Domoljublje je kršćanska krjepost i upitno je kršćanstvo koje ne pokazuje i domoljublje. Vlastita država je ono najviše postignuće i oblik samoorganiziranosti koje narodu jamči opstanak i prosperitet. Horžić je državotvorni Hrvat. Tu svoju državotvornu svijest najjasnije će iskazati u očuvanom tekstu o boli. U završnom odlomku toga predavanja, za kojega se ne zna točno gdje, kada, ni za koga je održano, čitaju se sljedeće riječi:

> „Toga su se držali mnogi velikani, radi toga su često baš i postali velikima. Sjetimo se n.pr. velike tragedije na Gvozdu kad je smrtno ranjen pao braneći slobodu Hrvatske zadnji hrvatski narodni kralj Petar Svačić. On nije druge napadao, ali kad se nije moglo izbjeći, pošao je odvažno tamo gdje ga je zateklo najveće fizičko zlo: smrt, pun velike svijesti da trpi za najveću stvar, za slobodu domovine. Pa mučenici Petar Zrinski i F. K. Frankopan! Svi ih prevariše, svi im se iznevjeriše. I ubiše ih na koncu duge tamnice, ali oni vedro polaze u smrt za veliki ideal, za sreću Hrvatske. Ako i umru, znadu da će u našoj uspomeni vječno živjeti, znadu da: 'Na vik on živi ki zgine pošteno' (F. K. Frankopan). I tako bismo mogli ići redom kroz hrv. povijest dok ne bismo došli do Poglavnika, kome je patnja izbrazdila lice, ali oplemenila duh. Taj nije prezao pred boli, taj se nije bojao oskudice. Taj nije kukavički uzmicao pred patnjama, nego je bio i u sreći i u nesreći u Hrvatskoj i daleko od nje u progonstvu uvijek spreman – za dom i raditi i ponovo trpjeti.“

Za Horžića je Hrvatska Država oživotvorenje tisućljetnoga sna i zamisli o mogućnosti stvaranja vlastite nacionalne države. Ona je predstavljala veliko povijesno postignuće. Zato vlastitoj državi treba doprinositi, popravljati je i unaprjeđivati. Nikako se ne može složiti s onima koji je upropaštavaju i ruše. To je jugokomunistima bio glavni cilj i zadatak, kod Hrvata zatrti svaki san o vlastitoj nacionalnoj državi. I tu je ključna točka prijepora s nastupajućim jugokomunističkim vlastima.

Pred Ozninim istražiteljima jasno će reći „Hrvatska će misao pobijediti ako ne sada, a ono za sto godina!“ Tu je misao Horžić platio glavom. Ali kao istinski prorok i vizionar ubrojio se među one koje spominje u svome tekstu, u hrvatske nacionalne velikane.

* * *

Prisjećam se jedne slike iz svoga zmijavačkoga djetinjstva. Vrila su potoci koji uz putove i suhozidom ograđene vinograde i njive, provru nakon proljetnih ili jesenjih kiša. Iz jednoga takva potoka, na dnu bistre vode, vadio sam oblutke, nastojeći s dna izvaditi onaj koji mi se činio najljepši. Neobično me radovala ova igra. Na duhovnoj razini, u rijeci mučne i teške hrvatske povijesti, taj oblutak je Stjepan Horžić. On nije smio ostati u vodi zaborava. On je pravi dragulj vjere u Boga i ljubavi prema Domovini Hrvatskoj.

Danas jasno možemo razaznati da je komunizam bio samo pripremna faza za naš ovovremeni globalizam, digitalni fašizam i transhumanizam kao konačno raspeće čovjeka – slike Božje za čiji je spas otkupiteljsku žrtvu podnio Isus Krist, Sin Božji. Kao civilizacija nalazimo se pred nevrijeme nadolazeće svjetske Apokalipse. Ratovi u Ukrajini i Gazi tome su samo jasan nagovještaj. I više nemamo ni prava ni vremena zaboravu prepuštati primjer svete svećeničke žrtve Stjepana Horžića. Možda nam je on kao primjer dan upravo za ovo naše današnje vrijeme.

Zahvalan sam dragomu Bogu što su se stvorile mogućnosti da u osvit 80. godišnjice njegove tragične smrti 30. siječnja 2025. na ovaj način predstavimo njegov lik. Ovim ćemo Mrkoplju vratiti njegova kapelana, Crkvi njezina svetca i mučenika, a Hrvatskoj njezina istinskoga nacionalnoga heroja !

Vjerujem da je ovom knjigom vlč. Stjepan Horžić opet „živ“ među nama. Pa susretnimo ga i upoznajmo. I molimo ga da nas zagovara kod Gospodina da izdržimo svoje životne Golgote koje su tako izvjesne u okolnostima vremena i svijeta u kojemu se nalazimo danas. Amen.

O ovoj knjizi

Kako se rodila zamisao

Dugo sam otklanjao bilo kakvu pomisao pisati o takvom svjedoku vjere i domoljublja, mučeniku i svećeniku vlč. Stjepanu Horžiću. Držao sam da su toliki drugi pozvaniji to učiniti. No, to se nije dogodilo. I na koncu sam se toga sâm morao prihvatiti. Poticaji u tom smjeru dolazili su dugo i s više strana.

Prvo je bila slika vlč. Horžića koju su o Proštenju 2019. župi Mrkopalj darovali studenti okupljeni u centru Blaženoga Miroslava Bulešića u Rijeci. Tu gestu sam doživio kao traženje, zahtjev i očekivanje studenata za većom afirmacijom vlč. Horžića.

Uskoro zatim uslijedio je još jedan snažan poticaj. Za jednoga moga pohoda, naša župljanka i svjedokinja Horžićeva vremena u Mrkoplju Anka Cuculić dala mi je primjerak komunističkoga *Goranskoga vjesnika* iz 1945. u kojemu je donesena optužnica i tijek suđenja vlč. Horžiću. Tada se jako počinjem zanimati za Horžićevu sudbinu.

A onda još jedan poticaj. Dana 12. kolovoza 2021. javio mi se vlč. Josip Tomić, župnik župâ Kupske doline. On me obavijestio da su možda pronađene kosti vlč. Horžića. Stupio sam u kontakt s obitelji Horžić kako bi se provelo testiranje uzoraka krvi. No forenzičko ispitivanje bilo je negativno. Ništa nismo uspjeli dokazati, ali dobilo se nešto dragocjeno, uspostavljena je veza s obitelji Horžić. To je značilo mnogo. Tako mi je Saša Horžić iz Virovitice poslao jednu vrlo zanimljivu Stjepanovu fotografiju iz 1937. I ona je bila snažan poticaj u smjeru moga propitivanja osobe vlč. Horžića.

Kada je bila ugašena nada da ćemo pronaći Horžićevo tijelo, počelo me nositi pitanje, možemo li pronaći Horžićeve propovijedi? Naime, sjetio sam se kako je u svom pismu msgr. Vragović spominjao da je u rukama držao Horžićeve propovijedi, kojima je bio oduševljen i koje su se u međuvremenu zagubile. To bi bila jednako dragocjena „relikvija“. No i ova potraga ostala je bez uspjeha. Utvrdio sam da u ostav-

štini msgr. Vragovića propovijedi vlč. Horžića nisu očuvane! No u toj potrazi uspostavljeno je poznanstvo s nećacima msgr. Vragovića, svećenicima Josipom i Ivanom. Ovo poznanstvo s braćom Vragović pokazalo se providnosnim.

Zahvaljujući tome, 19. veljače 2023. bio sam pozvan u Ljubešćicu, rodnu župu vlč. Horžića, na predstavljanje knjige o msgr. Vragoviću čiji su autori bili upravo njegovi nećaci, Josip i Ivan Vragović. U tekstu „Hodočašće u Ljubešćicu“ koji donosim u drugom dijelu ove knjige opisujem taj događaj. Uglavnom, susrevši se s njegovim rodnim krajem u meni se pojavila zamisao o pisanju knjige o vlč. Horžić. Toliko toga mi je objasnio ovaj boravak u Ljubešćici. Bio je to zaista ključni trenutak za nastanak ove knjige.

O Horžiću izbrisani svi tragovi

Iako početni zanos i nadahnuće nisu popuštali ipak sam vrlo brzo postao svjestan poteškoća pred kojima se nalazim.

Ne samo da njegovo tijelo nikada nije pronađeno i zatrt je njegov grob. Ne samo da su njegove propovijedi zauvijek zagubljene, nego se toliko toga drugoga dogodilo da se nameće zaključak kao da je sudbina htjela izbrisati gotovo svaki trag Horžićeva postojanja. Evo primjera.

Za avionskoga bombardiranja Mrkoplja, 6. travnja 1944., požar je progutao i crkvu i župni stan. U toj vatri uništeno je i sve ono stvaralačko što je stvorio Horžićev um i duh. Samo dragi Bog zna što smo izgubili. Sigurno su nestale mnoge njegove propovijedi, njegova razmišljanja, vjerojatno pjesme i sigurno brojne fotografije koje je snimio. Sve što je njegov duh stvorio progutala je vatra strašnoga požara. Sve je uništeno, ništa nije očuvano.

Ni u sjedištu biskupije, u Senju, o njemu nema mnogo tragova. Pripremajući teren za nastup svoje jugokomunističke partizanske opcije na ovome prostoru, uz tolike gradove i područja Hrvatske, angloameričke snage bombardirale su i Senj.[18] U tim i kasnijim bombardiranjima razorene su i zgrade biskupije u Senju. Uništeni su brojni važni dokumenti

[18] Senj, u kojemu je bilo sjedište Biskupije, angloameričke snage bombardirale su tri puta: 15. srpnja 1944., a zatim 14. kolovoza i 18. rujna iste godine: Mihael Sobolevski: *Bombardiranje Senja zrakoplovima u drugom svjetskom ratu...*, Senjski zbornik (Senj), 30/2003., br. 1, str. 363 –376.

biskupije pa tako i arhivsko gradivo vezano uz vlč. Horžića. Tako je, barem u početku, izgledalo da ni u Senju o Horžiću ništa ne ću pronaći.

Slična je sudbina i ravnogorske župne Spomenice koju je Horžić očito revno vodio za vrijeme svoga upravljanja župom Ravna Gora. Međutim, kasnijih godina, nakon Horžića, netko tko se očito jako bojao, netko tko možda nije mogao prihvatiti što o njemu osobno piše, doslovce je istrgnuo stranice iz službene knjige! Uglavnom, nije ostalo očuvano ono što je zapisao vlč. Horžić. I tako je, zbog nečijega straha ili srama, uništena važna povijesna i duhovna građa koja nam je toliko toga mogla reći o mrkopaljskom kapelanu i upravitelju župa Ravna Gora i Vrbovsko. Ostala je tek unesena napomena: *„od 1935 – do god. 1950 neka bojažljiva ruka sve potrgala“*.[19] Možemo samo nagađati i pretpostavljati tko je to učinio, ali od takva otkrića nitko nema koristi.

Nadao sam se da ću biti veće sreće kada je u pitanju Horžićeva oporuka. Bio sam siguran da su primjerak njegove oporuke i druga važna građa, očuvani u ostavštini njegove rođene sestre časne Ambrozine. Toliko bi za ovu knjigu bio važan taj sadržaj. U oporuci, kao u nekom duhovnom ogledalu nesumnjivo bismo najbolje prepoznali njegovu dušu i doznali o njegovoj osobnosti. Nažalost, svi pokušaji da dođem do toga materijala pokazali su se uzaludnima. Na koncu, morao sam prihvatiti tvrdnju provincijalnoga poglavarstva samostana sestara milosrdnica u Kresnikovoj ulici u Rijeci, da se kod njih u ostavštini časne Ambrozine ne nalaze traženi sadržaji vezani za vlč. Horžića.

Pokojni msgr. Juraj Petrović (bio je župnik i u Mrkoplju od 6. rujna 1995. do 24. lipnja 2009.) uvijek je isticao da je za svoj svećenički poziv zahvalan svomu kateheti/vjeroučitelju, mrkopaljskomu kapelanu vlč. Horžiću. Bilo je za pretpostaviti da je za sobom ostavio neki spomen na vlč. Horžića, kakav zapis, crticu, nešto. Ni u tom pogledu nisam imao sreće.

Bilo kako bilo, moj zamišljaj stajao je na staklenim nogama, no nisam htio posustati. Znao sam da moram nastaviti dalje s ostvarenjem ovoga projekta. Nije me dragi Bog slučajno u njega bacio...

---

[19] Spomenica župe Ravna Gora.

Slaganje mozaika

Jedino čvrsto uporište za ovaj rad bilo je ono što je o vlč. Horžiću do sada objavljeno. U prvom redu to se odnosi na tekst o Horžiću don Ante Bakovića u *Hrvatskom martirologiju XX. stoljeća*, i članak o. Marijana Kovača „Živjeli smo u vrijeme zločinaca“ objavljen u listu *Zatvorenik*. Jako je dragocjeno pismo msgr. Ivana Vragovića pronađeno u arhivu župe Mrkopalj na temelju kojega je napisano nekoliko tekstova u listu *Zvona*.

Ostalo što mi je preostalo bilo je pokušati sastaviti mozaik o Horžiću od onih fragmenata koji su o njemu očuvani u dušama svjedoka toga, sada već davna vremena. Onih koji su na bilo koji način bili s njim povezani.

Danas su to starice u devetom desetljeću života koje su u Horžićevo vrijeme bile djeca ili mlade djevojke. Nije bilo baš jednostavno iz njihovih isprepletenih uspomena doći do onoga što može biti od koristi za sadržaj ove knjige, ali je ipak iz dana u dan taj mozaik postajao vidljiviji i u njemu se moglo prepoznati lice vlč. Horžića. Zato sam nadasve zahvalan Dragici Gržanić r. Cuculić, Mariji Pavlić r. Jakovac, Anki Cuculić, Milki Zaputil r. Jakovac i osobito mojoj glavnoj kazivačici Danici (Dani) Matković r. Cuculić. Njoj sam u knjizi posvetio i jedan zasebni odlomak.

Vrlo je dragocjen pisani dokument i svjedočanstvo koje mi je poslala gđa Hermina Zaborac r. Crnić. Taj dokument vodi nas u samo srce događaja koji su odredili sudbinu vlč. Horžića. Jednako tako, neprocjenjiv je doprinos ono što mi je prenijela gđa Ana Vilmina Tomić r. Crnić kao i Franka Krizmanić r. Lesac iz Lukovdola. U tom smislu, jako je vrijedno i svjedočanstvo gđe Marinke (Mary) Troha rođene Bruketa koja danas živi u Kanadi.

Zahvalan sam na susretljivosti kolegama svećenicima u Ravnoj Gori i Vrbovskom vlč. Josipu Mijoču i vlč. Hrvoju Poljaku koji su mi omogućili pregledati matične knjige jedne i druge župe. Pri tom se dogodilo i malo čudo kada sam posve slučajno u spomenici ravnogorske župe otkrio umetnute tanke listove koje je napisao i potpisao vlč. Horžić. Znajući što se dogodilo sa svom njegovom ostavštinom ovo je za mene predstavljalo pravu dragocjenost. Slično se dogodilo kada sam u mrkopaljskom župnom uredu sasvim neplanirano posegnuo prelistavati uvezane sveske *Službenoga vjesnika Biskupije senjske i modruške ili krbavske*.

Prelistavajući brojeve od 1936. do 1945. iz jednoga od njih zalepršao je umetnuti papir s Horžićevom neostvarenom zamisli o pokretanju lista *Glasnik Majke Božje od sedam žalosti*. Kao da me neka nevidljiva ruka vodila da dođem do ovih dokumenata. Prevažnih za ovaj rad. Slučajnost, zar ne? Zahvaljujem i vlč. Petru Filipoviću župniku u Kraljevici koji mi je omogućio doći do nekih dokumenta vezanih uz Horžićev boravak u Kraljevici. To razdoblje Horžićeva života bilo je potpuno nepoznato, a ovime je barem donekle rasvijetljeno.

U knjizi sam se koristio i sadržajima dviju knjiga vlč. Josipa Vragovića: *Ljubeščica: povijest župe, mjesta i narodni običaji* i *Prelat msgr. Ivan Vragović*. Ove knjige zaista držim providonosnim jer bez njih neke istine o vlč. Horžiću naprosto ne bi bile dostupne.

Doc. dr. zn. Wollfy Krašić s Odsjeka za demografiju i hrvatsko iseljeništvo Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu omogućio mi je doći do dokumenata raznih tijela KPJ, zatim organizacija Narodnooslobodilačkoga pokreta koje je KPJ koristila za ostvarivanje kontrole nad različitim skupinama stanovništva (žene, mladi) te posebno poluga za provođenje represije, što se pak odnosi na zloglasno Odjeljenje za zaštitu naroda (OZN-a). Ustupljena arhivska građa jako je poslužila kako bismo mogli razumjeti pozadinu i kontekst samih događaja vezanih uz Horžićevu sudbinu.

Nezamislivo bi bilo zaboraviti doprinos kojim se u ovu knjigu ugradila gđa Ana Šijaković r. Horžić. Ona mi je omogućila doći do dokumenata iz obiteljskih albuma obitelji Horžić. Rijetko se viđa požrtvovnost kojom je gđa Ana htjela da se oživotvori ova zamisao.

Ova knjiga bila bi toliko uskraćena bez sadržaja koje sam pronašao u fondu Sakralne baštine u Senju. Senj sam posjetio 15. veljače 2024. i imao sreću otkriti važne izvore o bogoslovskim, senjskim danima bogoslova Stjepana Horžića. Iako se prvotno činilo da je u Senju nakon razaranja u drugom svjetskom ratu sve stradalo, pokazalo se da je najvrijednije za ovaj naš predmet ostalo netaknuto. U prvom redu to su dvije rukom pisane knjige: *Spomen-knjiga biskupskog bogoslovnog sjemeništa u Senju* i *Slušači Visoke bogoslovne škole u Senju* ali i brojni drugi dokumenti.

Ova je knjiga već gotovo bila uobličena kada mi se javio vlč. Ivan Šarić, svećenik Riječke nadbiskupije, s (pre)važnom obavijesti da

u svojoj osobnoj pismohrani posjeduje dvije Horžićeve propovijedi i jedno njegovo predavanje. Sve mi je to širokogrudno ustupio za potrebe ovoga rada. Odmah sam znao da je taj doprinos dar s neba. U stvari kruna cjelokupnoga istraživanja koje sam do sada učinio. Ove propovijedi i predavanje knjizi daju jednu sasvim novu dimenziju. Uz to vlč. Šarić ustupio mi je i nekoliko iskaza svjedoka o Horžićevu životu koje je on skupio u srpnju 2014. I to sam iskoristio u ovom ostvarenju.

Obratio sam se nadbiskupijskim arhivima u Zagrebu i Sarajevu kako bismo dobili uvid u ono što oni čuvaju o vlč. Horžiću. Nakon toga dr. zn. Stjepan Razum poslao mi je nekoliko dokumenata vezanih uz Horžićevo sjemenišno razdoblje na Šalati. Nažalost, o Horžićevu boravku na zagrebačkoj bogosloviji i poslije njegovu svećeničkom ređenju ne postoji ni jedan očuvani dokument. Prof. dr. preč. Darko Tomašević povezao me s vlč. Bojanom Ivešićem, arhivarom Vrhbosanske nadbiskupije koji je pomogao dobiti uvid u Nadbiskupijski arhiv u Sarajevu.

Gospodin Željko Kanjer bio mi je 4. srpnja 2024. je vodič prigodom uspona na goru Drgomalj iznad Delnica. U njezinu podnožju nalazi se delnička vojarna i mjesto Horžićeva pogubljenja. Tu negdje, do danas, skrivene leže i njegove kosti. Zato je bilo važno i fizički posjetiti ovaj lokalitet.

Zahvaljujem svima koji su na bilo koji način pridonijeli nastanku ove knjige i bit će mi vrlo žao ako sam nekoga, nehotice propustio spomenuti. Unaprijed se ispričavam i molim oproštenje.

I. DIO

ŽIVOT I SMRT

Kronologija Horžićeva života

Rođen u četvrtak 26. prosinca 1918. godine u Rakovcu Kalničkom, župa Ljubešćica, od roditelja Mije i Katarine r. Legin u obiteljskoj kući na kućnom broju Rakovec 6.

Pučku školu pohađa u Ljubešćici vjerojatno od 1925.–1929.

Gimnaziju i sjemenište na Šalati u Zagrebu pohađa od šk. god. 1929./30. – 1936./37.

9. veljače 1930. umire mu majka kada pohađa prvi razred gimnazije (danas bi to bio peti razred osnovne škole).

1937. upisao bogosloviju na zagrebačkom Kaptolu, a nastavlja u Senju. Polaznik je Bogoslovije u Senju tijekom triju akademskih godina: 1937./38., 1938./39. i 1939./40.

18. prosinca 1937. u Senju prima tonzuru i postaje klerik.

2. listopada 1938. blagoslov kapelice sv. Terezije od Maloga Isusa u Rakovcu čiju je izgradnju uvelike sam potaknuo i osmislio.

Četvrtu godinu bogoslovije 1940./41. nastavlja u Sarajevu.

8. prosinca 1940. i u Sarajevu primljen u Marijinu kongregaciju.

23. ožujka 1941. vrhbosanski nadbiskup Ivan Evanđelist Šarić u Sarajevu ga redi za podđakona, a 30. ožujka 1941. za đakona.

17. kolovoza 1941. zaređen za svećenika Senjske biskupije. Sveti red primio je u kapelici Nadbiskupskoga dvora u Zagrebu po rukama pomoćnoga biskupa zagrebačkoga dr. Franje Salis-Seewisa. Isti dan slavi sv. Mladu Misu u crkvi sv. Vinka Paulskoga, u Frankopanskoj ulici u Zagrebu, u samostanu časnih sestara milosrdnica.

31. kolovoza 1941. slavi Mladu Misu u Ljubešćici, u svojoj rodnoj župi, na glavnom oltaru u crkvi Majke Božje Snježne.

Akademske godine 1941./1942. u Sarajevu završava petu godinu teologije i ujedno je duhovnik časnih sestra Služavki Maloga Isusa.

Krajem studenoga 1942. postaje kapelan u Mrkoplju.

U prvom dijelu 1943. (od 9. siječnja do 15. svibnja) je kapelan kateheta u Kraljevici.

18. svibnja 1943. opet nastupa u službu kapelana u Mrkoplju.

Na Svi Svete 1. studenoga 1943. preuzima pastoralnu skrb o župi Ravna Gora i Vrbovsko.

6. prosinca 1943. piše oporuku.

31. ožujka 1944., u partizanskom glasilu *Goranski vjesnik*, na njega je izvršen javni napad i upućena mu je otvorena prijetnja. Goranski jugokomunisti jasno su očitovali koje su im namjere.

Tek 10. kolovoza 1944. i službeno je imenovan upraviteljem župa Ravna Gora i Vrbovsko.

Vjerojatno 17. listopada 1944. uhićen i odveden u Oznin istražni zatvor u Delnicama.

U nedjelju 31. prosinca 1944. u namještenom suđenju pred vojnim sudom u Delnicama osuđen na smrt.

U utorak 30. siječnja 1945. strijeljan u blizini vojarne u Delnicama.

Djetinjstvo

Rodna Ljubešćica

Rodio se u Rakovcu, župa Ljubešćica, 26. prosinca 1918. od roditelja Mihaela (Mije) i Katarine (Kate) rođene Legin.

Župa Ljubešćica spominje se godine 1501. Župa je obnovljena 1788. i bila je u sastavu Varaždinskotopličkoga dekanata Varaždinskoga arhiđakonata Zagrebačke nadbiskupije. Od godine ljeta 1997. župa pripada Varaždinskoj biskupiji. Ljubešćica je i sjedište općine u Varaždinskoj županiji.

Ime mjesta Ljubešćica, dolazi od imena Ljuba voda, izvora pitke, čudotvorne i živodajne vode. Pjevalo se nekada u Ljubešćici:

„Oj, pomori, Ljuba voda“[20]

Nije li Horžić taj izvor žive vode nasušno potreban ovomu našemu vremenu, narodu, državi, svijesti i povijesti?

Mi bismo danas mogli moliti i pjevati:

„Oj, pomozi, vlč. Stjepane, mučeniče i svetče.
Rodom iz lijepe Ljubešćice!“

Iako nema Ljubu vodu, možda ga je brdoviti mrkopaljski kraj podsjećao na njegovu Ljubešćicu i zato mu je dao cijeloga sebe?

Prezime Horžić

Prezime Horžić relativno je rijetko prezime u Hrvatskoj, a pretežito se javlja u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske, osobito u Zagrebu i okolici te u Varaždinskoj županiji. Uz to, postoje i Horžići koji žive u dijelovima Bosne i Hercegovine, a prema nekim izvorima, ovo prezime se javlja i u Sloveniji.

[20] J. Vragović – I. Ratković i suradnici, *Ljubeščica: Povijest župe, mjesta i narodni običaji*, str. 10.

Zanimljiv je podatak na koji me je upozorio gosp. Saša Horžić. U popisu poznatih plemićkih obitelji iz Hrvatske, Horžić (Horsich, Hersych), spominju se 1. kolovoza 1519., kao svjedoci u parnici turopoljskih plemića protiv Juraja Branderburga u Chwnowczu (stari naziv Horžićeva rodnoga naselja Rakovec).

U dvanaestoj godini umire mu majka

Stjepanov otac Mijo (Mihael) Horžić rođen je 20. kolovoza 1890. godine u Rakovcu. Umro je 16. ožujka 1978. Bio je vojnik za vrijeme I. svjetskoga rata na ruskoj bojišnici gdje je ranjen. Imao je gelere u nozi koji su kasnije uzrokovali otvorenu ranu koja je „curila“ od 1938. godine. O njemu mi je pričao vlč. Josip Vragović: „Svi su ga zvali Miško i po tome je bio prepoznatljiv. Mijo – Miško bio je čovjek vrlo sposoban. Što su oči vidjele ruke su napravile. Tako je na primjer izrađivao brave i ključeve za kuće i klijeti. Popravljao je satove, pa je tako činio i sa satom na tornju župne crkve. Krpao je mijeh na orguljama. Znao je i svirati. Imao je i u svojoj, iako skučenoj kući, harmonij na kojem je svirao. Izrezbario je pričesnu ogradu u župnoj crkvi, a da bi je izrezbario sam je napravio sav potrebni alat.“

Bio je pismen, dapače za to doba obrazovan i jedno je vrijeme radio kao ložač na rudarskoj lokomotivi u rudniku. Vjenčao se s Katarinom rođenom Legin 1. prosinca 1917. Katarina je rođena 23. svibnja 1891. godine. Bila je domaćica. U to vrijeme vladala je velika smrtnost novorođenčadi i male djece. Tako i u braku Mije i Katarine od osmero rođene djece tek su Stjepan i Ruža, buduća časna Ambrozina, doživjeli odraslost. Njihova su djeca:

Stjepan rođen 26. XII. 1918., ubijen 30. I. 1945. godine

Bara rođena 27. VIII. 1921. umrla kao malo dijete,

Ruža (kasnije časna sestra Ambrozina) rođena 20. VIII. 1923., umrla 7. kolovoza 2003.,

Andro rođen 15. X. 1925. i isti dan umro,

Ivan rođen 24. XI. 1926., umro 26. I. 1927.,

Cecilija rođena 26. VIII. 1928. umrla kao malo dijete,

Ana rođena 9. II. 1930., umrla u porodu s majkom.

U porodima su često umirale i majke tako je i majka Katarina umrla 9. veljače 1930. godine u porodu zajedno s kćeri Anom. U svojoj trideset devetoj godini. Stjepan je tada imao dvanaest godina. Te godine pohađao je prvi razred gimnazije na Šalati u Zagrebu (danas peti razred osnovne škole). To je sigurno jedan od prijelomnih događaja njegova života. Tko zna što je u svojoj duši proživljavao dvanaestogodišnji dječak. Sigurno je jedno, taj ga je događaj odredio za cijeli život. I suočio ga s gorkom stvarnošću smrti. Je li ga time Gospodin pripravljao za ono s čime će se sam suočiti samo petnaestak godina kasnije?

Otac Mijo se nakon Katarinine smrti oženio Sofijom rođ. Kuček 11. svibnja 1930. godine. Sofija je bila uboga sirotica koja nije imala miraza, a u to doba takve djevojke su se udavale za udovce poput Mije i prihvaćale svu djecu iz prethodnoga braka. Bila je bogobojazna žena, i nikad se od nje nije čula nijedna ružna riječ za Stjepana i Ružu, dapače, smatrala ih je svojim zagovornicima pred dragim Bogom.

Njihova su djeca:

mrtvorođeno dijete 1931. (ne zna se datum)

Josip rođen 8. V. 1932., umro 25. IX. 2006. godine

Franjo rođen 30. XI. 1933., umro 1. XII. 1986.

Katarina (udata Gotić) rođena 14. II. 1936., umrla 1. V. 1997.

Ivan rođen 10. VII. 1938., umro 28. II. 1995.

Mirko rođen VII. 1940., umro kao malo dijete

Slavko rođen 5. VIII. 1942., umro 27. II. 2012. godine. I Slavko Horžić završio je sjemenište u Zagrebu, a tijekom bogoslovije dobio je poziv da mora ići u JNA. Međutim, on je prebjegao u Austriju, iz logora u Austriji u Italiju i iz Trsta brodom za Kanadu, gdje je živio, i umro i pokopan.[21]

[21] Prema podatcima koje dostavila gđa Ana Šijaković rođ. Horžić.

Uloga župnika Majseca

Župnik Stjepanova djetinjstva i najranije mladosti u Ljubešćici bio je vlč. Josip Majsec. Bio je župnik u Ljubešćici od 1922. do 1932. Ne znamo je li on u malome Stjepanu probudio klicu svećeničkoga zvanja, ali je to vrlo vjerojatno. O njemu svjedoči msgr. Ivan Vragović:

> „U to vrijeme mi smo imali župnika koji je našu župu duhovno i liturgijski jako lijepo vodio. Nas djecu on je nakon škole, nakon školskog vjeronauka, vodio na adoraciju u crkvu. Redovno, išli smo u redu, još i danas mi je pred očima ta slika kako smo mi, dva i dva, djeca, dvoje i dvoje išli u crkvu na adoraciju. On je nas učio s misalom pratiti Misu! Još danas su meni njegove poruke žive. Kako se moramo uključiti, ono što svećenik čita, moli, radi. Da ne budemo samo došli i ošli. Misal sam imao u rukama kao pučkoškolac. Učili smo na dugo i široko tu Misu pjevati. I kad smo došli na Bistricu, mi smo tu Misu pjevali: *De Angelis*. Na latinskom! Latinski smo znali. Tekstove smo imali pred sobom. Taj svećenik je imao jako pozitivan utjecaj da sam ja htio biti župnik“.[22]

Životi vlč. Horžića i msgr. Vragovića tako su isprepleteni i slični. Nemamo za to sigurnu potvrdu, ali je velika vjerojatnost da je župnik vlč. Majsec posijao klicu svećeničkoga zvanja i u duši dječaka Stjepana Horžića.

Kad slušamo o pastoralnom djelovanju i vlč. Horžića i msgr. Vragovića vidimo da je to onaj način pastoralnoga rada kako su oni to naučili od svoga župnika iz djetinjstva vlč. Majseca. Tu se isticao rad s djecom i mladima, a osobiti naglasak bio je na crkvenom pjevanju. Vidimo da su i jedan i drugi bili time oduševljeni i to su nasljedovali u svom svećeničkom radu. To oduševljenje je izgleda i jednoga i drugoga skupo stajalo. I jedan i drugi skupo su ga platili...

U oporuci koju je vlč. Horžić napisao 6. prosinca 1943. o sebi kaže: „Najčarobniji ideal moga života, najveća želja moje duše od djetinjstva bila je: postati svećenik i živjeti kao dobar svećenik“.[23]

---

[22] dr. zn. Stjepan Razum, videozapis intervjua s msgr. Ivanom Vragovićem 9. i 10. studenoga 2010. https://www.youtube.com/watch?v=ba9_UJ4_uuQ

[23] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 254.

Sjemenište

Pučku školu pohađa u rodnoj Ljubešćici najvjerojatnije u razdoblju od 1925. do 1929. No to razdoblje njegova života za sada je potpuno nepoznato. Zatim, kako piše msgr. Ivan Vragović: „Stjepan je pošao u sjemenište kao vrlo sposoban đak, makar njegova obitelj nije bila u mogućnosti sve plaćati: snašlo se za plaćanje na drukčiji način“.[24]

Sjemenišnu gimnaziju na Šalati pohađao je kroz godišta: 1929./30., 1930./31., 1931./32., 1932./33., 1933./34., 1934./35., 1935./36. i 1936./37.

Pismo vlč. Josipa Majseca rektoratu sjemeništa na Šalati od 19. rujna 1929. (Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, fond nadbiskupijskoga sjemeništa na Šalati; presliku omogućio dr. zn. Stjepan Razum, pročelnik ustanove) snažna je potvrda prethodno iznesenih pretpostavki da je župnik Majsec odlučujuće prisutan u odabiru puta prema svećeništvu mladoga dječaka Stjepana. Sadržaj pisma govori o uređenju mjesečnih troškova i preuzetih obveza župe Ljubešćica za uzdržavanje sjemeništarca Stjepana koji tada polazi prvi razred i sjemeništarca Josipa Pavleca koji je tada u trećem razredu. Mjesečni iznos kojega je za svakoga sjemeništarca trebalo uplatiti iznosio je 400 dinara. Župnik se pobrinuo da za Horžića tu potporu uplaćuju razni dobročinitelji.

Na dnu pisma rukom je skiciran i odgovor rektorata koji je dosta neumoljiv: „Svaki mjesec plaća se unaprijed – dakle i za rujan – Mi ne možemo voditi računa o svim primitcima – Vi ste preuzeli obvezu za mjesec – ako je ne ćete vršiti – otpustit ćemo ga“.[25]

Drugi je dokument preslika semestralnih ocjena za VI. r., šk. god. 1934./35. Tu vidimo predmete koji su se učili i ocjene koje je imao iz pojedinoga predmeta. Predmeti su: Nauk vjere, Hrvatski, Njemački, Francuski, Latinski, Grčki, Zemljopis, Historija, Prirodopis, Matematika, Higijena, Gimnastika. Sjemeništarac Horžić Stjepan upisan je pod rednim brojem 10. Ocjena iz školskoga vladanja je 5, a opći uspjeh je vrlo dobar.[26]

Sljedeći je dokument preslika iz imenika VII. r., šk. god. 1935./36. Pod rednim brojem 39, upisan je kao Horžić Stjepan, Ljubešćica, kotar Novi Marof. Ove godine uče se sljedeći predmeti: Nauk vjere, Hrvatski, Njemački, Francuski, Latinski, Grčki, Zemljopis, Historija, Prirodopis,

[24] Pismohrana župe u Mrkoplju, Pismo msgr. Ivana Vragovića od 5. listopada 1992.
[25] Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, u fondu Nadbiskupijskoga sjemeništa na Šalati, dokument 1.
[26] Isto, dokument 2.

Fizika, Kemija, Matematika. Ocjena iz vladanja te godine bila je 4, a u rubrici Bilješke upisana je ocjena 4 koja se odnosi završni uspjeh.[27]

Četvrti dokument je izvještaj za školsku godinu 1936./37. nadbiskupske klasične gimnazije s pravom javnosti u Zagrebu. Dokument donosi popis 27 učenika VIII. razreda koji svršavaju razred. Horžić Stjepan je upisan pod rednim brojem 11. Razredni starješina, odnosno razrednik VIII razreda je Slavko Šarić, profesor.[28]

Iz toga vremena očuvana je i zbirka pjesama Đure Sudete *Sutoni* na kojoj stoji Stjepanov potpis i oznaka VII r (sedmi razred).[29] Znači da je Stjepan ovu knjigu čitao i u svojim rukama držao u školskoj godini 1935./36. U zbirci su ove pjesme: U sutonu, Dijete, Pred polazak. U vlaku. Zbogom! Zamišljena. Osamljena. Lišće. Jutro. Moja pjesma. Lijepo. Čežnje. Da li se sjećaš? Proljeće. Mene srce boli. Ja. Kroz šibe života. Sunce. U kavezu. Suton. Jutarnja šetnja. On. U tamnici. itd.

Kao da je u naslovima pjesama navještena Horžićeva sudbina.

Msgr. Ivan Vragović u svom pismu još dodaje: „Nakon mature 1937. g. pošao je na bogosloviju na Kaptol“.[30]

Objavljuje pjesmu u listu *Nedjelja*

Bibliografski zapis pod imenom Horžić, Stjepan. *Molitva uskrslom Isusu*, Nedjelja (Zagreb), 9/1937., br. 15., str. 6, očuvan je u kartoteci periodike Leksikografskoga zavoda.[31] Pjesmu je po tome pronašla knjižničarka gđa Zdenka Kanjer Trusić. Stjepan Horžić imao je 18 godina kada mu je u tjedniku za katolički rad, prosvjetu i socijalni život *Nedjelja* od 28. ožujka 1937. objavljen taj prvijenac.[32] Pjesma je zaista i molitva, a uz one religiozne i vjerničke, nosi i snažne političke konotacije i socijalnu osjetljivost. Možemo samo misliti kakav je to bio poticaj za gimnazijalca u završnom razredu gimnazije. Ovo je za sada jedina pronađena Stjepanova pjesma. Postoji li još koja, u ovome je trenutku nepoznanica. Zahvalni na ovom otkriću posluhnimo što nam danas govore stihovi:

[27] Isto, dokument 3.
[28] Isto, dokument 4.
[29] Obiteljska biblioteka Božice Gavranović (rođ. Horžić) koja živi u Kanadi, Hamilton.
[30] Pismohrana župe u Mrkoplju, Pismo msgr. Ivana Vragovića od 5. listopada 1992.
[31] http://katalog.lzmk.hr/autorski.aspx?sl=H
[32] Nedjelja: glasilo za katolički rad, prosvjetu i socijalni život (Zagreb), IX/1937., br. 15, 28. III. 1937., str. 6.

Molitva uskrslom Isusu

Uskrsnuli Isuse, po hrvatskim selima
Roditelji naši muče se i pate
I čekaju pomoć, utjehu i snagu
Od sinova svojih kad se jednom vrate.

Ja te molim za njih i za grudu našu
Milovanu krvlju, motikom i suzom,
Oskvrnutu rukom, jezikom i perom,
Pritisnutu zlom, nevoljom i uzom.

Ja te molim za njih – jer kad su me slali
Prije osam godina u velike škole,
Rekli su mi neka nikad ne zaboravim
Njih, braće i seljaka sa ledine gole.

Jer otkad sam ovdje daleko od doma
Od njih stižu pisma puna boli, tuge,
Iz njihovih slova izbija gorčina
I bezbrojne patnje, ko vijekovi duge.

Jer otkad sam ovdje daleko od doma
Pišu da je teže neg je bilo prije,
I ljetina slaba da im tišti srce
I da nema biča koji ih ne bije.

Ja Te zato molim, uskrsnuli Isuse,
Da im Ti ublažiš sve pregorke dane,
I da s Tvoga Srca koja zraka više
Na njihove duše kao melem pane.

Fotografija iz 1937. i znakovita poruka

Tu fotografiju poslao mi je Saša Horžić iz Virovitice, uz napomenu: „Ovo je deda Josip čuvao u svojem novčaniku od '37."

Na fotografiji je osamnaestogodišnji gimnazijalac Stjepan. Nastala je u Zagrebu u Foto Tonki što se vidi iz logotipa Foto Tonka u dnu na desnoj strani.[33] Na poleđini je rukom ispisana poruka i potpis pošiljatelja: *„Svakoga mjeseca samo tri „Slava Ocu" za mene. Stjepan Horžić".*

Josip je Stjepanov polubrat, on je prvo dijete njegova oca Mije i pomajke Sofije. Josip je rođen 1932. Znači da je četrnaest godina bio mlađi od Stjepana. U trenutku kada mu Stjepan poštom šalje svoju fotografiju, 1937., Stjepanu je osamnaest, a Josipu samo pet godina. Josip vjerojatno tada još ne zna čitati, ali su mu pročitali roditelji. Uskoro će i sam naučiti čitati. Na poleđini spomen fotografije piše: *„Svakoga mjeseca samo tri „Slava Ocu" za mene. Stjepan Horžić".* To otkriva snažnu Stjepanovu ljubav prema malom polubratu, ali i njegov iznimni katehetski pristup. Zar može biti boljega i snažnijega odgoja u vjeri? To je cilj i pravi smisao poruke, maloga Josipa uputiti u otajstvo vjere. U tome se jasno otkriva Horžićeva gorljivost i ražarenost Kristom kojega je htio navijestiti svakoj duši koju mu Bog pošalje u život. On ne propušta prigodu da bi Krista naviještao i svjedočio drugima.

Siguran sam da je Josip izvršavao ovu bratovu molbu. Njegov unuk Saša Horžić svjedoči da je njegov djed tu spomen-sliku u novčaniku nosio cijeli život. Josip je umro u rujnu 2006. i vjerujem nije bilo mjeseca u kojemu za svoga Stjepana nije izmolio tri „Slava Ocu". I svjestan tragične sudbine neprežaljena polubrata, fotografiju zalio s tko zna koliko suza.

[33] Antonija Kulčar (1887.–1971.), poznatija kao Tonka, hrvatska fotografkinja, kroničarka društvenoga i kulturnoga života međuratnoga Zagreba, istaknuta portretistica i vrsna umjetnica. Njezino ime desetljećima je bilo sinonim za kvalitetnu portretnu fotografiju. Usp. Lovorka Magaš Bilandžić, *Foto Tonka – Tajne ateliera društvene kroničarke*. Zagreb: Galerija Klovićevi dvori; Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, 2015.

Bogoslovija

Bogoslovski dani

Horžić je 1937. upisao bogosloviju na zagrebačkom Kaptolu. Ali, otkriva msgr. Vragović: „Tu mu se dogodio neki disciplinski kiks, bio je otpušten. Zatražio je prijem u Senjsku biskupiju“.[34]

Pokušavajući razumjeti kakav je to „kiks” mogao biti i što je bilo posrijedi, o tome sam razgovarao s vlč. Josipom Vragovićem. On mi je rekao ovako: „Stric (msgr. Ivan Vragović) je govorio da se radilo o jednoj pjesmi koju je Stjepan napisao, koja se poglavarima nije svidjela i zbog toga su ga otpustili.“ Bila su to takva vremena. Zbog sitnice se moglo dobiti otpusnicu iz bogoslovije. Uostalom, zašto bi poglavari morali imati smisla za poeziju? Možda jednom uspijemo rasvijetliti i ovaj „kaptolski nesporazum“, ali, jedno je sigurno, taj je događaj preusmjerio i odredio Horžićevu sudbinu.

Bogoslovija u Senju

Iako je izgledalo da je sudbina odlučila o Horžiću izbrisati svaki trag, ispostavilo se da ipak nije tako. Tragovi njegova života ipak postoje i samo treba malo strpljivosti kako bi ih se uočilo. Tako je bilo i za moga boravka u Senju, 15. veljače 2024. i posjeta tamošnjoj Sakralnoj baštini. Tu sam pronašao toliko toga. Osobito je za ovaj rad bio dragocjen susret s dvjema knjigama, pravim senjskim relikvijama: *Spomen-knjiga biskupskog bogoslovnog sjemeništa u Senju* i druga pod nazivom *Slušači Visoke bogoslovne škole u Senju*. U njima sam otkrio toliko prevažnih sadržaja o Horžićevu životu. Vrijeme bogoslovije možda je i najbitnije razdoblje u formaciji budućega svećenika. Iščitavajući u tim knjigama život bogoslovije dobivamo uvid i u Horžićev život i dane provedene u Senju. Upravo u vrijeme Horžićeva boravka u njoj, Visoka bogoslovska škola u Senju kao da je proživljavala svoj zenit prije naprasna gašenja. Stjepan tu polazi tri godine ili tečaja: 1937./38., 1938./39. i 1939./40.

---

[34] Pismohrana župe u Mrkoplju, Pismo msgr. Ivana Vragovića od 5.listopada 1992.

Godina 1937./38.

Ne znamo je li bogoslov Horžić već 8. listopada došao u Senjsku bogosloviju i je li 11. istoga mjeseca bio na prvom predavanju, ali vidi se da je Horžić sretno stigao u Senj i tu se lijepo uklopio. Tako u *Spomen-knjizi* čitamo da je 18. prosinca 1937. u skupini dvanaest bogoslova kojima biskup u zavodskoj kapeli podjeljuje tonzuru. Drugi upis u *Spomenici* gdje se spominje Horžić je od 7. ožujka 1938. gdje ga se navodi kao recitatora Himna o sv. Tomi na akademiji održanoj u čast sv. Tome. Klerici (bogoslovi) osobito njeguju spomen na hrvatske nacionalne velikane i mučenike Zrinskoga i Frankopana, kao i spomen na senjske svibanjske žrtve. Ali i svi ostali događaji bogoslovskoga života i svi susreti s tolikim poznatim ili manje poznatim predavačima, propovjednicima ili ispovjednicima su i Horžićevi događaji. Sve to je oblikovalo život mladoga bogoslova i ugradilo se u temelje njegove svećeničke osobnosti. On je u tom ambijentu pronašao sebe. Bio je kao doma. U Senju je afirmirao svoje intelektualne, umne, duhovne, stvaralačke, društvene i sve ostale sposobnosti. Najvažniji događaj prve bogoslovske godine zasigurno je Euharistijski kongres koji se održao 19. lipnja 1938.

Najbolje se prepustiti izboru zapisa *Spomen-knjige biskupskoga bogoslovnoga sjemeništa u Senju*:

> „Klerici (bogoslovi) nadolaze (u bogosloviju) u petak, 8. X.
>
> 11. X. u ponedjeljak je primum dico predavanja. (...) Za igru klerika nabavilo se novi ruski biljar (...) Vlč. o. spiritual[35] meditira ujutro kroz prvi mjesec dana zajedno sa klericima. (...) izvanredna mjesečna ispovijed, koju vrše zadnji četvrtak u mjesecu vlč. oo. kapucini iz Karlobaga. Na Svi Svete... na stolu purani, kestenje iz Italije, crna kava.
>
> 3. XI. počinju duhovne vježbe pod vodstvom vlč. Ivana Brcka D.I.
>
> 11. XI. Pravila pristojnosti po knjizi p. von Hertlinga S.I. Silna kiša i vlada bura.
>
> 5. XII. Vigilije sv. Nikole, klerici prisustvuju kućnoj zabavi u konviktu.
>
> 6. XII. Slavi se sv. Nikola po običaju u Bogosloviji. Kupovanje hrane bilo je prilično oteščano, jer su sve životne namirnice

[35] duhovnik

veoma poskupile, nekoje i 100 %. Tako se je za kupus plaćalo kg. 1,50 – 2 din., grah obični 2 – 2,50, koralac 2,50 – 3 din., koraba 0,80, krumpir 0,40 – 0,50, šljive 1,80 – 2 din., grožđe 1,65, žive svinjske vage 7,50 din. Zavod je spremio 300 lit. crnog vina, ~~prtjot~~ 120 lit., te jednu svinju od 100 kg, dok je druge 2 gojio na svome gospodarstvu.

7. XII. Došla je vijest o smrti zagr. nadb. dr. A. Bauera, u gradu zvone zvona i izvješene su crne zastave.

18. XII. Uveče u 6 sati 30' podjeljuje preuz. biskup u zavodskoj kapeli tonzuru ovoj gospodi: Dinter Mirko, Balen Iv., **Horžić Stj.**, Kezele Zv., Križnik Zdr., Lončarić J., Kodrić V., Prpić Iv., Dević J., Bakočević M., Primorac M, Žilavec R.,

25. XII. Na Božić klerici daju veliku asistenciju kod pontifikala i kod pontif. vesp.

26. XII. Na Stjepanje vrijeme hladno, klerici prisustvuju funkcijama u crkvi. O(vaj) dan počinje haustus u 5 h (čaj i kruh), i traje sve do zadnjega dana Božićnih ferija. U 5,30 h održao je prof. P. Tian predavanje o kultu materinskog jezika.

3. I. počinju predavanja. Zavladala je velika studen, tako da je prvih dana dosegla -8 C.

9. I. Adoracija u kuć. kapeli za dobre obitelji. Preuzv. Ordinarij posjećuje Zavod i drži klericima govor i blagoslov.

18. I. počinje novena za sjedinjenje (Blagoslov simplex)

31. I. održao je dva predavanja poznati liturgijski pokretač vlč. g. Josip Kirigin, sveć. Hvarske biskupije. Prvo predavanje bilo je s kioptikonskim slikama u refektoru pod naslovom: Svećenik moli, radi i trpi. Drugo je predavanje bilo o liturgijskim činima.

1. II. Svršetak obuke i početak zimskih interšticija. Vrijeme dosta burno i hladno.

8. II. Ispit iz filozofije, 12. II. iz fundamentalke, 14. II. iz morala kojemu prisustvuje i ordinarij kao i kod fundamentalke. 16. II. povijest, 21. II. *ius canonicum*, 22. II. *Biblicum*. Neki klerici polaze iz posebnih razloga kućama.

23. i 24. II. (...) priređuju klerici izlete u okolicu, vrijeme tiho i vedro.

25. II. Počinje obuka. 28. II. držao je klericima kozeriju o bibličkim pitanjima prof. dr. Miko Žuvić.

1. III., mesopusni utorak, šetnja do 3 h, u 5 h haustus i privatna zabava.

6. III. Adoracija u kapeli po privatnoj nakani. Taj dan se prestaje ložiti.

7. III. blagdan sv. Tome u 8,30 h sveč. sveta Misa g. dekan. U 6 h akademija sa ovim programom: 1. proslov: - govori g. Fr. Andrašec. 2. Himna sv. Tomi – recitira g. **Stj. Horžić**. 3. koralna recitacija „Quasi stella matutina“, 4. „Beskrajnost ljudskih težnja po teološkoj sumi sv. Tome – Čita g. A. Miličić, 5. J. Handl: religiozni motet: izvodi četveroglasni zbor. 6. „Socijalna funkcija privatnog vlasništva po nauci sv. Tome: Čita g. B. Krolo. 7. M. Haller: Coenantibus illis ...“ izvodi bariton solo uz pratnju četveroglasnog zbora. Prisustvuje preuz. Ordinarij sa klerom, koji iza toga bivaju primljeni i podvoreni u rektoratu sa vinom i pokladnicama.

10. III. Počinje tiha novena sv. Josipu.

13. III. Zapao snijeg u gradu.

17. III. Počeo je *triduum*[36] s blagoslovom u čast sv. Josipu.

19. III. Bio je blagdn. red, bogoslovi daju asistenciju u Crkvi sv. Franje, misio preč. g. Glažar, propovijedao o. spiritual. Klerici dobili za objed cigarete i crnu kavu. Kako je u zavodu bio imendan devetorici gospode, to su na vlastiti trošak dali prirediti za drugove haustus u 4 h, kakao i kifle.

27. III. Prisustvuju bogoslovi izvođenju operete „Knežević iz Trebizoude“ u konviktu.

31. III. Vrše se ispovijedi za ordinande i ostale, a ispovijedaju p. Bern. Polonio O.M.C, ovogodišnji katedralni korizm. propovjednik i o. kapucini iz Karlobaga.

10. IV. (Cvjetnica) u 6,30 h podjeljuje se đakonat. Počinju uskrsne ferije do uskrsnog utorka inkluzivno. Silna bura nanaša veliku štetu vrtovima.

---

[36] trodnevlje, trodnevnica

18. IV. (Uskrsni ponedj.) polaze odjeli klerika u Krivi Put i Sv. Jakov – Krmpote, gdje pjevaju i vrše funkcije pod Misom. Bura, kiša i snijeg otešćali su im putovanje i to nevrijeme onemogućilo je zajednički izlet na 19. IV.

28. IV. Ordinarij u Rimu *ad limina*.

30. IV. Vrši se zadušnica za Zrinskog i Frankopana u crkvi sv. Franje kod koje klerici pjevaju.

1. V. Počinju svibanjske pobožnosti. U 3 h popodne priređuju klerici akademiju Zrinjsko-Frankopansku. Klerici propovijedali kroz čitavu korizmu III. i IV. tečaj, a nastavili su propovijedi u svibnju.

9. V. *Requiem* za senjske svibanjske žrtve[37] u 9 h u crkvi sv. Franje, klerici asistiraju i pjevaju na koru.

7. VI. Ispit iz morala.

8. VI. Župnički pisani i usmeni ispiti. Fundamentalka.

9. VI. Trienalni ispiti. Lect. in com. O vladanju na ferijama.

10. VI. Ispit iz povijesti.

12. VI. Zajedničko fotografiranje klerika.

15. VI. Ispit iz crkv. umjetnosti.

16. VI. Na Tijelovo abacijal (msgr. Vidas), a procesija od 9 – 11 vodi preuzv. Ordinarij.

17. VI. Ispit iz jurisdikcije... Ispit iz Biblicuma, ispovijed kod vlč. o. Jagića koji drži pripravnu trodnevnicu u katedrali.

18. VI. Dizanje u 6 h. Klerici prisustvuju od 9-12 h svećeničkom tečaju u konviktu. Iza objeda kupanje do 4 h, u 6 h svečano otvor. kongresa po Ordinariju; od 8,30 – 12 h klerici imaju slobodno i prolaze per turnum na adoraciju k stol. crkvi. Na ponoćku pjevaju koralnu Misu s umecima. Za vrijeme odmora polaze u grad, da vide sveč. iluminaciju grada.

19. VI. Nedjelja kongr. dan. Klerici ministriraju sabranom svećenstvu to je od 8,30 – 11, od 11 – 12 zborovanje, 12 h odmor i objed,

[37] Senjske žrtve naziv je za pokolj 9. svibnja 1937. u Senju, kada je 20 jugoslavenskih žandara bez ikakva povoda pucalo na skupinu golorukih mladih Gospićana koji su s hrvatskim stijegom došli u Senj. Tom prigodom žandari su namjerno ubili šestero mladića (Tome Nikšić, Nikola Bevandić, Marko Smolčić, Frane Jelača, Jakov Milković i Pere Frković) i jednu djevojku (Katica Tonković).

procesija od 3–5 h, iza toga odmor, 7,30 večera, punkta nema, 9 h počinak. Tokom ovog dana posjetili su zavod mnogi svećenici, među njima gg. dr. Stjepan Bakšić, sveučilišni prof. iz Zagreba i sveč. propovjednik, te magr. August Juretić, beogradski konzultor.

20. VI. je dan odlaska za gospodu nakon pozdrava sa poglavarima".[38]

Nakon tekstualnih zapisa u Spomen-knjizi slijedi stranica s fotografijama iz bogoslovskoga života: spavaonica, grupa bogoslova u sjem. vrtu, grupa bogoslova, muzej [učionica] mlađih. Te fotografije pripovijedaju svoju posebnu priču. Na većini njih je i bogoslov Horžić. Sve to govori kako se isticao kao jedan od uspješnijih polaznika učilišta. O tome svjedoče i njegove ocjene.

Inicijator gradnje kapelice sv. Male Terezije u rodnom Rakovcu

Ne znam koliko se bogoslova može podičiti da su zaslužni za gradnju jedne kapele. Bogoslov Stjepan Horžić može! On je u rodnom Rakovcu kao svoj zavjet potaknuo gradnju kapele u čast sv. Male Terezije od Djeteta Isusa. Time se vidi koliko je on suvremeni mladi bogoslov. Bilo je to vrijeme kada se u Hrvatskoj jako počela širiti pobožnost sv. Male Terezije. Tako je zagrebački nadbiskup koadjutor Alojzije Stepinac 5. srpnja 1936. osnovao i otvorio župu sv. Male Terezije u Trnju, na Miramarskoj cesti. Bila je to prva zagrebačka župa koju je ustanovio novi zagrebački nadbiskup koadjutor. Ali ta je župa još godinama i desetljećima morala čekati izgradnju istoimene crkve. U Rijeci je, na Podvežici, izgrađena crkva posvećena ovoj svetici i svečano blagoslovljena 8. prosinca 1940.

U župi Ljubešćica, u naselju Rakovec, 2. listopada 1938., dan uoči svetičina blagdana, župnik Engelbert Svoboda u prisutnosti tada bogoslova senjske biskupije Stjepana Horžića blagoslovio je kapelicu sv. Terezije od Maloga Isusa. Kapelu je uvelike osmislio i potaknuo njezinu izgradnju upravo bogoslov Stjepan Horžić. Kapelica je malena 3,5 x 3 m, a visinom tornjića je 5 m. Sagrađena je od kamena i betona.

[38] Sakralna baština u Senju, *Spomen-knjiga biskupskog bogoslovnog sjemeništa u Senju.*

Na povišenom je položaju, pa se do nje dolazi po stepenicama. Horžić se spominje i kod nabavke raspela u kapeli koje je on kupio u Zagrebu.

„U kapelici je mali oltarić na kojem se nalazi mjesto za moći svetaca. Iznad oltarića je raspelo. Nabavio ga je Stjepan Horžić u Zagrebu. Novac za to raspelo dobiven je od prodaje šest vjedri vina, a to je 300 litara. Vino su darovali mještani Rakovca. Sa strane oltarića bili su kipovi sv. Josipa i sv. Terezije od Maloga Isusa kojoj je kapelica bila posvećena“.[39]

Kao da je sv. Terezija od Maloga Isusa Horžićeva sudbina. Poslije kada dođe kao kapelan u Mrkopalj zateći će ga samostan časnih sestra koji je isto bio posvećen sv. Tereziji od Djeteta Isusa, a osnovan je 10. kolovoza 1929.! U tom samostanu, nakon bombardiranja Mrkoplja, 6. travnja 1944., kada su stradali i župna crkva sv. Filipa i župna kuća, svoj smještaj našli su i župnik i tadašnji mrkopaljski kapelan vlč. Stjepan. U tom samostanu, u prizemnom dijelu, poučavao je djecu vjeronauku, održavao probe zbora itd. Tu je u listopadu 1944. uhićen i odveden na višemjesečno saslušavanje u OZN-in istražni zatvor u Delnicama. U svojoj oporuci nedvosmisleno će je priznati svojom zaštitnicom: „i moje zaštitnice sv. Terezije od M. I.“[40]

Dakle, Stjepana je pratila sv. Terezija od Maloga Isusa, on ju je nasljedovao i živio duhovnost te velike male svetice. Nadahnjivao ga je njezin *„mali put“* i ono njezino *„u srcu Crkve bit ću ljubav“!* Oduševljavala ga je i nosila upravo ta njezina duhovnost, mali put, velike male sv. Terezije od Maloga Isusa! Nasljedujući Krista taj put je do kraja prošao.

Nije li vlč. Stjepan Horžić jedan od najljepših cvjetova procvjetalih duhovnošću sv. Male Terezije od Djeteta Isusa?

Uvjeren sam da je kao svećenik u svojoj kapelici silno želio odslužiti barem jednu sv. Misu. Nažalost, prema postojećim izvorima, danas ne možemo sa sigurnošću reći, je li se to i dogodilo.

---

[39] Josip Vragović – Ivanka Ratković, *Ljubeščica: Povijest župe, mjesta i narodni običaji*, Ljubeščica, 2005., str. 43.

[40] *Zvona* (Rijeka), br. 2/1995., str. 9.

Godina 1938./39.

Vratimo se zapisima *Spomen-knjige biskupskog bogoslovnog sjemeništa u Senju*:

„Klerici dolaze 8. X., a *Veni Sancte* se obavio 9. X. na večer; izvršio ga je preč. dekan dr. Lončarić.

10. X. počinju predavanja, to jest: primum dico. Vlč. g. prefekt Ježić dobiva studijski dopust, a zamjenjuje ga u prefektskoj službi vlč. g. dr. Josip Šojat. P. spiritual Horvat nije nastupio svoju službu, jer je zbog operacije slijepog crijeva na dopustu i oporavku i zamjenjuje ga Rektor.

Za vrijeme ferija otpušteni su klerici Andrašec i Vogrinčić, a primljeni su ovi: Ivan Brkljačić, Anton Šikić, Pavao Černe, Bartol Sušić, Josip Frković, Močaj Feliks. Duktori su ovi: generalni: Golik Stanko, zamjenik Žilavec, duktor mlađih Sušić Vlado, a zamjenik Balen Ivan. Ove godine se daje vino samo na veće blagdane, umjesto toga dobivaju klerici u prosincu, siječnju i veljači za haustus u 3/4 % h mlijeko ili čaj. Klerici se u zimsko doba dižu u 5.30, a popodnevni se studij produžuje do 3 1/2 h. Koncem listopada dolazio je u kuću vlč. otac Karlo Rauch kapucin, koji vrši službu zavodskog spirituala do Badnjaka. Dok je jesen bila vrlo blaga, da su se neki klerici već i kupali, pristigla je studen u prosincu do -9 C. Propisane zavodske duh. vježbe održao je vlč. otac Bogoljub Strižić,[41] D.I., kroz 5 dana od 6. XI. – 12. XI.

U jutro 20. XII. izabrano je poglavarstvo Marijine kongregacije i prefekt: Gavrilović Nenad, a asistenti Smolković J. i **Horžić St.**, a tajnik: Mirko Dinter. Marijina kongr. priredila je dne 22. XII. Akademiju u čast Bezg. Začeća Bl. Dj. Marije u 5,30 h. Akademiji je prisustvovao preuzv. Ordinarij s gradskim klerom, te izaslanici đačkih društava. Priredba je dobro uspjela. Kako se ove godine nisu održavala predavanja iz sociologije pozvan je poznati katolički socijalni radnik vlč. otac dr. Bonifacije Perović, franjevac, da održi ciklus predavanja o vlasništvu, što je učinio od 21.–23. XII. u 5 predavanja sa debatom.

[41] Bogoljub Strižić (1880.–1944.), profesor pedagogike na učiteljskoj školi sestara milosrdnica u Zagrebu, pisac knjige: *Čisti naraštaj (prilog spolnoj etici i pedagogici)*, Zagreb 1919. Knjiga je to koju proučava vlč. Stjepan, na temelju nje piše svoje propovijedi i odgaja djevojke Mrkoplja. Između ostaloga, i zbog toga će biti osuđen.

Božićni praznici traju od 24. XII. – 2. I. inkluzive, ali se odlukom prof. zbora produžuju do uključivo

Na Badnjak igrala se tombola Zbora u vrijednosti od 1700 din.

3. I. Za vrijeme blagdana pili su gospoda klerici dobro crno vino, što ga je darovao (50 l) hostelin i posjednik iz Selca g. Dragutin Lončarić, otac klerika Lončarića. Na sv. Tri Kralja održan je uobičajeni brucoški ispit s mnogo veselja, kojemu su prisustvovali mnoga gg. svećenici iz grada. Semestar se svršava 31. I. uključno.

U nedjelju 5. II. osjetio se u noći oko jedanaest h jači potres, a u ponedjeljak 6. II. bilo je preko dana 7 manjih potresa. Između 6 i 7. u 2 h 15 u noći osjetio se je ojači potres, da su neki sproveli noć u dvorištu.

10. II. Stigla je vijest u 5 h za podne o smrti Nj. Svetosti pape Pija XI. Zvona su u gradu stala zvoniti i izvješene su na kućama crne zastave.

11. II. Vrši se ispit iz filozofije. Ekzortom i blagoslovom proslavljuje se uspomena ukazanja Lurdske Gospe. Prva polovica mjeseca veljače dani su tihi, sunčani i lijepi (+16) tako da se obrađuju već vrtovi.

14. II. ovršen je pontifikalni requiem za P. Pija XI. u katedrali.

17. II. Vrši se ispiti iz dogmatike i iz biblikuma; – kod dogmatike prisustvuje preuzv. Ordinarij. Kod nastupa semestral. ferija odilaze 14-orica gospode; za ostale uvađa se ferijski red.

22. II. Pepeljenje u katedrali – Pepelnica.

28. II. Vrše se u crkvi sv. Franje za pok. dr. Antu Starčevića zadušnice, klerici su u asistenci i pjevaju Requiem. Taj dan dolaze gg. sa ferija.

1. III. počinju predavanja.

2. III. Saopćuje rektor kod večere, da je stigla vijest popodne u 6 h o izboru njegove uzoritosti kardinala Eugenia Pacelli-a za papu pod imenom Pijom XII; u kući vlada veselje i radost.

8. III. nastupa u službu vlč. g. prefekt Ježić. Snijeg zapao u okolici, mnogi se klerici prehladili i obolili. Isti dan poslana je stara francuska enciklopedija u Zagreb gospodinu dr. Mati Ujeviću za uredništvo „Hrvatske Enciklopedije“, koja je obećala dati odštetu 4000 dinara.

10. III. počinje devetnica u čast sv. Josipu. Vani vlada velika hladnoća, pa vrtovi stradavaju.

12. III. Akademija u čast sv. Tome sa ovim sadržajem: 1. Uvodna riječ – govori g. I. Balen, 2. Dvoržak: Psalam 23 – bariton solo, izvodi g. V. Sušić, uz pratnju klavira, 3. kršćanski elementi u kulturi – čita g. Sironić, 4. J. Galus (1500–1591) – *Praeparate corda vestra* – izvodi četveroglasni zbor, 5. Disputatio philosophica supra theoriam: „Materia et forma sunt principia constitutiva corporum.“ defundens. D. Antonius Šikić Arguacus: D. Paulus Čeme, 6. L. de Rille: – Kršćani u areni – izvodi četveroglasni zbor, 7. odnos pojedinca prema državi po nauci sv. Tome – čita g. I. Prpić, 8. V. Medved. Himna sv. Tomi – izvodi muški zbor, djevojački zbor, solisti, uz pratnju tambura, klavira i harmon.

21. III. Vlada tolika hladnoća i bura, da se ponovo počelo ložiti u muzejima.

2. IV. (...) U večer drži preuzvišeni nagovor i blagoslov. Dolazak sveučil. profes. dr. Josipa Nagy-a, da održi niz predavanja iz diplomatike. Tečaj traje od 3.–5. IV. uključno. Kroz veliki tjedan 6., 7. i 8. IV. vrše klerici propisane ceremonije.

7. IV. Vijest okupacije Albanije.

9. IV. Proslavljen je Uskrs duhovnim i vanjskim veseljem.

11. IV. Izletni dan – počinje lijepo vrijeme

13. IV. su započela predavanja. Rektor tumači ponovno kućna pravila.

9. V. requiem za svibanjske žrtve u crkvi sv. Franje

15. V. izvršio je inspekciju zavoda načelnik vjerskog odjeljenja ministarstva prosvjete g. Kirilo Janić.

Pri koncu maja pada trajno kiša.

16. IV. ... Toliko je toplo, da se klerici već prvi puta kupaju u moru. Ustajanje počinje u 5 h. Za vrijeme uskrsnih praznika održan je misijski tečaj u Sarajevu 12., 13. i 14. IV.

6. V. svršetak predavanja; po podne oveća šetnja.

27. V. predduhovske funkcije u katedrali; ispiti iz starosl. Kućni red ljetnih interšticija.

30. V. otputovao je g. prefekt Ježić u Pariz, da obrani na katoličkom institutu svoju tezu.

10. VI. Ispit iz hebrejskog, a 14. VI. iz pastorala.

15. VI. Ispit iz staroslavenskog i crkvene umjetnosti.

15. VI. Drži rektor lectio in comuni za vladanje u ferijama.

16. VI. Blagdan Srca Isusova slavi se u katedrali.

17. VI. Ispit iz biblikuma i iz jurisdikcije. Klerici se opraštaju od poglavara. Na večer oproštajna večera od p. Boškovića, koji odilazi na svoje novo mjesto za duhovnika novaka u Dubrovnik.

18. VI. u 12 h pjeva se *Te Deum* i klerici odilaze kući. (...)“.[42]

Jesen je blaga i neki su se klerici kupali u moru. Da, u Senju se i Horžić sprijateljio s morem i senjskom burom.

Horžićevo se ime ove godine u spomen-knjizi spominje 20. prosinca kada je izabrano poglavarstvo Marijine kongregacije, a Horžić se navodi kao jedan od dvojice asistenata. S obzirom da je Marijina kongregacija dosta važna za glavnu temu ove knjige, na idućim stranicama njoj je posvećeno cijelo jedno poglavlje. Uglavnom, 22. prosinca, Marijina kongregacija priredila je Akademiju u čast Bezgrješnoga Začeća Bl. Djevice Marije kojoj je nazočio Ordinarij s gradskim klerom i izaslanicima učeničkih društava. Uopće ne dvojim kako je Horžić u prikazanoj akademiji bio jedan od glavnih aktera. Kako *Spomenica* navodi, Senj je te godine pogodio potres 5., 6. i 7. veljače, toliko snažan da su neki „sproveli noć u dvorištu“. Takvi se događaji pamte za cijeli život. Upamtio ga je sigurno i mladi bogoslov Horžić.

Važna je i vijest o smrti pape Pija XI. 10. veljače kao i izbor novoga pape Pija XII., 2. ožujka 1939. To je isto događaj koji oblikuje život katolika, a osobito život bogoslova. Spomenica spominje i održavanje zadušnice za pok. dr. Antu Starčevića, Oca Domovine. To su događanja iz kojih bogoslov Horžić razvija svoju nacionalnu i državotvornu svijest koju će kasnije posvjedočiti životom i smrću. Pamti sigurno i snijeg koji je „zapao u okolici“ i činjenicu da su se mnogi klerici prehladili i obolili. Ne znamo je li i Horžić među njima. Spomenica navodi kako je *„16. IV. Toliko zatoplilo da se klerici već prvi puta kupaju u moru.“* Opet more, vjerujem Horžićeva velika ljubav i nadahnuće.

---

[42] Sakralna baština u Senju, *Spomen-knjiga biskupskog bogoslovnog sjemeništa u Senju.*

Na kraju zapisa i ovoga godišta priložene su fotografije sa sljedećim potpisima: *Na kuglani u sjem. Vrtu (jog)*, *Atrij u zimi*, *prizemni hodnik u ljeti, Suradnici „Duh. života" s glavn. urednikom prof. dr. H. o. Boškovićem*, *Hodnik uz muzeje.*

Horžića opet vidimo na gotovo svim fotografijama, kao člana Marijine kongregacije, suradnika o. Hijacinta Boškovića (1900.–1947.) i njegova časopisa „Duhovni život" (1929.–1942.), u grupi je tzv. „filozofa" s prof. Josipom Šojatom (1912.–1996.) itd.

U knjizi *Slušači visoke bogoslovne škole* od god. 1938./39. do god 1939./40. nalazimo ovaj popis bogoslova po tečajevima. Horžić je te godine polaznik drugoga tečaja.

I. tečaj: Ivan Brkljačić, Pavao Černe, Josip Frković, Močaj Feliks, Ante Šikić.

II. tečaj: Ivan Balen, Mirko Dinter, Miloš Čulin, Stjepan Horžić, Ivanko Kezele, Zdravko Križnik, Josip Lončarić.

III. tečaj: Marko Bakočević, Marijan Dujmić, Nenad Gavrilović, Ivan Henrich, Mihael Primorac, Ivan Prpić, Bartol Seršić, Ante Sironić, Josip Smolković, Vladimir Sušić, Anton Žilavec.

IV. tečaj: Pavao Bedenik, Josip Dević, Pavao Drenjančević, Stanko Golik, Josip Jonaš, Marijan Knežević, Ljubo Kučan, Pavao Mačković, Ante Miličić, Stjepan Sekereš, Josip Volarić.

Predavači 1938./39. bili su:

kanonik Matija Glažar /Pastoral, Liturgika, Staroslavenski jezik/

kanonik dr. Ivo Blažević /Uvod u Stari Zavjet, Egzegeza, Arheologija, Katehetika/

kanonik dr. Ante Lončarić /Hebrejski jezik, crkvena umjetnost/

dr. Hijacint Bošković, O.P. /*De Deo Trino*, *De Incarnati*, *Mariologia*/

dr. Josip Šojat /*Logica*, *Cosmologia*, Pedagogika /

Josip Burić /Crkvena povijest/

msgr. Anton Golik /Kurijalni stil/

Josip Horvat /Ascetika, Liturgičke vježbe/

Horžić je među najboljim slušačima i studentima, iz svih predmeta ima ocjenu odličan![43]

[43] Sakralna baština u Senju, rukom pisana knjiga *Slušači visoke bogoslovne škole od god. 1938./39. do god. 1939./40.*

Odnos s o. Hijacintom Boškovićem

Glavni događaj akademske godine 1938./39. zbio se na samome kraju. Kako nam otkriva *Spomen-knjiga*, 17. lipnja 1939. bila je: „Na večer oproštajna večera od p. Boškovića, koji odilazi na svoje novo mjesto za duhovnika novaka u Dubrovnik."

Jednom će trebati istražiti utjecaj Hijacinta Boškovića na mladoga bogoslova Horžića. Iz priloženih fotografija vidi se da je i on u skupini njegovih suradnika u uređenju lista „Duhovni život". To „suradnici" ipak se nije odnosilo na pisanje članaka za list i uređivanje samoga lista. Vjerojatno se to odnosi na strojopisno prepisivanje tekstova, korekturne poslove i sl.

Kako navodi biskup Mile Bogović, Hijacint se *„Rado (...) družio sa studentima i mnogima bio duhovni vođa i u vrijeme kada su oni imali drugog službenog duhovnika."*[44] Moguće je, ali i vrlo vjerojatno da je bio i Horžićev duhovnik.

Ne znamo kako je Stjepan doživio rastanak s karizmatičnim profesorom i duhovnikom. Možemo samo pretpostaviti da mu je to jako teško palo i da je to bio veliki gubitak za njega osobno i za senjsku bogosloviju.

Te 1938. Hijacint je pod pseudonimom Jacek Zumbulov tiskao knjigu *Svećenička žrtva* u kojoj predstavlja svetački lik prerano umrla mladoga svećenika Zvonka Benzije (1913.–1937.). Knjiga nije samo spomen na jedan iznimni svetački mladi život iznikao iz senjske bogoslovije, nego je ona priručnik duhovnoga života svim tadašnjim bogoslovima senjske biskupije. Tom knjigom Hijacint se oprostio od svojih studenata. Kao da je njome htio tadašnju generaciju svojih bogoslova, slušača i suradnika, usmjeriti u duhovnom rastu i utvrditi u svećeničkom zvanju. Jesu li bogoslovi znali da se iza pseudonima Jacek Zumbulov krije o. Hijacint? U ovom trenutku ne znamo odgovor na ovo pitanje.

Govoreći o Benziji, Hijacint govori o njima, svojim bogoslovima! Zasigurno je knjigu s oduševljenjem čitao i bogoslov Horžić doznajući u njoj o odlikama idealnoga mladoga svećenika, pa i retke koji su tako primjenjivi i na Horžićevu sudbinu: „Ništa mu nije bilo jasnije nego, da je svećenik drugi Krist i kao takav mora poći istim putem križa, kojim je i sam Krist pošao".[45]

[44] Mile Bogović, *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije*, str. 114.

[45] Jacek Zumbulov (Hijacint Bošković), *Svećenička žrtva*, Zagreb: Istina, 1938., str. 123.

Godina 1939./40.

U ovoj godini, među ostalim, spomenica bilježi: „U nedjelju dne 15. X. odlazak rektora i dvadeset jednoga klerika na posvetu franjevačke crkve u Crikvenici.“ Nemamo podatak kako su i čime putovali. Moguće brodom? Možemo samo zamisliti kakva je morala biti ta plovidba dvadesetak mladića u naponu snage. Česti su bogoslovski izleti u okolnu stjenovitu prirodu senjske okolice, ali bogoslovi pastoralno djeluju u i okolnim župama. Tako se vidi da su išli asistirati i pjevati u Krivi put, Karlobag, Sv. Juraj, Crikvenicu, Trsat-Sušak itd. Možemo samo slutiti što su svi ti susreti značili bogoslovima, a što zajednicama u koje je ta mlada duhovna i intelektualna elita dolazila. Tako se budila vjera u župama i mjestima biskupije. Uopće ne sumnjam da je i Horžić sudionik većine ovih događaja.

Spomen-knjiga u nastavku bilježi da se u zavodu *„intenzivnije i uspješnije“* gaji *„koralno i polifono pjevanje, te su nastupi kleričkog zbora, bilo u crkvi ili izvan, primljeni s velikim odobravanjem.“* Možemo biti sigurni da je Horžić važan član bogoslovskoga pjevačkoga zbora i da se u tim aktivnostima usavršuje i njegova glazbena nadarenost. I vremenske (ne)prilike koje spomen-knjiga bilježi oblikuju osobnost. Tako i Horžić sigurno pamti 23. siječnja „veliki snijeg, -6 C“, „velike namete po gradu i okolici“. Za sudbinu i budućnost cijele ustanove osobito je važan dolazak apostolskoga vizitatora msgr. dr. Ujčića, beogradskoga nadbiskupa 7. svibnja 1940.

Ali, prođimo kroz odabrane odlomke iz *Spomen-knjige*:

> „klerici dolaze 7. X. Sutradan se vrši adoracija u crkvi sv. Franje, klerici ne ordiniraju, niti pjevaju, nego daju samo asistenciju.
>
> 9. X. održaje se iza zajed. Mise *Veni creator* u 7,30 sati, koga drži preč. dekan. Istoga dana počinju u 8 sati predavanja. U ove dane tumače se disciplinska pravila.
>
> 12. X. obavlja se sv. ispovijed, a 13. X. počinje čitanje u referatoru.
>
> U nedjelju dne 15. X. prisustvuje rektor kao delegat sjemeništa, a uz njega i 21 klerik, kod posvete franjevačke crkve u Crikvenici. U prvoj polovici studenoga vlada lijepo i tiho vrijeme, ali se osjeća oskudica hrane te zato nastaje poskupljivanje, pa se plaća kupus po 0,90, krumpir 1 din., a grah 3,50 – 7 din. Otočani odnašaju skoro svu hranu.

12. XI. Počinju duh. vježbe pod vodstvom vlč. oca Kozelja D.I. (...) U prirodi vlada velika mećava i bura.

23. XI. Nastupio je kao prefekt dr. Josip Šojat, nakon dovršenog kadrovskog roka i rektor mu predaje disciplinsku službu.

24. XI. Drži se pontifikalni requiem za pok. biskupa Starčevića. Taj dan počinju predavanja u 10 sati.

25. XI. Toliko je zahladilo da se počelo s loženjem. Isti dan dolazi preuzv. Ordinariji drži prvu ovogodišnju egzortu klericima, nakon što je vlč. Nenad Gavrilović održao u sjemenišnoj kapeli moleben po istočnom obredu.

8. XII. održala je Marijina kongregacija prigodnu akademiju s uspjelo izvršenim programom. Prisustvovali su Ordinarij, gradski kler, nekoji srednjoškolci i iz građanstva. Prije toga održana je u crkvi sv. Franje svečana večernjica po istočnom obredu (vlč. Gavrilović), kod koje su odlično pjevali klerici pod vodstvom č. g. Magaša, klerika šib. biskupije. Uopće se ove godine počelo intenzivnije i uspješnije gajiti u zavodu koralno i polifono pjevanje, te su nastupi kleričkog zbora, bilo u crkvi ili izvan, primljeni s velikim odobravanjem. Prigodom spomenute akademije provalio je neki nepoznati zlikovac kroz crkvu sv. Franje u sobe drugog kata i odnio klericima novaca i raznih predmeta u vrijednosti oko 1500 din.

10. XII. Odilaze gg. Gavrilović i Sironić, da budu delegati ovdašnjeg Zbora na proslavi Vijenca u Zagrebu.

11. XII. čitaju se i tumače (Rektor) pravila Zbora, koji se obnavlja pod vodstvom vlč. g. Prefekta, a na temelju pravila, koje je sastavio rektor, a odobrio preuz. Ordinarij. Istoga dana daje se klericima haustus u 4 sata.

12. XII. osjetio se manji potres.

14. XII. zavod je posjetio novi sres. načelnik Petar Kraljić.

22. XII. Dobrotom preuzviš. g. Ordinarija, a na inicijativu Rektora dobavljen je novi harmonium za sjem. kapelu od tvrtke Jenko – St. Vid (din 6.000) vrlo dobar, izrađen po mjerama dr. Kimovca, regensa katedrale u Ljubljani. Smješta se u kapelu i svira na njemu isključivo magister cantus.

23. XII. (...) Vrijeme vedro. Božić je proveden kao obično u svetom veselju, tomboli Zbora itd. Vremena su kišna.

27. XII. (...) Došao je p. Peranić, franjevac, vrstan pred. i teoret. sociolog te je održavao klericima seriju od 5 predavanja o temi: socij. politika u državi.

29. XII. -10 C studen. Nastupa novi pomoć. ispovjednik dr. A. Lončarić, prof. teol., kanonik i grad. župnik.

1. I. 1940. Prvi snijeg uz buru. Popodne tombola poglavarska uz čaj, pjevanje pjesama, glazbu itd. Tombola vrijedi oko 3.000 din. Prisustvuje gg. dr. Lončarić, msgr. Golik i kapelan Jonaš.

2. I. Dnevni red ferij. uz studij i šetnje; -4 C.

3. I. počinju predavanja.

5. I. izostavljeno je blagoslivljanje dvora radi silne bure i odsutnosti Ordinarijeva.

6. I. (...) u 6 3/4 izbio požar pred katedralom. Traju bura i studen do -12 C (11.1)

14. I. Ime Isusovo u sv. Franji. Adoracija u kapeli.

23. I. Veliki snijeg, -6 C, veliki nameti po gradu i okolici.

5. I. Umro prijatelj i dobročinitelj zavoda + Dante Ferd. Fiorelli, trgovac, Rip! Na sprovodu (I. reda) prisustvuju svi klerici i dobivaju a din. 30, neobično jaka studen i bura.

U veljači red interst. i ispiti: 5-II- povijest; 9. fil; 10. moral, 13 fundam. 17. iz jusa i biblikuma. U gradu se širi neka vrst tifusne bolesti pa se zato kuha voda. Bolestan bio klerik Bakarčić.

26. II. posjećuje zavod direktor gimn. g. Ljubo Kodlička.

1. III. počinju predavanja; neobična magla u gradu i moru.

3. III. Proslava Papina dana s pontifikalom.

7. III. redovita proslava sv. Tome in choro (misi svečano dekan) in toro.

9. III. nadošao koriz. propovjednik o. Sorić, trećoredac, nastanjuje se u sjem. depedansi i hrani se u sjemeništu.

10. III. jubilarna (200 godišnjica) procesija na kalvariji.

14. III. Uskrs. Dnevni red kao obično. Prof. Tijan drži predavanja (2): O enciklopediji; O javnim prilikama.

27. III. Osam bogoslova kreće na bogosl. misij. tečaj na Trsat – Sušak.

7. IV. Silno nevrijeme potuklo armuline u cvatu.

14. IV. Zbor daje akademiju, koja vrlo dobro uspijeva, uz prisustvo ordinarija i grad. klera. Nadošla vijest o smrti biskupa dr. Dionizija Njaradija, koji je rado pratio odgoj u ovom zavodu i slao svoje bogoslove, koji su željeli ostati celebes, u ovo sjemenište, komemorira pred bogoslovima rektor i preporuča ga u sv. molitve. *Requiescat in pace!*

21. IV. Zaređeno 6 subđakona. Kišovita vremena.

28. IV. *Adoratio in capella. Intentio: pro pace in mundo.*

5. V. naknadno ređenje u subđak. gg. Primorca i Žilavca po preuzvišenom dr. Srebreniću na Krku.

7. V. Dolazak apostolskog vizitatora preuzv. monsignora dr. Ujčića, beogradskog nadbiskupa; dočekuje ga pred parobrodom msgr. Golik i duktor. Vizitator je pregledao sve zavodske prostorije; razgovarao sa rektorom i popunjavao s njima informacioni arak; razgovarao je s zavod. poglavarima, gg. profesorima, nadglednicima za disciplinu i račune, sa č. sestrama, pozvanim bogoslovima. Ostao je u radu u zavodu samo dan i pol. Rektoru je postavio jedino ove primjedbe: da su ispovjednici članovi prof. zbora i konsistorijalci, da je knjižnica oskudna u novijoj literaturi, da je zgrada suviše bliza susjednim zgradama. Naročito je pohvalio dobru hranu, red i čistoću u zavodu. Zauzimao se za broj stranih bogoslova, za broj s maturom a (ne misli, da je glavno da je osmoškolac pristupio maturi), za broj onih koji se otpuštaju i kako se kasnije vladaju.

9. V. requiem za pale omladince [Senjske žrtve]; odlazak vizitatora u 9 h brodom 19. V.

23. V. Zbog kiše tijelovska procesija u katedrali.

24. V. ispit iz povijesti, jer g. tajnik polazi na krizmu. Intersticije;

27. VI. ispit iz Bibl. i pedagogije. U 12 h *Te Deum*; bogoslovi polaze kući.“

Zašto je zatvorena Bogoslovija u Senju?

Vidi se da je ozračje u Senjskoj bogosloviji bilo jako pozitivno. Osjeća se da ti mladi ljudi pršte od radosti i svetoga zanosa. Naravno da ima i poteškoća. I zima je i studen, i hrana ponekad oskudna i skupa, ali sve se to prevladavalo Onim što je davalo smisao njihovom postojanju.

Bogoslovija je saživjela s gradom Senjom i Senj živi sa svojom bogoslovijom.

Gledajući iz današnje perspektive doista je smiješna primjedba vatikanskoga vizitatora kako je bogoslovska zgrada previše blizu ostalim gradskim zgradama. To bježanje od svijeta Crkvu je možda i najviše dovelo do današnjega stanja, u najmanju ruku, nesnalaženja. Upravo ta prožetost i ukorijenjenost onoga duhovnoga, sa svakodnevnim i „svjetovnim“ stvorilo je prekrasnu simbiozu. Ta senjska simbioza i koegzistencija trebala je biti primjer i uzor, a ne problem. Tu se živio i ostvarivao projekt „inkulturacije“ koji će biti toliko aktualan u teologijama kasnijih vremena, ali tada bogoslovije u Senju već odavno ne će biti. Bogosloviju u Senju svakako je trebalo podržati i očuvati, a nikako zatvoriti! No, tu se očito umiješala (pre)visoka politika i bogoslovija je trebala biti ugašena.

Evo samo jedne nelogičnosti. U spomenici se čita: *„22. XII. Dobrotom preuzviš. g. Ordinarija a na inicijativu Rektora dobavljen je novi harmonium za sjem. kapelu od tvrtke Jenko – St. Vid (din 6.000)“.* Dakle, samo nekoliko mjeseci nakon ushita zbog nabavke novih orgulja, počinje kružiti po kuloarima glasina o gašenju bogoslovije zbog financijske neisplativosti i nemogućnosti opstanka sjemeništa zbog materijalnih razloga!

Očito je ključnu ulogu u tome odigrao dolazak apostolskoga vizitatora msgr. dr. Josipa Ujčića, beogradskoga nadbiskupa (1937.–1964.). Vizitacija se, kako navodi *Spomen-knjiga*, dogodila 7. svibnja 1940. Nakon toga su iz Rima očito došle instrukcije i neumoljivi pritisci na Ordinarijat da se sjemenište ugasi.

Nije uopće teško razumjeti čijim je to političkim ciljevima i teritorijalnim aspiracijama išlo u korist. No, prepustimo *Spomen-knjizi* da nam o tome govori:

> „Za vrijeme velikih ferija, a početkom rujna, stale su da sveć. krugovima po biskupiji kružiti glasovi, da će moguće ordinarij zatvo-

riti bogosl. sjemenište. Kao razlog navađalo se teško materijalno stanje zavoda.

Početkom rujna (5. IX) sazvao je mnogop. Ordinarij zavod. rektora i s njim se saglasio, nakon pregledavanja stal. podataka o novcu it.d, da će preč. Ordinarijat jeftinije proći in materialibus, ako svoje (17) bogoslova pošalje u Zagreb i sarajevsko sjemenište (700 din. mjesečno) nego da se zbog tako malog broja i dalje izdržaje sjem. aparat. Nakon ovoga pozvao je preuz. ordinarij preč. kapitulara obaju kaptola (manjkali obojica) (...) na zajedn. sjednicu u kuriju dne 19. IX. Nakon izlaganja Ordinarijeva zarad materijala razvila se živahna debata iz koje se je rezimiralo, da ordinarijat ne može ići u dug za din. 50.-100.000, što bi bilo potrebno, da se uzdrži pogon sjemeništa na visini kod nenadano povišene skupoće namirnica, a uz uvijek istu državnu dotaciju. Stvoren je zaključak, da se ordinarijatu ostavlja slobodna odluka.

Prigodom debate izbila su na javu razna mišljenja. Nekoja su (preč. Petranović) pledirala za beskamatni zajam od Hrvat. Banovine, dok su (preč. Glažar), da bi tu svotu posudio preuz. prepošt novljanski Cvetko. (...) se mišljenju, da će ovim slučajem veoma opasti broj kler. podmlatka, da će bogoslovi biti na strani nezadovoljni, da će se građanima Senja smatrati toliko povrijeđeni, da će ordinarij biti daleko od svoga podmlatka, koji će odgajati ljudi iz tuđa i u tuđoj sredini.

Prigodom debate istaknuo je preuz. Ordinarij, da je s disciplinom u zavodu kroz čitav niz godina opstanka obnovljenog sjemeništa bio zadovoljan te da je i ekonomija, uz ona mala sredstva, koja su Rektoru stajala na raspolaganje, bila odlično i na zadovoljstvo raspoređena, kako je to očito iz bilansa, podnesenih godišnje preč. ordinarijatn. ekonomiji, da su c. 100.000 din., koje je dobivao godišnje, dobro (...) bogoslove a sa opskrbninom stranih bogoslova, da pokrije zavod režije i postepeno obnavlja sjem. knjižnicu i naučni zavod. inventura posuđa, pokućstva (rublje itd.) popraćeno je dnevno bogoslov stajao 8–10 din, a sa (...) duša 12.

Povodom akcije građanstva, da će gradsko Poglavarstvo doprinašati mjesečno din. 5.000 za uzdržavanje zavoda, pokazalo se, da je ta svota premalena. Ujedno je grad. načelnik prof. Č..nić bio obavješten, da zavod nema ispovjednika za bogoslove, kako traži

Kodeks, a ni zav. duhovnika, pa se vlč. g. Horvat zbog bolesti referirao da ode u svoju biskupiju (Zagreb) i potraži lakšu službu koja bi više odgovarala njegovoj tjeles. slabosti i duh. nastrojenju. Bez ova dva funkcionara ne bi zavod bio pravilno konstituiran niti bi se zavodski život mogao uspješno odvijati.

U dijecezi, a i u vani, ne bi se moglo za sada naći ljude za ovu službu.

Netočna je vijest, da se do odluke zatvaranja sjemeništa došlo nekojim iz Rima na temelju referata preuz. vizitatora. Na upit rektora o toj stvari preuzv. je ordinarij tu vijest najodlučnije demantovao. Netačno je, da zavod nije imao kvalifikacionih profesora i naučnog pogona, jer su većina profesora kvalifikovani po propisima *Kodeksa* (dapače bolje nego neka druga (...) sjemeništa), a broj sati predavanja i način predavanja bio je kao i na drugim sjemeništima, jer se radilo po istim udžbenicima i sa istom nastav. (...). Radi toga i radi i radi malog broja ferij. dana uzimali su se svi traktati u svim disciplinama, što je rijetkost na univerzitetima.

Prof. zbor kanio je predložiti preč. Ordinariju, da se za šk. god. 1940/41. uvede petogodišnji tečaj na bogosloviji.

Bila je pala vijest u dijecezi, a i van nje, da se zavod zatvara zbog neuspjeha u odgoju, jer da su iz njega apostazirali trojica mladih svećenika. Međutim je statistički konstatovano, da je taj broj, … prama velikom broju svršenih svećenika izašlih iz zavoda, razmjeran i odgovara statistici otpada starog sjemeništa i ne prelazi broj općenitih otpada svećenika u …

Osim toga, osim jednog slučaja, svi otpadi više su uvjetovani prilikama, u koje su mladi leviti došli, nego slabim odgojem u obnov. sjemeništu. Preuzvišeni je 31. listopada riješio službe prof. zbor i upravu sjemeništa. Mlađi su profesori postavljeni u pastvu, a bivšem rektoru povjerena je dužnost, da čuva zavod. prostorije. Likvidirana je sva posluga a ostale su tri č. sestre, da bi se u Senju privremeno zbrinule. U to vrijeme uživaju prihode vrta, sjem. kuće pod „Nehajem“, a primile su na hranu uz otštetu biv. Rektora i gradskog kapelana dr. Ježića. Osim toga predana im je sva rezerva u raznovrsnoj hrani, koja nije bila malena (2 svinje, mast, kava, šećer, brašno, drvo i t.d.).

> Tokom vremena, što je sjemenište zatvoreno građanstvo je više puta isticalo želju, da se ponovno otvori u pogodno vrijeme zavod, a tom su se željom suglasile i molbe klerika, osobito onih u zagrebačkom sjemeništu. Preuzv. Ordinarij je spreman da otvori, čim prilike budu dopustile. Neka Božja ruka upravlja ovim pothvatom i obnovom zavoda, koji je u sedam godina rada pod vidljivim okom svoga Ordinarija napučio dijecezu mladim svećenicima i popunio donekle opustošena mjesta, kojih je u ovim biskupijama veliki broj! Quod Deus faurit! Senj, 31. X. 1940.“ [46]

Ovdje donosim i zadnju rečenicu koja je upisana na dnu ove stranice u *Spomen-knjizi*:

> „Na Veliku subotu, 12. IV. [1941.] ulaze Talijanske čete u grad Senj, što historija grada Senja nikad ne pamti.“

Tako je bogoslov Stjepan Horžić, ne znamo s koliko ostalih bogoslova senjske bogoslovije, jer su neki prešli u Zagreb, poslan u Sarajevo i tamo je morao upisati završne godine studija teologije.

Godina 1940./41.

O Horžićevim sarajevskim danima malo je toga poznato. Ipak, nešto je sačuvano. To predstavljamo u nastavku ne sumnjajući da je i ovo razdoblje na njega snažno utjecalo.

U Sarajevu primljen u Marijinu kongregaciju

Iako smo u izvještajima iz Senjske bogoslovije vidjeli da je Horžić već bio aktivni član Marijine kongregacije na bogosloviji u Senju, očito, gašenjem kongregacije u Senju, morao je ponovo biti primljen u neki drugi ogranak organizacije.

Prema priloženoj diplomi, Stjepan je 8. prosinca 1940. (dakle, na blagdan Bezgrješne) u Sarajevu primljen u Marijinu kongregaciju pod naslovom Prečistoga Srca Isusova.[47] Na dnu diplome stoji nečitak potpis svećenika voditelja. Ovo je važan dokument i spoznaja. Ona govori

[46] Tekst je pisan dosta nečitko i s brojnim kraticama pa postoji mogućnost njegove nerazumljivosti na pojedinim mjestima. Ipak zbog njegove važnosti uvršten je na stranice ove knjige.
[47] Diploma je u obiteljskoj pismohrani gđe Ane Šijaković rođ. Horžić.

o moralnom i duhovnom profilu bogoslova Stjepana. Govori čemu je težila njegova duša i koja su bila njegova uvjerenja. Kongregacija je uvijek primala samo one odabrane. Ali to je važno i zbog činjenice da je upravo djelovanje Marijine kongregacije koju je vlč. Stjepan vodio u Mrkoplju uvelike bilo razlog Stjepanova uhićenja. Zato valja upoznati temeljne postulate ove udruge kako bismo shvatili da je djelovanje vlč. Horžića bilo u potpunosti u skladu s njima.[48] Jedina je njegova krivnja bila što je u tome bio uspješan. Dok je smisao njegova života bio naviještanje, obrana i širenje vjere, jugokomunisti su svoje planove vidjeli u zatiranju svega što ima veze s vjerom i Crkvom. Logično je da je to u jednom trenutku moralo dovesti do tragedije koja se dogodila. Evo nekih osnovnih činjenica o Marijinoj kongregaciji koja treba biti ponosna na svoga do kraja predanoga i djelatnoga člana vlč. Stjepana Horžića: „od članova traže svagdanje molitve, često primanje sakramenata pokore i euharistije, međusobnu bratsku ljubav i marljivost u učenju i u zajedničkim vježbama Kongregacije. Njezini članovi, sukladno pravilima i očekivanjima, treba da očituju konkretna djela milosrđa: pohađanje zatvorenika, bolesnih, poučavanje neukih kršćanskom nauku“.[49]

U poučnoj i molitvenoj knjižici za članove Marijine kongregacije odmah na početku stoji posvetna molitva koju je zasigurno svakodnevno molio i vlč. Horžić. Bez sumnje ta ga je molitva oblikovala i kao svećenika i čovjeka. Evo kako je glasila:

> „Presveta Djevice i Majko Božja Marijo! Ja... premda sasvim nevrijedan da ti služim, no ipak ganut divnom ljubavi tvojom, i od želje služiti tebi, odabirem te danas pred svojim Anđelom čuvarom i pred cijelim dvorom nebeskim, za gospođu, odvjetnicu i

[48] Hrvatska enciklopedija: „Marijina kongregacija (lat. *Congregatio Mariana*), katolička je crkvena udruga što ju je 1563. u Rimskome kolegiju u Rimu osnovao isusovac Jean Leunis, a kanonski uspostavio papa Grgur XIII. (1584). Svrha joj je bila usavršavanje (klerika, laika) u kršćanskome životu, širenje i obnova vjere, osobito kroz pobožnost Blaženoj Djevici Mariji, a skupine su bile podijeljene po dobi, društvenome staležu i zanimanju. Marijina kongregacija brzo se širila, osobito ondje gdje su djelovali isusovci (gimnazije, visoka učilišta). (...) U Hrvatskoj su do 1773. isusovci vodili Marijine kongregacije za učenike i studente, u svojim kolegijima i školama, i građanske za ugledne muževe u gradu. Tadašnje đačke Marijine kongregacije imale su značajnu ulogu u kulturnome životu gradova (kazališta, glazba, javne svečanosti). (...) U XX. st. nastaju posvuda u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini za sve dobi, zvanja i staleže. U Katoličkome pokretu jezgre su vjerske obnove, iz njih nastaju druge katoličke, osobito đačke udruge. Razvijaju bogatu djelatnost u različitim sekcijama (športska, literarna, dobrotvorna, euharistijska itd.) i promiču vjerski, društveni i kulturni život.“

[49] Ladislav Tadić, SJ, Marijina kongregacija, Ignacijev put, br. 2/2001., str. 5 i 6.

majku; te čvrsto odlučujem, da ću ti odsada uvijek služiti, i koliko uzmognem, nastojati, da ti svi vjerno služe. Tebe dakle, preblaga majko, za krv Isusa Krista poradi mene prolivenu molim i prosim, da se udostojiš primiti me u štićenike svoje i za vječita slugu.

Budi mi u pomoći u svim djelima mojim, i milost mi isprosi, da se tako ponesem riječju, djelom i mišlju te nikada ne uvrijedim ni tvojih ni presvetoga Sina tvoga očiju.

Misli na me, i ne ostavi me u čas smrtni. Amen".[50]

Nakon što je primio male redove: ostarijata (vratar), lektorata (štioc, čitač), egzorcistata (zaklinjavac) i akolitata (svjećonoša), na temelju svjedočanstva i otpusnoga biskupa Biskupskoga ordinarijata u Senju broj 641/41 od 18. ožujka 1941., kojim su crkveni poglavari u Sarajevu zamoljeni da promaknu Stjepana Horžića u svete redove, vrhbosanski nadbiskup metropolit Ivan Evanđelist Šarić (1871.–1960.) u nedjelju 23. ožujka 1941. u sjemenišnoj crkvi sv. Ćirila i Metoda u Sarajevu zaredio je Stjepana Horžića za podđakona na naslov Biskupije senjske i modruške ili krbavske. Tjedan kasnije, u nedjelju 30. ožujka 1941., također u sjemenišnoj crkvi sv. Ćirila i Metoda u Sarajevu isti nadbiskup Šarić zaredio ga je za đakona. O tome mu je izdana svjedodžba o ređenju broj 758/41.[51]

Svećeničko ređenje

Ovako Horžić piše u svojoj Oporuci: „Svećenikom sam postao primanjem svetog presbiterata dne 17. kolovoza 1941. u kapelici nadb. dvora u Zagrebu, od Preuzv. g. pomoćnog biskupa dr. Franje baruna Salis Seewisa".[52]

Franjo Salis-Seewis rođen je 1872. u Karlovcu, na imanju zvano Završje. Bio je to posjed njegove majke, koja je nosila plemenito prezime Vranyczany. Grofovska obitelj Salis-Seewis bila je švicarskoga podrijetla, pa je i to državljanstvo naš Franjo zadržao do smrti. Gimnaziju je završio u Karlovcu, a nakon toga odlazi u sjemenište. Studij filozofije upisao je u Rimu, na znamenitoj Gregoriani, a teologiju je

[50] U: Marijina kongregacija – poučna i molitvena knjižica za članove Marijine kongregacije.
[51] Sarajevo, Nadbiskupski ordinarijat. Knjiga ređenika Vrhbosanske nadbiskupske kurije, list 38, redni broj 290.
[52] *Zvona* (Rijeka), 1995., br. 2, str. 9.

studirao u Innsbrucku. U Zagreb se vratio s dva doktorata, a tu je i zaređen za svećenika 1897. Na službu u Nadbiskupski duhovni stol dolazi osam godina kasnije i tu ostaje slijedećih šest desetljeća. Biskupom je imenovan nakon smrti biskupa Langa.

Dugih četrnaest godina, dok je zagrebački nadbiskup Stepinac bio spriječen u vršenju svoje službe, razdoblje je teških progona i trpljenja Zagrebačke Crkve. Upravu nadbiskupije poslije uhićenja blaženoga Stepinca preuzeo je pomoćni biskup Franjo Salis-Seewis, veliki prepošt Zagrebačkoga kaptola. Biskup Salis je već tada bio u dubokoj starosti. Imao je 74 godine kad je preuzeo biskupiju i to u vrlo teškim prilikama. Bog mu je dao vrlo dug život. Umro je 27. listopada 1967. u 96. godini života.[53]

Istoga dana, nakon ređenja, Horžić u crkvi sv. Vinka, u samostanskoj crkvi sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici u Zagrebu, služi svoju prvu Mladu Misu. O tome više u poglavlju koje slijedi.

Mlada Misa

U većini zapisa o vlč. Horžiću pronalazimo podatak da je Mladu Misu služio u Ljubešćici i to 31. kolovoza 1941.

Međutim, iz pronađene mladomisničke sličice,[54] vidimo da je prvu Mladu Misu slavio u Zagrebu, u crkvi sv. Vinka (samostanska crkva sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici u Zagrebu) i to 17. kolovoza 1941. Ovaj podatak puno toga otkriva, očito i snažnu povezanost vlč. Stjepana s časnama milosrdnicama u Zagrebu gdje će ubrzo i njegova sestra Ruža postati kandidatica družbe.

Sve je znakovito na mladomisničkoj sličici. Toliko toga što nam slutila unaprijed govore o našemu životu i sudbini. U njoj kao da su dani i Horžićev svećenički program i poslanje. Zato je važno zaustaviti se nad njom i pokušati iščitati (o)stavljene poruke.

Na sličici je s lijeve strane znak križa ispod kojega piše: *ZAGREB, 17. VIII. 1941., Crkva sv. Vinka.* S desne strane je glavnina tekstualnoga dijela. U samom vrhu nalazi se psalamski redak *„Slavit ću te Gospodine što si me primio.“* (Ps. 29, 2). Dakle, mlada svećenička duša

[53] Prema http://zupastablina.com/

[54] Sličicu s Mlade Mise dobio sam dobrotom gđe Ane Šijaković.

zahvaljuje Gospodinu na odabranju i daru svećeništva, svjesna svoje nedostatnosti. Prelijepo.

Ispod piše: *„Spomen na Mladu Misu, Stjepan Horžić, mladomisnik"*.

Skroz na dnu riječi su bl. Eymarda: *„Isuse, blagoslovi sve one, koji su me doveli do tvog oltara."*Dakle, u vrhu je zahvala Bogu, a na dnu zahvala svim ljudima koji su mu pomogli na putu prema svećeništvu. S obzirom da on svetu Misu služi u samostanu časnih milosrdnica, za pretpostaviti je da ta zahvala uvelike ide i njima. Činjenica da vlč. Stjepan navodi Petra Julijana Eymarda,[55] tada još blaženika, otkriva koliko je vlč. Stjepan suvremen svećenik i kojom se duhovnošću napaja njegova duša.

Na prednjoj strani je slika s prizorom Isusa koji hoda po vodi i sv. Petra koji se utapa u valovima i vapi Isusu *„Gospodine, spasi me!"* (Mt 14, 22–36), a ispod slike nalazi se latinski natpis „Domine*,* salva nos*,* perimus", tj. *„Gospodine, izbavi nas, propadosmo!"* (Mt 8, 25). Dakle, redak je uzet iz prispodobe o Kristovu čudesnom utišavanju oluje.[56] Mladi svećenik vlč. Stjepan potpuno je svjestan oluje u kojoj su se našli i svijet i Crkva i Domovina Hrvatska. On zna da je Spasitelj Krist. Ali to podrazumijeva i Kristov poziv: „Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom" (Mt 16, 24–28).

Tekst na sličici odnosi se na zajednički zaziv, možemo reći, cijele Crkve *„Gospodine, spasi nas, pogibosmo!"* (Mt 8, 25), a slikovni prikaz skriva osobni zaziv „Gospodine, spasi me!" (Mt 14, 22–36).

Sve ovo nam mnogo govori o inteligenciji vlč. Stjepana, njegovim teološkim promišljanjima, domišljatosti i kreativnosti.

Zaista, toliko je toga, što će se dogoditi s Horžićem, nagoviješteno i naslućeno u sličici!

---

[55] Sv. Petar Julijan Eymard (1811.–1868.), francuski svećenik, utemeljitelj svećenika klanjatelja Euharistije i Bratovštine Presv. Olt. Sakramenta, spomendan 1. kolovoza (prema https://hr.wikipedia.org/wiki/Petar_Julijan_Eymard).

[56] „Tada uđe u lađicu, i pođoše za njim učenici njegovi. I, gle, velika se oluja podiže na moru, tako da se lađica pokri valovima, a on je spavao. I pristupivši k njemu učenici njegovi, probudiše ga govoreći: Gospodine, izbavi nas, propadosmo! I reče im: „Što ste tako bojažljivi, malovjerni? Tada usta i zapovjedi vjetrovima i moru, i postade velika tišina. A ljudi se začudiše govoreći: Tko je ovaj da ga slušaju i vjetrovi i more" (Mt 8, 23–27, prijevod Franje Zagode, izdanje iz 1938.).

O Mladoj Misi u Ljubešćici, osim nadnevka održavanja, ništa drugo nije sačuvano. Ipak, postoje neke važne pretpostavke. Zasigurno ju je služio na glavnom oltaru u crkvi Majke Božje Snježne.

Iako su se njih dvojica poznavala i kroz djetinjstvo u Ljubešćici, nije li Stjepanova Mlada Misa onaj trenutak kada su se istinski sprijateljili mladomisnik vlč. Stjepan i mladi bogoslov Ivan Vragović?[57] Logično je da je bogoslov Ivan bio uključen u pripremu Stjepanove Mlade Mise i da mu je bio desna ruka. Tada je Ivan, polaznik prve godine bogoslovije na Kaptolu u Zagrebu, prepoznao Stjepanovu svetu mladomisničku dušu koju više nije mogao zaboraviti. Vjerujem da je od toga trenutka među njima stvorena trajna i neraskidiva duhovna povezanost koja nikada nije prestala. Iako je pitanje jesu li se nakon Mlade Mise vlč. Horžića njih dvojica ikada više sreli. Mislim da je točna pretpostavka nećaka msgr. Vragovića, vlč. Josipa koji mi je iznio ovakvu svoju slutnju: *„Mislim da se stric, prolazeći svoju golgotu Golog otoka i drugih komunističkih kazamata, molio vlč. Stjepanu i njemu se zavjetovao da će ako preživi čuvati spomen na njega i širiti kult o njegovoj svetosti.“* Na zadnjim stranicama ove knjige vidjet ćemo da je taj svoj zavjet msgr. Ivan Vragović itekako ispunio.

---

[57] Prema https://podravske-sirine.com.hr/:
„Msgr. Ivan Vragović je sin Ladislava i Dorice Vragović rođene Mikulčić. Rođen je 25. prosinca 1922. godine u Ljubešćici smještenoj na sjevernim padinama Kalnika. Nakon svršene bogoslovije zaređen je 1947. godine. Kao kapelan službovao je u Donjoj Voći, Hrašćini i Petrinji (1947.–1949.), odakle je upućen na odsluženje vojnoga roka. U vojsci je uhićen 1950. godine i odveden na vojni sud. U montiranom sudskom procesu osuđen je na sedam godina zatvora, te je kaznu izdržavao u Novoj Gradiški, na Golom otoku, Ugljanu, te Bileći (BiH), nakon čega je 1953. godine pušten na slobodu. Kratko je djelovao kao kapelan u Bjelovaru, a nakon dosluženja vojnog roka 1955. godine postao je župnikom u Lukaču. Godine 1962. imenovan je župnikom u Virju, gdje je bio i dekan Virovskoga dekanata do 1980., kada je imenovan kanonikom Prvostolnoga kaptola zagrebačkoga. Vršio je dužnost suca istražitelja i voditelja kancelarije ženidbenoga suda te arhiđakona bekšinskoga i varaždinskoga. Bio je član Prezbiterijskog vijeća Zagrebačke nadbiskupije. Papa Ivan Pavao II. imenovao ga je monsinjorom. U Podravini ostao je upamćen kao urednik *Podravskih zvonika*, vjerskoinformativnog list župa srednje Podravine, što ga je pokrenuo 1975. godine. Posljednje dane života proveo je u Svećeničkom domu. Umro je u Zagrebu 6. srpnja 2011., a pokopan je u rodnoj Ljubešćici.

1942.

Završetak studija teologije u Sarajevu 1941./42.

Tada je bila takva praksa. Bogoslovi su nakon završene četvrte godine bogoslovije bili zaređeni za svećenika, a onda bi kao mladi svećenici završili i zadnju, petu godinu studija teologije. Tako se i vlč. Horžić, nakon ređenja i mlade Mise, u godištu 1941./42. vratio u Sarajevo dovršiti studij i diplomirati. O tome nam opet važne pojedinosti donosi msgr. Vragović. On u svom pismu kaže:

„Kao bogoslov Senjske biskupije nastavio je bogoslovski studij u Sarajevu, a po završetku četvrte godine bio je zaređen. Nastavio je s petom godinom u bogosloviji, a kao misnik imao je službu kod sestara Služavki Maloga Isusa (Imao sam u ruci njegove propovijedi i nagovore časnim sestrama, impresioniralo me kako je taj mladi svećenik lijepo i sadržajno pisao, govorio... ali sve se negdje izgubilo)“.[58]

Dakle ovdje doznajemo da je mladi svećenik Horžić bio izvrstan propovjednik. Ali je neshvatljivo da je msgr. Vragović, koji je toliko toga učinio da se očuva spomen na vlč. Horžića, dopustio da nestane ono najvrijednije, njegove propovijedi!

Zaista, nedokučiva je naša ljudska nesavršenost. Kada sam ga o tome upitao, vlč. Josip Vragović, nećak msgr. Vragovića, napisao mi je: „Da me ne bi krivo shvatio da branim svoga strica, no istine radi, pišem stričeve riječi koje glase od prilike: ‘Imao sam Horžićeve propovijedi, bile su doista prekrasno napisane, sadržajne, teološki jake, vjerom proživljene i prožete njegovom pjesničkom dušom…, ali česte selidbe /svake su se godine na bogosloviji pakirale stvari, jer se zbog ratnoga vihora nije znalo hoćemo li se vratiti ili ostati kod kuće neko vrijeme/. Zatim kapelanske službe: Donja Voća, Hrašćina, Petrinja, vojska, zatvor, Bjelovar, vojska, Lukač i u Lukaču česte UDB-ine premetačine su uzrokovale da su se one tijekom tolikih seljenja zagubile’.“

---

[58] Pismohrana župe u Mrkoplju, Pismo msgr. Ivana Vragovića od 5. listopada 1992.

O snazi Horžićevih propovijedi posvjedočiti će i o. Marijan Kovač koji u jednom tekstu navodi: „Iz propovjedi i svih njegovih nastupa izlazi da je bio veliki rodoljub, do kraja odan svojoj jedinoj vječnoj Hrvatskoj. Sve te ideale želio je pretočiti na mlade naraštaje“.[59]

Zaustaviti nam se na jednoj važnoj pojedinosti. U Sarajevu je Horžić duhovnik u samostanu služavki Maloga Isusa, istoga reda časnih sestra koji će ga dočekati i u Mrkoplju. I opet pobožnost svetoj maloj Tereziji od Djeteta Isusa! Pobožnost iz koje je živio i iz koje je vlč. Horžić crpio nadahnuća za svoj svećenički apostolat.

Na Veliku subotu 1942., ocu Miji i obitelji poslao je uskrsnu čestitku iz Sarajeva: „Tebi, svim našima, majki i stricu želi sretan Uskrs i srdačno pozdravlja odani Vam Stjepan. Sarajevo, 29. III 1942.“[60]

Dakle, vlč. Stjepan Uskrs 1942. proslavio je u Sarajevu. Nakon toga je završio studij i diplomirao. U urudžbenom zapisniku Senjske i modruške biskupije za 1942. pronalazimo upisano: „Horžić – Ljubešćica – 24. kolovoza moli produljenje jurisdikcije“.[61] Riječ je o ovlasti ispovijedanja. Njegov mu je Ordinarijat nakon ređenja izdao privremenu jurisdikciju za slušanje ispovijedi pokornikâ i njihovo sakramentno odrješivanje nakon ređenja, a ovim na trajno. Svakako, u kolovozu 1942. Stjepan je na odmoru u rodnom Rakovcu i matičnoj župi Ljubešćici.

Na Stjepanov poticaj njegova sestra Ruža postaje redovnica

O. Marijan Kovač, u tekstu *Živjeli smo u vrijeme zločinaca* piše: „Njegov rođena sestra, kasnije časna Ambrozina, posvjedočila je da njemu, svome bratu svećeniku Stjepanu, duguje svoje redovničko zvanje“.[62]

Zato je važno barem ukratko upoznati se s č. s. Ambrozinom. Krsnim imenom Ruža, rođena je 20. kolovoza 1923. u selu Rakovec nedaleko Ljubešćice. Navršivši devetnaest godina, 1942. stupila je u samostan sestara milosrdnica u Zagrebu i počela postulaturu. Te je godine zajedno s pet postulantica poslana u Lužnicu gdje je pohađala kućansko-gospodarsku školu, a po završetku školovanja u Zagrebu stupila je u novicijat.

---

[59] o. Marijan Kovač, Živjeli smo u vrijeme zločinaca, Zatvorenik, br. 66/1997., str. 10–12.

[60] Iz obiteljske pismohrane gđe Ane Šijaković r. Horžić, iz Sesveta.

[61] Biskupijski arhiv u Senju, Urudžbeni zapisnik Senjskomodruške biskupije za god 1942., broj tekući 1623.

[62] o. Marijan Kovač, *Živjeli smo u vrijeme zločinaca*, Zatvorenik, br. 66/1997., str. 10–12.

Prve redovničke zavjete položila je 1944., a doživotne 1947. godine. Kao izučena domaćica najprije je radila u Vinogradskoj bolnici u Zagrebu, zatim u Ortopedskoj bolnici u Kraljevici i samostanu sestara milosrdnica u Malom Lošinju. U Provincijalnu kuću u Rijeci došla je 1957. i bila odgojiteljica do 1966. godine kad preuzima razne službe u samostanu. Od 1985. do 1989. službeno je vodila Caritas Riječko-senjske nadbiskupije, a po preseljenju Caritasa iz samostana u zgradu Bogoslovskoga sjemeništa, unatoč brojnim zdravstvenim teškoćama, nastavlja s karitativnim radom sve do posljednjih dana života. S. Ambrozina je gotovo dva desetljeća bila srce riječkoga Caritasa, i vjerojatno nema riječkih siromaha i drugih potrebnika, a da ju nisu upoznali i mnogo dobra od nje primili. Ostaje primjer djelatne ljubavi, samozatajne požrtvovnosti, nesebičnosti i skromnosti, primjer rada i života za druge.

Prava Vinkova kći koja je znala živjeti Isusovo blaženstvo milosrdnih, iz dana u dan brinući se o potrebnima. Marljivo i strpljivo čitala je pisma, prebirala odjeću, slagala i sortirala je po imenima i adresama siromašnih imajući pred sobom ne bezimena potrebnika, nego čovjeka s imenom, s konkretnom poviješću i potrebom u kojoj mu je pomoć bila nužna. Upravo je u toj potrebi s. Ambrozina prilazila baš svakomu komu ju je providnost poslala. S. Ambrozina „znala" je svoje siromahe. Siromašnima je mogla pomagati s toliko srca, ponizno, skromno, vedro i jednostavno jer i sama je radikalno živjela zavjet siromaštva – i čistoću i poslušnost, stupove svojega redovničkoga poziva. U tome nam je bila svjetlo.

Nikada se ni u čemu nije štedjela, dala se potpuno za čovjeka u potrebi kojemu ju je upravljao duh utemeljitelja – sv. Vinka. Bilo joj je dobro i sveto sve ono čime je mogla pomoći potrebnom bratu ili sestri. Svoje je djelovanje, svu snagu za rad i sva nadahnuća u pronalaženju putova djelotvorne ljubavi, s. Ambrozina pronalazila u molitvi, a napose kroz susret s Gospodinom u svetoj pričesti i Božjoj Riječi. Sa sigurnošću možemo reći da je sve to što je radila, radila ljubeći Boga i čovjeka.

U 80. godini života i 61. godini redovništva, 7. kolovoza 2003., okrijepljena sakramentima svete vjere, preminula je u provincijalnoj kući sestara milosrdnica u Rijeci.[63]

Gotovo cijeli život č. s. Ambrozina posvetila je potrazi za grobnim mjestom i tijelom svoga ubijenoga brata Stjepana.

---

[63] Prema tekstu s. Veronike Popić, *Novi list*, 20.8.2003.

Dolazak u Mrkopalj

U Spomenici župe pronalazimo podatak da je vlč. Horžić od 6. studenoga 1942. kapelan u Mrkoplju, a isto potvrđuje i svećenički Album u Senju.[64] Međutim, u matici krštenih pronalazimo kako je Horžićev prethodnik u kapelanskoj službi u Mrkoplju, vlč. Mihovil Primorac obavio svoja dva zadnja krštenja u ovoj župi i to 15. studenoga 1942.[65] Time dolazimo do pretpostavke da Horžić u Mrkopalj ipak nije došao 6. studenoga nego nekoga drugoga dana, svakako nakon 15. studenoga 1942.

A to osobito potkrjepljuje zabilješka u urudžbenom zapisniku Senjsko-modruške biskupije gdje pod brojem 1981 i s nadnevkom primitka 28. studenoga 1942. stoji: „Horžić – Martinci[66] 24. XI. javlja, da je primio dekret za Mrkopalj." U rubrici Riješeno kamo? kada? stoji opaska: „Odgovoreno".[67]

Ostaje nam tek svjedočanstvo Dragice Gržanić r. Cuculić koja se sjeća toga dana kada je Horžić došao u župni stan. Bio je to stari župni stan, kuća u središtu mjesta, koja će teško stradati u požaru za bombardiranja Mrkoplja 1944.

Tada ga je župnik vlč. Ivan Butorac predstavio ovim riječima: „Stigao nam je novi kapelan".[68]

---

[64] *Spomenica župe Mrkopalj 1771 – 2021*, Mrkopalj: Župa BDM Žalosne, 2020., str. 296, br. 75. i 76. za god. 1942.

[65] Matica krštenih župe Mrkopalj sv. IX, str. 296. (ne upisana).

[66] U dokumentu je napisano Martinci. Jedino mjesto imena Martinci u Republici Hrvatskoj je naselje u sastavu Grada Buzeta, Istarska županija. Tamo Horžić sigurno nije bio. U razgovoru sa vlč. Josipom Vragovićem doznao sam da se vjerojatno radi o župi Martijanec u blizini Ludbrega. On mi je prepričao kako je njegov stric msgr. Ivan Vragović kao bogoslov odlazio u Martijanec. Tamo je tadašnja vlast, doba je to nezavisne Države Hrvatske, organizirala otkup žita od seljaka. S obzirom da je većina sposobnih bila mobilizirana u vojsku kao zapisničari tamo su slani bogoslovi. Očito se po nekom osnovu kao mladi svećenik onamo našao i vlč. Horžić. Na mrežnoj stranici Općine Martijanec mogu se doznati i ovi podatci: Općina Martijanec (dolnji) osnovana je 1870-ih. Općina je obuhvaćala sela: Martijanec Dolnji, Martijanec Gornji, Sudovčina, Vrbanovec, Hrastovljan, Čičkovina, Madaraševec, Križovljan, Poljanec, Slanje i Rivalno. Od 1945. općina Martijanec nije postojala već je bila u sastavu kotara Ludbreg. Općina Donji Martijanec obnovljena je u Republici Hrvatskoj godine 1993.

[67] BAS, br. 52 1942 1943, Urudžbeni zapisnik Senjske i modruške biskupije za god 1942., Broj tekući 1981.

[68] Prema kazivanju Dragice Gržanić r. Cuculić.

Dragičina sestra Dana Matković opisuje kapelanovu sobu: „Imao je plavi umivaonik (lavor), plavi vrč. Tamo je bila čaša za zube. Tako je to sve bilo lipo i uredno. To je bila kapelanova soba“.[69]

Tako ipak nešto znamo, samo još uvijek ostaje nepoznat točan datum Horžićeva dolaska u Mrkopalj.

Uvijek s djecom i mladima – voditelj dječjega zbora

Dragica Gržanić r. Cuculić rekla mi je jednom prilikom o vlč. Horžiću ovako: „Gdje su djeca i mladi Mrkoplja, tu je i mrkopaljski kapelan!“[70]

U uspomeni svojih, tada vjeroučenika, Horžić je ostao utisnut kao osobito draga osoba. On radi s mladima i radi s djecom, s njima jednostavno i brzo uspostavlja bliskost. Svi su ga vrlo brzo zavoljeli. Gdje god je bilo neko događanje, tu je bio i kapelan. Držao im je vjeronauk, imao je probe zbora s njima, organizirao priredbe i igrokaze. Sjećaju ga se kako je vodio križni put u crkvi sv. Filipa. Išao je od postaje do postaje i pjevao.

Dana Matković kaže: „On van je bija jako gostoljubiv. Lipo se slaga sa svin narodon“,[71] a gđa Marija Pavlić r. Jakovac upotrebljava izraz: „Imao je lice pravo“.[72] Lako je razumjeti što time žele reći.

U nastavku gđa Marija svjedoči ovako: „Mi smo bili djeca i dosta nam je bilo da se on nasmije. Znao se s nama šaliti. Još i sada gledam njegovo lice i čujem mu glas: ‘Ajde curice. Idemo lipe moje, sad ćemo...!’ A mi za njim na probu dječjeg zbora u samostan časnih sestara. Mi nismo pjevale u crkvi, nego smo samo išle na probu pjevanja. Učile smo pjevati. Od tih malih pjevačica, većina je kasnije prešla pjevati u veliki zbor odraslih kojega je vodila časna. Učio ih je pjevati po notama. Nakon probe bi rekao: ‘Sutra ćemo ponoviti’. A mi djeca smo jedva čekala probu zbora, letile smo za njim“.[73]

---

[69] Prema iskazu Danice Matković r. Cuculić.
[70] Iskaz Dragice Gržanić r. Cuculić, veljača 2023.
[71] Iskaz Danice Matković r. Cuculić, ožujak 2023.
[72] Iskaz Marije Pavlić r. Jakovac, veljača 2023.
[73] Isto.

Pjesma kojom je osvojio srca Mrkoplja

Još i danas pamti se pjesma s pokretima koju je Horžić učio djecu Mrkoplja. Vjerojatno je ju je donio iz Senja, iz svojih bogoslovskih dana. Evo njezinih riječi:

Veliko je more, ne vidiš mu kraja
tamo u daljini sa nebom se spaja.

U dubini morskoj, sto se čuda krije
galebova jata nad njima se vije.

Morem bijela lađa u daljini plovi
na njoj su mornari, hrabri sokolovi.

Na žalu su djeca, molitvom ih prate
da se opet sretno svome domu vrate.[74]

Nevjerojatno je da je ta pjesma do dan danas preživjela u Mrkoplju! I danas je bake prenose na svoju unučad. Ona otkriva Horžićevu iznimnu pedagošku katehetsku darovitost.

Osvajalo je ovo srca djece, ali i srca roditelja i obitelji.

Radost se razlijevala ulicama i domovima Mrkoplja.

A Danica Matković prisjetila se još jedne pjesme koju ih je učio vlč. kapelan i posebno volio i koju su s oduševljenjem pjevali:

Taj divni kraj Bengalije
Taj divni miris Crkve Kristove
Obratimo Kristu zemlju ovu
Obratimo se Srcu Isusovu.[75]

---

[74] Prema kazivanju Ane (Vilmine) Tomić, Stari kraj 44.

[75] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz Danice Matković 16.7.2014., zabilježila č. s. Mirjam Radošević.

Propovijed na Staru godinu 31. prosinca 1942.

Ovu propovijed vlč. Stjepan održao je prvi put u Mrkoplju 31. prosinca 1942., a onda i u Ravnoj Gori 30. prosinca 1943. Kao da je sve slutio i znao. Za godinu dana, na Staru godinu 1944. u Delnicama će se održati mučno suđenje kao pretposljednja postaja njegova EXCELSIUS-a. Tako je snažno u ovoj propovijedi slutio svoju sudbinu.

No, otvorimo se umom, srcem i duhom, poslušajmo riječi nadahnutoga mladoga govornika.

STARA GODINA

Prema pripovijedanju jednog englezkog pjesnika, pojavio se jedne zimske večeri u visokim gorama, što se zovu Alpe, čudnovati putnik. Mrak je u svilenu, crnu koprenu ovijao kraj i od svietala u kućama caklio se vani snieg. Putnik je bio mlad, ispod čela kriesilo mu se bistro oko, a u ruci je držao neobičnu stvar: bio je to stieg, zastavica njegova, na kojoj je bilo napisano njegovo geslo, njegova lozinka u jednoj jedinoj rieči: EXCELSIUS – Na visine!

Susreo ga jedan čovjek i upozoravao neka ne ide dalje, jer je dan već na izmaku, pada noć, a alpski su vrhunci tako opasni kad padne noć. No mladić je samo uzdigao svoje oči na svoj stieg, na svoju zastavicu s nadpisom: EXCELSIUS – i pošao dalje.

Ubrzo ga je susreo i jedan drugi i taj ga stao zaklinjati neka čuva i štedi svoj mladi život. Jer evo noć je već pala, skliže se na svakom koraku, na sve strane grosni ponori, svietla nema i na svakoj stopi vreba smrt. Ali mlad je putnik samo još čvršće privio uza se svoju zastavicu, prošaputao: EXCELSIUS – i pošao dalje: Na visine.

Kad su ujutro izvježbani psi benediktinskih redovnika, što stanuju u onim visokim stranama, tražili zalutale i nastradale putnike, našli su na najvišem vrhuncu Alpa – Mont Blancu – kako u sniegu kleči jedan mladić i grčevito na grudima stiska jednostavnu zastavicu s nadpisom: EXCELSIUS – NA VISINE.

Dragi vjernici, ovo pripoviedanje englezkog pjesnika prikazuje svakoga od nas, jer je život svakoga od nas sličan putu onoga mladića, pa danas na staru godinu 19.. kad smo čuli ovu priču, pogledat ćemo malo unatrag da vidimo kako je išao naš put prema savršenijem kršćanskom životu, ili bolje kako smo mi išli po tom putu ovu prošlu godinu dana.

Ali mi sami ne ćemo to znati na pamet. No imade jedna divna knjiga, koja nam o tom govori. Ta je knjiga poznata djetetu iz prvog razreda pučke škole, i šapće njezino znanje oronuli starac na umoru. Kratka je ta knjiga, ima tek deset stranica, ali izpisane su te stranice Božjom sudačkom rukom.

1.) Otvorimo prvu stranicu, pa što piše na njoj? Na njoj piše: „Ja sam Gospodin Bog tvoj, nemaj drugih bogova uz mene!" – I Bog piše dalje u toj knjizi: ti, čovječe, koga sam toliko ljubio, da mene Boga, možeš vidjeti kao maleno dijete u jaslicama, ti, kome sam dao sav sviet i samo svoje srdce, jesi li me htio priznati Bogom svojim ove godine? Nisi, jer si vikao protiv mene; nisi, jer si govorio, da me nema, rugao si se mojim odredbama, psovao si mene, psovao si i samu moju majku, mrzio si me u mojim svećenicima, progonio si me čitanjem protuvjerskog štiva, želio si moju propast, jer si se pridružio najvećim bezbožnicima zemlje. – Bog govori, čujemo li ga? Što ćemo mu odgovoriti? Zar nema pravo?

2.) Druga stranica: „Ne izusti imena Gospodina Boga svoga uzalud" – a ti si moje ime toliko puta najbezobraznije izgovorio, mene, najsvetije i najčistije Biće svemira spajao si s najblatnijim, najbesramnijim riečima svoga poganog, pokvarenog, zamazanog jezika. Ne samo to, psovao si me pred najvećim darom, što sam ti ga dao, pred svojom vlastitom djecom! Nesretniče, što si učinio? Djeci si otrovao dušu, jer si možda i sam čuo, kako za tvojim leđima već i ona psuju otca, mater, Boga, Majku Božju, Kristuša; ne samo oni, već tako će raditi i njihova djeca i djeca njihove djece, nesretniče, ti si otrovao čitava pokoljenja! – Ili nisi to činio, ali nisi nikad osjećao potrebe, da prije jela i poslije jela izmoliš Očenaš, Zdravomariju, Slava Otcu. Rekao si ili si bar mislio, da nemaš za to vremena! Tako! Svaki dan sam ti dao 24 sata, t.j. 1.440 minuta i od tih 1.440 minuta ne bi ni onih zadnjih 40 minuta trajala ona molitva, koje si mi dužan, i ni to mi nisi htio dati! – Bog govori u našoj duši, čujemo li ga? Što ćemo mu odgovoriti? Zar nema pravo?

3.) Treća stranica. „Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji!" – A kako si ga ti svetkovao? … Pred mnogo godina živio je u jednom malom gradiću dobar kršćanin i bavio se uređivanjem kalendara. Jednog dana bio on baš pri svom poslu. Uređivao kalendar za onu godinu i svakome danu – već kako je propisano – odradio po jednoga ili više svetaca.

Dok je on bio tako zadubljen u svoj posao, prišulja mu se neopazice đavao:

– Dobar dan, gospodine uredniče! – nakloni se sotona ljubezno.

– Dao Bog dobro! – odgovori urednik malo prestrašen. – A što se ti šuljaš oko krštene duše? Što bi rado?

– Oprostite, što vas smetam u poslu, – poče đavao medenim riečima. Došao sam, da vas liepo zamolim, biste li i meni odredili jedan dan u kalendaru…

– Bih, – odgovori urednik iza kratkog razmišljanja. Evo ti nedjelja. I zapisa u kalendar.

Đavo se nakloni i nestane ga.

Urednik je bio veoma dobar kršćanin i ovako je računao: Nedjeljom idu ljudi u crkvu, mole se Bogu, slušaju sv. Misu i rieč Božju, čitaju pobožne knjige, idu na večernjicu itd. Baš zato đavao će imati vrlo malo koristi od nedjelje, jer ona je ciela dan Gospodnji. I tako je on htio, da đavla nasamari.

Iza nekog vremena eto đavla opet uredniku. Bio je nekako radostan i zadovoljno tro ruke.

– Koje dobro, gospodine đavle? – našali se urednik misleći, da će mu se ovaj potužiti, što ga je nasamario, i tražiti za sebe drugi dan.

– Došao sam, da vam se zahvalim, gospodine uredniče. Moji poslovi nedjeljom sjajno uspievaju, upravo cvatu. Dakle, hvala vam velika! Živjela moja nedjelja!

I odjuri đavao cerekajući se.

Kad je nedjelja čula, da je sam sotona hvali, zastidi se i pocrveni. I od onda, vidimo u kalendarima, uviek je nedjelja crvena…

Bože moj, koliko se istine krije u toj priči! Ili recite mi: u koji se dan ljudi najviše opijaju i banče? Zar ne, baš u nedjelju! Kada ljudi najviše psuju i kunu? Kada dolazi do najvećih svađa, tučnjava i ubojstava? Zar ne, baš u nedjelju! U koji se dan ljudi najviše podaju bludnosti, griešnim zabavama i plesovima? Zar ne, baš u nedjelju!

A odakle to dolazi? Stvar je jasna! Dolazi odatle, što ljudi ne razumiju, ili bolje, ne će da razumiju smisao velike zapoviedi Božje o danu Gospodnjem. Ova zapovied ima, kako svaki od nas zna, dvie točke. U prvoj

zabranjuje Gospodin svaki težki rad u nedjelju. A zašto? On hoće, da s tim mirovanjem zemaljskih poslova u nedjelju postigne drugu i glavnu točku svoje zapoviedi t.j. da dobijemo dosta vremena, da slobodni od zemaljskih briga dignemo malo svoje oči k nebu; da idemo u crkvu, pristupamo k sv. sakramentima, slušamo propovied itd. A sada evo u čemu leži nered: Ljudi su u ogromnoj većini objeručke i s veseljem prihvatili onu prvu točku: „Pristajemo, Bože! Ne ćemo raditi, nego ćemo se nedjeljom, kako ti to želiš, odmarati!“ Ali za onu drugu i glavnu točku ne će ni da čuju, nego slobodno vrieme, koje im Gospodin daje u nedjelju, potrate u raznim griesima, i tako dan Gospodnji pretvaraju u dan đavlji.

Zamislimo se u ovaj račun sv. Ivana Zlatoustoga! „Tjedan ima sto šezdeset i osam sati. Od toga je Bog dao tebi sto šestdeset sedam sati, da se brineš za svoje zemaljske potrebe, a za sebe je pridržao samo jedan sat. I ti ne ćeš ni toga sata da mu pokloniš!“ – Bog govori, čujemo li ga? Što ćemo mu odgovoriti? Zar nema pravo? („Zašto je nedjelja crvena“ napisao msgr. Ivan Vlašić[76] u „Nedjelji“,[77] Zgb, 11. listopada 1942., broj 30, str. 2.)

4.) Četvrta stranica: „Poštuj otca i mater, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji!“ – Da, ali tko će danas poštivati otca i majku! To je nesavremeno! Prošlo je takovo vrieme! Što je moj otac više nego ja, da ga štujem – što više, on me je uvriedio, on mi je nanio štetu i mrzim ga iz dna duše, ne ću mu oprostiti nikada! – Ali Bog govori: poštuj otca i mater, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji. Tužiš se da te djeca ne štuju, a kako si ti, otče, štovao svoga otca i majku; kako si ti, majko, slušala svoje roditelje u onoj stvari u kojoj možda nisi i zbog koje si još i danas bezkrajno nesretna! Evo, kako ste vi štovali starije, i mlađi će vas; kako ste vi htjeli dobro njima, sad ga i sami uživate. Djeci ste davali ne dobar primjer, već sablazan, oni su čuli kako vi psujete svoje roditelje, ali vaša djeca ne će vas samo psovati, nego će biti spremna, da vas izbace iz kuće, a možda i da vam oduzmu život. Tko ne štuje otca i mater, ne može biti sretan. No ti si ih možda i štovao, štovala, pa opet

[76] Msgr. Ivan Vlašić (1888.-1984.), svećenik Banjolučke biskupije, tada duhovnik križarskih društva u Banjolučkoj biskupiji.

[77] *Nedjelja* je bio hrvatski katolički tjednik i mjesečnik, glasilo za katolički rad, socijalni život i prosvjetu. Izlazio je u Zagrebu od 6. siječnja 1929. do 6. svibnja 1945. godine. Od 1940. nakladnik mu je bio Veliko križarsko bratstvo. Uređivali su ga: Avelin Ćepulić, Jerolim Malinar, Frano Grgić, Matija Adamović, Ante Jerkov, Lav Znidarčić i Mladen Gligo.

si nesretna. Zašto? Zato, jer nisi pazio na bračni mir i ljubav, nego si svađom, jezikom, skrivio, skrivila pakao u kući, i tako se vršila četvrta moja zapovied. – Bog govori, čujemo li ga? Šta ćemo mu odgovoriti? Zar nema pravo?

5.) Peta stranica: „Ne ubij!“ – Strogo sam zabranio, veli Bog, ubojstvo, a evo sviet je postao klaonica, ne stoke, već živih, razumnih bića, koja sam stvorio po svojoj slici, koja u svojim grudima nose dio vječnosti, jer imaju bezsmrtnu dušu. Jesi li i ti krvnik? Ne, nisi nikog ubio, ali zar misliš, da je ono dobro djelo, što ste se vi dvie zavadile i ne govorite mjesec, dva, tri, godinu, dvie, tri? Dolazite obadvie i na izpovied i na sv. Pričest, ali ako vas moj svećenik ne upita za to, vi ćete to prešutiti. Prođe tako možda i godinu i više, a ti u duši još nisi oprostila nanesenu uvredu. U tom smrtnom griehu primala si sv. Sakramente. Ali znaj, da ti je svaka izpovied bila svetogrdna, svaka sv. Pričest svetogrdna i na tvoju se dušu svalilo brdo neobičnih grieha, pa niti samo smrtnih grieha, već smrtnih grieha koji se zovu sakrilegiji, svetogrđa. Dođe, a to ne daj Bože, možda i smrt. Težko onda ako nema svećenika, ali recimo, da on dođe i da te odprati u drugi život. Izpoviedaš se, ne možeš pravo već govoriti, pa svećenik sam pita: jesi ovo, jesi ono. Upita i to: jeste li s kim zavađeni, jeste li imali koju nevaljalu izpovied? U njezinoj duši nastane grozna borba. Vidi, da je na samrti i da treba s Bogom urediti račune, ali u njoj nema poniznosti da prizna i da kaže: ne! Svećenik više ne pita, on mora vjerovati. Daje odrješenje, daje sv. Popudbinu, daje sv. ulje, daje papinski blagoslov. Ali ona njezina laž je novi smrtni grieh, izpovied novo svetogrđe, Pričest novo svetogrđe, sv. Ulje novo svetogrđe. A iza smrti? … Da, dragi vjernici, čovjeka hvata jeza. Bože sačuvaj da nas takova smrt zadesi, ali danas na staru godinu 19.. Gospodin pita kako je s nama u tom pogledu. Ne moramo li možda mnogi postiđeno sagnuti glavu?!

6. i 9.) Šesta i deveta stranica: „Ne sagrieši bludno!“ – Tamo na iztoku u Palestini u okolici Mrtvoga mora ne raste nikakovo drveće, ne cvate cvieće, jer je zrak kano otrovan. I uistinu nad onim se krajem diže neka težka sparina. Iz daljine izgleda kao dim. No ipak malo dalje od Mrtvoga mora raste jedna vrst drveta što rodi čudnim plodovima. Izvana su ti plodovi tako lijepi, te čezneš da jednoga ubereš. A znaš li što je pod tom obojenom kožicom? Pokušaj zagristi, u usta će ti se sasuti pravi pravcati – pepeo. U svaku voćku i u svaki plod uđe crv još u početku i u nutrini sve izgrize. – I u dušu se tako često zavuče crv, koji

osobito rado ruje protiv 6. i 9. zapovijedi Božje. On izbriše bistrinu s tvojih očiju i tvoga čela i učini da uvene ruža na tvojim ustnama.

Na svakome mladom čelu sjaji poljubac vječnosti. Jao onda, ako to čelo izora strasti. Na čelu se sve pozna. Ako u duši nema svietlosti, njezina odsieva ne će biti ni vani. Žar pak u tvojoj duši ugasi strast. Sigurno je svaki od nas vidio sliku Posljednje večere … (Primjer? Od Isusa do Jude, iz „Čist naraštaj")

U šestoj i devetoj stranici pita Bog kako je bilo, s nama u tom pogledu prošle godine. On pita, a što ćemo mu odgovoriti?

7., 8. i 10.) Sedma, osma i deseta stranica: „Ne ukradi. – Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga!" – Ne samo materijalna dobra, nego niti tuđi dobar glas. Lako ga je oduzeti, ali vrlo, vrlo težko povratiti, a više vriedi dobar glas, nego li zlatan pas. Sigurno ste čuli uzpoređivati dobar glas s perjem. Kad bi vam netko rekao: uzmi vreću perja, odnesi na zvonik i kad bude bura najjača, daj to perje iztresi kroz prozor. O, ni po muke u tom. Ali kad bi ti netko rekao: idi sada i ponovo sakupi sve ono perje, da nigdje ni perce ne ostane, sigurno bi mu rekao: to je nemoguće! Dragi brate, draga sestro, tako je i s tuđim dobrim glasom. Jedna tvoja rieč može mu ga oduzeti, ali mu ga ni s tisuću drugih ne ćeš povratiti. Nemoj reći: nisam mu htjela učiniti zla. Ako i nisi htjela, ali si učinila, i sigurno danas na staru godinu 194.. Bog pita u tvojoj duši, kako je s tim bilo prošle godine? Čuješ li ga? A što ćeš mu odgovoriti?

Dragi vjernici! Evo samo par rieči iz Božje knjige od 10 stranica, ali i samo od njih moramo na koncu zatvoriti oči i reći, reći i priznati za prorokom Jeremijom: „*Misericordiae Domini, quia non sumus consumpti!* – Božje je milosrđe, što ne izgibosmo sasvim!" (Tuž. 3, 22), samo tebi, svemogući i milosrdni Bože moramo zahvaliti, što nas nisi teže kaznio zbog naših grieha.

Da, Bože, imam se pravo tužiti s prorokom Izaijom na nas: „Djecu sam uzgojio i uzvisio, a oni su me prezreli. Vol poznaje svojega vlastnika i magarac jasle svojega gospodara, a moj narod mene ne poznaje i ne razumije tko je njegov dobročinitelj" (Iz. 1, 2-3).

Zato „misericordiae Domini, quia non sumus consumpti", samo zbog milosrđa Božjega nismo uništeni. To nam kaže naš izpit savjesti danas na staru godinu 194.. Možda nam je to mnogima posljednja stara godina u životu, a kako vidimo mnogo nas toga odvraća, da se uzpnemo gore, *excelsius*, na visine, kao što su mnogi odvraćali i onoga mladića.

Ne bi zato koristilo, da samo izpitamo svoju savjest, već treba poći i dalje pa stvoriti čvrstu odluku, čvrstu kao što su ovi bregovi, koji nas okružuju, odluku da ćemo Gospodina zamoliti za oproštenje za sve čime smo ga u životu a osobito prošlih 365 dana vrieđali. Zahvalit ćemo mu na svim darovima, koje nam je dao. Zahvalit ćemo mu, što nam je očuvao život i što nam je tokom ove godine dao toliko naravnih i nadnaravnih milosti. Zahvalit ćemo mu konačno i za sve križeve i trpljenja, jer nam je sve to dao on, naš bezkrajno dobri Otac. Učinit ćemo granitnu odluku, da ćemo od sada brižno paziti, da ga sliedeće godine ne vrieđamo, i da ne ćemo odbijati milosti, koje nam bude davao. Predajmo mu danas za čitavu buduću godinu, za sav život svoje srdce, svoje grješno – istina – srdce, ali srdce, koje čezne za srećom, za mirom, za bezsmrtnošću, neka nam to srdce ispuni on, koji je savršena sreća i bezkrajni mir. On to može učiniti, on to hoće učiniti, jer je predobar; on to mora učiniti, jer je rekao: „Dođite k meni svi, koji ste umorni i obterećeni i ja ću vas okriepiti!“

Legenda pripovieda, da je sv. Euzebije, dok je još bio đakon, nosio na oltar dragocjeni kalež obtočen najljepšim rubinima i draguljima. Ali kad je došao pred oltar, najednom se poskliznuo i pao. A kako su u ono doba kaleži bili od stakla, razbio se njegov divni kalež na stotine komada, razletiše se dragulji, a Euzebije probliedi od straha. Čas je zaprepašten gledao, što se dogodilo, a onda je kleknuo, s pobožnošću pokupio komadiće i s najvećim strahopočitanjem metnuo ih je na oltar. No što se dogodilo! Kad ih je stavio na oltar, gle čuda: komadići stadoše svaki na svoje mjesto, i opet je nastao onaj prijašnji divni, dragocjeni kalež.

Dragi vjernici, i našu je dušu Isus obtočio draguljima svojih milosti dieleći nam ih prošle godine. Ako smo se po nesreći gdje spotakli i razbili ljepotu svoga kaleža, dajmo pokupimo što je ostalo, predajmo to sve skupa Isusu, a on je spreman učiniti novo čudo u našoj duši: postat će divna, biela, lagana i čista, ništa je više ne će omesti pa će od ljubavi prema Isusu ići neprestano poput onoga mladića sve više, gore na visine – EXCELSIUS! – Amen.

Stjepan Horžić
svećenik

Mrkopalj, 31. XII. 1942.
Ravna Gora, 30. XII. 1943.[78]

[78] Pismohrana vlč. Ivana Šarića.

1943.

Kapelan kateheta u Kraljevici

O. Marijan Kovač u članku u listu *Zatvorenik* napisao je: „Službovao je kao kapelan u Kraljevici i Mrkoplju“,[79] a don Anto Baković u *Martirologiju* kaže: „Bio je kapelan u Kraljevici i Mrkoplju“.[80]

Razumljivo je bilo pretpostaviti kako je Horžić, prije dolaska u Mrkopalj bio kapelan u Kraljevici i to u drugoj polovici 1942. godine.

No onda me je tadašnji župnik u Kraljevici vlč. Petar Filipović upozorio da se Horžićevo ime nalazi na „Popisu svih župnika, upravitelja i kapelana od postanka župe Kraljevica 1790. god. do 1962. god.“ u tzv. župnoj kronici Vlatka Jakovčića. Kao Stipan Horžić upisan je pod. red. br. 79 i to za 1943. god. Isto tako, župnik me upozorio da je u Matici krštenih za 1943. pronašao upis jednoga krštenja koje je obavio vlč. Horžić. U matici krštenih župe Kraljevica za 1943., na str. 210., pod red. br. 3., upisano je da je 12. travnja 1943. kršten Josip Kolombo od Ivana (stolara) i Ruže Narat, Kraljevica 62. Kumovi su bili Vinko Franko, kormilar, i Jagoda Franko. Kao krstitelj upisan je Stjepan Horžić, kapelan-kateheta! Ovo je bilo važno otkriće za moj rad i razlog što sam 21. lipnja 2024., na blagdan sv. Alojzija Gonzage, posjetio Kraljevicu i tamošnji župni arhiv kako bih na licu mjesta pokušao razumjeti novootkrivene činjenice. Posjet je bio doista plodonosan. Tako sam utvrdio da je te 1943. kao krstitelj najčešće upisan Aleksandar Superina, upravitelj župe. A osim vlč. Stjepana, kapelana katehete, među krstiteljima u matici krštenih 1943. upisani su i drugi kapelani. Tako i dr. Adalbert Ježić, kapelan i duhovnik Državne bolnice u Senju, zatim don Francesco Corso, vojni kapelan, i Kuzma Todozo, također vojni kapelan.[81]

[79] o. Marijan Kovač, *Živjeli smo u vrijeme zločinaca*, Zatvorenik, br. 66, rujan 1997., str. 11.
[80] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 253.
[81] Matica krštenih župe Kraljevica, godina 1943., str. 210.

U Arhivu sam pronašao i dva dokumenta koji otkrivaju u kojemu je razdoblju vlč. Horžić bio u Kraljevici. Prvi je biskupovo priopćenje župniku Superini od 9. siječnja 1943. koje glasi: „Velečasni gospodine, priopćujem vam, da sam Vladimira Sušića premjestio iz Kraljevice u Crikvenicu, a na njegovo sam mjesto postavio Stjepana Horžića“.[82]

Drugi je dokument od 15. svibnja 1943. Biskup Viktor Burić šalje ga kraljevičkom upravitelju župe. Evo njegova sadržaja: „Priopćujem Vam, da sam duhovnim pomoćnikom u Kraljevici imenovao Josipa Jonaša“.[83]

Iako dekret o Horžićevu imenovanju nisam pronašao, iz ovih dvaju dokumenata vidi se da Horžićev boravak u Kraljevici treba smjestiti u razdoblje od 9. siječnja do 15. svibnja 1943.

Urudžbeni zapisnik Senjske i modruške biskupije za 1943. pod brojem 52 uz datum 9. siječnja 1943. donosi i napomenu „Stj. Horžić premješten u Kraljevicu“.[84] U istom dokumentu pronalazimo i do kada je bio u župi Kraljevici. Pod brojem 787 i nadnevkom 22. V. stoji upis: „Butorac – Mrkopalj – 18. V. br. 63 izvješćuje da je kapelan S. Horžić nastupio službu“,[85] tj. opet preuzeo službu kapelana u Mrkoplju.

Pozadina dekreta za Kraljevicu

Da bismo razumjeli razloge Horžićeva dobivanja dekreta za Kraljevicu, ali i da bismo razumjeli cijeli Horžićev apostolat valja nam se zaustaviti na jednom dopisu vikara za Modrušku biskupiju Martina Bubnja o katehizaciji omladine, koji je potpisan 16. studenoga 1943. ali se on odnosi na odredbe Ordinarija od 27. studenoga 1942. Ovdje ga donosimo u prijepisu:

> „Predmet: Katehizacija omladine
>
> Uslijed ratnih prilika već gotovo tri godine nema redovite školske obuke, a prema tome niti valjane katehizacije, i naša omladina raste, odgaja se bez dovoljne religiozne i moralne pouke. Što će

[82] Župna pismohrana u Kraljevici, dokument br. 57.
[83] Župna pismohrana u Kraljevici, dokument br. 729.
[84] BAS, br. 52 1942 1943, Urudžbeni zapisnik Senjske i modruške biskupije za god 1943., broj tekući 52.
[85] BAS, br. 52 1942 1943, Urudžbeni zapisnik Senjske i modruške biskupije za god 1943., broj tekući 787.

od te omladine biti, kada odraste, kakva će biti budućnost našega naroda!

Mi svećenici bez razlike kakvu službu vršimo odgovorni smo Bogu, crkvi, narodu i svojoj savjesti, da sve učinimo štogod se može za moralni i religiozni odgoj naše mladeži. Stoga podsjećam braću svećenike na odredbu preuz. Ordinarija od 27. XI. 1942. br. 313/42 – Vikarijat Sušak –, kojom se određuje katehiziranje omladine u crkvama, župnim stanovima ili drugim prikladnim prostorijama. Najtoplije molim, da se u smislu rečene odredbe odmah počne sa katehizacijom omladine apelirajući na svećeničku savjest i odgovornost.

Posebno naglasujem, da g.g. dekani imaju o tome voditi jaki nadzor, te preko ovoga Vikarijata o učinjenom odnosno propuštenom obavijestiti preč. Biskupski ordinarijat u Senju.

Sušak, dne 16. XI. 1943.“[86]

Kraljevica je tih ratnih godina pravo susretište svjetova, svjetonazora, ideologija i vojski. Prema u dokumentu iznesenim smjernicama biskup želi osnažiti katehetski utjecaj na kraljevičkoj školi. Zna za Horžićev potencijal i njemu dodjeljuje mandat katehete u Kraljevici.

U Mrkoplju pokreće pobožnost prvih subota

Horžić je sam napisao: „Pobožnost pak prvih subota započela je u Mrkoplju u mjesecu veljači godine 1943.“.[87] Prema kalendaru iz 1943., prva subota u veljači bila je 6. veljače . Dakle, toga dana započele su te pobožnosti koje su se održavale u crkvi sv. Filipa, ispred kipa Gospe Lurdske. Na njih je očito počeo dolaziti veliki broj vjernika, osobito žena i djevojaka i, za komuniste i partizane, postale su „trn u oku“. Postale su učestala tema njihovih sastanaka i njihovih izvještaja. Oni su ih doživljavali kao rad protiv njihova pokreta i NOB-a. Za nešto više od godinu dana u svom glasilu će pisati ovako: „U najnovije vrijeme neprijatelji našeg naroda i naše NOB pokušavaju da novim metodama rade protiv NOB. Mačekovski agenti u zajednici sa ustaškim izrodima iskorištavaju sve mogućnosti za svoj zločinački rad. Bilo bi dakle pravo

---

[86] Župni arhiv u Kraljevici, dokument br. 320/43, Predmet: katehizacija omladine.

[87] Horžićev odgovor na javni napad na njega u *Goranskom vjesniku*, god. II., br. 14/43.

čudo kad ne bi iskoristili i vjeru u svrhu nanošenja štete NOB. Neki katolički svećenici u pojedinim mjestima našeg okruga počeli su organizirati takove organizacije kojima je jedini cilj što veće udaljavanje našega naroda od borbe (...) Tome cilju služi organizirano moljenje sv. krunice u Mrkoplju (...)“[88]

Horžić potpuno točno shvaća na što smjera ovaj uradak i proročki zaključuje „da bi navodi ovog članka mogli za kojeg inkriminiranog svećenika biti uvod ili povod oduzimanja njegove slobode, a možda i što više“. Uopće ne dvoji da je on taj „na koga se tu zapravo aludira!“ Skida sa sebe odgovornost za pokretanje pobožnosti prvih subota ali priznaje „i da sam ja taj organizator, držao bih to svojom svećeničkom čašću, i bio bih na to ponosan, ali nisam ni ja /.../, a ni preč. g. župnik Ivan Butorac“.[89]

Ovako piše jer zna da ima čvrst alibi. U vremenu kada je pokrenuta pobožnost prvih subota on fizički više nije u Mrkoplju, nego u Kraljevici. Međutim, jasno je komunistima tko stoji iza svega, a jasno je i Horžiću da je njima jasno.

Njemu je bilo dovoljno svega nešto više od mjesec dana boravka u Mrkoplju da pokrene nova duhovna gibanja. Iako fizički nije bio nazočan u Mrkoplju kada je pokrenuta pobožnost prvih subota on je svojom karizmom oduševio dovoljan broj vjernih duša da ovaj poduhvat zaživi i bez njegove fizičke prisutnosti. Pobožnost prvih subota, kao već uhodana duhovna praksa, dočekat će ga po povratku iz Kraljevice krajem svibnja.

Komunisti su se našli ugroženi od molitve krunice. Kasnije će se Horžić s njima čak našaliti nabrajajući točan broj Zdravomarija koje su od njihova dolaska u Mrkopalj morali otrpjeti pa piše: „Svega skupa su partizani u Mrkoplju pet prvih subota: u listopadu, prosincu 1943. te u siečnju, veljači i ožujku 1944. (...) To znači pet čitavih krunica, odnosno 750 Zdravomarija. U mjesecu listopadu bili su partizani u Mrkoplju deset dana, dakle deset trećina krunice, tek tri čitave, ili 500 Zdravomarija!“.[90]

---

[88] Partizansko glasilo za Gorski kotar *Goranski vjesnik*, god. II., broj 14/43 od 31. ožujka 1944., str. 1. stupac 1.
[89] Horžićev odgovor na javni napad na njega u *Goranskom vjesniku*, god. II., br. 14/43.
[90] Horžićev odgovor na javni napad na njega u *Goranskom vjesniku*, god. II., br. 14/43.

Njegovo je stajalište da je krunica samo pobožnost vlastita Crkvi i da se u nju nema tko uplitati sa strane niti ona kome može štetiti. Nažalost, komunisti nisu tako mislili. Oni su bili uvjereni da imaju pravo vladati svime i sve nadzirati pa tako i cjelokupnu aktivnost Crkve. U toj je točki ključni uzrok nesporazuma koji će nastati između vlč. Horžića i te bezbožničke organizacije. Crkva je za njega bila Božja ustanova nad kojom ni jedna ljudska organizacija, pa tako ni komunisti, nemaju nikakve ovlasti. Sva komunistička presizanja u tom pogledu bila su izraz najvećega svetogrđa i gaženja vjerničkih i Crkvenih prava. To su bila njegova najdublja uvjerenja i ideali. Stvarnost je bila potpuno drugačija. Nastupajućim komunistima Crkva je bila glavni ideološki neprijatelj i gledali su kako se s njom što temeljitije obračunati. Bio je to rat duhova, Božjega Duha vjere i nevjerničkoga duha bezboštva, tj. Krista i Sotone.

U pogledu pobožnosti prvih subota Horžić samo slijedi ili čak preduhitruje odluke svoga Ordinarijata. Tako se u *Službenom vjestniku* Senjske biskupije čita: „Da se u narodu proširi ova pobožnost pet prvih subota, pozivam gg. dušobrižnike, da je počam od mjeseca lipnja pa uključivo do mjeseca listopada javno obave u svojim župnim crkvama. Neka vjernicima prethodno protumače smisao i svrhu pobožnosti, a onda neka svake spomenute prve subote udese

1. sv. ispovijed i pričest vjernika,
2. blagoslov s moljenjem trećeg diela krunice,
3. razmatranje o otajstvima sv. krunice, čitajući kroz četvrt sata u tu svrhu podesno štivo
4. Neka se izričito naglasi puku, da se sve to ima činiti s nakanom, da se preč. Srcu Marijinu dade zadovoljština za nanesene uvrede“.[91]

Talijanski koncentracijski logor u Kraljevici

Vjerojatno se tih kraljevičkih dana vlč. Stjepan upoznao s dopisima koji su stizali iz talijanskoga koncentracijskoga logora u Kraljevici. U ovom koji je sačuvan u kraljevičkom župnom arhivu spominju se i Horžićevi župljani iz Mrkoplja. Kako sam već spomenuo, u to vrijeme smrtnost novorođenčadi bila je česta i u redovitim uvjetima, a kamoli u onim logorskim. Svejedno, sigurno prema činjenicama navedenim u

[91] *Službeni vjestnik Biskupije senjske i modruške ili krbavske*, 1. srpnja 1943. br. 1, Pobožnost pet prvih subota, br. 718, str. 27.

dopisu nije bio ravnodušan. Potresen je i bespomoćan. Sve se to ugrađuje u mladi svećenički život.

Donosimo prijepis toga rukom pisana dokumenta koji je, uostalom kao i mnogi drugi, u jako lošem stanju i samo je pitanje trenutka kada će se potpuno raspasti.

„Velečasnom župnom uredu u Kraljevici

Br. 33

Radi ispravke u maticama krštenih saopćuje se:

1) Dne 6. XII. 1942 umrlo je dijete – Nada Kruljac – u „campo internati civili Buccari, k(ći) Ivana i Anđelke r. Fak iz Mrkoplja; koja je rođena u Kraljevici – u logoru – 2. VII. 1942.

2) Dne 11. II. 1943. umrlo je dijete – Emil Juričić u „campo internati civili Buccari, sin Ćirila i Josipe r. Jan. - iz Mrkoplja; koji je rođen u Kraljevici u logoru – dne 7. X. 1942. -

5. II. 1943. Franjo Medanić

Sigillum Parochiae administrator - Buccari [Bakar][92]

Ne znamo je li za svoga boravka u Kraljevici posjetio logor i tražio razgovor sa zatočenicima, osobito s onima iz svoje mrkopaljske župe. Sve dublje shvaćajući Horžićevu osobu, to nikako ne bih isključio. Dapače, bio bih iznenađen da to nije učinio.

Nastavnički izazovi u građanskoj školi

U urudžbenom zapisniku – arhibit – župe Kraljevica od 20. II. 1926. – 31. VIII. 1943., za 1943. pod tekućim brojem 45, dana 8. travnja upisana je zanimljiva bilješka: „Molba kapelana za dozvolu pomoć. nastavnika u građ. školi“, a upućena je Prečasnom Biskupskom ordinarijatu u Senju.

Što nam ona govori? Horžić moli ordinarijat da mu dozvoli, uz to što je kateheta na građanskoj školi u Kraljevici, biti nastavnik i iz nekoga drugoga predmeta. Ne znamo o kojem se predmetu radi ali je očito u ratnim (ne)prilikama škola u nedostatku nastavnoga osoblja. U Horžiću prepoznaju sposobnoga katehetu koji im može pomoći i u njihovim drugim kadrovskim poteškoćama. Mladi vjeroučitelj u tome im je očito

[92] Župna pismohrana u Kraljevici, dokument br. 33.

spreman izići u susret i raduje se novim nastavničkim izazovima. Tako vjerojatno dolazi do ove molbe upućene Ordinarijatu u Senj.[93]

Proslava godišnjice osnutka NDH u Kraljevici

U kraljevičkom župnom arhivu nalazi se još jedan zanimljivi i vrijedan dokument kojega podastirem u cijelosti:

„NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA – KOTARSKA OBLAST U KRALJEVICI

Broj 260. Prs.- 1943. Kraljevica, dne 8. travnja 1943.

OKRUŽNICA

Dana 10. travnja 1943. kao godišnjica osnutka Nezavisne Države Hrvatske je državni blagdan, te imade mirovati sva prirodna djelatnost.-

Toga dana imadu se izvjesiti zastave na svim zgradama u 6 sati u jutro a skinuti u 20 sati na večer.

Svečana sveta Misa služit će se toga dana u 9 sati prije podne u rimo-katoličkoj župnoj crkvi u Kraljevici, kojoj imadu prisustvovati svi činovnici i službenici svih ureda i zavoda mjesta Kraljevice, te građanstvo, školska mladež, oružništvo i sva društva korporativno.

O čemu se obavješćuje naslov time, da sa podčinjenim osobljem u što većem broju izvoli prisustvovati ovoj svečanosti.

ZA DOM SPREMNI

Kotarski predstojnik

/M. Petković/ v.r.

Veleč. Župnom uredu

Kraljevica

Čast mi je dostaviti prednju okružnicu s molbom na znanje.

Za Dom spremni!

Kotarski predstojnik:

/M. Petković/ v.r.“ [94]

---

[93] Župna pismohrana u Kraljevici, Urudžbeni zapisnik – arhibit – od 20. II. 1926. - 31. VIII. 1943., za 1943., tek. br. 45.

[94] Župna pismohrana u Kraljevici, dokument u fasciklu Kraljevica od g. 1942. do g. 1945.

Ne znamo kako je protekla ta proslava. Je li dan bio lijep ili je lijevala kiša. Tko zna u koje bismo još sve arhive morali ući kako bismo došli do kakvoga zapisa ili fotografije. Sigurno je jedno, u ovom je događaju i Horžić sudjelovao. I kao kateheta na građanskoj školi, što podrazumijeva da je na događaj doveo i svoje vjeroučenike. Isto tako, kao svećenik, kapelan valjalo mu je sudjelovati u pripremi liturgijskoga slavlja. Sigurno, mnogi su u tome sudjelovali pro forma. Mladi, gorljivi svećenik Stjepan u tome sudjeluje cijelim svojim srcem i dušom. On svojoj Domovini želi svako dobro i zna da za Hrvatsku treba puno moliti, raditi i boriti se. Njemu je jasno, kakav je doseg za jedan narod uspostava vlastite države. Bez obzira što je ona nastala u najgorem nevremenu svjetske povijesti. Treba je čuvati i željeti joj svijetlu budućnost.

Sudionik pastoralne konferencije na Trsatu

Evo još jednoga dokumenta[95] kojega ne smijemo zaobići nego ga podastiremo u cijelosti:

> „Velečasnom župnom uredu u Kraljevici
>
> Priopćujem naslovu da će se pastoralna konferencija držati na Trsatu u franjevačkom samostanu dne 29. IV 1943. u 9 sati.
>
> U Praputnjaku, dne 3. travnja 1943.
>
> Ignacij Rahelić
>
> dekan“

Te pastoralne konferencije su mjesečni sastanci svećenika unutar pojedinih dekanata.

Kao marijanski svećenik Horžić je Trsat sigurno proživljavao osobito snažnim duhovnim trepetom. Stoga, ako se ova konferencija održala, i on se na nju odazvao i u njoj sudjelovao. Možda je ostavljen neki trag. Možda je nešto zapisano. Trsat pamti i čuva spomen i onda kada šuti.

Marijin Trsat i vlč. Stjepan Horžić ostaju kao tema nekih budućih istraživanja.

Kada bismo samo doznali što mu je Trsat govorio i što je on govorio Trsatu...

[95] Župna pismohrana u Kraljevici, dokument broj 3/1943 u fasciklu Kraljevica od g. 1942. do g. 1945.

Prvopričesnici 1943.

Fotografija koju sam dobio od, sad već pokojnih, Nade i Lovre Vodopića iz Begova Razdolja, prikazuje prvopričesnike sa župnikom vlč. Ivanom Butorcem i kapelanom vlč. Horžićem 1943. Iako su u to doba Prve sv. Pričesti u pravilu bile na Bijelu nedjelju, tj. nedjelju nakon Uskrsa, ova je održana kasnije. Uskrs je te godine bio 25. travnja 1943. To znači da je Prva pričest u Mrkoplju trebala biti 2. svibnja 1943. S obzirom da je na njoj Horžić, bit će da je održana kasnije, svakako nakon 18. svibnja,[96] odnosno u lipnju. No naknadno je sve razriješio Josip Tomić iz naselja Tomići, stari kućni broj 345 A, a danas Tomići br. 7, između Sungera i Mrkoplja. Josip je rođen 22. srpnja 1933. od roditelja Ferdinanda i Ivke r. Padavić. I on je vjerojatno na ovoj fotografiji. On kaže: „U Mrkoplju su prve sv. Pričesti bile na Alojzijevo" tj. na blagdan sv. Alojzija Gonzage 21. lipnja. Dakle, prvopričesnička fotografija nastala je 21. lipnja 1943.

Moguće da je fotografija napravljena Horžićevim fotoaparatom. Prema svjedočenju Dane Matković on je imao fotoaparat. Ona kaže: „Horžić je ima foto-aparat pa nas je slika. Nigdi si ga je kupija ili mu ga je niko nabavija. Kako je doša donjega neznan. Mi se dica smijali i vikali vlč. slikajte nas, sad na ovoj lihi sad na onaj. Uvik smo se slikali. Sve je to izgorilo u bombardiranju".[97] Dana ovdje misli na požar koji će zahvatiti Mrkopalj uslijed avionskoga bombardiranja 6. travnja 1944.

O tome će tek biti riječi kasnije.

Na fotografiji su gotovo asketska tijela i lica župnika i kapelana. Obojica su u nekom grču i nemiru. Kao da slute sve ono što će se zbiti?

[96] S tim danom župnik Ivan Butorac potvrđuje Horžićev nastup u Mrkoplju – Biskupijski arhiv u Senju, br. 52 1942./1943, Urudžbeni zapisnik Senjske i modruške biskupije za godinu 1943., broj tekući 787.

[97] Iskaz Dane (Danice) Matković, 16. ožujka 2023.

Mrkoplju darovao himnu

Po onome što je donio u Mrkopalj, vidi se da je boravak u Kraljevici za mladoga svećenika bio iznimno važan.

Mrkopaljska himna *„Malo po malo“* je Horžićevo djelo! Ovu francusku mornarsku pjesmu on je u Kraljevici prepjevao na hrvatski s refrenom *„Malo, po malo ću ti u Kraljevicu ja doć“*. Kada je došao u Mrkopalj, on je to malo preinačio i u pjesmu unio Mrkopalj. Tako je učio djecu Mrkoplja za svoje priredbe:

Živjela, živjela, djeca našeg kraja
živio, živio naš Mrkopalj,
naš gorski kraj!

Pripjev
Malo po malo, malo po malo,
malo po malo ću ti ja doć.

Živjele, živjele, šume našeg kraja
živio, živio, naš gorski kraj,
naš Mrkopalj.

Pripjev
Malo po malo, malo po malo,
malo po malo ću ti ja doć.[98]

Naknadno će pjesma doživjeti razne preinake dok se nije došlo do onoga što se danas zove „mrkopaljska himna“. Mrkopaljci je drže izvorno svojom, a zapravo ju je Mrkoplju darovao vlč. Horžić.

Ustvari, samo ova Horžićeva verzija ima onu neponovljivu snagu koja nosi duh i osvaja. Valja se nadati se da će se upravo ova Horžićeva verzija opet početi izvoditi u Mrkoplju.

Da mu vrati ono što mu je tako nasušno potrebno, život!

[98] Prema kazivanju Ane (Vilmine) Tomić, Stari kraj 44.

Suradnja s Tildom Cuculić

U tom svom mrkopaljskom razdoblju kapelan Horžić surađuje i s Tildom Cuculić.[99] Tilda je bila duša te generacije. Bila je u vodstvu Ustaške mladeži u Mrkoplju. U vrijeme Nezavisne Države Hrvatske bila je to uobičajena organizacija za školsku djecu.[100] Imali su svoje odore i svoj ustroj. Tilda je bila rođeni organizator i lider. Svemu je djecu učila, od tjelovježbe i plesa, igraonica, kazališnih predstava, šivanja i krojenja. Ustrojavala je školsku djecu i mlade, organizirala razne priredbe, sletove, povorke, igrokaze, plesove. U stroju ih je vodila u crkvu na nedjeljnu sv. Misu. Možemo reći, bila je pokretač društvenoga života u Mrkoplju toga vremena. Ovako se toga sjeća njezina sestra Dana:

> „Tilda je bila na čelu Ustaške Mladeži one su bile starije. Mi mlađe smo bile u Ustaškin uzdanican. Pjevale smo hrvacke pjesme: 'Još Hrvacka ni propala dok mi živimo, visoko se bude stala kad ju zbudimo, hura nek se ori, gdje s' hrvatski govori…' Ajme što nan je bilo lipo. Išle smo u paradi: bile košulje, plave šorce, kape i ustaški znak. Ajme što smo bile lipe“.[101]

Tilda i Horžić su bili nerazdvojni suradnici. Generacijski su bili bliski, idejno još bliži. Njihove aktivnosti su se uvelike preklapale. Ovako sa strane, dalo bi se zaključiti da su se osjećali kao jedna duša u dva tijela. Međutim, prema svjedočenju Anke Cuculić među njima je znalo i zaiskriti. Jednom su se tako posvađali oko drvenih kolica za mijenjanje scenografije na pozornici tijekom predstave. Ta kolica je kod nekoga stolara dala izraditi Tilda, a kapelan ih je bez pitanja uzeo za svoje potrebe. I izbio je rat. Ne samo da su se dobro porječkali nego su se gotovo i potukli tako da je župnik vlč. Butorac morao uskočiti kako bi izgladio spor. Župniku su i jedno i drugo bili pri srcu, i nije mogao stati ni na čiju stranu.

---

[99] Matilda (Tilda) Cuculić, rođena 26. veljače 1921. od roditelja Maksimilijana i Anđeline r. Kružić. Umrla je 2. svibnja 2016. Sin Vladimir Nikola rođen je 5. prosinca 1946., a umro je 20. travnja 2003.

[100] Ustaška mladež, skraćeno UM, bila je omladinska organizacija ustaškoga pokreta u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (NDH) tijekom Drugoga svjetskoga rata. Ustaška mladež osnovana je 4. studenoga 1941., s odobrenjem Ante Pavelića, po uzoru na Hitlerovu mladež. Podskupine UM bile su *Ustaška uzdanica* za učenike osnovnih škola od 7. do 11. godina. *Ustaški junaci i junakinje* za djecu od 11. do 15. godina, te *Ustaška Starčevićeva mladež* od 15. do 21. godine života. Za voditelja UM imenovan je profesor matematike Ivan Oršanić (1904.–1968.).

[101] Iskaz Danice Matković.

Vrtlog toga (ne)vremena surovo se poigrao i s Tildom. Nakon pada NDH i ona je dopala u ruke OZN-e. Spominje se u obiteljskim predajama Skrad, neka voda, vjerojatno Zeleni vir. „Ona je bila zatvorena nigdi, voda je tekla metar sa metar, onda joj je jedna žena bacila daske i na njima je stala“.[102] Tako kazuje njezina sestra Dana. Izgleda da je u toj studenoj vodi bosa morala stajati satima. Htjeli su je dobiti za svoju suradnicu, da im oda povjerljive informacije itd. Nisu u tome uspjeli. Nisu je ubili jer tako bi stvorili mučenicu. Osvetili su joj se onako kako to okupatori i zločinci rade sa svojim žrtvama. Osvetili su joj se na drugi način i kaznili je za cijeli život. Iz njihovih ruku vratila se trudna s neželjenim djetetom. Svoju sudbinu nikome nije mogla reći. Bila je, na neki način, odbačena i od vlastite obitelji. Prema djetetu koje je rodila nikada nije mogla razviti majčinske osjećaje niti ga je mogla prihvatiti. Poslije je kroz život preživljavala od rada svojih ruku. Krojila je i šivala na šivaćem stroju koju joj je ustupila ugledna mrkopaljska obitelj Tavčar.

Kažu da je kao djevojka bila lijepa, crnka s dubokim plavim očima. Kao neki simbol, slomljeni cvijet cijeloga jednoga mrkopaljskoga naraštaja.

Kakva bi Hrvatska bila da su je gradili životi poput Tilde i vlč. Stjepana i tolikih tisuće i tisuće drugih kojima je to onemogućeno? Sručilo se, nažalost, prestrašno nevrijeme, na zemlju i narod... Zavladali su vučji čopori koji su za sobom ostavili pustoš i prazninu u svojoj tiraniji straha.

Tildi je jedina nagrada što je ipak dočekala uspostavu suvremene hrvatske države.

U *Službenom vjestniku Biskupije senjske i modruške ili krbavske*, godište XXVIII., broj 1, Senj, dne 1. srpnja 1943., str. 11, čita se:

> „Priredbe ustaške mladeži u nedjelju i blagdane
>
> Broj 1872.
>
> daje se na znanje velečastnom svećenstvu dopis Ministarstva nastave od 8. X. 1942. br.U.m. 2243/1942. Predsjedništvu biskupskih konferencija, koje glasi:
>
> »Čast mi je saobćiti Vam, da je temeljem Vaše suglasnosti pod br. 158/BK od 27. kolovoza o.g. ministarstvo nastave odlukom

[102] Isto.

br.U.m. 2243/42 od 8. listopada o.g. dopustilo Upravnom zapovjedničtvu Ustaške mladeži, da Ustaška mladež može održavati priredbe učenika(ca) pučkih i srednjih škola i prije podne u nedjelju i na blagdane, i to u Zagrebu poslije pola 11 sati, a u pokrajini poslije 10 sati, nakon što učenici(ce) udovolje vjerskim dužnostima. U svakom takovom slučaju imadu se dužnostnici Ustaške mladeži sporazumjeti s nadležnim svećenikom, a napose u onim mjestima, u kojima se u nedjelju i blagdane redovito služi samo jedna sv. Misa.

Umoljava se naslov, da izvoli o ovoj odluci ministarstva nastave obaviestiti sve biskupske ordinariate odn. župnike. U Zagrebu, dne 8. listopada 1942. Ministar nastave: Ratković, v.r.«

Senj, dne 6. studenoga 1942."

Događaj koji ocrtava strahotu vremena

Svjedočanstvo Marinke Troha rođene Bruketa:[103]

„Usred jedne noći 1943. jugoslavenski partizani-komunisti-četnici stali lupati na ulaznim vratima kuće u Starom Kraju.[104] Od Dragana B. traže da zapreže konja i kola i da ih vozi prema Matić poljani. Objašnjava im da je otac troje nejake djece i da ne može nigdje ići. Oni mu tada glasno zaprijete da će ga ubiti na kućnom pragu ako smjesta ne ustane i učini kako traže. Na posljetku pristaje. Na kola zasjelo njih desetak. Počelo urlanje i pjevanje cijelim putem. Kad su došli na Matić poljanu, do mjesta odakle dalje ide uska staza kroz šumu, sišli su s kola, a na svoga vozača bacili ručnu bombu. Tijelo se razletjelo, konji se uzblanili i strčali. Pred kuću se vratili konji i kola bez vozača. Ne znamo tko je i kako obavio sahranu nedužnoga Dragana, da li župnik ili kapelan, ali ovo je događaj o kojemu se u mjestu danima govorilo i glas raznosio. Takvo je bilo ozračje u Mrkoplju tih dana. Majka Marija ostala udovica s troje djece. Siročadi. Nije jedina. Prehranjivala se radeći drugima na polju...

[103] Rođena kao Marija Bruketa 23. III. 1942; roditelji su joj Dragutin Bruketa (Matijin), Brestova Draga 19, i Marija r. Kauzlarić, Mrkopalj 18.

[104] Glavna ulica kroz Mrkopalj.

Kako li joj je bilo kada su poslije rata tobožnji pobjednici na prvi svibanj slavili svoj praznik. Prolazili su kroz mjesto pjevajući svoje borbene pjesme (možda iste one s Matić poljane). *Ročić* je na čelu kolone nosio crvenu zastavu.[105]

Svi su u mjestu, kuda je povorka prolazila, morali držati otvorene prozore. Ako netko ne bi otvorio tome je prijetilo privođenje i saslušanje."

Kako li je Mariji bilo držati prozore otvorenima?

Propovijed na Gospu Žalosnu u Mrkoplju 1943.

Mrkopaljsko svetište o Proštenju Blažene Djevice Marije Žalosne čulo je bezbroj snažnih i nadahnutih propovijedi i propovjednika. Jedna od najsnažnijih je ova koju je vlč. Horžić izrekao 15. rujna 1943. U njoj je toliko toga autobiografskoga (početni dio gdje govori o ljubavi prema vlastitoj majci). Otkriva nam veliku načitanost i poznavanje hrvatskoga pjesništva. Toliko toga je u njoj proročkog. Vlč. Horžić je bio čovjek snažne intuicije. Jasno je zašto komunisti nisu mogli ostati mirni. Snaga svećenikovih riječi dovodila je u pitanje sva njihova nastojanja. Iz priloženoga se vidi da je tu propovijed, osim u Mrkoplju 15. IX. 1943., održao i u Senjskom 2. II. 1944., a zatim i u Ravnoj Gori 25. III. 1944. Poslušajmo je:

Žalostna Gospa – naša majka

Ja ne znam što je majka mila,
Nit majčin što je srca plam,
Ja ne znam što je sve mi bila,
Ta da je bila jedva znam.

Ko san mi lebdi slika pusta,
Kad zadnji put me k sebi zva,
Kad zadnji cjelov s milih usta
I blagoslov mi zadnji da.

[105] Nadimak jednoga istaknutoga poslijeratnoga mrkopaljskoga jugokomunista.

A ja sam plako, Bože sveti,
I proplako sam cielu noć,
O majko sladka, nemoj mrieti,
Ti ne smješ, ne ćeš od nas poć!

O ludo li sam bio čedo!
Zar mari smrt za srca jad?
Drugačije sam sviet taj gledo,
Neg što ga gledam bolan sad!

Ja ne znam što je majka mila,
Nit majčin što je srca plam,
Ja ne znam što je sve mi bila,
Ta da je bila jedva znam!

(Hugo Badalić, *Majka*)

Ovako dirljivo opisuje hrvatski pjesnik Hugo Badalić svoju tugu, što nije imao sreće upoznati svoju dobru, dragu majku. Sve što je o njoj znao, bilo je sjećanje na onu bolnu noć kad je majka otišla zauvijek. Nije imao sreće da uživa u majčinoj ljubavi, primio je tek jedini njezin cjelov. Ali ni toga jedinog majčinog poljubca nije mogao nikada zaboraviti, pa mu vječno pred očima lebdi slika ta, kad zadnji put ga k sebi zva.

Majka!

Ima li koje drugo ime tako milo čovječjem srcu kao ime majka! Prva riječ, što je malo diete promuca kad počne tepati jest majčino ime. Prvi usklik, što se vine iz čovječjih grudiju u nenadanim bilo radosnim bilo žalostnim zgodama jest: majko moja! – Majka je najmilije ime.

Zato je Hugo Badalić i mogao s toliko tuge napisati: Ja ne znam što je majka mila…

Dragi vjernici! Danas častimo i spominjemo se ne majke jednog pjesnika, ne majke jedne samo osobe, već presvete Majke Božjega Sina i majke sviju nas, Blažene Djevice Marije od Sedam Žalosti. Pa kao što pjesnik Hugo Badalić nije dobro poznavao svoje zemaljske majke, tako ima danas na žalost puno Marijine djece, koja nju uviek baš ne poznaju ili ne će da je prime za svoju majku. A ipak, ona nam je svima

tako dobra, ona se za sve nas neizmjerno brine i čezne da nam bude u pomoći u svakoj našoj potrebi. Zašto bi se inače toliko puta ukazivala u lurdskoj špilji i fatimskoj dolini? Zašto bi milijuni na koljenima obilazili njezine oltare u meksičkom gradu Guadalupe, talijanskom Loretu, njemačkom Altöttingu, u našoj Mariji Bistrici, a prije u vrijeme veće pobožnosti i u ovom našem svetištu. Sve je to zato, što je Žalostna Gospa – naša majka.

Pogledat ćemo, stoga, danas: 1. kako je Žalostna Gospa naša majka i 2. kakav je naš odnos prema njoj.

1. Marija – naša majka

Nema nijednoga čovjeka na svietu, koji bi mogao trajno zaboraviti onu dobru, ljubljenu majku, koja nas je rodila na tjelesni život. O toj majci lijepo je pisao hrvatski pjesnik Antun Gustav Matoš, da mu sve draža biva što je starija.

„Jer ona me je, veli, prvog trudno rodila
Za ručicu me slabu prva vodila.

Prva me na ovom svietu volila,
Prva se za mene Bogu molila,

Kupala me suzom, Bog joj je platio,
Anđeo joj suzu suzom vratio.

Dojila me mliekom svoje ljubavi
Učila me ovaj jezik ubavi.“

(*Gospa Marija*)

A svećenik Izidor Poljak često je s najvećim žarom pripoviedao, kako

Preko devet gora, dolina i brda
Usred sela biedna,
Koliba je stara, a u izbi ima
Stan sirota jedna.

Ja sam duša njena. Pa da sve me progna,
Znam da ona ne bi.
Da me sviet ko izmet baci, ona plačuć
Svila bi me k sebi.

Svi se snovi njeni, sve se želje njene
Oko mene kreću.
Nema sudbe svoje, sa mnom dieli moju
Nesreću i sreću.

I da nebo na me rasrđeno pusti
Grom i munju bjesnu,
Ustala bi ona i pod munju, slabu
Podmetnula desnu.

Ah, ja njesam sam i lako život snosim,
Dokle samnom pati
Preko devet gora sirotica jedna:
Draga moja mati.

(*Mati*)

To je ona majka, koja nas je rodila. Ali osim nje naša je majka i Blažena Djevica Marija. Ona, kojoj je Gabriel na koljenu rekao:

– Zdravo!
Ti puna radosti.
Ljudima jednom stajat ćeš pred očima
Ko mira znak, ko izvor utjehe.
Imat ćeš mjesec pod nogama. Mlado
Sunce će tebi sijati u naručju.
A jutarnje će zvijezde
Nad tvojom glavom pjevati. I bit ćeš vez
Što zemlje dno i neba vrh
U jedno spaja.
I bio bit ćeš most,
Od molitava tkan,
Od suza mit i u luk svit,
Nad jazima i crnim vodama,
Što čovjeka će djeliti
Od Boga.

(Nazor, *Annuntiatio*)

Postala nam je majkom koji sat prije nego li je kopljem bilo probodeno Presveto Srce njezinoga božanskoga Sina. Postala nam je majkom, kad joj je Spasitelj s Križa kazao: Ženo, evo ti sina, a Ivanu: Evo ti majke. Sv. je Ivan u tom času zastupao sve kršćane, veli sv. Augustin, pa i nas, i tako je bl. Gospa postala i našom majkom. Svaka majka neizrecivom ljubavlju ljubi svoju djecu. Pa ako to čini naša zemaljska majka, koliko više nebeska. Štoviše, sv. Bernardo kaže, da ljubav sviju majki nije tolika, koliku ljubav prema nama ima bl. Gospa. Ona ljubi maleno djetešce, na čijem se čelu još cakli voda sv. Krsta, kao i starca na umoru, kome svećenik daje sv. Popudbinu i sprema ga na put u vječnost.

(Moja prop. *Marija – Majka i uzor naš*).

Ona je majka svih ljudi, jer im je dala svog ljubljenog Sina, koji je izvor našeg života. Kada je rodila Sina, rodila je i sve nas, jer mi smo po njem primili snagu novoga života, primili smo jedan novi, božanski život. Marija od prvog početka sudjeluje u ovom božanskom djelu. Na anđelovo navještenje odgovorila je: Neka bude, i tim nam riečima dala Spasitelja i postala nam majkom.

Neka duboko prožme naša srca i naše duše istina, da Marija ima prema nama pravu i najdublju majčinsku ljubav, jer je ona Majka Sina Božjega, našega Spasitelja. Onom istom majčinskom ljubavlju, kojom Marija ljubi svoga Sina, tom istom ljubavi ljubi nas same.

O dobroti te majke čitali smo u knjigama, gledali smo na zidovima trsatske crkve, slušali smo u propoviedima stotine primjera a i sami smo sigurno često osjetili njezinu pomoć. Zato joj je pjesnik i zapjevao:

Oj ti si krasna nad sve krasna mati,
Ko pjesan skladna Bogom ispjevana,
U želji što nas dugo željkovana
U bijedi tješi, vjekove nas prati.
Nad nebom nebo još bi veće stalo,
Al majka veća bila ne bi nika.
– – – – – – – – – – – – – – – – – – – –
Jer tebi samoj Bog se pokorava
Na nebu, zemlji – vječna ti je slava.

(Ante Jagar: *Sonetni vienac*, XII)

Marija je, dakle, naša majka. Pogledajmo sada

2. Naš odnos prema toj majci

Neka dobra majka imala je u jednom većem gradu na naukama kćer. Znala je koliko pogibelji prieti nevinosti mlade kćerke, pa joj je često pisala, da bude pobožna, da se čuva zla, da izbjegava opako družtvo. U jednom pismu obećala joj poslati za imendan liepi dar, ali neka samo bude dobra i valjana.

Mlada djevojka rado je primala i čitala majčina pisma, a ono obećanje o daru neobično ju je obradovalo. Nestrpljivo je iščekivala taj majčin dar. I stigao joj je baš uoči njezinog imendana. Drhteći od uzbuđenja prihvati omot iz poštarevih ruku, potrči kućnim stepenicama, uđe u svoju sobu i zatvori se u njoj, da je nitko ne gleda pri razgledanju majčina dara.

Što mi to šalje dobra majčica?, mislila je u sebi mlada djevojka otvarajući primljeni paket.

Njezina se radost još povećala, kad je u tom paketu našla tri druga lijepo i ukusno povezana omota. Velikim uzbuđenjem poče otvarati prvi. Poskoči od radosti, kad je otvorila: „Baš je sladka ova moja majčica. Ljepšeg iznenađenja nije mi mogla pružiti za moj imendan.“

Kakav je to bio dar?

Jedno prekrasno ogledalo s pozlaćenim okvirom, a izpod ogledala napisano majčinom rukom: „Pogledaj se kakova si!“

Ha, nije trebalo, da joj to majka piše. Mlada djevojka stade pred ogledalo i dugo, dugo se gledala… skoro i zaboravila na druge omote.

Kad se do sitosti nagledala u zrcalu, posegne za drugim omotom. Stade ga brižljivo i polagano raztvarati. Nadala se drugom liepom poklonu. Ali, koje razočaranje! Od straha i zlovolje izpade joj omot iz ruku! „Baš nije trebalo ovo“, srdito reče djevojka.“ Što mi kvari liepo razpoloženje prvog poklona?“

Kakav je bio taj drugi poklon?

Slika sa crnim okvirom. U sredini slike jedna mrtvačka lubanja sa dvije suhe, biele kosti. Izpod je bilo, napisano majčinom rukom: „Pogledaj, draga kćerko, kakova ćeš biti!“

Dugo nije htjela ova mlada i liepa djevojka otvarati treći omot. Prošla ju je sva volja da ga vidi. Bila je veoma razočarana i ozlovoljena. Ali opet nadvlada znatiželja. Polako, polako stade otvarati treći omot. Kad

ga je otvorila, pred njom se stvorila predivna slika *Neoskvrnjene Gospe*. Bila je prekrasnog rajskog lica, u bieloj svilenoj odjeći sa modrim pojasom oko struka. Izpod noga sijao joj je svietli mjesec a oko glave kruna od dvanaest zviezda. Na dnu pak slike dobra je majka napisala svojom rukom: „Pogledaj, draga kćerko, kakova treba da budeš!"

(Vlašić, *Ruža otajstvena*, str. 103-4, Blagdan Bezgr. Začeća)

Dragi vjernici! Nama danas sv. Crkva šalje sličnu sliku, sliku Majke Božje od Sedam Žalosti i govori nam: Pogledajte, kakovi treba da budete! Ali ipak bilo bi to prenaglo, pa ćemo zajedno s onom mladom djevojkom uzeti malo u ruke ono ogledalo, koje se zove savjest, i pogledati što nam to ogledalo pripovieda: kakovi smo danas, i kakav je naš odnos prema našoj Majci, Žalostnoj Gospi.

Evo kako ga crta jedna nježna, pobožna duša pred likom Majke Božje Bistričke:

Zlo su Ti ljudi napravili,
kojim si v pomoći bila
kad su ih vsi več ostavili,
kojim si suze brisala
i žalost življenja skrila
i v dušu veselja dala.
Kojim kak mati si bila.
sunčeca dela pred vrata
i najgorše grešnike čuvala.
Ti koja si ljudem alduvala
kaj ti je dragše neg svet,
neg zlata nebeska rože,
Sineka svojega dragoga,
žalostna, Ti, Majka Božja!

A ljudi su Tebe pozabili
i Sina na križ su Ti pribili
i jošte po cirkvah i stanjih,
po varoši i križanjih
na križ Ga pribijaju zmirom.

(Domjanić, *Spomen na Mariju Bistricu*)

Da, ona je ljudima dala najveće blago: Spasitelja, a oni su ga razapeli i još ga danas razapinju psovkama, kletvama, griesima protiv svih zapoviedi Božjih, i da tih zapoviedi više ima, još bi gori bili.

Ali ne samo to, već je našim srcem zavladao možda i očaj što su težki dani rata stigli i do naših vrata. Žalost, zdvojnost što su nam uništeni mnogi ideali i velike nade. Uvrieđeni smo i možda razočarani, jer mnogo toga nismo očekivali, pa nam ogledalo kaže, da su na našem čelu nastali novi zarezi patnje, da su na našim usnama odrazi bolnih rezignacija.

Ali pogledajte na sliku Žalostne Gospe, kakovi treba da budete, piše nam danas sv. Crkva. Pogledajte na nju i vi majke, jer i ona je majka. Pogledajte na nju i vi djevojke jer ona je čista Djevica. Pogledajte na nju i vi djeco, jer je ona vaša kraljica. Da, pogledaj oče, pogledaj suprugo na nju jer ona, Žalostna Gospa s našeg dragog oltara već stotine godina s ljubavlju gleda na svoj Mrkopalj. Ona gleda nas i danas kad su opustile naše place i ulice. Ona gleda na nas i danas kad su zaniemile vesele pjesme na ustima naših djevojaka. Ona bdije nad nama i danas kad su naša djeca daleko od nas razasuta po svim evropskim bojištima. Ona bdije nad nama i danas kad je mnogo vlastite braće silom prisiljeno uperiti bajunete jedan na drugoga. Ona, naša Žalostna Gospa ovdje na našem oltaru bdije nad nama dane i noći. Gledajmo je kako je sva slomljena od boli za jedincem Sinom. – O vi majke. I u vašim se staračkim grudima često burka srce i često suza zastire oko na misao, da je vaše diete negdje daleko, daleko možda izranje no već sada ili će biti, a možda je i zauviek zaklopilo svoje mladenački oči u tuđemu svietu. Majke, pustite slobodno suzu nek teče, jer vaša je žalost opravdana, ali ipak dignite glave i pogledajte Onu, koja je trpila prije vas, ona je utjeha žalostnih. Ona, Žalostna Gospa, ona, mučenica s Kalvarije.

Majke! I kadgod vam bol za sinom pritisne dah, sjetite se tada Žalostne Gospe kako je vjerno išla sa svojim Sinom na Križnom putu, kako je dizala prema nebeskom Otcu molitve za njega, kako mu je htjela olakšati ono težko drvo, od kog je krvarilo njegovo rame. Majke! Takove treba da budete i vi. Vi ne možete ići sa svojim sinovima, ali uzdignite i vi nebeskom Otcu molitve za sve vaše koji su daleko u boju i tko zna hoće li ih vaše majčinsko oko ikada više vidjeti. Molite se za njih nebeskom Otcu, zamolite Žalostnu Gospu, da vam bude posrednica i vaši će sinovi daleko tamo gdje topovi tutnje osjetiti, jest ima netko u mom dragom Mrkoplju, ima netko tko misli na mene, ima netko tko moli za mene: moja majka.

Djevojke! I vama se sv. Crkva obraća kao majka onoj kćerki: Pogledaj, kćerko, kakova treba da budeš! Marija je trpjela mnogo, Marija je žrtvovala mnogo, Marija je ljubila mnogo, Marija je molila mnogo. Ni naš život ne može danas biti ružičast, ni naše staze ne mogu biti obasute cviećem dok vaša braća mukom hodaju kršem a bojni zrakoplovi nad njima kruže. Ni mi ne možemo biti bez žrtava kad se žrtvuju svi, ali cilj naši žrtava neka bude u prvome redu Bog. Marija je svojim žrtvama postala Kraljicom mučenika.

Danas je ponovno došlo vrieme mučenika i tko zna, ne će li Gospodin jednog dana i od nas tražiti nešto slično, i bit će blagoslovljena ona djevojka koja će poput sv. Janje, Cecilije, Katarine i hiljade drugih moći kazati: Sve, pa i život za Boga, i Božje zapoviedi, ali njih prekršiti ni za što!

Zato je priprava na mučeništvo danas potrebnija nego li ikada, a sastoji se, po riečima sv. Pavla (Rim. 6,13) u tom da „ne damo svojih udova griehu“. Svaki je grieh nutarnja izdaja Boga koja nužno vodi do vanjskog zatajenja Boga. Bit će nas još u tamnicama, u logorima, bit će nas još i na stratištima. Ali ako se ne znamo svladati od jednoga plesa, ako se stidimo pozdrava Hvaljen Isus, ako ne znamo nadjačati dnevne male napasti, kako ćemo biti pripravni na izvanrednu žrtvu u Božjoj službi, na žrtvu mučeništva! Žalostna Gospa, kraljica mučenika, neka nam bude uzorom!

Marija je ljubila mnogo. Ali ljubav je njezina kristalno čista kao proljetna zora. Ljubav je njezina sveta ko kalež. Ljubav njezina dovodi u nebo, jer ljubav je kćerka Božja, veli veliki pjesnik Dante, sam Bog je ljubav, kaže sv. Ivan apostol. Neka i naša ljubav ne bude pokvarena, već neka njome vladaju Božji zakoni.

Marija je molila, pa zamolimo danas mi svi nju, Žalostnu Gospu s hrvatskim pjesnikom:

O kućo zlatna, o zviezdo morska,
o kulo bjelokosti!
Ostani burnim nad morem našim,
Ti majko od milosti.
Izmori rat nas, vihor nas skrši,
slični smo zgaženoj travi.
sini nad tmorom naših oluja,
Ti majko od ljubavi!

(V. Nazor: *Maris Stella*, Plan, pjesme VIII.)

Draga djeco!

Da, preporučimo danas, dragi vjernici, Žalostnoj Gospi, majci našoj, sebe i svoje domove. Preporučimo joj svoje obitelji i cielu svoju hrvatsku domovinu. Ona ju je na osobiti način štitila u prošlosti. Pod njezinom su zastavom vojevali naši pređi. Ona i sada bdije nad Hrvatskom. Ona će nam pomoći u svim našim patnjama, ako joj se mi ne iznevjerimo. Ona? Žalostna Gospa s našeg oltara bit će i dalje naša dobra majka, ako mi ostanemo njezina dobra i vjerna djeca, braneći uviek uporno svoju svetu katoličku vjeru. Ona je ogledalo bez ljage i ako svi mi budemo često u njega gledali, ako budemo nastojali postati što sličniji Mariji, naša će budućnost biti sretna, jer će nad njom svojom majčinskom ljubavi bditi ona, Marija, Žalostna naša Gospa, Majka Božja i naša! Amen.

Mrkopalj, dne 15. rujna 1943.
Stjepan Horžić
svećenik[106]

Krštenici vlč. Horžića u Mrkoplju

U matici krštenih Župe Mrkopalj, sv. X, otkrivamo da je glavninu krštenja obavljao župnik vlč. Ivan Butorac, ali jedanaest krštenja te godine imao je vlč. Stjepan. Ovo su krštenici vlč. Stjepana Horžića u Mrkoplju 1943.[107]

Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 7., br. 63, **25. rujna 1943.** krštena je **Nada Jakovac**, r. 20. rujna 1943., od Dragana, polj, i Milke rođ. Pavlić, rkt., Mrkopalj kbr. 113, kumovi su Rade Paškvan, poljodj., i Ivka Starčević, poljodj., rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 7., br. 64, **3. listopada 1943.** kršten je **Franjo Tomljanović**, r. 29. rujna 1943., od Antona, polj., i Vere rođ. Budiselić, rkt., Sunger kbr. 125, kumovi su Mihovil Jakovac, stolar, i Božica Golik, kućanica, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 7., br. 66, **10. listopada 1943.** kršten je **Josip Franjo Brozović**, r. 1. listopada 1943., od Alberta, radnik, i Albine rođ. Horaček, rkt., Mrkopalj kbr. 90, kumovi su Ivan Jakovac, birtaš i Milka Iskra, kućanica, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan

[106] Pismohrana vlč. Ivana Šarića.
[107] Matica krštenih župe Mrkopalj, sv. X, god. 1943.

Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 7., br. 67, **12. listopada 1943.** krštena je **Marija Piršić**, r. 7. listopada 1943., od Tome, poljodj., i Albine rođ. Štefančić, rkt., Stari Laz kbr. 21, kumovi su Rudolf Štefančić, poljodj., i Anica Perše, poljodj., rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 7., br. 68, **16. listopada 1943.** krštena je **Ana Crnić**, r. 10. listopada 1943., od Ivana, poljodj., i Vilme rođ. Crnić, rkt., Mrkopalj kbr. 144, kumovi su Josip Crnić, poljodj., i Ljubica Crnić, kućanica, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 8., br. 70, **24. listopada 1943.** kršten je **Franjo Starčević**, r. 15. listopada 1943., od Stanislava, poljodj., i Marije rođ. Jurković, rkt., Mrkopalj kbr. 111, kumovi su Josip Jakovac, poljodj., i Ema Jakovac, sveučilištarac, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 8., br. 71, **13. studeni 1943.** krštena je **Marija Starčević**, r. 9. studeni 1943., od Josipa, poljodj., i Anice rođ. Žunić, rkt., Mrkopalj kbr. 102, kumovi su Slavoljub Gmaz, poljodj., i Katica Zaborac, primalja, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 8., br. 72, **17. studeni 1943.** kršten je **Stanislav Tomić**, r. 13. studeni **1943.**, od Dragana, poljodj., i Jelisave rođ. Blašković, rkt., Sunger kbr. 2, kumovi su Vladimir Tomić, poljodj., i Vera Blažević, poljodj., rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 8., br. 74, **27. studeni 1943.** kršten je **Vilim Jakovac**, r. 22. studeni 1943., od Franje, poljodj., i Ane rođ. Pavlić, rkt., Mrkopalj kbr. 118, kuma je Marija Radošević, kućanica, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 8., br. 76, **12. prosinca 1943.** kršten je **Vladimir Polić**, r. 8. prosinca **1943.**, od Ivana, poljodj., i Alojzije rođ. Budiselić, rkt., Mrkopalj kbr. 331, kumovi su Baltazar Crnić, poljodj., i Milka Crnić poljodj, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1943., str. 8., br. 77, **12. prosinca 1943.** krštena je **Ljerka Jurković**, r. 19. prosinca **1943.**, od Emila, poljodj., i Marice rođ. Mihelčić, rkt., Begovo Razdolje kbr. 20, kumovi su Filip Francišković, poljodj., i Viktorija Štimac, poljodj, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan

Od Horžićevih krštenika danas poznajem jedino gđu Anu Tomić (Vilminu) r. Crnić. Ona je živi svjedok vremena. Bio je zahtjevan njezin životni put.

Oca Ivana se ne sjeća. Imala je svega dva mjeseca kada su ga *„otpeljali"* partizani, krajem 1943,. ili početkom 1944. U obiteljskoj memoriji ostao je prizor rastanka. Mama Vilma u naručju drži dvomjesečnu Anu, malu kao štruca kruha, a njezina dva brata, Dragić i Jakov (brat Jerko tada je već umro s tri i pol godine), svaki s jedne strane, držali su se za majčine skute i gledali kao partizani odvode tatu. Kad su ga odvodili zadnje što je rekao bilo je: *„Vilme, čuvaj mi dicu, ja ću se vratiti"*. To su mu bile zadnje riječi. Nije se vratio iako je majka Vilma godinama poslije sanjala i pričinjalo joj se da je netko ušao u kuću.

Ostale su samo glasine. Bio je u zatvoru u Ogulinu. Tamo je šišao suutamničenike jer su se pojavile uši i podizao moral zatočenicima, hrabreći ih i pričajući šaljive anegdote.

Onda se spominje logor u Sisku. Prozivka. Odvođenje i ukrcavanje u kamione. Kamioni su se brzo vratili. O Ivanu se od tada ništa ne zna. Ana nikada nije saznala gdje je tijelo njezina oca.

Jednako kao što do dana današnjega ne znamo gdje su kosti njezina krstitelja vlč. Stjepana Horžića.[108]

Ubijen župnik u Ravnoj Gori

U jesen 1943. ubijen je Vjekoslav Gržanić, župnik Ravne Gore.

Rođen je 8. lipnja 1902. u Senju, gdje je završio gimnaziju i bogosloviju. Za svećenika je zaređen 1925. godine. Bio je kapelan u Otočcu, Perušiću, Jelenju i Brinju. Upravljao je župama Letnica, Lipice i Lešće na Dobri, a poslije toga imenovan je župnikom u Ravnoj Gori. Partizani su ubili njega i njegove roditelje.

Zašto su ga partizani ubili i zašto su se tako okrutno osvetili ovome župniku pa su poslije njega ubili i njegovu majku i oca? (...) Marija Gržanić, rodica pokojnoga vlč. Vjekoslava, napisala je u pismu: „U svojim je propovjedima govorio da je protiv komunizma i pozivao župljane da se ne uključuju u partizanske redove."

---

[108] Prema kazivanju Ane (Vilmine) Tomić r. Crnić, Stari kraj 44.

Velečasni Gržanić dobro je znao što je komunizam jer je katolički tisak donosio podatke o tome što komunisti rade u Rusiji, kako uništavaju crkve, ubijaju svećenike i biskupe, a bile su još uvijek svježe i uspomene na Španjolski građanski rat u kojemu su komunisti poubijali mnoge svećenike, redovnike i časne sestre, uništili brojne crkve, porušili samostane i poubijali vjernike katolike.

Poslije Rusije i Španjolske komunizam dolazi u Hrvatsku. Komunisti su promijenili svoje ime pa više nisu komunisti nego partizani. Hodaju od sela do sela, od mjesta do mjesta, i mobiliziraju ljude.

Što drugo preostaje jednomu župniku koji voli svoj narod, kojemu je stalo do toga da grabežljivi vukovi ne piju krv tom narodu, da zmije otrovnice ne truju njihove duše, nego u svojim propovijedima govoriti protiv bezbožnoga komunizma? Što je drugo mogao učiniti, nego pozvati svoje župljane da se ne pridružuju partizanskim redovima?

> „Župnik Gržanić je u jesen 1943. napustio župu Ravna Gora i sklonio se jer su mu partizani prijetili. Kad su partizani došli kod njegove majke i obećali joj da se njemu ne će ništa dogoditi, majka je poručila sinu da dođe u Ravnu Goru, da se vrati jer nikakvo zlo nije učinio.
>
> No, jedne noći, odmah poslije povratka u Ravnu Goru, došli su, odveli ga u šumu i ubili. (...) Njegovi roditelji su otišli tim istim partizanima koji su obećavali da se njihovu sinu ništa ne će dogoditi. Nisu našli svojega sina, ali su našli svoju smrt jer su partizani i njih ubili“.[109]

Podatak kada se to dogodilo nemamo. U ovoj knjizi ne navodi se točan datum pogubljenja vlč. Gržanića. Možda nam mogu pomoći nadnevci iz matice kršenih župe Ravna Gora. Jedino što znademo je da je zadnje krštenje koje je obavio bilo 18. rujna 1943. Toga dana krstio je Brankicu Budigam, rođenu 5. rujna 1943. od roditelja stolara Josipa i Rozalije r. Pizent, na adresi Ravna Gora 121. Kumovi su bili Ivan Paušner, trgovac, i Anka Novak.

U matici krštenih župe Ravna Gora na str. 183. za god. 1943. vidi se da je župnik iz Vrbovskoga, Rikard Valić, 10. listopada 1943. u Vrbov-

[109] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, str. 237, donosi tekst o smrti.

skom obavio jedno krštenje koje je pod rednim brojem 58. naknadno upisano u ravnogorsku maticu krštenih.

Slijedeća dva krštenja u Ravnoj Gori obavio je 15. listopada Ruda Miloš, kako se potpisuje, župnik divjački. Ona su isto izgleda upisana naknadno, na str. 183. pod br. 56. i 57.

U tom razdoblju između 18. rujna i kraja listopada 1943. trebamo tražiti datum smrti vlč. Vjekoslava Gržanića, ravnogorskoga župnika.

Postaje upravitelj župe Ravna Gora

Iza pogibije vlč. Gržanića pastoralnu skrb o župi Ravna Gora preuzima vlč. Horžić. Mislim da je to bilo vjerojatno na Svi Svete, dakle 1. studenoga 1943. Naime, u matici krštenih Ravne Gore, vidimo da je on tamo 2. studenoga 1943. obavio dva krštenja. Logično je pretpostaviti da je u Ravnu Goru došao dan prije, na svetkovinu Svih Svetih i zasigurno služio svetu Misu i obavio blagoslov groblja. Evo krštenja koja je vlč. Stjepan Horžić podijelio u Ravnoj Gori te 1943.:

Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1943., str. 182., br. 46, **2. studenoga 1943.** kršten je **Dragutin Rački**, r. 30. listopada 1943., od Rudolfa i Terezije Bajt, radnik, Sušica 12, kum Josip Pojer sa suprugom Vinkom, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1943., str. 182., br. 47, **2. studenoga 1943.** krštena je **Dragica Mrak**, r. 29. listopada 1943., od Vinka i Antonije r. Krizmanić, radnik, Kosa 13, kumovi Andrija Mance i Franka Krizmanić, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju.
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1943., str. 182., br. 48, **14. studenoga 1943.** kršten je **Dragutin Holjević**, r. 1. studenoga 1943., od Josipa i Franke r. Renko, radnik, Sušica 23/8, kumovi Antun Možgon i Josipa Gudac, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1943., str. 182., br. 50, **23. prosinca 1943.** krštena je **Božica Katarina Tomac**, r. 25. studenoga 1943., od Viktora i Ivke r. Renko, limar, Ravna Gora 209, kumovi Rudolf Juraco i Marija Šepić, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju

Zanimljivo je da su u početku, kada je 8. travnja 1771. osnovana župa Mrkopalj, Ravna Gora i Sušica njoj bile pridružene kao filijale. Gotovo nakon dvjesto godina to je obnovljeno silom ratnih (ne)prilika i to u osobi vlč. Horžića. Osim župe Ravna Gora, uskoro, zbog ispražnjena župnička mjesta, vlč. Horžić preuzeo je pastoralnu skrb i o župi Vrbovsko. No, službeno imenovanje i dekret iz biskupije, za jednu i drugu župu, dobio je tek 10. kolovoza 1944. U njemu stoji:

> „Velečasni gospodine!
>
> Za vrijeme ovih izvanrednih prilika povjeravam vam upravu župa Ravna Gora i Vrbovsko s time da i dalje ostajete kapelanom u Mrkoplju.
>
> Službu upravitelja župe Ravna Gora i Vrbovsko vršite u sporazumu sa vašim principalom preč. g. Ivom Butorcem.
>
> Kao upravitelj župe imate redovnu jurisdikciju, možete obavljati vjenčanja i drugoga svećenika ovlastiti da prisustvuje vjenčanjima. (...)[110]

Istoga nadnevka iz Ordinarijata dobiva i slijedeću ovlast: „Za vrijeme upravljanja župama Ravna Gora i Vrbovsko za nedjelje i zapovjedane blagdane, kada je potreba podjeljujem Vam ovlast trinacije,[111] a za nezapovjedane blagdane ovlast binacije“.[112]

Isprave potpisuje vikar Martin Bubanj.[113]

---

[110] Pismohrana župe u Mrkoplju, dopis Ordinariatus episcopalis Signiensis et Modrussiensis seu Korbaviensis, br. 404/44., Predmet: Stj. Horžić imenovanje upr. župe, U Sušaku, dne 10. VIII. 1944.

[111] Ovlast binacije i trinacije su biskupova dozvola svećeniku da može u jednom danu služiti dvije ili tri sv. Mise.

[112] Pismohrana župe u Mrkoplju, dopis Ordinariatus episcopalis Signiensis et Modrussiensis seu Korbaviensis, br. 405/44., U Sušaku, dne 10. VIII. 1944.

[113] Vlč. Martin Bubanj bio je karizmatični katolički svećenik i žrtva jugokomunističkoga bezumlja. Rođen je na Križišću/Mali Dol, 12. studenoga 1898. Bio je prvi sušački župnik i jedan od prvaka Katoličkoga pokreta na Sušaku. Odmah po dolasku jugokomunističkih partizana na Sušak, 21. travnja 1945. godine uhićen je i bez suđenja ubijen 27. travnja 1945. i s mnogim drugima bačen u krašku jamu Bezdan pokraj Kostrene. Optužen je da je bio pristalica Nezavisne Države Hrvatske. Kako je došlo do toga da on potpisuje biskupijske dokumente? Nakon Rimskih ugovora o razgraničenju između Nezavisne Države Hrvatske i Italije, potpisanih u Rimu 18. travnja 1941. godine u vrijeme, zbog ratnih okolnosti, otežanih veza sa sjedištem biskupije u Senju, uspostavljen je Sušački vikarijat. Prvim generalnim vikarom imenovan je bakarski kanonik i arhiđakon mons. dr. Josip Frančišković. Nakon njega, 30. srpnja 1942. za generalnoga vikara u Sušaku imenovan je Martin Bubanj. Dana 10. studenoga 1942. naziv vikara mijenja se u naslov „biskupskoga delegata“. Zbog toga je vlč. Martin Bubanj bio mjerodavna osoba i potpisnik i ovih dokumenata koji se odnose na vlč. Horžića. Izvori: Pismohrana župe u Mrkoplju i Mile Bogović, *Promišljanje o crkvenoj povijesti Trsata i Vežice u prvoj polovici 20. st.*, Riječki teološki časopis, god. 28/2020., br.1, str. 5–14.

Kako je mrkopaljski kapelan išao u Ravnu Goru?

I danas, kada su asfaltne ceste i imamo aute, bilo bi izazovno pastorizirati cijeli ovaj prostor. Osobito zimi, kada Gorskim kotarom vladaju visoki snježni nanosi i mećave.

Prema iskazu Dragice Gržanić r. Cuculić, Horžić je imao prijevoz. Ona tvrdi: „Kad je dobio dekret za župe Ravna Gora i Vrbovsko tada je tamo išao s konjem, bila je kočija. Konj i kočija koju je pripremao jedan furman.[114] U zimskom dijelu godine vukle su se sane.[115] Bilo je slučajeva kada su pojedini umirući bolesnici tražili svećenika, onda je znao i u noćnim uvjetima, po noći, kolima i sanama ići u Ravnu Goru ili Vrbovsko“.[116]

Međutim, njezina sestra Dana svjedoči suprotno. Ona kaže da je Horžić u Ravnu Goru išao pješice: „Njemu je bilo strašno, mora je ići pišice u Ravnu Goru. Uvik je po tjedan dana ostajao u Ravnoj Gori. Iz početka nije iša, a onda je puno iša u Ravnu Goru jer i tamo su ubili jednog velečasnog“.[117]

A u jednom od slijedećih iskaza, vraćajući se na ovu temu, Dana će ovako reći:

> „Nije se velečasni previše družija s nikin jer je puno bija u Ravnoj Gori. Tu bi bija ujutro odmašija Mašu i onda je mora ić u Ravnu Goru. Tamo je ostaja i po tedan dana. Mora je bit tamo jer su i tamo ubili jednog svećenika. Samo ne znan kakvi je ima raspored. Doša bi u subotu i nedilju, koji puta, koji put ni, a koji je, onda je iša okolo držat vjerunauk. Iša je u Razdolj, Tuk i Sunger pa na Laz, a ni bilo auta. Iša je pišice“.[118]

Vjerojatno su u pravu i Dragica i Dana. Horžiću su na usluzi ponekad bili kola i konji, odnosno sane, ali sigurno, najčešće je u Ravnu Goru i Vrbovsko išao pješice. Zbog toga sam se 30. ožujka 2023. i sam odlučio na hodnju od Mrkoplja do Ravne Gore. Evo što sam o tome zapisao:

---

[114] vozar, vozač, prijevoznik
[115] velike saonice za konje
[116] Iskaz Dragice Gržanić.
[117] Iskaz Dane Matković.
[118] Isto.

„Tog jutra, najprije sam, u svetištu BDM Žalosne, u osam sati, odslužio sv. Misu za dušu vlč. Stjepana, a onda sam se pješice zaputio u Ravnu Goru do crkve sv. Terezije Avilske.

Ne može se razumjeti zemlja dok se ne prohoda. U ovom slučaju ni čovjek, svećenik koji je ovim putem nekada hodao. Vjerujem da će mi ova hodnja pomoći da još bolje proniknem u njegovu osobu. Zamišljam da sam on, i da idem u Ravnu Goru obaviti neko krštenje ili sprovod. Godina je, ne 2023. već 1943. ili 1944... Ili bolje, zamišljam kao da se zajedno upućujemo na ovaj put? Kako je lijepo s bratom svećenikom uputiti se na hodočašće!

Preda mnom je jedan od najzahtjevnijih prijevoja u Domovini. Kraljevska je to staza. Na ovom su putu tri kose: mrkopaljska, lazarska i ravnogorska. Obilježene su s dvije kapelice sv. Križa. Jedna je na vrhu između mrkopaljske i lazarske kose, a druga je na Cagaru, kad nekako već počinje ravnogorska kosa. Izgrađene su kako bi osnažile duše umornih prolaznika. I dvije su crkve na ovome putu: sv. Stjepana, kralja, u Starom Lazu i sv. Florijana, na sredini ravnogorske kose. Trebalo je to propješačiti. Pitam se koliko li je puta ovim putem prošao moj sveti brat u svećeništvu? Ne znam kako je kratio vrijeme u ovoj hodnji. Je li molio krunicu, možda časoslov ili je obavljao pobožnost križnoga puta? To bi bilo idealno. Ovaj put je duljine otprilike četrnaest kilometara i svaki kilometar bi mogao biti jedna postaja križnoga puta! U spomen na vlč. Horžića jednom bi župe Mrkopalj i Ravna Gora i Vrbovsko mogle na ovoj dionici organizirati križni put mladih ili npr. krizmanika i nazvati ga Horžićev križni put mladih!

Povlašteno je biti okružen istim krajobrazom, istim vijencem planinskoga gorja, istim bojama jutra kojima je bio okružen mučenik i svetac vlč. Stjepan Horžić. Jednako kao što je povlašten osjećaj bio jutros služiti sv. Misu u crkvi gdje ju je i on služio.

Nakon snijegom okupirane zemlje, lijepo je doživjeti, kako šćućurene ljubičice uz cestu, u jutru na kraju ožujka, grle još hladne vlati trave. Je li ih jednom gledao i moj subrat vlč. Stjepan osjećajući kako duši daju toliko dirljive radosti?

Osobito je zanimljiv prizor s lazarske kose. Vidi se kao se u daljini, u smjeru Ravne Gore, počinje vedriti, ali, s desne strane,

magla se prstima hvata u mrklinu skutrenih vrhova jelovih šuma. Iznad glave oblaci i bura su kao neka rijeka, tako hite, a na dnu, u dubini, jedva zamjetno, naslućuje se blijedo sunce. Ne uspijevam odgonetnuti misaone poruke koje nosi ovaj prizor, ali bi li ga svijest uopće registrirala da ih nema? Možda je ovakve prizore doživljavao i moj subrat, ne znam. Dok se spuštam prema početku Staroga Laza nameće mi se misao da je sveta ova cesta jer je njom hodao sveti Kristov svećenik i mučenik Horžić!

Prolazim duž Staroga Laza. Nekada je u Lazu bilo puno ljudi i djece, i mladih i odraslih. Danas je druga pjesma. Rijetkost je vidjeti živu dušu ili čuti lavež psa. Sve je to rezultat desetljeća bezboštva koje je obećavalo veliki napredak i sjaj. Ostala je samo pustoš. Zagrljeni sam tek šumom vjetra što se zavlači među grane drveća. Negdje u krošnjama ptice nagovještaju proljeće koje nikako krenuti.

Dolazim do crkve sv. Stjepana Kralja koja je smještena uz cestu nekako na sredini naselja. Je li i u njoj moj subrat služio sv. Misu? Koliko često? Sve ostaje bez odgovora.

Nastavljam dalje. Ubrzo dolazi uspon prema Cagaru. Tu je granica između Staroga Laza i Ravne Gore. I tu je druga kapelica sv. Križa na ovoj kraljevskoj ruti.

Spuštajući se od Cagara ubrzo dolazimo do crkve sv. Florijana. Odatle je lijep pogled prema Skradskom vrhu. Ovaj krajolik gledao je i vlč. Horžić. I njegova mlada duša napajala se ovim ljepotama primajući snagu za sve ono što će ga snaći. U ovom kraju događala se njegova svećenička žrtva za Boga i Hrvatsku. I sada, nakon podnesena mučeništva, njegov duh lebdi nad ovim prostorom. Dragi mu je Bog podario ove vrhunce odakle se njegova duša spojila s vječnošću. Dok promatram s ovoga vidikovca shvaćam da je Horžić u svojoj nutrini nosio vidike ljubavi kojima je htio oduševiti sve one koje mu je dragi Bog poslao u život. I mnoge je oduševio. Njegovo tijelo vjerojatno nikada ne ćemo naći, ali njegov duh je tu. Nad njegovim Mrkopljem, Ravnom Gorom i Vrbovskim, Delnicama i Skradom, i nad njegovom Ljubešćicom. njegovim Senjom i Sarajevom. Njegovim Zagrebom. Nad njegovom Hrvatskom.

Nastavljam se spuštati ravnogorskom kosom i brzo sam na početku glavne ceste kroz Ravnu Goru. Ta ulica danas nosi ime Ivana Gorana Kovačića. Jednoga dana, s punim pravom, možda postane ulica vlč. Stjepana Horžića, zašto ne? Ostaje još nekih dva i pol kilometra središtem, danas drugoga po veličini goranskoga mjesta, do ravnogorske crkve sv. Terezije Avilske. Pred njom sam desetak minuta prije jedanaest sati. Dakle, trebalo mi je oko dva i pol sata pješačenja. Zahtjevan put u svakom slučaju. Zamišljam kako u Ravnoj Gori moram obaviti neko krštenje ili sprovod. Ovdje ću se zadržati oko sat vremena. Odmor će dobro doći.

Onda krećem natrag. Tek na povratku postajem svjestan kako je u Stjepanovo vrijeme bilo opasno ići ovim putem. Na svakom koraku mogla ga je dočekati kakva komunistička zasjeda. Mogli su ga oteti, uhititi, ubiti. Ne znam je li on u sebi proživljavao tu pogibeljnost. U to ratno vrijeme biti sam na ovoj cesti? Koliko li mu je trebalo hrabrosti, smjelosti i pouzdanja u Svevišnjega? Nije lako bilo biti svećenik u tom (ne)vremenu svjetske povijesti. U svom iskazu o vlč. Horžiću msgr. Juraj Petrović rekao je sljedeće: „za Ravnu Goru je znao ići pješice i znao je ići i u reverendi (to onda nije bila šala)!“[119] Drugim riječima, to je bilo jako opasno...

I dalje me prate nikad raskošniji glasovi probuđenih ptica. Je li ih i mučenik Stjepan slušao? Što su mu govorile ptice?

Vrijeme se naglo pogoršava. Zahladnjelo je, postalo je vjetrovito. Od nekuda vjetar u lice donosi sve gušće kapi kiše. Nevrijeme će. Valjda me mimoiđe, barem ovaj put. Tko zna kako je mom subratu bilo hodati po kiši, zimi, po vjetru i snijegu, ili možda još zahtjevnije, po ljetnoj žegi, suncu i vrućini? Nema odgovora. Nadam se ipak da ću do Mrkoplja prije nego što počne snažno padati. U pravom sam „međuvremenu“...

Pitam se što li je Horžić sve prebirao u svom umu i srcu prolazeći ovuda? Kakve su ga misli morile, o čemu je razmišljao? Tko to može pretpostaviti. Ostat će nam zauvijek skriveno. Ali te misli su tu negdje, u ovom materijalnom svijetu koji nas okružuje, koji po našim dušama ne ostaje isti. Jesmo li tu da ga otkupimo?

---

[119] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz msgr. J. Petrovića o vlč. Horžiću, 19. VII. 2014.

U ono vrijeme ljudi su hodali i nisu gubili dragocjeno vrijeme u sjedenju. Hodali su, radili i razmišljali. Zato smo stvoreni. Čovjek je biće pokreta i misli. Današnji sjedilački način života potpuno je u neskladu s ljuskom prirodom. Od tuda vjerojatno i tolike bolesti. Sve smo izokrenuli danas.

Dok sam išao prema Ravnoj Gori stao je jedan auto. Zaustavio se Josip D. iz Mrkoplja i pitao treba li me povesti. Zahvalio sam mu uz objašnjenje da sam u ciljanoj hodnji. U ono vrijeme ljudi su putovali i konjima i kolima. Je li možda i mrkopaljski kapelan koristio njihove usluge? Jesu li mu stajali i prevezli ga barem dio puta? Možda se stvarno ponekad prevezao s nekim, pretpostavljam da jest.

Na lazarskoj kosi vjetar baš nemilice udara. Navlačim i kapuljaču preko kape na glavi. Taj vjetar me u jednom trenutku gotovo zaustavlja u hodu. Nevrijeme samo što nije. Koliko li je puta slično proživljavao moj suputnik?

Na vrh mrkopaljske kose počinje rominjati kiša. I već je hladno, osobito za ruke. Zima je još uvijek prava gospodarica Gorskoga kotara. Ništa neobično. Planina je ovo. Gledam vijenac brda koji je zagrlio mrkopaljsku kotlinu. Vidi se naselje i bijeli toranj Majke Božje od sedam žalosti. Što li je ova slika značila vlč. Horžiću? Koliko ju je puta gledao odavde? Zna li ovo mjesto da je otkupljeno njegovom svetačkom krvlju? Nije nam on slučajno dan. Smijemo li ga zaboraviti?

Kod prvih kuća na dnu mrkopaljske kose kroz Poljica slijedi završna dionica puta. Sav sam mokar. Konačno, u četrnaest i deset, stojim ispred svetišta Majke Božje Žalosne. Imam dojam da je nekako bio lakši povratak, nego što je bio dolazak u Ravnu Goru. Zahvaljujem Bogorodici što me je pratila i čuvala u ovoj hodnji i što je sve dobro prošlo. Takav je bio pastoral vlč. Stjepana. Nakon današnjega dana o njemu puno više shvaćam i znam. Kao da ga je ovaj pastoral pripremao za ono što će ga snaći, za njegovu svećeničku žrtvu. Uistinu, nimalo nije bilo jednostavno mrkopaljskom kapelanu. Ali, može se.

Na kraju ipak nisam umoran. Sjedim za stolom, blagujem i žeđam za sugovornikom. Tolika je potreba za nekim s kim bih mogao podijeliti

iskustvo s današnje hodnje. Za razliku od nas današnjih svećenika, nadam se da, barem u tome, moj subrat nije oskudijevao.

Tako je prošao dan u Horžićevim cipelama. Bit će žuljeva. To će biti Horžićevi žuljevi...“

Njega su komunisti optužili da je ustaški agent. Ali, ustaški agent bi bio naoružan vjerojatno nekim drugim oružjem. Kristov svećenik zbog pastoralnih razloga, kako bi pričest mogao nositi bolesnicima i umirućima, traži od Ordinarija da mu odobri *„tajno nošenje Presvetoga“*. Evo toga dokumenta: „Uvažavajući razloge iznešene u Vašoj molbi od 19. VIII. 1944., dozvoljava Vam se, da u sporazumu sa župnikom, kada je to moguće, smijete, dok traju ove izvanredne prilike tajno nositi Presveto bilo kao Viaticum[120] bilo u drugim zgodama“.[121]

Presveto, posvećena hostija, bilo je Horžićevo jedino oružje! Tako je on išao u Ravnu Goru i Vrbovsko.

Ravnogorska spomenica ne šuti

U opasnom vremenu, u vrtlogu drugoga svjetskoga rata, mnoge su župne spomenice zašutjele, pa i ona mrkopaljska. Ona ravnogorska, zahvaljujući vlč. Horžiću, nastavila je govoriti. Pretpostavljam da je bila aktivna i za prethodnoga župnika isto tragično stradaloga, vlč. Vjekoslava Gržanića. Horžić u Spomenicu stavlja sadržaje koji mogu objasniti vrijeme u kojemu su se našli Crkva i Hrvatska. I drži to bitnim. Bori se za istinu, hoće da istina ostane sačuvana u zlu vremenu. Da što više toga ostane očuvano za povijest.

Nažalost, kao da je Horžićeva sudbina da svaki trag o njemu bude izbrisan. Tako je i s njegovim tragom ostavljenim u ravnogorskoj župnoj Spomenici koju je on očito revno vodio. No, te njegove zapise netko je doslovce istrgnuo. Dakle istrgnute su stranice iz službene knjige! U Spomenici je ostala samo slijedeća napomena: „*od 1935 – do god. 1950 neka bojažljiva ruka sve potrgala*.“

Tko je to učinio? Netko tko se očito jako bojao da ostane sačuvano ono što je zapisao vlč. Horžić. Očito je to učinio netko tko je htio pri-

[120] Poputnina, pričest bolesniku na samrti, hrana za zadnje putovanje.

[121] Pismohrana župe u Mrkoplju, dopis Ordinariatus episcopalis Signiensis et Modrussiensis seu Korbaviensis, br. 473/44. „Tajno nošenje Presvetoga“, U Sušaku, dne 2. X.1944. Vikarijat.

kriti istinu, možda i o samome sebi. Zapravo, ponajviše je to po srijedi. S obzirom da su župne knjige dostupne u prvom redu svećenicima, a druge osobe s njima vrlo rijetko dolaze u doticaj, onda je jasno tko stoji iza ovoga (ne)djela. Iako su istrgnute stranice koje se odnose i na godine prije i poslije Horžićeve službe u Ravnoj Gori, uvjeren sam da je cilj bio uništiti u prvom redu ono što je on zapisao. U svakom slučaju, nestala je jedna dragocjena povijesna i kulturna i duhovna građa. Nikada ne ćemo doznati što je to što je uništeno. I tko je taj čiji je strah to učinio.

Ipak, prelistavajući tu Spomenicu, u njoj sam pronašao dva vrlo zanimljiva dokumenta koje je u nju priložio vlč. Horžić. Tolika desetljeća su se pritajili u njoj i nitko za njih nije znao da bi na koncu preda mnom opet izronili na svjetlost dana u trenutku kada sam ih toliko trebao. Zar to nije čudo?

O svemu više u nastavku.

Sastavlja oporuku 6. prosinca 1943.

Svakako bi najvrjedniji sadržaj ove knjige bila oporuka vlč. Horžića za koju iz *Hrvatskoga martirologija* don Ante Bakovića saznajemo da ju je napisao 6. prosinca 1943. Njegovu oporuku spominje i vlč. Marijan Kovač u tekstu *Živjeli smo u vrijeme zločinaca* objavljenom u listu *Zatvorenik* ali navodi da je Horžićeva oporuka napisana 6. ožujka 1943. Pretpostavljam da je mjesec oporuke napisan rimskim brojem i da je jedan autor u tim teže razabirljivim znakovima vidio rimski broj 12 (XII), a drugi rimski 3 (III). Tako je vjerojatno došlo do ove razlike između ožujka i prosinca. Skloniji sam povjerovati da je Horžić oporuku napisao u prosincu. Tada je već dobro osjetio težinu terena na koji je došao i vjerojatno već dobro postao svjestan komunističke i oznaške mreže koju su pleli oko njega, prateći svaki njegov korak, nastup, riječ, gestu... Vlč. Kovač tvrdi da je oporuku imala č. s. Ambrozina, rođena sestra vlč. Horžića. U nekoliko sam se navrata obraćao upravi samostana časnih milosrdnica u Kresnikovoj ulici u Rijeci moleći ih da pregledaju ostavštinu č. s. Ambrozine ne bi li eventualno uspjeli pronaći traženi dokument. Međutim, provincijalna poglavarica me izvjestila da se kod njih u ostavštini č. s. Ambrozine, rođene sestre vlč. Horžića, njegova oporuka ne nalazi. Tako sam se pomirio s činjenicom da ta dragocjena isprava ne će biti u ovoj knjizi. Ulomak Horžićeve

oporuke u *Hrvatskom martirologiju* donio je i don Anto Baković, ali ovdje donosim malo opširniji ulomak objavljen u listu *Zvona*. I taj ulomak nam puno govori o Horžićevoj duši. Možemo reći da je neobično da jedan tako mladi život, Horžić tada ima dvadeset pet godina, piše svoju oporuku. Ali i to je pokazatelj koliko je on bio svjestan vremena i okolnosti u kojima živi. Oporuka svjedoči i o njegovoj spremnosti da položi život za Boga, Crkvu i Domovinu. Uostalom, već je toliko svećenika u Gorskom kotaru bilo ubijeno od jugokomunističkoga partizanskoga pokreta. Ne znamo je li vlč. Stjepan imao i neki osobni, neposredni povod koji ga je potaknuo na sastavljanje oporuke. Neku prijetnju, dojavu ili samo slutnju. Evo redaka oporuke koji su nam dostupni:

> „Došli su teški dani, u kojima je malo tko siguran za svoju osobnu slobodu i za svoj život. Imajući pred očima tu činjenicu i primjenjujući je na samoga sebe, kod potpune svijesti, slobodan od svake vanjske ili unutarnje sile, želim zabilježiti ovo:
>
> Ako mi se što dogodi, tj. ako nenadano umrem naravnom ili poginem nasilnom smrću, želim umrijeti kao rimokatolički svećenik, u vjernosti prema Bogu, prema Sv. Ocu papi, mome biskupu i mojoj hrvatskoj domovini.
>
> Najčarobniji ideal moga života, najveća želja moje duše od djetinjstva bila je: postati svećenik i živjeti kao dobar svećenik. I postao sam svećenik, milošću Božje providnosti, koja ne gleda tko je tko, pa nije gledala ni na moju potpunu nevrijednost, nego me je milostivo učinila svojim službenikom...
>
> po ljudsku govoreći, trebalo je do toga svladati mnogu poteškoću, zatomiti koju suzu, ali što je to sve prema cilju: *Minister Dei, alter Christus*!...
>
> Svećenikom sam postao primanjem svetog presbiterata dne 17. kolovoza 1941. u kapelici nadb. dvora u Zagrebu, od preuzv. g. pomoćnog biskupa Dr. Franje baruna Salis Seewisa. Malo je vremena, što premda nedostojan, nosim sveti pečat svećeničkog Reda na svojoj duši, ali i kroz to malo vremena osjetio sam katkada njegovu težinu, ali sam uza sve to s njim sretan i potpuno zadovoljan. I mogao bih reći, da se još koji put rodim, želim biti i opet postati svećenik.

Smjerno i ponizno priznajem, da mi je dragi Bog u životu dao bezbroj milosti i da sam Mu bio bezbroj puta nezahvalan, te ga vrijeđao lahkim i teškim grijesima protiv većine Njegovih zapovijedi. Skrušeno Ga molim, da mi to oprosti, te Mu ujedno zahvaljujem na milosti da Ga nisam vrijeđao još više. Osobito sam griješio u višim razredima gimnazije i ne stidim se to priznati. Ali otkako sam postao svećenik, premda sam slab, nevrijedan i griješim kao i svi ljudi, ipak mislim da, jedino pomoću Božjom, Blažene Djevice Marije i moje zaštitnice sv. Terezije od Maloga Isusa, nisam uvrijedio dragoga Boga nijednim teškim smrtnim grijehom u kom bi bila sva tri njegova uvjeta. Materia gravis, advertentia plena i consensus perfectus. Pojedinih je uvjeta, nažalost, bilo, a našlo bi se i grijeha „in causa volitum".

Mnogo sam popustio od svoje mladenačke revnosti, ali molim Gospodina za pomoć da se popravim i da živim i umrem zaista dostojno svećenika, a osobito molim za svetu ustrajnost na smrtnom času.

Ispovijedam ovdje svoju vjeru u svetu Rimokatoličku crkvu i u sve što ona predlaže vjerovati. Molim za oproštenje sve one, koje sam svjesno ili nesvjesno, riječju ili nastupom u životu uvrijedio ili sablaznio, a tko je meni što nažao učinio, rado i iskreno opraštam".[122]

U tim riječima otkrivaju se Horžićeva samosvijest, moć refleksije nad samim sobom i čista intuicija i predosjećaj onoga što nadolazi.

[122] Zvona, br. 2/1995., str. 9.

1944.

Na ciljniku goranskih komunista

U Zapisniku sa sastanka Komiteta goranskih komunista, vjerojatno je iz veljače 1944., pronalazimo ove retke:

> „Edo: Popa u Divjakama streljati. Kapelana u Mrkoplju raskrinkati.
>
> Konferencije da se kod naroda stvori moralno pravo za njihovo streljanje i slično. Pozivati popove naklonjene NOB, koji bi trebali da govore o dužnosti narodnog svećenika.
>
> Treba razbiti ustaški utjecaj kao cjeline. Ljudi ne poznaju NOB.[123]
>
> Pokušati pronaći vjerskog referenta za okrug. Mi ne znamo rad raznih popova. Početi sa raskrinkavanjem svih onih koji djeluju protiv NOB. Prikazati organizacijama njihov rad, da imamo podrške u masama.
>
> Javna rasprava protiv popa“.[124]

Ovdje se vidi namjera komunista da sebi do kraja podrede djelovanje Crkve i njima sklone svećenike, tzv. narodne popove, iskoriste za promicanje NOB-a. Sve one koji na to ne će pristati, a pristati ne može ni jedan Kristu odani svećenik, treba proglasiti neprijateljem. Plan je komunista da od sada ne počinjaju likvidacije bez suda i sudišta, nego da izvršenju prethodi *„Javna rasprava protiv popa“* kako bi se organizacijama prikazao njihov rad, i kako bi komunisti time dobili podršku u masama. Dakle namjera im je na svoju stranu pridobiti javno mnijenje i dobiti opravdanje za svoje postupke. Nitko bolje od njih nije znao moć promidžbe. Zato i jesu imali odjel za agitaciju i propagandu („Agitprop“).

Tu je jasno zacrtana Horžićeva sudbina.

---

[123] Pokrata za: narodnooslobodilačka borba, naziv kojim je u komunističkoj Jugoslaviji imenovan borba pod vodstvom jugoslavenske Komunističke partije od 1941.–1945., a koja je vodila uspostavljanju komunističkoga boljševičkoga režima sovjetskoga tipa.

[124] Zapisnik sa sastanka OKKPH Gorski kotar, bez nadnevka i potpisa, pretpostaviti je iz veljače 1944., na devet obostrano ispisanih stranica gustoga teksta, str. 3.

Horžić je od sada još više na ciljniku goranskih komunista. Postao je njihova meta i neprestana tema njihovih izvještaja i sastanaka. Teško je naći ijedan njihov izvještaj iz toga vremena da se ne spominje „neprijateljsko“ djelovanje svećenika, a osobito mrkopaljskoga kapelana ili mrkopaljskoga popa. Na meti su i drugi svećenici.

Tako u jednom izvještaju čitamo i ovakve retke:

„U Skradu raskrinkana reakcija na čelu sa popom.

Hapšenje popa se smatra kao hapšenje popa“.[125]

Izgleda da je zadnja rečenica biser rečenica svih komunističkih izvještaja. Vjerojatno ni autoru nije jasno što je njome htio reći, ali izgleda da ona ipak govori! I na najbolji način pokazuje bijedu vremena u kojemu su autori tako besmislenih rečenica krojili sudbine ljudskih života i smrti.

Drug Marijan iz Vrbovskoga ili optužnica prije optužnice

Dotični drug Marijan potpisuje izvještaj od 26. ožujka 1944. u kojem ističe:

> „osim toga se primjećuje da ovdje još imade i prave ustaške mržnje spram narodnog pokreta /to potječe od strane mrkopaljskog kapelana koji govori da se ne smije slušati strane radiostanice već jedino Zagreb i da treba da se sluša poglavnik i nitko drugi/. I samo pitanje prehrane mislim da nailazi na podstrekivanje kod njega jer se čuje da nema ovdje partizana da bi hrana došla ovamo i da u Ogulinu stoji hrana spremna da dođe u Gorski kotar samo kad partizani odu. Ja mislim da je on obični pol. agent i da se održava veza sa Vrbovskim iz Ravne Gore jer je često u Ravnoj Gori i da je povezan i sa Ogulinom. Ja mislim da bi se Pocu dala u zadatak da prikupi podatke o njemu jer se svakako oni mogu da za te stvari više angažirati“.[126]

[125] Zapisnik na dvanaest stranica, bez nadnevka i potpisa, vjerojatno sa sastanka OKKHP Gorski kotar, str. 3.

[126] Kotarski komitet KPH Vrbovsko okružnom komitetu K.P.H. za Gorski kotar, 26. ožujka 1944., str. 1.

On Horžića optužuje za mržnju prema NOB-u. Ali iz svega što sam uspio prikupiti o vlč. Stjepanu Horžiću mogu vidjeti samo čovjeka ispunjena ljubavlju. On nije imao mržnje ni prema kome. Ali bojim se da se to ne bi moglo reći za autora navedenoga dopisa. Iz njegovih riječi izlazi velika mržnja i želja da se napakosti i u konačnici da se potpuno uništi jedan svet i u mnogim područjima izniman mladi čovjek.

Zašto se ne smije slušati Radio Zagreb?

Između ostaloga, drug Marijan Horžića optužuje kako je govorio „da se ne smije slušati strane radiostanice već jedino Zagreb i da treba da se sluša poglavnik i nitko drugi.“ Ali, ako se zaviri u *Službeni vjesnik Biskupije senjske i modruške ili krbavske* iz toga doba, jasno će se vidjeti da je stajalište Ordinarijata, a zasigurno cijeloga hrvatskoga episkopata, bilo podrška i opredijeljenost za NDH. Sigurno su to i Horžićeva osobna uvjerenja, ali on tu ne čini ništa protiv naputaka koje donosi *Službeni vjesnik* i koji su na neki način obvezujući. Npr. *Službeni vjesnik Biskupije senjske* od 1. srpnja 1943., br. 1 na str. 3 donosi dopis broj 678. s nadnevkom 31. ožujka 1942. i naslovom PROSLAVA PRVE GODIŠNJICE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE u kojoj Ordinarijat, između ostaloga, traži da se 10. travnja u 9 sati služi sveta Misa „na koju neka se pozovu mjestne vlasti.“ A sličan je dopis na str. 21. pod brojem 489 i naslovom PROSLAVA DRUGE GODIŠNJICE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE s nadnevkom 31. ožujka 1943. s naputkom „da se dne 10. travnja 1943. održe u svim crkvama sv. Mise zahvalnice s Tedeumom...“

Dakle, Horžić, ako je i istinita ova optužba, u tom kaotičnom vremenu, punom pomutnje, kako bi se osigurao barem nekakav red, slijedi smjernice svoga Ordinarijata. Izvučeno iz konteksta i stavljeno u okvire jugoslavenske komunističke propagande, to je moglo biti predstavljeno kao nešto za najgoru osudu. Međutim, u danim okolnostima, to je bilo nešto posve normalno. Preporuku „da se ne smije slušati strane radiostanice već jedino Zagreb i da treba da se sluša poglavnik i nitko drugi“ treba razumjeti jedino kao pokušaj da se nadvlada potpuni kaos (ne) vremena. Horžića po tom pitanju uopće ne treba doživljavati kao neku iznimku. Možda je iznimna bila samo njegova gorljivost, nepokolebljivost i predanje svemu što radi. A to ne bi trebalo biti ni za kakvu osudu.

Zašto je karitativna akcija nabavke hrane zločin?

U dopisu druga Marijana Horžić je optužen i da je govorio protiv partizanske samouprave u Ravnoj Gori tvrdeći „da bi hrana došla ovamo i da u Ogulinu stoji hrana spremna da dođe u Gorski kotar samo kad partizani odu“.[127]

Moguće da je Horžić u nekom kontekstu izgovorio i te riječi, ali one nam samo otkrivaju da je ljudima u Ravnoj Gori bilo nepodnošljivo živjeti pod partizansko-jugo-komunističkom upravom. Zbog njihove samovolje i nesposobnosti počeli su trpjeti razne oskudice. Vidjevši sve to i gledajući patnju vlastitoga naroda moguće je da je Horžić i takvim riječima zazivao uvođenje reda. Komunističko bezvlašće nigdje nije vodilo.

Na drugoj stranici dopisa čitamo: „One koje su otišle u Karlovac vratile su se i dovezle hranu, mislim da se više nikome ne bi dozvolilo da ide tamo jer kako one pričaju da ustaše dozvoljavaju da se hrana vozi ovamo. I sad se javlja masa ljudi koja bi htjela da ide preko i da je to ustaški trik“.[128]

Horžić očito nije stajao skrštenih ruku čekajući da ljudi počnu umirati od gladi. On je izgleda nešto poduzeo. Vjerojatno su njegove propusnice omogućile nekim djevojkama i ženama da se iz Ravne Gore probiju u Karlovac i donesu hranu izgladnjelom narodu. Umjesto da mu čestitaju, i zahvale, komunisti su to ocijenili kao *„ustaški trik“*. Poslije, na suđenju u Delnicama, čini se da će mu upravo ova karitativna akcija biti kamen oko vrata. Odlazak žena u Karlovac po hranu bit će predstavljen kao stvaranje neke „ustaške organizacije“ i zavjere. Za zlo će mu se uzeti i izdavanje propusnica od strane župnoga ureda i to kao dokaz subverzije i neprijateljske djelatnosti. Ali u to vrijeme svi župni uredi su imali ovlast izdavanja takvih propusnica i to ponajviše da bi ljudi mogli kako tako priskrbiti hranu. Dakle, komunistima narod, ljudi, uopće nisu bitni; oni sve gledaju kroz političku prizmu. I sve ima vrijednost jedino po tome kako se odražava na njihove političke ciljeve i dobiti. Horžiću kao vjernom Kristovu svećeniku na prvome mjestu su Bog i čovjek. Komunisti to niti hoće, niti mogu razumjeti.

[127] Isto, str. 2.
[128] Isto, str. 4.

Obavijesti o okupljanju na molitvu ili letci s neprijateljskim sadržajem?

Na četvrtoj stranici dokumenta Horžić je optužen za širenje letaka s neprijateljskim sadržajem. Tamo je drug Marijan napisao: „Isto tako Vam šaljem letak napisan u apokrifno verskom a u stvari odaje neku pol. tendencu, straši narod da se mora moliti i mirovati čudno je da se pojavljuje kad i pop švrlja po ovome terenu. Taj letak je bačen na Sušici, općina Ravna Gora“.[129]

Je li doista riječ o neprijateljskim letcima koji straše narod ili najobičnijem pozivu na molitveni sastanak i vjerničko okupljanje? Drug Marijan u tome vidi *„apokrifno versku“* formu u kojoj on otkriva, valjda samu njemu vidljivu neku političku tendenciju kojom se straši narod da se mora moliti i mirovati. Dakle, svećenik straši narod da se mora moliti i mirovati. Najednom su molitva i zazivanje mira neprijateljska djelatnost!

Horžić je vjerojatno ponegdje ostavljao obavijesti o okupljanju na molitvu, poziv na molitveni susret. A što bi drugo svećenik trebao raditi nego ljude pozivati na molitvu i mir? Nekada to očito može biti jako opasno, osobito ako netko u svemu vidi neprijateljsku djelatnost. Ovdje opet moramo zaviriti u *Službeni vjesnik Biskupije senjske i modruške ili krbavske* koji npr. u broju od 1. srpnja 1943. na str. 3 donosi dopis broj 893. s naslovom MOLITVE ZA MIR U MJESECU SVIBNJU, a isto tako na str. 18 tekst pod naslovom MOLITVA PIJA XII. ZA MIR. Dakle, Horžić ne čini ništa što nije u skladu s odredbama njegova ordinarija i samoga sv. oca pape. Ali za komuniste i ovo je bila podloga za podizanje prave optužnice protiv njega.

Je li Horžić Kristov ili ustaški agent?

U svom pamfletu protiv Horžića drug Marijan iznosi i najgoru moguću optužbu *„ja mislim da je on obični pol. agent“*. Drugim riječima, optužuje ga da je ustaški agent. To bi trebalo moći nekako dokazati i utvrditi, ali u svemu što se o Horžiću može pronaći prepoznaje se samo vjernoga Kristova svećenika i iskrena domoljuba. I to je ključno za ovu knjigu. Je li on bio i ustaški agent, to bismo mogli doznati samo

[129] Isto, str. 4.

ako jednoga dana ustaška organizacija potvrdi njegovu prisegu. Ali, ako je, za tadašnje gospodare života i smrti, obično okupljanje molitvene zajednice predstavljeno kao okupljanje ustaške organizacije i ako je molitva krunice i molitva za mir proglašena kao neprijateljsko djelovanje i prijetnja njihovom NOB-u i komunističkom pokretu, onda je shvatljivo koliko su čvrsti njihovi argumenti da je Horžić bio ustaški agent tj. *pol. (politički) agent,* kako je napisano.

Nakon tih teških optužbi, drug Marijan u dopisu predlaže da Horžić bude izručen u ruke POC-a,[130] tj. OZNE[131] (iako on izgleda već radi za tu službu: *„Ja mislim da bi se Pocu dala u zadatak da prikupi podatke o njemu jer se svakako oni mogu za te stvari više angažirati..."* POC *„Pomoćni obavještajni centar"* je sinonim za OZNU. *„To je politička policija. Ona sve više dobiva obilježja državne policije. Ona hapsi, saslušava, a možda i ...* (ove tri točke označavaju riječ *ubija*, koju autor nije htio izgovoriti, ali upravo ta riječ predstavlja srž moći ove organizacije).[132]

Svime navedenim sastavljena je Horžićeva optužnica prije optužnice! Najavljeno je njegovo uhićenje i ovim dokumentom zapravo mu je izrečena smrtna presuda. Sve ono što će uslijediti bio je samo mučni, krvavi igrokaz po upravo sačinjenom scenariju.

Dopis uz drugarski pozdrav potpisuje v. r. Marijan.

Tko je zapravo drug Marijan?

Kolika je vjerojatnost da je drug Marijan već radio za POC, tj. OZN-u iako u dokumentu predlaže da se Horžića tek izruči njima. U dopisu on krije svoju stvarnu djelatnost. U svakom slučaju, očito se radi o utjecajnom članu unutar komunističkoga pokreta u Gorskom kotaru. Za pretpostaviti je da se radi o zloglasnom Marijanu Ofaku koji

[130] POC je pokrata za Pomoćni obavještajni centar OZNE. OZNA je imala Glavni obavještajni centar, pomoćne obavještajne centre s rajonskim, mjestimice kotarskim i mjesnim obavještajnim centrima. Za Gorski kotar djelovao je Pomoćni obavještajni centar (POC) u Delnicama i više rajonskih obavještajnih centara (ROC), među njima onaj sa sjedištem u Fužinama.

[131] OZNA je pokrata za Odjeljenje za zaštitu naroda, komunističku tajnu policiju osnovanu 13. svibnja 1944., koja je sijala strah i trepet i odgovorna je za niz masovnih likvidacija tijekom i nakon Drugoga svjetskoga rata. U ožujku 1946. preimenovana je u UDBU (Uprava državne bezbjednosti).

[132] M. Rajković, „Sjećanje na Oznu", Večernji list, 8. V. 1979., str. 21.

je bio jedan od ključnih ljudi OZNE za Gorski kotar. Taj se poslije kao šef zagrebačke UDB-e osobito isticao u torturi nad hrvatskim revolucionarima i borcima (studentima) za hrvatsku nezavisnost i stvaranje samostalne hrvatske države. Toliko divljaštva i okrutnosti je iskaljivao u tim istragama da su mu se izgleda osvetili i, s još jednim drugom udbašem, smrtno je stradao u kolovozu 1968., „u podosta zagonetnoj prometnoj nesreći".[133]

Javni napad u partizanskom glasilu od 31. ožujka 1944.

Napadi na Horžića na komunističkom sastanku u veljači 1944. i onaj „druga" Marjana od 26. ožujka 1944. bili su tajni i Horžiću nepoznati, ali u glasilu *Goranski vjesnik* od 31. ožujka 1944., goranski komunisti jasno su očitovali svoje im namjere. Bio je to javni napad i otvorena prijetnja. Horžić je naslovnicu toga broja *Vjesnika* najprije prepisao rukopisno *5. travnja 1944.*, a potom i strojopisno, *4. svibnja 1944.*, uz vlastiti komentar i opasku. Držeći ih važnim, Horžić je objasnio da su to prilozi koji se trebaju umetnuti u Ravnogorsku župnu spomenicu.

Ovdje ih predstavljam onako kako nam ih je ostavio naš svetac i mučenik.

„Za *Spomenicu rimokat. župe Ravna Gora*

Partizansko glasilo za Gorski kotar „GORANSKI VJESNIK", god. II. broj 14 (43) od 31. ožujka 1944., strana 1. stupac 1. donosi sliedeći uvodni članak:

1.

133 „Nakon pada Rankovića on [Ivan Gabelica] je ipak podnio tužbu, to je isto učinio i Vinko Vučić, a naravno i Vice Vukojević. Okružni javni tužitelj Milan Čačić je bjesnio. Vikao je na njih da sve to izmišljaju. Dva mjeseca u njihovu životu nisu postojala. Zlatan Marković je očajavao. Hodao je po sudu od sobe do sobe i svakoga uvjeravao da je on bio zaveden, žrtva Udbe (a i sam je iz Udbe prešao u istražne suce). „Isljednici" Albert Kralj i Josip Drpić ništa nisu znali, ali su ipak bili preplašeni, udvorno su se ponašali pred negdašnjim svojim zatvorenicima. Nije ništa znao ni Viktor Posarić, načelnik zagrebačkog SUP-a, ni Marijan Ofak, šef zagrebačke Udbe, a obojica su dolazili u pohode Vici Vukojeviću dok je visio o zatvorskoj tavanici. Ništa nije znao ni Petar Trkulja, koji je kroz dva mjeseca svaki dan dolazio u Staru Gradišku i u „mračari" tukao Anđelka Mijatovića. (...) Dan prije sovjetske okupacije Češke i Slovačke u podosta zagonetnoj prometnoj nesreći poginuli su Viktor Posarić i Marijan Ofak." – Bruno Bušić, *Jedino Hrvatska! Sabrani spisi*, Ziral, Toronto – Zürich – Roma – Chicago, 1983., str. 253.

U najnovije vrijeme neprijatelji našeg naroda i naše NOB pokušavaju da novim metodama rade protiv NOB. Mačekovski agenti u zajednici sa ustaškim izrodima iskorištavaju sve mogućnosti za svoj zločinački rad. Bilo bi dakle pravo čudo kad ne bi iskoristili i vjeru u svrhu nanošenja štete NOB. Neki katolički svećenici u pojedinim mjestima našeg okruga počeli su organizirati takove organizacije kojima je jedini cilj što veće udaljavanje našega naroda od borbe, kojima je cilj posve iskrivljeno prikazivanje uzroka i smisla ovoga rata. Te organizacije hoće uvjeriti naš narod o tome da se protiv svih zla koja danas u svijetu i kod nas vladaju ne treba boriti nikako drukčije nego samo molitvom i drugim pobožnostima.

Tome cilju služi organizirano moljenje sv. krunice u Mrkoplju, ili pak pokušaj organizacije neke pobožne omladinske organizacije u Skradu i Divjakama. Takvih pokušaja ima na još nekoliko mjesta u našem okrugu.

Treba upozoriti naš narod na dvoje: prvo, na ovaj se način nikako ne može pomoći našem narodu, nego samo borbom protiv okupatora, i drugo, taj protunarodni rad nema ništa zajedničko sa vjerom i crkvom, nego je to politička djelatnost na račun okupatora i narodnih izdajica, i oni koji se takovim radom bave ne mogu se stavljati pod zaštitu crkve."

Za točnost gornjeg priepisa jamčim vlastoručnim potpisom i pečatom župe Ravna Gora, kojom upravljam i u kojoj sam to prepisao, dne 5. travnja 1944. na Vel. Sriedu tintom, a dne 4. svibnja strojopisom.

U Ravnoj Gori, dne 4. svibnja 1944.

Stjepan Horžić
kapelan u Mrkoplju

DODATAK

1. Budući da je ovaj članak značajan za partizansko shvaćanje vršenja strogo crkvenih i vjerskih dužnosti kao protunarodnog, okupatorskog i izdajničkog, odnosno političkog, a partizanima protivnog, djelovanja, i budući da bi navodi ovog članka mogli za kojeg inkriminiranog svećenika biti uvod ili povod oduzimanja

njegove slobode, a možda i što više, prepisao sam ga i pohranio u Spomenicu ove župe.

2. U članku se kao „zločin“ spominje „organizirano moljenje sv. krunice u Mrkoplju“. Ne raspravljajući ovdje o „izdajničkoj“ stvari te pobožnosti, navodim glede same činjenice to, da mi nije poznato nikakvo „organizirano moljenje sv. krunice u Mrkoplju“, pogotovo ne „U najnovije vrijeme...“

Da je to istina, i da sam ja taj organizator, držao bih to svojom svećeničkom čašću, i bio bih na to ponosan, ali nisam ni ja /na koga se tu zapravo aludira!/, a ni preč. g. župnik Ivan Butorac. U Mrkoplju se javno i „organizirano“ krunica moli jedino u mjesecu listopadu na večernim blagoslovima /koji su od starine/, i na pobožnostima prvih subota, dakle jednom na mjesec. Pobožnost pak prvih subota započela je u Mrkoplju u mjesecu veljači godine 1943. Svega skupa su partizani u Mrkoplju pet 5 prvih subota: u listopadu, prosincu 1943. te u siečnju, veljači i ožujku 1944. Članak im je štampan 31. ožujka 1944. / To znači pet čitavih krunica, odnosno 750 Zdravomarija. U mjesecu listopadu bili su partizani u Mrkoplju deset dana, dakle deset trećina krunice, tek tri čitave, ili 500 Zdravomarija! ...

O kakvom drugom „organiziranom moljenju sv. krunice u Mrkoplju“ za mir ili u koju drugu svrhu ne znam.

U Ravnoj Gori, prvi put 5. travnja 1944. a drugi put 4. svibnja 1944.

pečat: o ŽUPNI URED o / RAVNA GORA

Stjepan Horžić
kapelan u Mrkoplju/
(vlastoručan potpis)“

Osvrt na pronađeni dokument

Sve je u ovom tekstu puno podteksta. Toliko je slojeva da će ih vremenom postupno trebati otkrivati. Horžiću je jasno da je on meta: „ja / na koga se tu zapravo aludira!/“.[134]

Jasno detektira ključnu točku prijepora koji će nastati u njegovom osobnom slučaju, ali i svega što će se nad Hrvatskom i Hrvatima prelamati budućih pedesetak godina, a osobito će biti vidljivo u događanjima oko kardinala Stepinca i njegove kalvarije. Evo rečenice iz Horžićeva komentara: „Budući da je ovaj članak značajan za partizansko shvaćanje vršenja strogo crkvenih i vjerskih dužnosti kao protunarodnog, okupatorskog i izdajničkog, odnosno političkog a partizanima protivnog, djelovanja“.[135] Komunisti žele postati gospodari Crkve. I Crkva treba biti u njihovoj vlasti i treba poslužiti njihovim ciljevima. U suprotnom, treba je dokinuti!

I sljedeća rečenica jasno svjedoči do čega će to dovesti kako u njegovu osobnom slučaju tako i u cijeloj rijeci sličnih sudbina: „i budući da bi navodi ovoga članka mogli za kojeg inkriminiranog svećenika biti uvod ili povod oduzimanja njegove slobode, a možda i što više“.[136] Bio je potpuno svjestan kakva mu je prijetnja upućena. Prijetnja smrću! Ono što je kriptiranim načinom zatražio Eduard (Edo) Cenčić na komunističkom sastanku u veljači 1944. Zanimljivo je ovdje navesti da je taj isti Cenčić u tom trenutku i glavni urednik *Goranskoga vjesnika*: „načelnik OZN-e za Gorski kotar te urednik glasila Goranski vjesnik 1944.“[137]

---

[134] Pismohrana župe Ravna Gora, Horžićev osvrt na Partizansko glasilo za Gorski kotar *Goranski vjesnik*, god. II., broj 14 (43) od 31. ožujka 1944., str. 1. stupac 1.

[135] Isto.

[136] Isto.

[137] *Hrvatski biografski leksikon* (lzmk.hr): CENČIĆ, Eduard, društveno-politički radnik (Lokve, 20. IX. 1921). Gimnaziju završio 1940. u Sušaku. Studij medicine polazio 1940–41. u Zagrebu. Zbog djelovanja u naprednomu omladinskom pokretu zatvaran 1940; od 1941. sudionik NOB-a. Za rata član Osnivačkog odbora USAOJ-a i delegat na njegovu prvom kongresu 1942, sekretar KK KPH Delnice 1942–43, član OK, a potom i Biroa OK KPH za Gorski kotar 1943–45, komesar područja za Gorski kotar 1944, od 1944. načelnik OZN-e za Gorski kotar, te urednik glasila *Goranski vjesnik* 1944. Nakon oslobođenja obavljao je odgovorne partijske i državne funkcije: bio član GK KPH za Zagreb 1946–52, član GK i RK SSRNH, obavljao dužnost podsekretara za unutrašnje poslove NR Hrvatske; podsekretara u Sekretarijatu za poljoprivredu 1967–69, predsjednika Odbora za saobraćaj u Republičkom vijeću Sabora SRH, predsjednika Odbora Sabora SRH za narodnu obranu i državnu sigurnost 1974–78. Bio je zastupnik u Saboru SRH 1969–78, delegat u Skupštini SFRJ od 1978. te član Savjeta Republike. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, Ordena bratstva i jedinstva I reda, Ordena zasluga za narod i

U ovom kratkom tekstu Horžić otkriva britkost svoje riječi. Pokazuje intelektualnu izgrađenost i potpuno jasna stajališta i ideološku opredijeljenost. Prepoznajemo ga kao izvrsna polemičara. Nadolazeći jugokomunisti točno su znali s kime se trebaju obračunati. Horžić proročki vidi sve to nadolazeće zlo i nedvosmisleno mu se suprostavlja.

Dobro je primijetiti kako tu ispravu potpisuje sa „Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju“.

Dragocjeni dokumenti u Ravnogorskoj spomenici

Cijelo ljeto molio sam ravnogorskoga i vrbovšćanskoga župnika Poljaka da zaviri u matične knjige jedne i druge župe i provjeri imali u njima što vezano uz Horžića. On je to, nisam siguran je li samo zbog pastoralne prezauzetosti, neprestano odgađao. U srijedu dana 2. kolovoza 2023. odlučio sam posjetiti Ravnu Goru i zahvaljujući kapelanu vlč. Josipu Mijoču dobio sam mogućnost pregledati ravnogorske župne knjige, uključujući i Spomenicu župe. Utvrdivši žalosnu sudbinu ravnogorske Spomenice, o čemu sam prethodno već pisao, u trenutku kada sam je razočarano htio vratiti na njezino mjesto, iz nje je ispalo i zalepršalo po prostoriji župnoga ureda nekoliko listova vrlo tankoga strojopisnoga papira. Oni su u njoj neprimijećeno ostali punih osam desetljeća. Bili su priljubljeni uz neispisane stranice Spomenice pri kraju knjige. Kada sam ih pregledao, moja je radost bila golema. Konačno sam u rukama držao nešto što je izvorno Horžićevo. Ovaj je pronalazak zaista bio od neprocjenjive važnosti. Kao da sam bio vođen pronaći ove listove. Ne mogu to objasniti drukčije nego da je Netko htio da dođu u moje ruke. Od prvoga trenutka doživljavam to kao pravo čudo. Čudo po zagovoru vlč. Stjepana Horžića!

I sad sam zahvalan župniku što on nije obavio posao pretrage. Sumnjam da bi ovi dokumenti bili pronađeni, a možda bi jednom samo bili bačeni. Ovako, imamo prevrijedne dokumente koji nam toliko toga otkrivaju o Horžićevoj sudbini.

reda te visokih odlikovanja Maroka, Tunisa i Libanona. Aktivno sudjelovao u zakonodavnoj djelatnosti na području prometa te društvene samozaštite i općenarodne obrane.

Bombardiranje Mrkoplja 6. travnja 1944.

O samom događaju župnik Ivan Butorac piše u dva pisma iz 1952.:

> „U jeku drugog svjetskog rata – dana 6. aprila 1944. zazujali su avioni i nad mirnim selom Mrkopljem. Preletivši nad njim jedanput, dvaput, počeli su sijati na mjesto razorne i upaljive bombe. U času se je pojavio požar na stotinama mjesta. U strahu i panici žitelji su napuštali svoje domove i bježali u brdine tražeći zaklon u šikarima i među kamenjem pred ubitačnim metcima strojnica. Nikomu nije padalo na pamet, da bilo što spasava iz gorućih kuća. Toliki je strah bio obuzeo sve, da se je čuo samo plač i vrisak žena i djece. Pomislite, kako je morao biti tužan povratak stotina osoba, kada su se navečer vratile na pusta, užarena garišta i vidjeli, da su ostali bez krova i bez ičega potrebnog za život. Nemili požar uništio je 168 što stambenih što gospodarskih zgrada, a među njima obje crkve i župni stan.“[138]

> „Bio je to dan strave i užasa, što ga može da ulije u čovječje srce samo zračno bombardiranje, ali je to bio i dan duševne boli. Dok je svatko strepio, da li će iznijeti živu glavu iz užasa toga dana, dok je plamen požara gutao na desetke ljudskih stanova i gospodarskih zgrada, svako plemenito i Bogu odano mrkopaljsko srce je uzdisalo: ‘Jao, barem da nam je ostalo pošteđeno svetište naše Žalosne Gospe!’“[139]

Kako smo već predstavili, na prijepisu *Goranskoga vjesnika* od 31. III. 1944. Horžić stavlja napomenu da ga je rukom prepisao i ostavio svoj osvrt i komentar, u Ravnoj Gori, na Veliku srijedu, 5. travnja 1944.[140]

Iz toga proizlazi da je on, zbog svetoga trodnevlja i Uskrsa, i drugoga dana, 6. travnja bio u Ravnoj Gori. Dakle, fizički nije svjedočio najstrašnijem danu mrkopaljske povijesti koji se dogodio na Veliki Četvrtak 1944.! Vrlo znakovito, župna crkva sv. Filipa apostola stradala je na dan ustanove svete Euharistije na Kristovoj posljednjoj večeri! A kakvo je to bilo sveto trodnevlje i Uskrs, možemo samo pretpostavljati. Horžić se s ovom strahotom najvjerojatnije susreo tek na Uskrsni ponedjeljak

[138] *Spomenica župe Mrkopalj 1771 – 2021*, Mrkopalj: Župa BDM Žalosne, 2020., str. 166.
[139] *Spomenica župe Mrkopalj*, str. 164.
[140] Pismohrana župe Ravna Gora, Horžićev prijepis *Goranskoga vjesnika* od 31. III. 1944., god. II, br. 14/3, u Spomenici župe sv. Terezije Avilske.

kada bi bilo logično da se iz Ravne Gore vratio u Mrkopalj. Iako dakle fizički ovome događaju nije nazočio, sigurno ga je dramatično proživio. Nema sumnje da je bio stradalnik. Samo dragi Bog zna što mu je sve nestalo u tom požaru. Sigurno su mu stradale i brojne osobne stvari iako, po svjedočenju moje kazivačice Dane Matković, narod je puno toga nastojao spasiti iz buktinje u župnoj kući.[141] Ali Horžićevi tekstovi, promišljanja, notni zapisi, propovijedi, pjesme, i naravno, njegove fotografije, jer je on bio i strastveni fotograf, sve je to izgorilo. Kao da je sudbina htjela uništiti sve što je njegova duša stvorila!

Nakon toga tragičnoga događaja vlč. Stjepan se zajedno sa župnikom gotovo našao na ulici kao beskućnik. Ipak se to nije dogodilo jer su obojica našli smještaj kod časnih Služavki maloga Isusa u samostanu sv. Terezije od Djeteta Isusa koji je u Mrkoplju utemeljen 1929. U njemu je kasnije ustanovljena i kapela u kojoj su se služile sv. Mise i ured u kojemu su se primale stranke. Dugi niz godina mrkopaljski župnici će imati smještaj u tom samostanu. Tu se vidi koliko je njegovo ustanovljenje bila providnosna odluka.

Dakle, toga 6. travnja 1944. u avionskom bombardiranju u požaru su stradali krov, toranj i sav inventar u unutrašnjosti župne crkve sv. Filipa apostola. U njoj je sačuvan i potpuno netaknut ostao jedino kip Gospe Lurdske. Mrkopaljci su to prepoznali kao poruku, simbol i veliki znak neba, svojevrsno čudo.

U nastavku ćemo vidjeti da se upravo u vezi s ovim kipom odigrao ključni zaplet vezan uz sudbinu i vlč. Horžića i tolikih drugih župljana župe Mrkopalj.

[141] Iskaz Dane Matković, ožujak 2023.

Prisilom iznuđena izjava župnika Rude Miloša

Među listovima koje sam 2. kolovoza 2023. „slučajno“ pronašao u ravnogorskoj Spomenici, još je jedan broj *Goranskoga vjesnika* (god. II. br. 19/48 od 25. IV. 1944.) kojega je Horžić prepisao i umetnuo u Spomenicu. Evo njegova sadržaja:

„Za spomenicu rimokatoličke župe Ravna Gora

U „GORANSKOM VJESNIKU“, što ga izdaju partizani za područje Gorskog kotara, god. II. broj 19/48. od 25. IV. 1944. stupac prvi, odštampana je ova

IZJAVA

župnika Rude Miloša

U najnovije vrieme imao sam priliku razgovarati se više put s nekolicinom viših funkcionera NOB-a. U tim razgovorima zadržali smo se najdulje kod cilja NOB-a i sredstvima koja do njega vode. To je podpuna sloboda naroda – politička, kulturna i gospodarska – u slobodnoj državi – federativnoj republici jugoslaviji. Mene kao katoličkoga svećenika najviše je interesiralo doznati, kakvo stanovište zauzima NOB prema vjerama, pa sam i glede toga sada posve miran, jer u federativnoj Republici Jugoslaviji daje se /!/ vjerama slobodno i nesmetano vršenje svih bogoslužnih čina. Prema tomu mi Hrvati katolici možemo i moramo surađivati u NOB-i, jer nam jedino ona ostvaruje pravu slobodu.

Skrad, 21. travnja 1944.

Rude Miloš

župnik

Da je prednja „IZJAVA“ točno prepisana, svjedočim svojim podpisom i župskim pečatom župe Ravna Gora, kojom upravljam. U „IZJAVI“ je stavljen jedan uzkličnik, iza rieči: „daje se“ /!/, koji se ne nalazi u izvorniku.

U Ravnoj Gori, dne 3. svibnja 1944.

pečat: o ŽUPNI URED o / RAVNA GORA

Stjepan Horžić
duh. pom./
(vlastoručni potpis)

> N.B. [crvenom tintom] Nekoliko dana prije toga bio je župnik Rude Miloš od partizana uhapšen i odveden na Komandu Goranskog područja – Stjepan Horžić.“[142]

Upravo ova Horžićeva kratka opaska napisana crvenom tintom sve objašnjava. Pod prijetnjom smrću, da bi spasio goli život, Rude Miloš, župnik divjački i skradski, potpisao je sve što su Oznaši pred njega stavili da potpiše. Tako su stvarani tzv. *„narodni svećenici“*, svećenici po mjeri jugokomunista. Svećenici koji su postali marionete u službi jugokomunističkih vlasti.

Ovdje vidimo kako se ostvaruje sve ono što je Edo (Eduard Cenčić) najavio na sastanku goranskih komunista u veljači 1944.: „popa u Divjakama streljati. Kapelana u Mrkoplju raskrinkati“.[143] Treba samo razumjeti šifrirano pisanje komunističkih izvještaja. Pop u Divjakama je raskrinkan, a kapelan u Mrkoplju strijeljan. To je dakle odlučeno na tom sastanku i tako je učinjeno.

Horžić je 3. svibnja 1944. strojopisno prepisao ovaj broj *Goranskoga vjesnika* i priložio ga u Spomenicu Župe Ravna Gora. Za razliku od onoga prethodnoga, gdje se potpisao kao mrkopaljski kapelan, ovaj put se potpisuje kao duhovni pomoćnik! Duhovni pomoćnik bratu svećeniku u šakama nemilosrdne bezbožničke vlasti! Nekako se ovdje osjeća kako Horžić ne osuđuje svećenika Miloša s kojim je po svemu sudeći dobro surađivao i vjerojatno bio istomišljenik. Želi mu pomoći, želi stati uz njega. Zato se potpisuje kao duhovni pomoćnik.

Pisaći stroj – moćno intelektualno oružje

Povlastica je u to vrijeme bila imati pisaći stroj. Horžić ga je očito uspio nabaviti i njime suvereno vladao. Pisaći je stroj u njegovim rukama bio pravo moćno duhovno oružje. On bez ikakvoga straha ulazi u ideološki obračun s partizanskim *Goranskim vjesnikom*. Otkriva se kao izvrstan polemičar. I zaista je velik i nenadoknadiv gubitak što mu nije omogućeno da ostvari sve ono što je u području pisane riječi i apologetike mogao postići. Spriječen je razvoj i ostvarenje jedne iznimne

---

[142] Pismohrana župe Ravna Gora, Horžićev prijepis *Goranskoga vjesnika* od 25. IV. 1944., god. II., broj 19/48, u spomenici župe sv. Terezije Avilske, Izjava župnika Rude Miloša.

[143] Zapisnik sa sastanka OKKKH za Gorski kotar, veljača 1944.

duhovne, intelektualne i kreativne osobe. Njegova smrt tragičan je gubitak za Hrvatsku!

Slažući ove retke napisao sam i sljedeće: „uvjeren sam da se stvari nisu dogodile kako su se dogodile, on bi sigurno pokrenuo i župski list".

I zaista, na kraju ovoga dijela knjige dobit ćemo potvrdu te slutnje.

Ovdje se moram zaustaviti kod još jednoga uvida. Kada sam 2020. uređivao tiskano izdanje knjige *Spomenica župe Mrkopalj* baveći se pitanjem nastanka strojopisnoga separata pod nazivom „Mrkopalj u partizanskim rukama"[144] u *Uvodniku* sam ustvrdio ovako:

„S obzirom na to da župnik Butorac nije imao strojopis (to je za ono doba bio luksuz) ostaje upitnik tko je onda tipkao tekst. Traga o tome nemamo. To bi trebalo istražiti. Moje slutnje govore da bi to mogla biti gđa Marija Lipovac, učiteljica, a poslije i ravnateljica škole u Mrkoplju. Župnik Butorac bio je prijatelj ugledne mrkopaljske obitelji Lipovac, a prema svjedočenju njezine kćeri Dubravke, dr. med., obitelj je imala strojopis. Vjerojatno je separat tu nastao, sačuvan i poslije predan župnom uredu. Ostao je kao prilog uz Spomenicu i dočekao njezino tiskano izdanje".[145]

No tada sam jako malo znao o vlč. Horžiću i nisam znao ono što danas znam. Sada s velikom sigurnošću mogu ustvrditi da je on bio taj koji je strojopisno zapisao tekst koji mu je diktirao župnik vlč. Butorac. Za pretpostaviti je da je upravo on potaknuo i privolio župnika na taj korak. S početkom rata do tada revni župnik Butorac prestao je bilo što upisivati u rukom pisanu župnu Spomenicu. Nije logično da se on sam od sebe odvaži zapisati ovakav jedan dokument i to za najosjetljivije razdoblje u postojanju župe. Poticaj i inicijativa morala je doći od nekoga drugoga, nekoga tko je bio dovoljno uvjerljiv i smion. To je mogao učiniti jedino kapelan vlč. Stjepan Horžić! Događaje koji se odnose na razdoblje od 14. ožujka 1942. do 20. svibnja 1942. on nije zapisao kao običan daktilograf. Unio je cijeloga sebe u taj zapis kojega sam u Uvodniku prosudio ovako: „pravi je filmski scenarij, napetica".[146] Dakle, vlč. Horžić na neki je način koautor i njemu treba uvelike zahvaliti nastanak teksta „Mrkopalj u partizanskim rukama" koji je tiskan u knjizi *Spomenica župe Mrkopalj* na stranicama 131–144.

---

[144] *Spomenica župe Mrkopalj 1771 – 2021*, Mrkopalj: Župa BDM Žalosne, 2020., str. 131–144.
[145] Isto str. 15.
[146] Isto str. 15.

Duhovnik Marijine kongregacije

Horžić je kao duhovnik u Mrkoplju okupio i prekrasni grozd djevojaka u udruzi Marijina kongregacija. Iako optužuje da Marijina kongregacija „*aktivno radi protiv NOP-a*“, izvještaj Oznina doušnika zapravo nam otkriva kako djevojke u toj udruzi prekrasno rade u samozataji, molitvi, šutnji i poniznosti nasljeđujući Isusovu Majku Mariju. U tom izvještaju vidi se kako one žive svoju vjeru aktivno sudjelujući u životu svoje župe. Vječito su zajedno u društvu, idu na crkveno pjevanje, imaju molitvene sastanke, čine djela kršćanskoga milosrđa itd. Tko ne bi poželio takve djevojke? Koja župa ne bi bila sretna da ih danas ima? Ali Sotonu i njegove podanike uvijek smeta istinsko zajedništvo Crkve i radost duša okupljenih u vjeri. Pročitajmo izvještaj:

> „Na našem terenu postoji vjerojatnost da ima jedna grupica omladinki Mrkoplja, od kojih su nekoje u Marijinoj kongregaciji, koja aktivno radi protiv NOP-a, a nalazi se pod rukovodstvom Mrkopaljskog kapelana. To zaključujemo iz toga, što su te djevojke vječito i zajedno u društvu, što sve zajedno idu na crkvena pjevanja i organiziraju ih, izgleda da su one organizatori raznih nelijepih pojava kao npr. pravljenje vijenaca za poginulog ustašu.
>
> Da su pod rukovodstvom kapelana zaključujemo po tome, što je kapelan viđen s njima u društvu izvan Mrkoplja, te su vjerojatno održali kakav sastanak.
>
> Do sada nismo uspjeli da ubacimo među njih naše ljude, ali smo ih dali pratiti. Naše organizacije protiv njih ništa ne poduzimaju, a po svoj prilici ih ne primjećuju“.[147]

Oznin doušnik članicama Marijine kongregacije osobito zamjera „*pravljenje vijenaca za poginulog ustašu*“. Ali i taj poginuli ustaša bio je nečiji brat, sin, možda i mladić. Djevojke iz Marijine kongregacije su u prvom redu kršćanke koje u ubijenom vojniku vide krštenu dušu i Božje stvorenje. Mrtve dostojno pokopati uvijek je bilo i ostalo kršćansko djelo ljubavi i milosrđa.

Naravno da Oznin doušnik tu duhovnu dimenziju stvarnosti nije kadar razumjeti.

---

[147] HR HDA 1491/OZNA, 9.1.3. Izvještaji, Historijat SUP NRH, 875 2-44, list 117. R.O.C. za kotar Fužine, bez broja, nadnevak 9. VIII. 1944..

Tragični zaplet oko kipa Gospe Lurdske

Već smo pisali da je u požaru 6. travnja 1944. u župnoj crkvi sv. Filipa apostola izgorjeli sav inventar u unutrašnjosti, krov i zvonik. Sve je progutala vatrena stihija. Ostali su samo kameni zidovi. I u tom zgarištu potpuno netaknut kip Gospe Lurdske!

U crkvi se još danima dimilo kada su Antonija (Milena) Petrović i još neke djevojke iz Marijine kongregacije iznijele Gospin kip iz crkve i prenijele ga u jednu obiteljsku kuću u Sušićevom dvorištu u ulici Novi Varoš.[148] Moguće je da je iza te akcije stajao duhovnik Marijine kongregacije vlč. Stjepan Horžić. Činjenica da je kip ostao potpuno netaknut predstavljao je znak neba i ohrabrenje tadašnjim vjernicima. Mnogi su to držali pravim Božjim čudom. Zajednica Horžićevih vjernica koje su se okupljale pred ovim kipom na pobožnosti prvih subota, sada su se na molitvu krunice počele okupljati oko ovoga kipa u privatnoj kući. Ali sada svaku večer! Antonija u tom kontekstu spominje svoju majku Ernestu (Netu) Petrović i za nju kaže *„organizirala je molitvu krunice u kući gdje su se vjernici okupljali svaku večer i molili.*“[149] Sada se okupljala još veća skupina mrkopaljskih žena i djevojaka na svakodnevnu večernju molitvu krunice i litanija. Jezgra te skupine bile su vjernice koje je vlč. Horžić okupio i oduševio za molitvu krunice u crkvi sv. Filipa svake prve subote u mjesecu. Sada, kada su ta okupljanja postala još masovnija i svakodnevna, kod komunističkih nadziratelja upalili su se svi alarmi na uzbunu.

Ovdje uistinu treba pojasniti i sljedeće. Većina žena koje su se okupljale na molitvu ispred Gospina kipa u Netinoj kući, bile su žene čija su djeca bila u odorama NDH, mobilizirani ili dragovoljci. Rat se primicao kraju, a njihova sudbina bila je krajnje neizvjesna. Neki od tih vojnika već su tada bili u logorima smrti, čekajući egzekuciju. Neki od njih gotovo djeca, osamnaestogodišnjaci i devetnaestogodišnji mladići. Te žene i majke, sestre i djevojke izgubile su svako uporište i sigurnost u izvanjskoj stvarnosti. Ni od koga nisu imale nikakvu potporu. Osjećale su se ostavljene i bez ikakve zaštite. Jedino im je utočište bila vjera u Isusa Krista i Njegovu Majku. Sve povjerenje stavile su u ruke Bez-

[148] Prema iskazu Hermine Zaborac rođ. Crnić.

[149] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Svjedočanstvo Antonije (Milene) Crnić, r. Petrović dano s. Mirjam Radošević, 16.7.2014.

grješne. Možemo samo naslutiti intenzitet i snagu tih duhovnih okupljanja. Tu nije bilo ništa patvoreno, nego najiskreniji vapaji vjernih duša za pomoć Svemogućega. Ne znamo koliko je često na ove susrete dolazio i vlč. Horžić, ali je sigurno da je povremenom svojom nazočnošću ohrabrivao i snažio okupljene.

Oznini su doušnici ta okupljanja proglasili ustaškim skupovima. Tako Okružni komitet Goranskih komunista u svom izvještaju navodi ovako: „Ustaška se propaganda povećava. (...) U Mrkoplju pop okuplja žene i one stvaraju neke organizacije".[150] Sve ono što je u to vrijeme imalo povezanosti s vjerom i Crkvom, osobito sve ono što je bilo povezano s vlč. Horžićem, dobilo je etiketu ustaškoga djelovanja. Iako to sa stvarnošću nema nikakvih dodirnih točaka. Žurno su se morale pripremiti mjere da se sve zatre i dokine. U listopadu, s uhićenjem vlč. Horžića, uhićeno je i nekoliko žena iz ove skupine. Neta[151] je bila uhićena i odvedena u zatvor u Delnicama. Osuđena je „na tri godine prisilnog rada zbog širenja vjerske propagande".[152] Sudbina Marije Jakovac r. Sušić bila je još tragičnija:

> „U ranu zoru na nedjelju Krista Kralja 1944. godine, došao je po nju jedan partizan N. N. iz Fužina. Navodno ju je prije jako istukao, ne zna se čime, ali kad su je ujutro izveli van iz kuće bila je sva plava po licu i rukama i u velikim bolovima. U velikoj boli, gledajući svoje curice kako plaču rekla je ponosno – za Krista Kralja i u hladan grob! – Marija je strijeljana u Delnicama 20. siječnja 1945. i zakopana u šumi na istome mjestu smaknuća".[153]

Marija Jakovac r. Sušić, rođena je 11. svibnja 1905., udana za Josipa Jakovca, 16.8.1924. Majka je četvero djece: Dragutina, Katarine, Zorke i Milke-Agate. Sin joj je bio hrvatski vojnik, a kćeri su tada još bile maloljetne.

Ovdje nam se valja upitati, osjeća li se u Marijinu uzviku *„za Krista Kralja i u hladan grob!"* duh meksičkih kristerosa? Takvim sličnim

---

[150] Zapisnik OK KPH, bez nadnevka, str. 1.

[151] Ernesta Neta Petrović r. Sušić, rođena 8. siječnja 1896., vjenčana 30. svibnja 1920. za Rudolfa Petrovića, nastanjeni na kb. 252.

[152] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Svjedočanstvo Antonije (Milene) Crnić, r. Petrović dano s. Mirjam Radošević, 16.7.2014.

[153] isto (Antonija, u svom iskazu navodi da je Marija strijeljana 25.1.1945., ali sam ovdje naveo ispravan datum njezina smaknuća 20.1.1945. nap. a.).

uzvikom u smrt su išli sveti ratnici Gospe od Guadalupe. Je li vlč. Horžić govorio o meksičkim kristerosima? Je li zazivao neke svoje goranske kristerose? To nikada ne ćemo saznati. Činjenica je da u propovijedi održanoj na Gospu Žalosnu 15. rujna 1943. između nekoliko drugih marijanskih svetišta, spominje i ono meksičko, Gospe od Guadalupe.

Inače, u to se vrijeme svetkovina Krista Kralja slavila zadnje nedjelje listopada. Od reforme kalendara 1969., nakon Drugoga vatikanskoga sabora, slavi se zadnje nedjelje prije početka došašća, što je obično krajem studenoga. Zadnja nedjelja listopada 1944., i Svetkovina Krista Kralja bila je 29. listopada. To je nadnevak uhićenja Marije Jakovac.[154]

Uglavnom oko kipa Gospe Lurdske dogodio se ključni zaplet o čijem raspletu govorimo u nastavku ove knjige. Ovdje o tome donosimo dragocjeno svjedočanstvo Hermine Zaborac:

> „Kip Majke Božje Lurdske u Mrkoplju
>
> Nakon bombardiranja Mrkoplja moja mama (tada 17 godina) tražeći mlađeg brata došla je do porušene i goruće crkve sv. Filipa.
>
> U ruševinama još goruće crkve vidjela je nedirnuti kip Majke Božje Lurdske. Izvukla je kip i odnijela ga svojoj kući (Novi Varoš – Sušićevo dvorište). Ne sjećam se na koji način jer ona je govorila ‘odnijela sam’.
>
> Njena majka Ernesta (Neta) Petrović i prva susjeda Marija (Čičićeva) smjestile su kip (ne znam točno u čiji prostor jer kuće su bile jedna do druge) i tu su žene iz susjedstva dolazile svaku večer moliti krunicu.
>
> Njihovi muževi bili su u domobranskoj vojsci, a sinovi u hrvatskoj vojsci, na ratištu.
>
> Međutim Marija i Neta su uhapšene i privedene u zatvor (Delnice – Fužine) pod optužbom da su pod izgovorom molitve ‘organizirale ustaški skup žena!’

[154] https://hr.wikipedia.org/
Svetkovina Krista Kralja: Papa Pio XI. ustanovio je svetkovinu Krista Kralja svojom enciklikom *Quas primas*, 11. prosinca 1925. To je bio odgovor na tadašnji rast sekularizma i širenje bezbožnoga komunizma, koji su nijekali Kristov suverenitet. Svetkovina se slavila zadnje nedjelje listopada. Nakon reforme kalendara nakon Drugoga vatikanskoga sabora 1969., slavi se zadnje nedjelje prije početka došašća, što je obično krajem studenoga.

Suđeno im je?! Neta (moja baka) je bila osuđena na prisilni rad a Marija je ubijena!? U to vrijeme je ubijen i vlč. Horžić O tome se nije pričala istina tada: bolje rečeno, nikada. Strah je veliki a i djeca su bila u pitanju, makar su kasnije stradala! Puno godina kasnije; kako to u životu biva, srela sam čovjeka (partizana i ekonoma u toj komandi) koji je svjedočio cijelom događaju.

Rekao mi je: (govorim po sjećanju) Marija je doživjela i vidjela ono što se nije smjelo dogoditi i zato je ubijena.

Bio je i (skriveni) svjedok smrti vlč. Horžića kao i Marijinog.

Umro je prije osamostaljenja Hrvatske u teškom psihičkom stanju i u bijedi.

(o savjesti uz divljenje mojoj baki koja je vjerovala samo u Božju pravdu i nikada baš nikada u mojoj prisutnosti nije osuđivala nikoga niti ijednom riječju trovala nas kao unučad.

Dok je ona bila živa o tome se u njezinoj kući nije govorilo.

Po sjećanju na pripovijest moje majke Antonije (Milene) Crnić rođ. Petrović koja je spasila kip u toj situaciji najviše trpjela i snosila posljedice kao maloljetnica preuzevši borbu za opstanak sa dvoje mlađe braće i sama u kući: Hermina Zaborac rođ. Crnić“.[155]

Prigodom proslave 250. godišnjice utemeljenja župe Mrkopalj 2021. godine, na temeljima srušene crkve sv. Filipa, podignut je sakralni postav i, nakon sedamdeset sedam godina, opet vraćen kip Gospe Lurdske.

Nema iluzija o ishodu rata, ali mu je na umu slobodna Hrvatska

Oznini doušnici prenose i zapisuju svaku njegovu riječ vlč. Stjepana. Tako u izvješću od 24. srpnja 1944. između ostaloga stoji: „a i sam mrkopaljski kapelan izjavio je da će Njemačka izgubiti rat te da će naskoro doći do oslobođenja našeg naroda“.[156]

Ovaj nam citat jasno otkriva da Horžić nema nikakvih iluzija o ishodu rata. Zna da će Njemačka izgubiti rat. Njemu je na umu slobodna

[155] Hermina Zaborac r. Crnić je kći Antonije (Milene) Crnić r. Petrović, odnosno unuka Erneste (Nete) Petrović r. Sušić.

[156] HR HDA 1491/OZNA, 9.1.3. Izvještaji. R.O.C. za kotar Fužine Broj 24- VII. 1944. II. Sekciji za zaštitu naroda Gorskog kotara. Predmet: Desetodnevni izvještaj od 20-VII. do 31-VII. 1944.

Hrvatska. Jasno mu je da je NDH bila ugušena u kandžama Hitlerove Njemačke, uostalom kao gotovo cijela tadašnja Europa. U propasti Trećega Reicha Horžić vidi konačnu mogućnost da se Hrvatska istrgne iz smrtonosnoga zagrljaja i počne se ostvarivati u svojoj izvornosti. Dakle, Horžić sanja oslobođenje svoga hrvatskoga naroda i svoje Hrvatske države.

To nikako nije isti narod o kojemu govore jugokomunisti. Niti je Horžićeva vjera u oslobođenja u ičemu sukladna onomu što su komunisti podrazumijevali pod tobožnjim oslobođenjem uvodeći tiraniju jednoumlja, bezvlašća i nepravde. Ali tko je mogao znati da nakon rata Hrvate i Hrvatsku tek čekaju krvave postaje Bleiburga i mučeničkoga križnoga puta i sva ostala stradanja u desetljećima jugokomunističke satrapije?

U toj opsjeni Hrvati su zauvijek trebali nestati. Na svu sreću, nakon pobjede u Domovinskom ratu, to se nije dogodilo. Danas, naše unutarnje oslobođenje ovisi samo o nama samima. I vizija slobodne Hrvatske kakvu je sanjao svetac i mučenik Stjepan Horžić bliža nam je nego ikada. San koji konačno postaje stvarnost.

Sve u obranu jednoga svećeničkoga zvanja

U apokalipsi razrušene Domovine mrkopaljski kapelan je neumoran. Baš kao što je nekada vlč. Majcec oduševljavao njega i njegov naraštaj u Ljubešćici, tako on svojim primjerom za svećenički poziv oduševljava djecu i mlade Mrkoplja. Bili su to njegovi ministranti, mladi križari itd. Kod nekolicine njih probudio je iskru svećeničkoga zvanja. I oni su htjeli poći u sjemenište. Ali sjemenište u Senju već je odavno zatvoreno, sve drugo je nesigurno i daleko. Vlč. Horžić spreman je pribaviti najnužnije udžbenike i sam u župi poučavati djecu koja bi htjela biti svećenici. Spreman je pokrenuti nekakvo neslužbeno, improvizirano sjemenište u Mrkoplju! Nema kraja njegovu oduševljenju svećeničkim pozivom i njegovu oduševljenju Isusom Kristom! Jugokomunisti mu to nisu mogli oprostiti. Oni su uspostavljali svoj novi društveni poredak u kojemu nije bilo mjesta za Boga i Crkvu, a onda logično ni za svećenički pomladak.

O tome svjedoči msgr. Juraj Petrović. On je bio jedan takav dječak, kandidat, kojega je vlč. Horžić pripremao za sjemenište. O pro-

slavi svoga dijamantnoga svećeničkoga jubileja u svetištu Blažene Djevice Marije Žalosne u Mrkoplju, 5. kolovoza 2017., između ostaloga je posvjedočio sljedeće:

> „On [vlč. Stjepan Horžić] koji nije rodom Mrkopaljac ali je jako brzo postao Mrkopaljac, on me oduševio za svećenički poziv. Sigurno je taj Horžićev rad i uspjeh s mladima bio uzrok svega onoga tragičnog što će se ubrzo dogoditi“.[157]
>
> „On je taj koji je mene potaknuo na svećeništvo i on je taj koji je mene oduševio za svećeništvo. I onda, kada nakon završene škole u Sungeru nisam mogao nastaviti gimnaziju u Senju jer je Senj bio bombardiran, bio je to nagovještaj završetka onoga rata, talijanska vojska je odlazila, mi smo onda morali i htjeli nastaviti da on mene sam poučava. I to je ono što se nije svidjelo onima koji su tada bili ovdje [jugoslavenska komunistička partizanska vlast] pa su onda htjeli maknuti i svećenika Stjepana i druge“.[158]

Vlč. Ivan Šarić 2014. zabilježio je kratki iskaz msgr. Petrovića o svom vjeroučitelju/kateheti vlč. Stjepanu. Evo tih natuknica:

> „Imao mi je vjeronauk u četvrtom razredu pučke škole.
>
> Budući da nije bilo ministranata, pozvao me je da mu ministriram u Sungeru, a ja nisam znao, a on mi je rekao: ‘Samo ti stoj’. Kada je završila sv. Misa rekao mi je: ‘Lijepo si ministrirao.’
>
> Bio je prilično strog.
>
> Kroz crkvu je uvijek išao smireno, pobožno, sklopljenih ruku.
>
> Na svršetku četvrtoga razreda pitao je sve što bi tko želio biti, ja sam izrazio želju da bi išao za svećenika – a to je on izgleda i čekao. Tu je počelo naše bliže surađivanje 1943. godine. 8. ili 9. rujna 1943. trebalo je doći u sjemenište u Senj – ali taj datum je storniran jer su tamo bili Talijani.
>
> Moji susreti s vlč. Horžićem bili su česti, pogotovo kad se nije moglo u Senj.
>
> Vlč. Horžić je na svaki način htio da mi nabavi knjige za 1. r. gimnazije i htio me poslati u Rijeku da privatno u gimnaziji položim ispite.

---

[157] Obraćanje msgr. Juraja Petrovića o proslavi njegova dijamantnoga svećeničkoga jubileja u svetištu BDM Žalosne u Mrkoplju, 5. kolovoza 2017.

[158] Isto.

Učili smo zajedno, to je dopustio vlč. župnik Butorac, bili smo kod sestara Maloga Isusa.

Nama nikada nije govorio nešto protiv nijednog čovjeka.

Ohrabrivao me je ovim riječima: 'Ti ćeš svakako uspjeti u želji da budeš svećenik – samo se moli'.

Tako sam pauzirao sve do 1947." [159]

Msgr. Juraj je dakle bio neposredni svjedok o životu vlč. Horžića. Znao je reći „ja bih mogao dugo govoriti, ali je najbolje šutjeti. Samo u šutnji treba zahvaljivati dragomu Bogu!".[160]

Umro je 6. lipnja 2018. i samo dragi Bog zna što je sve sobom odnijela ta njegova šutnja.

Raspuštena Marijina kongregacija

Ne znamo tko je to učinio i kojom ovlasti niti što se sve dogodilo i na koji način. Nemamo odgovora na sva ta pitanja, tek u Ozninu izvještaju za razdoblje od 10. do 20. srpnja 1944. čitamo da je Marijina kongregacija u Mrkoplju raspuštena:

„Naročitu pažnju posvetili smo skupinama oko društva 'Marijine kongregacije', ustaškoj ilegalnoj omladinskoj možemo reći organizaciji. (?) ta jednom skupu ljudi ustaški nastrojenih koji se sastaju i naravno vode političke diskusije na štetu NOP-a: U omladinskom ustaškom društvancu vide se zajedno i vrlo često Ema Jakovac, Bosiljka Grgurić i Mica Jovanović koje se većinom sastaju na večer u šetnji. Kao njihove dobre prijateljice naročito prije raspuštanja 'Marijine kongregacije' poznate su nam Nada Radošević, Ljuba Radošević i Anđelka Žagar, bivša ustaška vodnica (?)".[161]

Kakav li je to oslobodilački pokret koji strahuje od nekoliko sedamnaestogodišnjakinja? Koji i u običnoj djevojačkoj šetnji i razgovoru vidi neprijateljsku djelatnost protiv NOP-a! Doušnik u svemu vidi ilegalnu, ustašku omladinsku organizaciju! U tom trenutku teže i gore

---

[159] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz msgr. Jurja Petrovića o vlč. Horžiću, 19. VII. 2014.

[160] Obraćanje msgr. Juraja Petrovića o proslavi njegova dijamantnoga svećeničkoga jubileja u svetištu BDM Žalosne u Mrkoplju, 5. kolovoza 2017.

[161] HR HDA 1491/OZNA, 9.1.3. Izvještaji. R.O.C. za kotar Fužine, bez broja, od 18. VII. 1944. Predmet: Desetodnevni izvještaj od 10. do 20. jula 1944. II. sekciji za zaštitu naroda Gorskog kotara.

kvalifikacije nije moglo biti. Naravno da je nakon ovakvih optužbi moralo doći do zabrane rada Marijine kongregacije i skoroga uhićenja ovih djevojaka.

Tako se nad Hrvatskom počela nadvijati mučna ideološka sablast noseći u sebi toliko zlokobnosti i prijetnji. Ta sablast vidi neprijateljstvo u svemu što nije u rukama komunista ili pod njihovom kontrolom. Danas je doista neshvatljivo da nekomu može smetati okupljanje skupine djevojaka u molitvenu i karitativnu zajednicu ili u pjevački zbor. Pa čak i najobičnija djevojačka šetnja. U tom je vremenu to tretirano kao reakcionarno i neprijateljsko djelovanje koje treba ukloniti, dokinuti. Tako su jugokomunisti počeli gasiti duh i život po mjestima Gorskoga kotara dok sve nisu pretvorili u jednu veliku pustoš koju danas vidimo na svakom koraku.

Počela se plesti crvena paukova mreža sumnjičenja svega i svakoga, u nju sapinjući dušu cijeloga naroda. Na koncu je zavladao strah u kojemu je svatko strahovao od svakoga. Nastupilo je vrijeme međusobnoga nadziranja, sumnjičenja i prokazivanja.

Desetljeća će trebati da ozdrave, tada zatrovani, međuljudski odnosi, često čak unutar iste obitelji.

Mladiće Mrkoplja odvraća od odlaska u partizane

Teže optužbe i kvalifikacije u to vrijeme nije moglo biti. Horžić je ovim prešao Rubikon. Za ovu tvrdnju postoji samo jedan zapis Oznina isljednika i to napisan godinama nakon svih tih događaja. On kaže:

> „Taj je, što no riječ, već bio prevršio svaku mjeru. Neka je samo neki mladić Mrkopaljac izrazio želju da ide u partizane, pop bi stao pred njega i ovako ili onako dao mu na znanje da to ne smije učiniti“.[162]

Uistinu je teško znati kolika je vjerodostojnost iskaza znajući za što su sve i na koji način klevetali Horžića. No s druge strane, ako je ovo i istina, zar je svećenik po svojoj savjesti mogao prihvatiti odlazak mladića, svojih župljana, u vojsku koja se otvoreno bori protiv Boga, Crkve i katoličke vjere?

---

[162] M. Rajković „Sjećanja na Oznu“ uz 35-godišnjicu Službe sigurnosti, u 19 nastavaka kroz svibanj 1979., u nastavku br. 3, od 8.5.1979., str. 21.

Zagrebački nadbiskup i hrvatski metropolit bl. Alojzije Stepinac u pismu od 25. lipnja 1945. dr. Vladimiru Bakariću, predsjedniku Hrvatske federalne vlade, u kojemu ga moli da obuzda nasilje kojim se komunistička vlast oborila na Katoličku Crkvu na svim područjima života, piše:

> „Među mladeži umjetno se provodi ateistička propaganda pjevanjem bezbožničkih pjesama. Tako se vrlo često čuje kako djeca pjevaju pjesmu:
> *Nosim kapu na tri roga, i borim se protiv Boga,*
> *ne trebamo popa ni oltara, opatica ni fratara*".[163]

Tako su pjevali partizani. Tako su pjevali i u Mrkoplju. Što je trebao činiti jedan katolički svećenik? Nagovarati mladiće da odlaze u bezbožničku vojsku? Svećenika se naziva i duhovnim ocem! Kao što naravni roditelj vodi brigu o svojoj djeci, tako je i duhovnomu ocu zadatak voditi brigu o djeci, sinovima i kćerima Crkve. Što je pogriješio roditelj koji svom djetetu zabrani odlazak na neki događaj koji smatra da nije primjeren i da je štetan? Kao duhovni pastir jasno je da je Horžić htio očuvati svoje mlade od bezbožničkoga komunističkoga utjecaja i indoktrinacije. Bezbožnički komunizam jednostavno nije spojiv s katoličkom vjerom. Iz tih je uvjerenja Horžić djelovao. Na pameti mu je bilo spasenje duša, ali taj govor partijci nisu mogli razumjeti. Nije li to poslanje svakoga svećenika? On je tu bio revan i to je uistinu radio iz najdubljih moralnih razloga i uvjerenja. Problem je u tome što je on u tome očito imao jako velik uspjeh. Imao je očito svetačku karizmu. Svoj apostolat spašavanja duša od nastupajućega ateističkoga svjetonazora platio je najskupljom cijenom, životom!

[163] Juraj Batelja, *Blaženi Alojzije Stepinac – svjedok evanđelja ljubavi. Životopis, dokumenti i svjedočanstva – prije, za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata...*, knjiga 3, Dokumenti II., Zagreb, 2010., str. 160.

Krštenici vlč. Horžića u 1944.

U Mrkoplju je vlč. Stjepan te 1944. imao svega šest krštenja. Glavninu krštenja obavio je župnik vlč. Ivan Butorac. S druge strane, u Ravnoj Gori, vlč. Horžić je krstio dvadeset troje djece. Važni su nam ovi podatci o krštenjima jer iz njih možemo stvoriti sliku o boravku vlč. Horžića u župi Ravna Gora. Krštenja su obično bila nedjeljom. Neka su bila i koji drugi dan npr. subotom, srijedom, utorkom, četvrtkom... Nedjeljom su krštenja bila ponajčešće skupna. Tako u nedjelju 27. veljače 1944. bilo je pet krštenja, 30. travnja tri krštenja, a 28. svibnja bilo je opet pet krštenja itd. Krštenici ne dolaze samo iz župe Ravna Gora (Kosa, Stari Laz, Sušica) nego i sa Senjskog, Jablana itd., filijala župe Vrbovsko kao i iz dijela Staroga Laza koji pripada župi Mrkopalj. Neka su krštenja naknadno upisana. Umjesto Horžićeva potpisa stavljen je žig na kojemu piše: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU. Ne znamo je li taj pečat koristio vlč. Horžić ili ga je netko naknadno upotrijebio zbog, iz nama nepoznatih razloga, nepopunjene rubrike krstitelja?

Zadnje krštenje vlč. Stjepan obavio je 12. listopada 1944. Bilo je tri dana prije proslave župnoga blagdana sv. Terezije Avilske i vjerojatno pet dana prije nego što je, 17. listopada uhićen i priveden u Oznin zatvor u Delnicama.

Krštenja 1944. u Mrkoplju:

Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1944., str. 11, br. 15, **15. travnja 1944.** krštena je **Branka Šporer**, r. 13. travnja 1944., od Eduarda, poljodj., i Ane rođ. Tomić, rkt., Sunger kbr. 50, kumovi su Dragan Tomić, poljodj., i Elizabeta Gašparović, poljodj., rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1944., str. 11, br. 16, **15. travnja 1944.** kršten je **Dragutin Cuculić**, r. 12. travnja 1944., od Antona, poljodj., i Margarete rođ. Jurković, rkt., Mrkopalj kbr. 52, kumovi su Ferdo Kruljac, radnik, i Miroslava Blažević, poljodj., rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1944., str. 11, br. 18, **23. travnja 1944.** kršten je **Franjo Komadina**, r. 14. travnja 1944., od Franje, poljodj., i Antonije rođ. Kučan, rkt., Stari Laz kbr. 75, kumovi su Rudolf Komadina, poljodj., i Marija Komadina, supruzi, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan

Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1944., str. 12, br. 21, **30. travnja 1944.** kršten je **Franjo Kučan**, r. 17. travnja 1944., od Franje, poljodj., i Ivke rođ. Ružić, rkt., Stari Laz kbr. 86, -, krstitelj Stjepan Horžić, kapelan (Opaska – dijete kršteno u Ravnoj Gori)
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1944., str. 12, br. 23, **17. svibnja 1944.** krštena je **Branka Ljubica Ježić**, r. 7. svibnja 1944., od Franje, mehaničar, i Marice rođ. Gašparović, rkt., Sušak – Trsat, Stube br. 18, kumovi su Rudolf Dorić, poljodj., i Verica Blažević, poljodj., rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan
Matica krštenih župe Mrkopalj, god. 1944., str. 12, br. 24, **21. svibnja 1944.** kršten je **Dragutin Fak**, r. 18. svibnja 1944., od Josipa, mehaničar, i Marije rođ. Fak, rkt., Mrkopalj kbr.73, kumovi su Srećko Pavlić, trgovac, i Stanka Jakovac, kućanica, rkt., krstitelj Stjepan Horžić, kapelan

Krštenja 1944. u Ravnoj Gori:

Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 1, **5. siječnja 1944.** kršten je **Antun Bajt** r. 3. siječnja 1944., od Mateja i Franke r. Vančina, Sušica 52/a, kumovi Josip Mance i Ivka Svetličić, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 2, **16. siječnja 1944.** krštena je **Antonija Ružić** r. 10. siječnja 1944., od Josipa i Marije r. Gecan, Stari laz 32/6, kumovi Franjo Renko sa suprugom Katarinom, radnici, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 3, **16. siječnja 1944.** krštena je **Danica Možgon** r. 6. siječnja 1944., od Vilima i Antonije r. Vardelja, Sušica 9a, kumovi Franjo Kolenc i Hedviga Herljević, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 4, **30. siječnja 1944.** kršten je **Ivan Erjavac** r. 26. siječnja 1944., od Franje i Franjke r. Čadež, Ravna Gora 187, kumovi Ignac Florijan sa suprugom Antonijom rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)

Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 5, **26. veljače 1944.** kršten je **Zdenko Herljević** r. 21. veljače 1944., od Tereze Herljević, kućanica, Ravna Gora 88, kumovi Rudolf Šprajcer i Agica Renko, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 6, **26. veljače 1944.** kršten je **Matija Podobnik** r. 25. veljače 1944., od Ivana i Franjke Novinc, Ravna Gora 47, kumovi Stjepan Janeš sa suprugom Ružom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 7, **27. veljače 1944.** krštena je **Valentina Perhart** r. 12. veljače 1944., od Milke Perhart, kućanica, Ravna Gora, kumovi Albert Podgornik i Josipa Brus, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 8, **27. veljače 1944.** krštena je **Kornelija Jurković** r. 21. veljače 1944., od Antuna i Josipe r. Čadež, Ravna Gora 145, kumovi Makso Brelih i Marija Bizjak, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 9, **27. veljače 1944.** kršten je **Valentin Bajt** r. 13. veljače 1944., od Ivana i Ane r. Mance, Ravna Gora 58, kumovi Matija Grbac sa suprugom Katarinom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 184, br. 10, **27. veljače 1944.** kršten je **Matija Troha** r. 6. veljače 1944., od Ivana i Marije r. Liker, Sušica 11, kumovi Franjo Možgon sa suprugom Marijom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 11, **27. veljače 1944.** kršten je **Štefanija Vančina** r. 8. veljače 1944., od Juraj i Ivka r. Ružić, Kosa 8, kumovi Jure Burić sa suprugom Filipinom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)

Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 12, **19. ožujka 1944.** krštena je **Dubravka Brelik** r. 25. veljače 1944., od Antonije rastavljena Brelik r. Kusturin, Ravna Gora, kumovi Ivan Marković, učitelj, sa suprugom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 13, **2. travnja 1944.** krštena je **Anđela Podobnik** r. 20. ožujka 1944., od Stanka i Štefanije r. Podgornik, Ravna Gora 102/a, kumovi Viktor Podobnik i Branka Sušić, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 14, **2. travnja 1944.** krštena je **Vazmoslava Svetličić** r. 28. ožujka 1944., od Ferdinanda i Marije r. Burić, Ravna Gora 87, kumovi Antun Svetličić i Anka Svetličić, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 15, **9. travnja 1944.** kršten je **Franjo Božić** r. 6. travnja 1944., od Marka i Katarine r. Kusturin, Jablan (župa Vrbovsko), kumovi Ivan ? i Ivka Kusturin, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. –, **30. travnja 1944.** kršten je **Franjo Kučan** r. 17. travnja 1944., od Franje Kučana i Ivke r. Ružić, Stari Laz (župa Mrkopalj), kumovi Josip Burić i Marija Kratofil, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 16, **30. travnja 1944.** kršten je **Anđelko Jurković** r. 20. travnja 1944., od Marije Jurković, kućanica, Ravna Gora 287, kumovi Antun Troha sa suprugom Marijom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 17, **30. travnja 1944.** krštena je **Đurđica Vidmar** r. 23. travnja 1944., od Andrije i Marije r. Svetličić, Ravna Gora 175, kumovi Antun Leš i Danica ?, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)

Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 18, **7. svibnja 1944.** kršten je **Josip Podnar** r. 5. svibnja 1944., od Josipa i Marije r. Liker, Ravna Gora, kumovi Matija Liker sa suprugom Frankom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 185, br. 19, **28. svibnja 1944.** krštena je **A**ntonija Čadež r. 20. svibnja 1944., od Tome i Anamarije r. Herljević, Ravna Gora 127, kumovi Ivan Delač i Antonija Kučan, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 20, **28. svibnja 1944.** kršten je **Mijo Glad** r. 26. travnja 1944., od Andrije i Danice r. Vrbanac, Jablan 15 (župa Vrbovsko), kumovi Antun Majetić i Tonka Božić, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 21, **28. svibnja 1944.** kršten je **Ivan Gecan** r. 18. svibnja 1944., od Ivana i Anice r. Krizmanić, Stari Laz 108, kumovi Josip Bujan i Katarina Gecan, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 22, **28. svibnja 1944.** kršten je **Stanko Jurković** r. 15. svibnja 1944., od Franje i Josipe r. Marinić, Stari Laz 88, kumovi Anton Jerbić sa suprugom Micikom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 23, **28. svibnja 1944.** kršten je **Matija Kordiš** r. 16. veljače 1944., od Viktora i Marije r. Florijan, Senjsko, kumovi Mijo Božić i (nečitko) Pojer, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 24, **21. svibnja 1944.** kršten je **Dragutin Štiglić** r. 1. svibnja 1944., od Josipa i Marije r. Matešić, Senjsko 109, kumovi Nikola Padavić sa suprugom Danicom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)

Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 25, **7. lipnja 1944.** kršten je **Ivan Bajt**, r. 5. lipnja 1944., od Blaža i Elizabeta r. Klepac, Ravna Gora 39/b, kumovi Anton Renko i Margareta Oblak, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 26, **11. lipnja 1944.** krštena je **Antonija Vida Brelih**, r. 8. lipnja 1944., od Maksa i Katarine r. Mrak, Ravna Gora 122/80, kumovi Anton Juretić sa suprugom Ankom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 27, **25. lipnja 1944.** kršten je **Petar Oremović**, r. 23. lipnja 1944., od Juraja i Antonije r. Mrak, Ravna Gora 130/b, kumovi Anton Juretić sa suprugom Ankom, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 28, **29. lipnja 1944.** krštena je **Ivanka Mikuličić**, r. 22. lipnja 1944., od Antona i Ivke r. Bajt, Ravna Gora 45, kumovi Stanko Renko i Franjka Bajt, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 186, br. 29, **2. srpnja 1944.** krštena je **Paulina Skok**, r. 29. lipnja 1944., od Mihe i Marije r. Šifner, Ravna Gora 171/281, kumovi Josip Podgornik i Fanika Skok, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 187, br. 30, **15. kolovoz 1944.** krštena je **Marija Jurković**, r. 8. kolovoza 1944., kći Antonije Jurković kći Rudolfa i Marije, djevojka, Kupjak 19, kumovi Toma i Ljubica Brelih, rkt., selj. (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 187, br. 31, **12. listopada 1944.** krštena je **Nevenka Antolčić**, r. 2. listopada 1944., od Zvonka, i Zore r. Vončina, Kosa 20, kumovi Josip Antolčić, radnik, i Regina Kučan, učiteljica, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)
Matica krštenih župe Ravna Gora, god. 1944., str. 187, bez br., **8. listopada 1944.** krštena je **Anđela Salopek**, r. 3. listopada 1944., od Antuna, radnika, i Pauline r. Benac, Jablan 9 (Vrbovsko), kumovi Antun Troha i Katica Cindrić, rkt., (umjesto potpisa krstitelja, stavljen je žig: STJEPAN HORŽIĆ KAPELAN U MRKOPLJU)

Uhićenje

Prije uhićenja vlč. Horžića Dana Matković svjedočila je razgovoru njega i Tilde u kojem ga ona upozorava da mora više voditi računa što govori pojedinim djevojkama iz župnoga zbora jer su se neke od njih već hvatale partizanskih vojnika i oficira i hodale s njima. Tilda ga je upozoravala da mu se to može razbiti o glavu, on joj je odvratio: „Ti si uvijek najpametnija!“[164]

Što je to Horžić govorio svojim mladim vjernicama? Antonija (Milena) Crnić koja je bila u pjevačkom zboru i u Marijinoj kongregaciji prisjeća se „da im je vlč. Stjepan često savjetovao da se ne druže s vojnicima, da ne idu s njima na zabave i proslave posebno ne u adventu i korizmi“.[165] Eto to je taj strašni Horžićev krimen kojega će mu u montiranom procesu neprestano nabijati na glavu.

Iz Oznina izvještaja od 9. listopada 1944. dade se zaključiti da su djevojke iz Marijine kongregacije bile uhićene u razdoblju između 1. i 9. listopada 1944. Prema izvještaju i Horžić bi tada bio uhićen da je zatečen doma. No izvještaj nam otkriva da je kapelan u tom trenutku u Ravnoj Gori i da će se vratiti 16. listopada. Logično. Zaštitnica župe Ravna Gora je sv. Terezija Avilska koja se slavi 15. listopada. Te godine to je bila nedjelja. Iako su bile ratne prilike blagdan je trebalo pripremiti. Horžić je u Ravnu Goru po svemu sudeći otišao, na početku tjedna, i ne znajući za uhićenja svojih suradnica. Je li mu vijest u međuvremenu ipak prenesena u Ravnu Goru? Kako li je sve to proživljavao? Kako li je u takvim okolnostima bilo pripremati župni blagdan? Moguće da je sve to bio dio dobro smišljena psihološkoga rata i igre koje nitko kao Ozna nije znao tako surovo i okrutno igrati. Uglavnom, Horžić se iz Ravne Gore po svemu sudeći vratio 16. listopada. Uhićen je najvjerojatnije dan kasnije, 17. listopada 1944. To je bio utorak.

Evo Oznina izvještaja: „U Mrkoplju je hapšenje djevojaka izazvalo možemo reći strah u ustaškim i reakcionarnim krugovima. Svi su se zabili i malo ih se vidi među svijetom. Anđelke Žagar sestra je izjavila

[164] Iskaz Dane Matković, ožujak 2023.

[165] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, iskaz Antonije (Milene) Crnić, zabilježila s. Mirjam Radošević 16.7.2014.

da se Anđelka boji da ne bi partizani sada i nju hapsili. Kapelan je odsutan i nalazi se u Ravnoj Gori. Vratit će se oko 16. X. o. g.“ [166]

U koje doba dana je Horžić uhićen?

U *Hrvatskom martirologiju* don Ante Bakovića, o uhićenju vlč. Horžića piše ovako: „Jedne večeri 1944. dok se vlč. Horžić nalazio u župnom stanu u Mrkoplju, za vrijeme dok je imao pjevanje s mladima, upali su partizani u župni stan i uhitili ga. Uhitio ga je čovjek koji je kasnije postao glavni urednik revije *Izbor* (izdavao ga zagrebački *Vjesnik*). U svojim ranim uspomenama dotični je pisao kako je u vrijeme rata u Mrkoplju bio opasan mladi pop koji je osvajao djecu i mladež. Bio je neprijatelj komunizma te ga je trebalo likvidirati. (...) Kada su partizani upali u župni ured i uhitili vlč. Horžića, on je nazočnoj mladeži rekao da se ne plaše te da će se on brzo vratiti. Međutim, nikad se nije vratio“.[167]

Ali moja kazivačica Dana u razgovoru o tome otkriva ovako:

Kad su došli po njega?

„To je bilo oko podne, nismo još užinali.“

Tko je došao po njega?

„Dva partizana s puškan. Metnili ga u auto. To mi je tako bilo teško. Jedan od ove drugi od one strane, gurnili ga u auto. To je bija kvadrati auto, znate što su prije bili. I onda su ga otpeljali. Mi smo išli poslije za njin.“

Koji je to bio dan u tjednu?

„To je bija običan dan. Morda ponediljak ili utorak.

Koji je bio mjesec?

„U jesen! Listopad ili tako ništo.“

Gdje se on nalazio kad su došli po njega?

„Bija je u kući. U svojoj sobi.“

Što je župnik rekao kad su došli po velečasnoga Horžića?

[166] HR HDA 1491/OZNA, 9.1.3. Izvještaji. R.O.C. za kotar Fužine Broj:-, Lokve, 9. X. 1944., Desetodnevni obavještajni izvještaj zaključno od 1. do 10. oktobra 1944. godine, II. Sekciji OZNe za Gorski kotar.

[167] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij*, str. 253.

> „Niš, osta ko njem. Nije tija niš reć. Samo je meni ovako pokaza (radi znak šutnje preko usana nap. a.). I reka da niš ne govorin ako me što pitaju. Kad san išla u zatvor ja san se načinila da niš ne znan“.[168]

Što zaključiti iz svega ovoga? Moguće da je Horžić bio uhićen dva puta. Prvi put navečer, kako to opisuje *Hrvatski martirologij*, za vrijeme probe pjevanja i vjerojatno odveden na obavijesni razgovor, možda, u mrkopaljsku komandu mjesta i nakon saslušanja pušten doma. To uhićenje su onda dječja sjećanja povezala s njegovim stvarnim uhićenjem koje je uskoro uslijedilo, a kojega nam opisuje Dana.

U svakom slučaju, ne možemo ni zamisliti kakav je psihološki učinak u Mrkoplju izazvala vijest o uhićenju kapelana. To je bio cilj. Posijati strah u mjestu i sve paralizirati. Majstori propagandnoga djelovanja i ovdje su pokazali vrhunsku vještinu.

[168] Iskaz Dane (Danice) Matković, 16. ožujka 2023.

Zatvor

Zvirenjak

Nakon uhićenja vlč. Horžić nije odmah odveden u Oznin istražni zatvor nego u nekakav pripravni, izolacijski prostor koji se zvao 'Zvirenjak'. Ondje je proveo prvih osam dana utamničenja. Uza sve pokušaje da doznam više o toj lokaciji, čini se da u današnjim Delnicama ne postoji nitko tko bi o tom lokalitetu nešto znao. Dana o tome govori:

> „Proša je bez užine, onda smo mu ja i susida Eda[169] išle i nosile mu ilo, valjen onaj isti dan".[170]

Kuda ste vi i Eda išle Horžiću?

> „Išle smo u Sunger, pa kroz šumu, priko Presike, pa po tračnican. To je bilo najbliže. Kad smo došle u Delnice ja san išla pitat jednog malog uprav je iša po cesti. Ja ga pitan: 'Čuj milo, danas su jednog plovana od nas otpeljali, da li znaš di je zatvoren?' A on kaže meni vako: 'Znaš što, reću ti, ali nemoj nikom reć da san ti ja reka.'
>
> Ja pitan: 'Di je ta kuća?'
>
> 'Eno gori', kaže, 'tamo di je Zvirenjak!'
>
> Tu su prije bile zvijeri. To je bilo u žici omotano i tu su valjda uzgajali životinje. Kad smo mi išli tu nije bilo više životinja. Bilo je ograđeno s žicon i sve pofarbano u zeleno, okna, vrata, sve. On je bija doli u konobi. Sam je bija. Tu je bija osan dana. Onda san ja nosila njemu dvi piđame i kušin. Onda, ajme, nije se ima s čin ni pokrit. Kaže Micika:[171] 'Što ćemo?'
>
> Onda je jedna žena donila deku (neznan koja, jedna od onih koja nije izgorila) i onda san ja odnesla njemu i tu deku i krpatur. I uru.
>
> Uru je bija zaboravija kad su ga otpeljali."

---

[169] nepoznata djevojka iz Mrkoplja, poslije udana na Stari Laz.
[170] Iskaz Danice Matković r. Cuculić, 2023.
[171] župnikova kuharica

U Ozninu zatvoru u Delnicama

Nakon osam dana provedenih u „Zvirenjaku“, Horžić je prebačen u istražni zatvor OZN-e u Delnicama. Dana svjedoči:

> „Bio je najprvo u Zvirenjaku na vrhu Delnica, a poslije di je milicija. Pa ona što je u dvorišću bila nikakva ko kula. Tamo je on bija zatvoren. Tamo su bili svi. I ova Marija Markova, i tu iz Poljica jedan čovjek. To su pobili sve partizani. To je bilo u podrumu. To je bila ko soba jedna. To je bilo ravno sa zemljom. Onda je tu sve bilo puno. On je bio među tin svimin“.[172]

Marija Markova tj. Marija Jakovac r. Sušić, jedna je od žena koje su se okupljale na molitvu krunice pred kipom Gospe Lurdske u privatnoj kući, u *„Sušićevom dvorištu“* u Mrkoplju. O njezinoj sudbini već smo pisali na prethodnim stranicama, a spominjemo je i u nastavku.

Koliko je tu bilo ljudi?

> „Bilo ih je fanj? Ali ja ne znam koliko. To je sve skupa bilo u jednoj sobi. To je bilo užasno! A i ta Marija š njimin je sama ženska bila. Ne znan je li još koja ženska bila“.[173]

Ipak, iz iskaza Franke Krizmanić r. Lesac iz Lukovdola, koji donosimo u nastavku, vidi se da je i njezina sestra bila zatočena s Horžićem, vjerojatno i druge žene. Marija Jakovac, znači, nije bila jedina ženska osoba zatvorena u tom podrumu.

Školska djeca Mrkoplja traže oslobađanje svoga kapelana

Na vijest o uhićenju vlč. Horžića uznemirio se sav Mrkopalj.

Prema svjedočenju Marije Pavlić r. Jakovac,[174] odmah, tih prvih dana kako je preseljen u istražni zatvor, gotovo sva školska djeca Mrkoplja pješice su se uputila u petnaestak kilometara udaljene Delnice, tražiti oslobađanje njihova kapelana. Marija se ne može sjetiti tko ih je organizirao i kojim su točno putem išli. Zna da su krenuli ujutro. Ona je imala poseban motiv ići pred zatvor jer je u tom istom zatvoru bio zatočen i

[172] Iskaz Dane (Danice) Matković, 16. ožujka 2023.
[173] Isto.
[174] Iskaz Marije Pavlić r. Jakovac, dan autoru 27.2.2023.

njezin bratić iz Ogulina. Za njega je njezina mama napravila *„kruščiće i slaninu“*. Vrijeme je bilo povoljno i suho. Došavši pred zatvor stražar im nije dao da se skroz približe zgradi. Morali su stajati preko ceste i glasno su zazivali: „Pustite nam našega kapelana“, „On nije ništa kriv“, „Vratite nam ga“. Mnoga su djeca plakala, ali nije bilo pomoći.

Ni „kruščiće i slaninu“ nije uspjela predati utamničenom bratiću. Sve je to primio stražar. Je li to došlo do zatvorenika, teško je znati.

Vlč. Horžić, naravno, nije oslobođen, ali je sigurno čuo djecu i mlade koji su tražili njegovo oslobođenje. Možda ih je i vidio kroz prozorske rešetke iz podrumske prostorije u kojoj je bio smješten s tolikim drugima. Možda se s nekima sreo pogledom oči u oči. Bila su to djeca kojima je dao cijeloga sebe. U tim trenutcima, i u tim nemogućim uvjetima, njihov dolazak sve je značio njegovu duhu. Bila je to duševna hrana koja ga je snažila u tim dugim noćima studenoga i prosinca 1944. u Delnicama 1944., koji su pred njim stajali.

Kako su izgledali posjeti zatvoreniku

Dana opisuje kako bi pri dolasku pred zatvor prošla pokraj mrzovoljna stražara i spuštala se prema donjoj prostoriji gdje su boravili osuđenici, između njih i vlč. Horžić. Zatim dodaje:

> „Ja san bila ko član familije [kućanstva] i svaki put san dobila karticu. Na njoj je pisalo koliko možeš govoriti [s utamničenikom], pet minuta, koji put deset. Karticu je dava glavni od vojske“.[175]

Stajala bi na dnu hodnika dok ga nisu izveli iz zatočeničke prostorije.

> „Partizan koji je mene pušća k njemu uvik je sta kod vrata, neki Vlašina.
>
> Ja bi njemu rekla: ‘Daj, odmakni se.’
>
> A on meni: ‘Šta bi htijela?’
>
> A ja njemu: ‘Niš, što moraš uvik sve čut.’
>
> Kad bi došla u posjet uvik me nastoja otirat: ‘Što bi mu govorila!?’, tako se dera na me.

[175] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

Ja bi mu rekla: ‘Pa pitala bi ga što mu treba. Donila san mu uru da vidi koliko je uri.’ Lipo san mu govorila.

A on meni: ‘Gubi se!’

A ja nisan tila ić. Pa san ga molila: ‘Dajte pustite me da ga pitan što ću mu donesti drugi put.’

– ‘Ne treba mu ništa!’ osorno i grubo će Vlašina.

A on je ima pušku kraj sebe i metnija metak i repetira: ‘Izlazi van jer pucan.’ Vlah, vraga neće pucat u mene! A što san ja znala, a bila san dite? A naivno san se držala, koda niš neznan. Ima me je ko naputit! Naputili su me doma. Naputija me velečasni Butorac, uvik mi je reka: ‘Dano, pazi, ti greš tamo di je grdo, ne daj Bog da te pitaju pa da što kažeš. Niš nemoj reć!’

Ja nis niš govorila. Uvik san rekla: ‘ja, što ja znan’, ovako kažen po našu. Tako bin ja rekla onon partizanu koji je tija ispitivat.

– ‘A čuj što je taj plovan vama bio?’

– ‘Nas je učija pjevat, pa je namin bilo lipo.’

– ‘Što ste pjevali?’

Rekla san: ‘Božje pjesme!’

Pita on: ‘Kakve?’

A reko: ‘Bogu, ono što se moli u crikvi!’

– ‘Moli!’ (zapovjednički, oštro)

Reko: ‘Neću sad vamin, vi to neznate molit.’

Kaže: ‘Ne znam!’

– ‘Mi se molimo!’ reko, ‘što moremo, nego se molit i na miru bit.’

– ‘I ja mislim, jer ćeš sad izletit van!’

Tako Vlašina na me strogo. Jer taj je na me uperija pušku i reka ako ne izajden van da će me ubit. Ali onaj vojnik koji me pušća i iša smanon i otključava, kad smo bili u hodničiću, uvik mi je reka što vlč. treba.

U tom hodničiću san čekala da ga puste, da s njin govorin.

Ja bi ga uvik pozdravila i rekla: ‘Velečasni, što van treba?’

– ‘A iman sve.’

– ‘Ću van donest što Van treba? Veš Van treba? Donit ću Van!’

– ‘Ma ne treba.’ Nije tija, ali san rekla da ću donest. I san!

I ja san mu i veš nosila. Nosila san mu i čaj u termosici. Pa je pija topal čaj.

Horžić je meni reka: ‘Nemoj se dati van, i kad te bude tira [stražar] ne daj se van’.“[176]

Tako, Danica je mogla komunicirati s vlč. Horžićem, predati mu hranu i druge predmete i prenijeti poruke župniku Ivanu Butorcu koje je zatvorenik redovito slao.

„Svaki put joj je napominjao: ‘molite se Bogu da me puste iz zatvora’. Nadao se da će biti oslobođen jer se nije osjećao krivim nizašto“.[177]

Kad bi se vratila iz Delnic sve san prinila vlč. Butorcu.

On je meni reka, Butorac: ‘Da to nisi nikomu rekla. Dano, nemoj s nikin govorit o tom!’ Bio je u mene povjeren.

– ‘Neću ja Vas odat pa da me rižu!’ Nisan nikom govorila što je bilo ni kako“.[178]

Crtica iz toga vremena

Zanimljivu crticu o Horžiću čuvala je i časna sestra Ksaverija iz samostana karmelićanki Božanskoga Srca Isusova na zagrebačkom Vrhovcu. Rođena je 12. studenoga 1928., kao Ana u obitelji Franje i Danice Štimac. Bilo ih je petero djece. Kada je Tuk spaljen 1944., kao izbjeglice žive u Mrkoplju, u kući, u dvorištu časnih sestara. U vrijeme kada je uhićen mrkopaljski kapelan imala je četrnaest godina. I ona je pješice iz Mrkoplja išla prema Delnicama nositi mu hranu u delnički zatvor. Sjeća se: „Na trenutak su ga pustili. Upitala sam ga gdje je izgubio vezice u cipelama. Samo se nasmijao.“

To je bio zadnji susret. Horžić će uskoro biti pogubljen, a Ana će krenuti svojom redovničkom stazom kojom je već išla od nje godinu dana starija sestra Jelena, č. s. Ignacija. Godine 1946. javila se u samostan sv. Terezije od Djeteta Isusa na zagrebačkom Vrhovcu. Godine 1948. položila je prve zavjete.[179]

---

176 Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

177 Pismohrana vlč. Ivana Šarića, iskaz Danice Matković, 16.7.2014., zabilježila č. s. Mirjam Radošević.

178 Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

179 Prema *Mrkopaljska župska kronika*, 2019., br. 3., str. 21.

U rukama OZN-e

Zatvor u Delnicama mjesto je priprave za Horžićevu konačnu Golgotu. Istraga je trajala više od dva mjeseca. Samo dragi Bog zna kolika je saslušanja i kakve torture morao proći.

U tom razdoblju rukovodioci OZN-e za Gorski kotar bili su Edo Cenčić, Marijan Ofak i Zvonko Šneler, a kao ostali članovi spominju se: Dmitar Pimić, Vlado Lončar, Luka Čemeljić, Božo Jauk, Mile Krznarić, Rade Ivošević, Rade Peleš, Vlado Valečić i Mato Rajković.[180]

To što su oni godinama poslije prali savjest i uljepšavali neumoljive činjenice, govoreći kako su s osumnjičenicima postupali humano, to su priče za malu djecu. Njihov *„rad"* nikako nije bio ni human, ni humanitaran. Cilj njihovih istraga bio je slamanje čovjeka, izvlačenje korisnih informacija i pridobivanje na svoju stranu. Ako u tome nisu uspjeli, slijedila je likvidacija. Bilo je to više nego sadističko iživljavanje nad nedužnim i bespomoćnim žrtvama. Ti oznaški istražitelji u to doba bili su većinom mladi ljudi tek za koju godinu prešli prag punoljetnosti. Ključno bi bilo znati tko ih je izabrao i postavio i nadzirao u toj službi. Zapravo i ne bi bio veliki problem utvrditi tko je stajao iza njega i komu je bio odgovoran taj čopor vlastohlepnih vukova u ljudskom obličju. No neka to bude tema nekih budućih istraživanja.

Nikada ne ćemo saznati što je sve Horžić prošao prepušten njihovim rukama.

Danica (Dana) Matković otkriva: *„Kapelan je uvijek bio pun modrica po licu i tijelu"*.[181]

A u ožujku 2023., gotovo u svakom iskazu, Dana se vraćala na prizor kako je Horžić teturao prilazeći joj kroz hodnik i kako je vidno skrivao vrhove prstiju. Sjeća se da mu je pod noktima sve bilo crno i zaključuje da su mu pod nokte zabijali čavle. Mučili su ga. Evo njezinih riječi:

> „Ali znate što, tu pod noktin je bilo sve crno kod njega, ovako su mu se ruke tresle, termosicu nije mogao otvoriti, a ja san uvik na vratin stala kad su ga pušćali, ovako je tetura. Ali ga je izmučilo!

---

[180] Mato Rajković, *Večernji list*, Sjećanja na Oznu" uz 35-godišnjicu Službe sigurnosti, 19 nastavaka kroz svibanj 1979., u nastavku br. 3, od 8.5.1979., str. 21.

[181] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, iskaz Danice Matković dan časnoj sestri Mirjam Radošević, 16.7.2014.

Ne smin se ja toga sjetiti. Mene su koji put samo suze zalile kad bin bila došla.“

Njega san ja pitala ovako: ‘Velečasni, da li vas tuču?’

A mene oni vojnik, Vlašina, gleda i kaže: ‘Mala, šta ti to govoriš?’

– ‘Moran ga pitat kako mu je u zatvoru!’

Kad se ja sjetim kako su mu nokti bili crni, valjda su mu igle zabadali, ali je to moralo biti strašno! Ja se njega ne smin sjetit! Kad se ja njega sjetim kako je on bija, u oči pune suza, samo su kapale. Božja volja, a ja bi rekla: ‘Isuse, načini čudo! A Isuse, reko, pomozi mu! Ajme meni da more to sve snosit.’ Čovik je ko blago, sve more podnest“.[182]

Oznin istražitelj Milan Rajković godinama nakon događaja ostavio je ovaj zapis: „Nekako u to vrijeme uhapsili smo mrkopaljskog popa. (...) Pop se izazovno držao na istrazi. Istražitelje je bombardirao latinskim frazama“.[183]

Poslije se Rajković hvalio kako mu je upravo istraga protiv Horžića bila odskočna daska i omogućila mu uspješnu karijeru i napredak u udbaškim strukturama.[184]

Ali ne samo njemu. I drugi iz toga kruga su zablistali, u opskurnom svijetu te zločinačke organizacije. Do kraja su bili najpouzdaniji čuvari i zaštitnici jugoslavenskoga sustava dok se on nije potpuno raspao u apokalipsi Vukovara 1991.

Župnik u posjet šalje i odraslije osobe

S Danom koja je imala propusnicu, u posjet zatvoreniku mogao je doći i onaj tko je s njom bio u pratnji. Izgleda da upravo to koristi župnik Butorac i s četrnaestogodišnjom Danom šalje i malo odraslije djevojke i žene koje će s Horžićem moći obaviti ozbiljniji razgovor, prenijeti i donijeti obavijesti. Dana je ipak bila gotovo dijete i tome jednostavno nije bila dorasla. Njezina je uloga u tim slučajevima bila zabavljati stražara i skretati mu pozornost.

---

182 Iskaz Danice Matković, 2023.

183 M. Rajković, Večernji list, Sjećanja na Oznu“ uz 35-godišnjicu Službe sigurnosti,19 nastavaka kroz svibanj 1979, u nastavku br. 3, od 8.5.1979., str. 21.

184 Uz to u nastavku br. 1, od 5 i 6.5.1979., na str. 45.

Evo kako to Dana opisuje:

„Ako nisan išla ja, ni ga moga niko vidit. Tako san ja svaki put dobila dozvolu. Koja je išla smanom ta je mogla ići unutra, drugi ga nisu mogli vidit. Onda je išla smanon Danica Kovačić iz Sungera, iz Stare Ceste. Muž joj je bija u Meriki. Ona i njezina ćer su išle smanon. Sjećan se kiša je padala ko iz kabla. Bile smo mokre. Dale su mi robu i nisu mi dale doma, rekle su da prispavan kod njih, da ne gren u Mrkopalj da je daleko. 'Još ćeš, kaže, ostat u okretin [dio zavojite ceste pred Mrkopljem].' Ta Danica je puno s njin [Horžićem] govorila. Jer ja san zabavljala onog stražara, Vlašinu, koji ga je čuva. Ja san ga ispitivala, a on kaže: 'A šta me ispitavaš? Šta?'

A ja kažen: 'Rad bi tila znat jel ih puno tamo u toj sobi, koliko ih je? Jeli in grdo? Da li dobiju što za ist?'

Mene je bija vlč. Butorac naputija što ćuga pitat. A on tako grdo smanon.

Drugi put je išla neka Marica, ona je isto iz Sungera, imala je muža lugara. One su nosile hranu. One dvi su rekle: 'sad ćemo mi odnest, samo dojdi ponas'. Prvi dan je nosila Marica, a drugi Danica. Micika je rekla: 'Koda van je prebrzo za ić, ote za dva dana.' Pa smo išle u ponediljak i petak. Tako da ima više hrane za celi tedan. One su pekle i poviticu i kolače i meso, znate bila je doma i kokoš i jaje, jaja su skuhale. Danica je batke spohala. To smo motale u svakaki papir, ni to bilo ko danas, pa onda u kutiju, to si dobija u zadrugi, kad si iša što kupit, tako van je to bilo. Ni bilo ko danas“.[185]

[185] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

Uhićene djevojke ga terete

Kako bi suđenje bilo što uvjerljivije, OZN-i su trebali živi svjedoci. Zato su uhićene i četiri djevojke iz Marijine kongregacije: Lj., M., E. i N. One su isto privedene na saslušanje, ali nisu bile u istom zatvoru gdje i Horžić. O tome pronalazimo kratki izvještaj i u jednom komunističkom dokumentu: „Uhapšen je i kapelan i još nekolicina članica klerikalnih organizacija“.[186]

U istrazi pritisnute i uplašene raznim prijetnjama, istražiteljima su djevojke priznale sve što su oni od njih tražili. Naravno da su sve Horžićeve riječi bile potpuno izokrenute i krivo shvaćene. On je mladima govorio ono što bi svaki svećenik trebao govoriti, osobito djevojkama, o moralnom ponašanju i čuvanju predbračne čistoće. Dana se prisjeća ovako: „Radeći s mladima, posebno je djevojkama govorio da ne stupaju u vezu s vojnicima odnoseći se na sve: Nijemce, Talijane, domobrane i partizane, jer oni dođu i odu, a one kasnije snose posljedice“.[187] Sve je to iskorišteno kako bi ga se optužilo za rad protiv NOB-a. U to vrijeme, to je bila najopasnija inkriminacija.

U jednom od svojih kasnijih iskaza Dana svjedoči:

> „Dvi su bile u zboru, a dvi nisu. Imale su dvadesetak godina. One su bile u Delnican u zatvoru, ali ne sa Horžićen. Bile su u nekoj drugoj zgradi, mislin tamo kod suda. One su ga optužile. Strogo su s njimin postupali, pa su se jako pristrašile. Lj. i M. su najviše lajale i one su ga najviše optužile, E. i N. one nisu. One su samo sudjelovale, ali nisu niš govorile. Nisu ni pjevale pa nisu pola toga znale. Uz njih su ga optužile i neke partizanke, B., Lj. neka Matina i još dvi partizanke, neznan in ime“.[188]

Što bi se moglo dogoditi, kako smo već spomenuli, slutila je i Tilda, Danina sestra. Danica se prisjeća:

> „Ona [Tilda] ga je upozoravala: ‘Ne mojte ništa govoriti ovim ženskim, one gredu s oficirin partizanskim, odat će Vas.’
>
> Horžić: ‘Pa ti si uvijek najpametnija!’“[189]

---

[186] OKKPH za Gorski kotar u izvještaju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske, 19.11.1944. str. 2.

[187] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz Danice Matković 16.7.2014., zabilježila č. s. Mirjam Radošević.

[188] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

[189] Isto.

U drugom iskazu Dana taj razgovor između Tilde i vlč. Stjepana prepričava ovako:

> „Tilda: ‘Velečasni, ne mojte curan govoriti ništa na pjevanju! To će vas odpeljat k vragu!’
>
> Vlč. Stjepan: ‘Ti si uvijek pametna. Ti uvijek misliš drukčije nego drugi narod!’
>
> Ona je znala“.[190]

O tome jedan komunistički izvještaj donosi slijedeće: „On otvoreno govori da je nastupao koliko je imao utjecaja na omladinu kao svećenik da im spriječi odlazak na mitinge i skupove, što opravdava da je to radio čisto iz ‘moralnih’ razloga“.[191]

Iz jednoga posjeta zatvoru Dana se sjeća i svoga razgovora s utamničenikom o tome:

> „Velečasni, sad mi recite, zašto ste išli s onin ženskin govorit?“
>
> – ‘Pa to je moja dužnost! Nas su učili da moramo mladež poučavati o Božjoj zapovjedi.’
>
> – ‘A zato ste vi išli i govorili in. A to van se sve osvetilo.’
>
> – ‘Bome mi se osvetilo.’
>
> – ‘A bome mu se osvetilo, ja van kažen!’“[192]

U zatvoru kapelan predvodi molitvu

Dana se prisjeća: „U zatvoru je [Horžić] bio u svećeničkom kolaru i odijelu“,[193] što znači moguće, u reverendi. Vjerojatno je sa sobom imao i časoslov i krunicu. Molitva mu je bila jedino što mu je ostalo. Time je snažio svoj duh, ali i duh svih ostalih zatvorenika.

Zanimljiv je i iskaz danas devedesetjednogodišnje Franke Krizmanić r. Lesac iz Lukovdola. Njezina sestra Elizabeta također je bila u zatvoru s Horžićem. Ona joj je donosila hranu. Prisjeća se:

---

[190] Isto.

[191] OKKPH za Gorski kotar u izvještaju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske, 19.11.1944. str. 2.

[192] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

[193] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz Danice Matković 16.7.2014., zabilježila č. s. Mirjam Radošević.

„Iz Lukovdola bi došla u Delnice i prespavala kod mame od svećenika Antona Brnada.[194] Ona bi mi svaki dan dala ručak (zelje, palentu...) u dvanaest sati, kojega bi nosila svojoj sestri u zatvor. Onda je moja sestra bila osuđena na osam mjeseci prisilnoga rada i bila je premještena. Najprije je bila smještena u zatvoru na kraju Delnica, preko puta željezničke, tamo je bila šumarija. Tu su u podrumu bili zatvoreni. To je bio početak 1945., a ja sam trideset drugo godište. Sestra je rekla da je svećenik u zatvoru molio litanije. I da su svi odgovarali na zazive 'Isuse, ufamo se u te da ćeš nas izbaviti, molimo Te!' Ali svećenik nije dočekao".[195]

A i žene i djevojke iz Mrkoplja koje su dolazile pred zatvor, a svakodnevno je netko dolazio iz Mrkoplja, svjedočile su sličnom. Kaže Dana: „Ove su žene kad su ga vidile, on im je samo krunicu pokazao kroz okno i blagoslivljao ih je. On je kroz okno vidio njih, a one su samo išle da ga vidu!"[196]

U tim danima krunica je Horžićevo moćno oružje. On je očito ne ispušta iz ruke. Samo dragi Bog zna kakve je sve milosti primao u toj molitvi i koliko mu je to davalo snage da izdrži sve što je morao izdržati.

Božić u delničkoj tamnici 1944.

Možemo samo misliti što je značilo u tamnici provoditi dane i noći kasne goranske jeseni i zime. Upravo u partizanskom, komunističkom, jugoslavenskom zatvoru Stjepan Horžić dočekuje Božić 1944. i svoj dvadeset i šesti rođendan i imendan, posljednji na ovoj zemlji!

U današnjim Delnicama održava se manifestacija pod nazivom „Delnička adventska bajka". Ali ona stvarna „Delnička adventska bajka" odigrala se u delničkom zatvoru te 1944.

U knjizi o Ljubešćici može se pročitati o običaju koji je na sv. Stjepana (Štefanje), 26. prosinca, živio u Horžićevu rodnom kraju. On ga je sigurno kao dijete i dječak doživio:

---

194 Antun Brnad, župnik. Rodio se u Virovitici 16. svibnja 1912. a umro je u Kastvu 11. siječnja 1981. godine gdje je i sahranjen. Za svećenika zaređen je u Senju 28. lipnja 1936. godine. Upravljao je župom Delnice od 1942. do 1970. godine kada odlazi u Kastav kojom župom upravlja od 10. listopada 1970. do 11. listopada 1977. kada je umirovljen.

195 Iskaz Franke Krizmanić r. Lesac iz Lukovdola.

196 Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

„Svi Stjepani tog su dana morali pripremiti flašu z vinom, pak neke penez za čestitare. Kad bi mužikaši zaigrali pod oblukom 'Narodi se kralj nebeski', onaj kojemu je bio imendan pozvao bi ih u kuću i ponudio vinom. Obavezno su čestitali ovom čestitkom:

Sanjao sam mili sanak
Da je svanuo tvoj premili imendanak.
Ružica ti cvijetom cvala,
Dušica ti vu raj pala.

Pjevale su se i druge prigodne pjesme: koje je već tko znao i htio pjevati te uz njih plesati. Tako se narod veselio te je i u svom siromaštvu bio sretan i zadovoljan".[197]

Ali, bilo je ovo jedno drugo i drukčije Štefanje. Delničko Štefanje u Ozninu istražnom zatvoru. Bez vina, glazbe i čestitara... Ovo je bilo surovo, ledeno mučilište. Ipak, možda su upravo uspomene i sjećanja iz djetinjstva hranile Horžićevu dušu i duh da ne klone. Jer smisao oznaških istraga bio je da ga duhovno slome i pridobiju za služenje bezbožničkim i protuhrvatskim namjerama.

Moguće da su Horžićeve misli tih dana bile u njegovu Rakovcu i Ljubešćici, u zagrljaju oca Mihovila i na grobu majke Katarine.

Struktura njegova bića bila je neslomljivost. Njegov duh bio je snažniji od svih tjelesnih patnji.

---

[197] J. Vragović – I. Ratković i suradnici, *Ljubeščica, povijest župe, mjesta i narodni običaji*, str. 111.

Suđenje

Sudište

Prema iskazu Danice Matković suđenje je održano u zgradi kina u Delnicama. Ali, tu počinju poteškoće. To nije zgrada današnjega kina u Supilovoj, jer je ona izgrađena tek pedesetih godina prošloga stoljeća. Kino u Delnicama mijenjalo je svoj lokalitet. Spominje se više lokacija.[198] Stoga je teško utvrditi na kojoj se od njih održalo suđenje.

Evo njezina odgovora na moj upit, gdje je bilo suđenje Horžiću:

> „Di je kino, doli kad se gre prema staroj ambulanti, po onoj cesti na livi kraj je bilo kino. Tu mu je bilo suđenje“.[199]

Dakle u nekoj zgradi *„blizu stare ambulante“*. Jednom možda uspijemo odgonetnuti koja bi to točno zgrada mogla biti. Neki od Delničana s kojima sam razgovarao uputili su me na kuću između današnje zgrade poglavarstva i nove tržnice. Donedavno je tu radio Automat klub Kojot Intacto (stražnji dio), a u prednjem dijelu i danas radi bistro AM. Navodno je tu nekada bilo delničko kino. Prema tome, moguće je da je u toj kući održano suđenje Horžiću.

Optužnica

Optužnica, zapisnik sa suđenja i presuda još nisu pronađeni.

Očuvan je primjerak *Goranskoga vjesnika* iz toga vremena, koji, naravno na svoj način, donosi izvještaj sa suđenja. U uvodniku *Vjesnik* u podnaslovu „Pravedni narodni sud“ čitamo: *„Organi te naše narodne pravde – naši narodni sudovi brinu se da svi oni, koji su našem narodu nanijeli zlo, budu kažnjeni, da se isto tako kazne oni koji bi na koji bilo način prekršili i narušili pravedne interese našeg naroda ili pojedinaca...“.*[200]

---

[198] List *Dejuonška Besejda*, glasilo grada Delnica, god. 3, br. 6, lipanj 2012., str. 28. tekst *Delnička kina*
[199] Iskaz Danice Matković 16. ožujka 2023.
[200] *Goranski vjesnik*, 8. 1. 1945., br. 2 (84), str. 1.

U nastavku, u podnaslovu „Što čeka dezertere“ piše: *„Na Staru godinu, 31. XII. 1944. u Delnicama su bila suđena četri lica, koja su narodu nanijela najteža zla, ili su pak izvršili manje prekršaje protiv naše narodne vlasti i općih narodnih interesa. Sudio je Vojni sud XI. Korpusa Vojne oblasti – Vijeće kod Komande goranskog područja. Suđenju je prisustvovalo bar 1.000 ljudi.“* Zatim je podnaslov „Što čeka dezertere“ i na kraju je tekst pod naslovom „Protunarodni rad jednog svećenika“ u kojemu je opisano suđenje Horžiću. Evo toga izvještaja:

„PROTUNARODNI RAD JEDNOG SVEĆENIKA

> *Posljednji glavni pretres bio je otvoren protiv kapelana Stjepana Horšića koji je zloupotrijebio svoj svećenički položaj. On je okupio oko sebe oko 20 omladinki i odgajao ih u ustaškom duhu, te ih slao sa svojim pismima u Ogulin i Karlovac.*
>
> *Horšić je znao da u Mrkoplju postoji ustaški špijun i da se u Karlovcu stvara neka ustaška organizacija za Gorski kotar, ali to nije prijavio našim vlastima. Nadalje je Stjepan Horšić stvarao i podržavao kod naroda Mrkoplja uvjerenje da će u ovom ratu pobijediti Njemačka i ustaše. Na taj način Horšić je odgovoran za mnoge Mrkopaljce, koji su, zavedeni njegovim riječima, pošli u neprijateljske ustaško-njemačke redove, te koji su time gurnuti u sigurnu smrt.*
>
> *Isto tako Horšić je govorio da će ustaška misao o stvaranju nezavisne hrvatske države pobjediti ako ne prije, a ono makar za sto godina.*
>
> *Optužbu je okrivljeni Horšić uglavnom u cijelosti priznao. Narod je najoštrije osudio protunarodni rad ovog svećenika i glasnim povicima tražio smrtnu kaznu.*
>
> *Branitelj okrivljenoga iznio je kao olakotnu okolnost način na koji je Horšić bio odgojen, kao i to da je bio zaveden.*
>
> *Sud je nakon vijećanja i glasanja donio presudu kojom se Stjepan Horšić osuđuje kao narodni neprijatelj na kaznu smrti s tim da tu presudu potvrdi viši sud.*
>
> *Narod je ovu kao i prije navedene presude smatrao potpuno pravednima, te je to pokazao povicima ‘Živio pravedni narodni sud!’, ‘Živjela narodna pravda!’.*“ [201]

[201] Isto.

Valja se zaustaviti i barem ukratko osvrnuti na optužnicu i suđenje kako ih prenosi *Goranski vjesnik*.

Iako u tekstu govore o „narodnom“ sudu, i sami će u nastavku ustvrditi da je riječ o prijekom, vojnom sudu!

Suđenje se održava 31. prosinca 1944., na Staru godinu, na Silvestrovo![202] Već taj termin održavanja suda govori koliko je on narodni. Prije bi se reklo da se suđenje održava u strahu od naroda, kao da ga se htjelo od naroda sakriti.

Govori o suđenju četvorici ljudi. Dana u svojim iskazima kaže da se sudilo samo Horžiću. Na moje pitanje, koliko je još bilo osuđenih tada s Horžićem, ona kaže: „Samo je njega sudilo“.[203]

Goranski vjesnik izvještava da je suđenju prisustvovalo barem tisuću ljudi. Bez obzira gdje se suđenje održavalo, nisam siguran da su Delnice tada imale kino dvoranu koja može primiti toliki broj ljudi. Kod komunista je sve u službi propagande. Prisjetimo se jednoga komunističkoga izvještaja u kojem stoji: *„brojke su šifrirane na taj način što su iskazani iznosi bili pet puta uvećani u odnosu na stvarno stanje (iza navoda o 1000 pušaka, zapravo je riječ o 200, itd.)“*.[204]

Zanimljivo da u izvještaju ni Horžićevo prezime ne znaju točno napisati. Oni ga pišu kao Horšić. Teško je dokučiti je li riječ o neznanju ili o namjernoj pogrješki. Ali to je u biti bila česta praksa. Primjerice, Nikola Rački Koljka u svojim ratnim sjećanjima svjesno Horžićevo ime zamjenjuje imenom „Mihovil Primorac“: *„I u Mrkoplju (...) je pomoćnik, kapelan Mihovil Primorac, bio vrlo aktivan i agilan u sprečavanju mobilizacije ljudi koje je*

---

[202] Godinu dana ranije, nekako u isto vrijeme i na sličan način stradao je gimnazijalac slovenski pjesnik, mučenik i blaženik Lojze Grozde. Rođen je 27. svibnja 1923., Zgornje Vodale, Slovenija. Bio je učenik klasične gimnazije u Ljubljani. Na putovanju prema rodnom mjestu, u selu Mirna uhvatili su ga partizani pod optužbom za špijunažu. Nakon višesatnoga saslušavanja i mučenja pred okupljenom svjetinom u jednoj gostionici 1. siječnja 1943. je ubijen. Tijelo mu je bačeno u obližnju šumu. 1. siječnja 1993. proglašen je slugom Božjima, a 13. lipnja 2010. blaženim. Iza njega ostalo je očuvano i nekoliko njegovih pjesničkih ostvarenja. Među njima i stihovi:

Slovenija, Slovenija, ti moja rana!
Pozabljena, prezrta in izdana,
sovragu prepuščena brez moči!
Stegnile so krvave se roke,
da te oskrunijo, raztrgajo, zdrobe –
miruj, srce, miruj: Bog še živi.

[203] Dana Matković, iskaz 16. ožujka 2023.

[204] Tomislav Dragun ŠIFRIRANO PISMO Izvještaj br. 1 Štaba NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar upućen je 6. prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda za Hrvatsku.

odgovarao od uključivanja u NOV. Intervenirala je naša narodna vlast, pa je kapelan uhapšen, a istraga je pokazala da je duboko zaglibio u neprijateljski tabor, te mu je na javnom suđenju odmjerena zaslužena kazna".[205] Način je to zatiranja traga o istinskom mučeniku i svetcu.

U slučaju da neki svećenik zloupotrebljava svoje ovlasti, kako ovdje optužuju Horžića, onda to biskup treba rješavati. Biskup je taj koji postavlja i razrješuje svećenike. Ovdje se komunisti postavljaju iznad crkvene vlasti, ona za njih ne postoji. Ordinarijat su o svemu barem trebali obavijestiti i dozvoliti mu da se zauzme za svoga svećenika. Nema toga.

Biti priveden i ubrojen među zločince, od pamtivijeka je sudbina tolikih pravednika i boraca za istinu, pa i Horžićeva. Zašto je to tako, ostaje nepojmljivo i neshvatljivo ljudskom razumu.

U izvještaju se vidi da je optužen za zlo koje je nanio narodu!? Optužen je za *„protunarodni rad"*. Mislim da on ni mrava nije zgazio! Jedini je njegov zločin što se nije mogao složiti sa sablašću komunizma i pod svaku cijenu je od toga htio zaštiti svoj narod. To je jedini njegov zločin! Zaista možemo samo moliti, i to osobito danas: Daj nam Bože da svi svećenici djeluju „protunarodno" kako je to činio vlč. Stjepan Horžić! Hrvatska bi procvjetala. No sva njegova svećenička žrtva bila je za komuniste rad protiv naroda.

Optužuju ga da je *„stvarao i podržavao kod naroda Mrkoplja uvjerenje da će u ovom ratu pobijediti Njemačka i ustaše*", iako, kako smo već ranije naveli, Oznin doušnik u izvješću za razdoblje od 20. do 30. srpnja 1944. navodi: *„a i sam Mrkopaljski kapelan izjavio je da će Njemačka izgubiti rat te da će naskoro doći do oslobođenja našeg naroda*".[206] Što je onda uopće vjerodostojno u toj optužnici?

Najmonstruoznija tvrdnja u optužnici jest da je Horžić *„odgovoran za mnoge Mrkopaljce, koji su, zavedeni njegovim riječima, pošli u neprijateljske ustaško-njemačke redove, te koji su time gurnuti u sigurnu smrt."* O tome smo pisali u poglavlju *„Mladiće Mrkoplja odvraća od odlaska u partizane"*. To da su svi koji su se našli u njemačko-ustaškim odorama *„time gurnuti u sigurnu smrt"* zaista je zastrašujuća. Očito, Horžić je morao znati da će svi oni koji se nađu u tim odorama biti

[205] Nikola Rački Koljka, *Sjećanja na revoluciju*, str. 195.

[206] HR HDA 1491/OZNA, 9.1.3. Izvještaji. R.O.C. za kotar Fužine Broj 24-VII. 1944. II. Sekciji za zaštitu naroda Gorskog kotara. Predmet: Desetodnevni izvještaj od 20-VII. do 31-VII. 1944.

ubijeni po kratkome postupku! I za to je kriv! Dakle, optužen je za zločine koje će jugopartizani izvršiti nad tolikim nedužnim pripadnicima Hrvatske vojske (često golobradim mladićima) samo zato što su se našli u odorama NDH! Bez suda i sudišta. Za zločine koje su oni počinili i kane počiniti optužuju njega!

Izvještaj sa suđenja tvrdi da je Horžić priznao sve točke optužnice. Međutim, Dana tvrdi da je odgovorio na sve točke optužnice i da ih je sve pobio.

Navodi se kako je on bio krivo odgojen i zaveden. Naprotiv. Horžić je imao čvrsto izgrađena stajališta i uvjerenja kojih se nije htio ni mogao odreći. Za njih je bio spreman umrijeti. Kamo sreće da smo danas svi tako odgojeni!

Navodi se na kraju kako je narod kliktao i pozdravljao odluke suda. Ništa od toga nije vikao narod, nego od OZN-e dobro pripremljena delnička apotekarica i njezina svita, o kojima više u nastavku.

Osuđuju ga na smrt kao narodnoga neprijatelja. Njega, svetca i mučenika, koji je sve dao za svoj narod i Domovinu!

U optužnici i cijelom procesu suđenja dijaboličnoga i demonskoga ima na pretek!

Pred nama je još jedan prilog razobličavanju demonologije komunizma.

U sudnici

Suđenje se održalo u zgradi kina, a Dana je kao oči i uši župnika Butorca, prisutna na suđenju, četrnaestogodišnjakinja, ni djevojka ni dijete.

Pitam je: je li još tko iz Mrkoplja bio na tom suđenju?

> „Bila je stara Johana i ja. Ona je imala pokriven plet po glavi, da je ne bi ko pripozna. A ja bin bila stala, pa san gledala, dite, ter znate, stala pa san gledala. Nisan nikom niš načinila, a ona bi bila svako malo rekla ‘sidi, sakri se da te ne vidu’. Ja san spavala kod Johanine ćeri, zato je ona išla smanon. Zet joj je bija šnajdar. Zato je ona, Joha, bila kod njih da se prihrani i tako. E taj je šnajdar našoj Tildi sašija kaput“.[207]

[207] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

Dakle, uz Danicu je i neka starija gđa Johana čiji identitet nisam uspio ustanoviti. Ona se iz Mrkoplja preselila u Delnice kod svoje kćeri, udane za krojača. Kod njih je Danica prenoćila noć uoči suđenja.

Na pozornici je bio samo stol i stolac. Stolac je okrenut prema publici, ali je Horžić sjedio tako da se malo okrenuo u stranu i lice mu se vidjelo iz profila. Dana navodi: „Na pozornici je bija stol i jedna stolica, niš drugo, i on je [Horžić] tu sidija. Okrenija se ovako [sa strane], blid ko krpa, tako blid, bliid! Ja ne moren to zaboravit. I kako je sidija na stolici".[208]

To je Dani ostalo u sjećanju, osuđenik koji neprirodno sjedi na stolcu i jako blijed, kako će ona reći: „blid ko krpa".

Znadete li tko su bili ti suci, njihova imena?

> „Ma kakvi, oni su sidili zada da ih narod ne vidi. Samo dva stražara koji su tobože njega čuvali. A ovi suci ja ih nis nikad vidila. Cigani komunistički."

Suđenje je bilo mučno jer su na svaku Horžićevu riječ tužitelji ustajali i derali se na njega, agresivno i prijeteći. I to je po sebi bilo jedno zastrašujuće mučenje. Horžić je međutim sve stoički podnio. Kako je to izgledalo prenosi nam Dana, svjedokinja događaja:

> „A sudac mu kaže: 'To si napravio!'
>
> Nije niš odgovorija. Samo je muča, onda kaže: 'Pa nisam to napravio.'
>
> – 'Šta nisi!!!' Dernjava, oštro, glasno, režeći.
>
> Ono što nije načinija, reka je: 'Ja to nisan načinija.'
>
> – 'Čuješ li ti, šta si napravio! Zašto si slao mladež da se ne druže s partizanima?'
>
> – 'Nisam.'
>
> – 'Šuuutiii, šta nisi!'

Ali su vikali na njega, ko na kakvog balavca".[209]

U izvještaju *Goranskoga vjesnika* tvrdi se da je Horžić priznao sve točke iz optužnice. Dana, međutim, tvrdi sasvim suprotno, Horžić je pobio sve točke optužnice! I ni jednu nije priznao, niti se smatrao krivim. Dana se prisjeća:

---

[208] Isto.
[209] Isto.

„Odgovorija je na svih 19 točaka optužnice. Kaže meni ona stara Joha: ‘Si li vidila kako je velečasni odgovorija?’

Reko: ‘Pravo je ima! Zašto su ga sudili za ništo što nije učinija?’

To je bilo svašto napisano u tužbi. Oni su bili munjeni“.[210]

Opisujući atmosferu koja je vladala u sudnici, Dana pripovijeda kako je u publici, na galeriji, sjedila delnička apotekarica sa svojom družinom. Očito podgovorena od OZN-e, komunistička suradnica sa svojom pratnjom cijelo se vrijeme suđenja cerekala dobacujući Horžiću razne uvrjede. Među njima je osobito bolan bio povik: *„Mi hoćemo svećenika, ali narodnoga. Horžić nije narodni svećenik!“* Evo Daninih riječi: „A onda kad su ove pjevale gori, narodne pjesme partizanske. To su bile afežejke,[211] koje je predvodila apotekarica. Na njega su vikale i smijale se. Bilo ih je desetak“.[212]

Možda će se netko u budućnosti pozabaviti točnim identitetom *„delničke apotekarice“*. Ovdje je važnija parola o tzv. *„narodnim svećenicima“* koju je dobacivala s galerije.

To su te komunističke parole po kojima se svećenici trebaju dati na upravljanje partiji. Takav je svećenik tobože narodni svećenik. Odzvanja to Crkvom do dana današnjega. Svećenici po mjeri jugokomunista, suradnici partije i raznih policijskih službi. Narodni svećenik je onaj koji provodi stajališta koja je partija zacrtala.

Takav „narodni“ svećenik Horžić niti je htio, niti mogao biti. Svećenik u prvom redu treba biti Kristov. Koliko je Kristov, toliko je narodni. A Horžić je upravo to bio, Kristov hrvatski svećenik!

Ovako se Dana prisjeća završetka suđenja:

„Ti si, kaže, zločinac! I nećeš van iz zatvora!
Lukavci, nisu mu rekli da je smrtna presuda.[213]

Nakon suđenja opet je vraćen u zatvor čekajući izvršenje presude.

---

[210] Isto.
[211] Članice Antifašistočkoga fronta žena (AFŽ), ženske organizacije pod vodstvom komunistica.
[212] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.
[213] Isto.

Hrvatska misao će pobijediti

Glavna inkriminacija u optužnici vlč. Horžiću bila je navodna njegova izjava: „da će ustaška misao o stvaranju nezavisne hrvatske države pobijediti ako ne prije, a ono makar za sto godina“.[214] U izvještaju smo već vidjeli toliko toga dvojbenoga što nam daje slutiti da je njegova sporna izjava ipak bila malo drukčija. Pretpostavljam da je on tvrdio: *„Hrvatska će misao pobijediti, ako ne sada, a ono za sto godina!“* I bio je prorok. Ne za sto godina, nego je hrvatska misao pobijedila za manje od pedeset godina! Mimo svih očekivanja, političkih i diplomatskih elita svijeta, Hrvatska se osamostalila.

Nema sumnje, tu je misao Horžić javno zastupao i ona je izvirala iz njegova bića. On je živio iz te misli. Vjerovao je u tu misao. Vjerovao je u uskrsnuće Hrvatske u vremenu kada se sve rušilo i kada se činilo da joj nema spasa.

U to doba, to je bilo dovoljno da se nekoga osudi na smrt. Bilo je to vrijeme u kojem je čovjek zbog svoje riječi, zbog svoje misli mogao biti ubijen. Najtragičnije je to što nam se to vrijeme, u svijetu potpune digitalizacije, umjetne inteligencije i transhumanizma, izgleda opet vraća. I to, moguće, u nepojmljivo većim razmjerima.

Horžić je državotvorni Hrvat koji smatra da i Hrvati kao i toliki drugi narodi na kugli zemaljskoj, imaju pravo na samostalnu državu. Jednako kao što i svaka obitelj želi imati svoj stan ili kuću, tj. vlastiti krov nad glavom, a ne biti vječiti podstanari i beskućnici povijesti. To su Horžićeva temeljna uvjerenja i stajalište i on ih živi i svjedoči. Tu misao Horžić vjerojatno nije otklanjao ni u istrazi, nego je čvrsto stajao iza nje. U tom ga uvjerenju ništa nije moglo pokolebati. Smatrao je da nijedna cijena nije velika kada je u pitanju uspostava vlastite države. Cijela povijest Hrvata težila je k tomu. Hrvatska je na najdragocjenijem prostoru Europe. Na razmeđi istoka i zapada. Ali i na najzahtjevnijoj geostrateškoj točki. Sve europske i svjetske povijesne silnice prelamale su se na tom prostoru. I na njemu se lome do dana današnjega. A pravo je čudo da su Hrvati uopće opstali. Dovoljno se spomenuti prisezanja Otomanskoga Carstva, Mletačke Republike, Habsburgâ, Ugarâ, pa onda, na posljetku i velikosrpskoga projekta, dva puta presvučena

[214] *Goranski vjesnik*, 8. 1. 1945., br 1 (84), str. 1.

krinkom jugoslavenstva. Preko našega prostora prošle su i sve ideološke struje i vjetrovi, i nacizam, i fašizam, i komunizam... Horžić je osuđen na sličan način kao što su tri stoljeća prije njega bili osuđeni Zrinski i Frankopan. Prema jednoj reinterpretaciji u njihovoj optužnici je stajalo: „Carski sud slavne Habsburške Monarhije u Beču u predmetu TK-27416 osudio je Petra Zrinskog i Frana Krstu Frankopana na ovu rečenu kaznu jer su počinili najveće grijehe time što su se udružili sa znanima i neznanima u zločinačkom naumu i cilju da odcijepe pokrajine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju od carske krune njegova veličanstva Leopolda I. Habsburškog i uspostave zasebnu i nezavisnu državu Hrvatsku te u njoj postanu nezavisni vladari, a svoje rodove učine sebi nasljednim".[215]

Njima su odrubljene glave, Horžić je strijeljan. Zbog iste misli, zbog iste ideje!

Kako je uvijek bilo pogubno živjeti hrvatsku državotvornu misao.

Prosvjed Mrkopaljaca ispred sudnice u Delnicama

Neposredno prije suđenja vlč. Horžić rekao je Danici neka prenese Mrkopaljcima i vjernicima iz Ravne Gore da dođu na suđenje. Dana svjedoči: „Kad san prije suđenja došla k njemu reka mi je: 'Neka dođe Mrkopalj i Ravna Gora, tražiti moje oslobođenje, onda me možda spasu'."[216] Nije jasno što je probudilo tu nadu ali se ona u Horžiću pred suđenja ipak pojavila. Pojavilo se nekakvo svjetlo nade da bi mu neki oblik javnoga prosvjeda mogao pomoći da izbjegne neminovnu sudbinu. Poruka je prenesena. Bila je očito zima i snijeg toga 31. prosinca 1944. Mnogi Mrkopaljci uspjeli su na sanama (saonicama koje vuku konji) doći u Delnice. No nisu mogli ući u sudnicu i pratiti suđenju. Samo neki su se krišom uspjeli uvući.[217]

Bio je to snažan prosvjed kojega stražarima sigurno nije bilo lako slušati. Dana to ovako opisuje:

---

[215] Šimun Šito Ćorić, *Za ispravljanje nepravde prema dvjema hrvatskim vladarskim obiteljima*, Matica, br. 4/2019., str. 40.

[216] Iskaz Dane Matković, ožujak 2023.

[217] Prema iskazu Danice Matković 16.7.2014., Pismohrana vlč. Ivana Šarića. Izjavu zabilježila č. s. Mirjam Radošević.

„Bija je Mrkopalj, Mrkopalj se odazva. Išli su u Delnice. Bože ali su svašto govorili. Bilo je oko četrdeset žena /prid sudnicom/.

One su vikale: ‘On nije niš načinija. Mi ga znamo. On je uvik samo lipo snamin govorija.’

Najviše su vikale i govorile Štefa Gežina i Draga Sandrina, /naša mater/“.[218]

Za Horžića je, iz nekoga razloga, osobito bio važan dolazak vjernika iz Ravne Gore. Nekoliko dana prije suđenja Dana se s tom porukom vratila u Mrkopalj. Glasnik ju je noću iz Mrkoplja prenio u Ravnu Goru. Nažalost, Ozna je očito imala svoje doušnike i onemogućila tu namjeru. Ravnogorcima je dolazak u Delnice jednostavno bio zapriječen. Na svim mogućim putovima u Ravnoj Gori stajali su vojnici i branili prolaz. Tako je odlazak Ravnogoraca na prosvjed u Delnice izostao.

Ovako Dana o tome govori:

„Ali nije došla Ravna Gora, jer ih je spričila milicija. Teta od Tonića i Josipe je po noći išla obavijestit Ravnu Goru da i oni dojdu iskat Horžićevo oslobođenje. Tko zna kome su oni to rekli da je milicija doznala, Bog zna. Tko li je to organizira, miliciju posla, da narod ne gre? Ja ne znam tko, taj je bio vražji upućen!“[219]

Teško je razumjeti na čemu se temeljilo Horžićevo uvjerenje da bi dolaskom Ravnogoraca i Ravnogorki bio spašen i da njihovim nedolaskom nije spašen. U tom grozničavom odbrojavanju zadnjih zatvorskih dana i zadnjih dana života, nakon završena suđenja, on se Dani povjerio:

„Ništo ću ti reć, pamti to, da nisi to nikom rekla: ‘Da je došla Ravna Gora bija bi spašen, pustili bi me. A kad nije došla Ravna Gora, nisan spašen’.“[220]

Je li Horžić stvarno imao neko opipljivo uporište za ove tvrdnje ili su njegovi nadziratelji svojim spletkama u njemu samo podgrijavali lažne nade?

Iz Daninih iskaza jasno se vidi da je ta nada u njemu itekako gorjela.

---

[218] Iskaz Dane Matković, ožujak 2023.

[219] Isto.

[220] Isto.

Što se sve odigravalo u Daninoj duši?

Danas starica u devedeset trećoj godini, Danica se jako dobro sjeća svega onoga što je kao četrnaestogodišnjakinja proživljavala u svojoj duši. To u njoj živi cijeli život. Prisjeća se: „Ali san se ja plakala kad je njega sudilo. Zato je mene ova Joha uvik vukla, sidi dite, da te ne vidu".[221]

Pa nastavlja:

> „Ja si ovako mislim, komać da sam imala krila, ja bi ga [Horžića] zgrabila i odnila ća! Uvik sam si ja to mislila. Što mi dragi Bog ni da krila da ga zgrabim i odnesem ća? Da ga ne sude!
>
> Ali je to strašno tko je doša njimin u ruke. Gadi komunistički. I srpski... Ne bi toliko naših svećenika pobijeni da to nije bilo srpsko. To je bila srpska zavjera. Oni nisu mogli vidit naše svećenike".[222]

A o delničkoj apotekarici i dobacivanju njezine družine priznala je: „To me je najviše bolilo. Ja bi se bila potukla s njimin da san bila starija".[223]

---

[221] Iskaz Danice Matković, 2023.
[222] Isto.
[223] Isto.

1945.

Jedan posebni iskaz ljubavi

Danas ne znamo ime djevojke koja je utamničeniku, tih zadnjih dana njegova života, svaki dan iz Mrkoplja donosila bombone. Dana joj se ne može sjetiti imena, ali se ovoga prisjeća:

> „Prije nego ga je ubilo svaki dan je išla k njemu, ali svaki dan, nosila mu je paketić bonboni. Jednom je padala kiša, ja kažen: 'neote sad, kiša pada, smočit ćete se.'
>
> 'Moran, moran ić!'"

Oprašta djevojkama koje su svjedočile protiv njega

U istrazi vezanoj uz Horžićev slučaj bile su saslušane i četiri mrkopaljske djevojke Lj., M., E. i N. iz njegove Marijne kongregacije, kojima je on bio duhovnik. Od njih su dvije bile i članice župnoga pjevačkoga zbora. Vjerojatno pritisnute prijetnjama i zaplašene najstrašnijim posljedicama one su protiv Horžića svjedočile sve što im je bilo naloženo. Potpuno su krivo izokrenute riječi koje je on kao kateheta upućivao mladima učeći ih katoličkom predbračnom moralu i ponašanju. Već tada je započelo komunističko izvrtanje naravnih moralnih vrijednosti i poretka. Oni su gradili utopiju svoga komunističkoga raja na zemlji. To se kosilo sa svim što je učila i zastupala Katolička Crkva. Što je mogao Horžić kao mladi gorljivi katolički svećenik gledajući kako se nastoji srušiti izrazito katoličke zasade tadašnjega Mrkoplja? Njegovo je bilo govoriti i opominjati. Pa to i djevojkama da paze na svoje ponašanje. Vjerojatno ih je upozoravao što znači sklopiti brak s vojnikom koji negira Božju opstojnost.

Prije izvršenja smrtne kazne, Dani je rekao da mora otići od jedne do druge i reći im da im je on sve oprostio.

Dana ovako svjedoči.

> „Prije nego ga je ubilo reka mi je: 'Odi k Lj., M., E. i N. Moraš ići u svaku kuću i reći da im ja opraštam, jer su morale govoriti'."

I nadodaje: *„To je njega jako uznemirilo.“* Mladi svećenik je uznemiren zbog njih. Misli da one u sebi jako pate jer su ga optužile. Da im je savjest opterećena i da trpe. Izgleda da ipak nije do kraja poznavao žensku narav.

Dana nastavlja: *„I ja san išla, svakoj od njih, njih nije bilo sram. One su se držale ko da to nije niš bilo. Kako je to bilo bezobrazno. One su bile bezveze.“*

Zapravo, uopće nisu bile svjesne što su učinile. Ali, bez obzira na njihovo svjedočenje, Horžić je i tako već bio osuđen, puno prije nego što je u zatvor i u sudnicu i stupio...

Desetak dana prije Horžića ubijena je Marija Jakovac

Kako smo već pisali, Ozna je privela i uhitila nekoliko žena iz kruga molitvene zajednice koja se okupljala na molitvu ispred kipa Gospe Lurdske u jednoj privatnoj kući u Sušićevu dvorištu u kb. 255, ulici Novi Varoš. Među njima i Mariju Jakovac r. Sušić, koju Dana naziva Marija Markova i Ernestu Petrović r. Sušić, koju Danica zove Neta. Hermina Zaborac u svom iskazu kaže: „*Marija i Neta su uhapšene i privedene u zatvor (Delnice – Fužine) pod optužbom da su pod izgovorom molitve ‘organizirale ustaški skup žena!’*“[224]

Nisu bile u istom zatvoru. Marija je bila zatvorena u istoj zgradi gdje i Horžić, a Ernesta negdje malo dalje u jednoj drugoj zgradi. Dana kaže „bila zgrada kod autobusnog kolodvora“.

Dana opisuje kako su Marijine maloljetne kćeri Katarina i Zora dolazile pred zatvor plačući i tražeći da im puste majku. Evo njezinih riječi:

> „Ali one dvije curice njezine kad su išle, onda su se one uvik plakale: ‘Mamo Bog, mamo Bog.’ Mi smo se svi plakali. Jer dite si bija i vidija si suzu kod nje pa je i meni tekla. Mi smo plakale kad smo išle.“[225]

Zatim su se spuštale malo dalje do zatvora u kojemu je bila Neta. Dana se prisjeća:

---

[224] Iskaz Hermine Zaborac.
[225] Iskaz Dane (Danice) Matković, 16. ožujka 2023.

„Onda bismo bile vidile na jednin škalinin tamo di je autobusna stanica je bila kuća i tu su bila jedno četri škalina, tu je bila ova Neta Petrović, od ovih Petrovići mater. Mi nju zovi, a ona ovako mahni s rukom i pletom se pokrij da nas ne vidi. Nije tila govorit s nami. Nikad nije govorila s nami. Nikad. Nije tila kad smo je mi zvale. One su je zvale, Katarina i Zora jer su bili susidi, ona se pokrila ovako i okreni ća da nas ne vidi, a mi onda gledaj u nju, dok nismo prošli.“[226]

Ovo Ernestino držanje pojašnjava Hermina Zaborac u svom dopisu: *„Strah je veliki a i djeca su bila u pitanju, makar su kasnije stradala!“*[227] Ernesta nijednom gestom nije željela ugroziti živote dvojice svojih sinova koji su kao vojnici NDH bili zatočeni u partizanskom logoru u Ogulinu čekajući presudu.

Marija je ubijena desetak dana prije vlč. Stjepana, 20. siječnja 1945., vjerojatno na istom lokalitetu gdje i on. Teško je znati zašto su je pogubili. Dana kaže: *„A ovu su ubili Mariju Jakovac. Ona je rekla ovako: ‘To nije Staljinova cesta da grete po njoj, to je mrkopaljska cesta, ne Staljinova.’ I zato su je ubili. Jer ona nije bila za Staljina.“*[228] Hermina Zaborac u svom iskazu navodi: *„Marija je doživjela i vidjela ono što se nije smjelo dogoditi i zato je ubijena.“* Ni za njezino tijelo do danas se ne zna gdje je.

Hermina Zaborac kaže za Ernestu: „*Neta (moja baka) je bila osuđena na [višegodišnji] prisilni rad*“. I nadodaje: „*uz divljenje mojoj baki koja je vjerovala samo u Božju pravdu i nikada baš nikada u mojoj prisutnosti nije osuđivala nikoga niti ijednom riječju trovala nas kao unučad. Dok je ona bila živa o tome se u njezinoj kući nije govorilo*“.[229] Ernesta (Neta) Petrović umrla je 19. svibnja 1977.

[226] Iskaz Dane (Danice) Matković, 16. ožujka 2023.
[227] Iskaz Hermine Zaborac.
[228] Iskaz Dane (Danice) Matković, 16. ožujka 2023.
[229] Iskaz Hermine Zaborac.

Neshvatljivi potez župnika Butorca

U svom znanstvenom radu o vlč. Stjepanu Horžiću Wollfy Krašić piše: „Kruna stavljanja pod kontrolu goranskih svećenika bilo je održavanje sastanka u Delnicama 21. siječnja 1945. godine na kojemu je sudjelovalo dvanaest svećenika, sekretar OK KPH za Gorski kotar i tajnik Okružnoga odbora (OO) Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte (JNOF). Potonju je KPJ stvorila da bude politička organizacija NOP-a, no u stvarnosti se radilo o eksponentu KPJ. Svećenici su potpisali izjavu u kojoj stoji da su 'na strani borbe našeg naroda za slobodu' i da 'priznaju našu narodu vlast', izvijestio je OK KPH za Gorski kotar CK SKH nekoliko dana nakon sastanka. Na sastanku su svećenici i 'kooptirani' u JNOF, budući da je upravo župnik iz Mrkoplja imenovan članom izvršnoga odbora OO JNOF. Tako je KPJ mogla tvrditi da su u političkoj organizaciji NOP-a – JNOF-u – uz neke od ranije privučene HSS-ovce koje se budno kontroliralo, zastupljeni i predstavljeni svi dijelovi stanovništva. (...) Na opisani je način KPJ uspjela ostvariti svoju potpunu vlast u Gorskome kotaru“.[230]

Sastanak se dogodio desetak dana prije izvršenja Horžićeve smrtne presude.

Župnik i dekan koji je sahranio preč. Ladislava Šporera, koji je znao za tolike druge svećeničke smrti od ruku goranskih komunista, župnik koji zna za sudbinu svoga kapelana i tolikih drugih svojih župljana, nije logično da pristane na takvu suradnju. Zapravo, nije logično ni da njegov kapelan bude priveden i suđen, a da župnik ostane pošteđen, da ne bude barem saslušan. Kapelan uvijek djeluje kao župnikova produžena ruka, na što upućuju i biskupijski dekreti.[231] Sve ukazuje na to da je župnik Butorac imao snažnu zaštitu u komunističkim redovima. I to negdje na najvišim razinama, što je za lokalne komunističke operativce stvaralo problem. Nikako nisu mogli shvatiti od kuda ta njegova nedodirljivost. Dana Matković svjedoči:

---

[230] Wollfy Krašić, *Obračun jugoslavenskih komunista s „narodnim neprijateljem“ u Gorskome kotaru – primjer svećenika Stjepana Horžića*, Historijski zbornik, 77/2024., br. 1, str. 97–98.

[231] Pismohrana župe u Mrkoplju, dopis Ordinariatus episcopalis Signiensis et Modrussiensis seu Korbaviensis, br. 473/44. „Tajno nošenje Presvetoga, U Sušaku, dne 2. X. 1944. Vikarijat: „Radi reda i auktoriteta župnika, koji lično nosi svu odgovornost za vršenje službe Božje u svojoj župi umoljavate se, da ubuduće molbe ovakve naravi dostavljate preko župnika, koji je dužan vašu molbu popratiti svojim mišljenjem.“

„I Butorca bi bili zatvorili, ali je bio ovdje Sinko, ima je dva sina u partizanima, na položajima, a Butorac je uvik bija kod njega u gostioni, pa su u kuhinji bili i kartali, on je bio s Butorcom (pokazuje kažiprstima povezane kuke) dobar. Onda kad mu nisu tili dati da maši ujutro, kad su došli partizani, onda je iša Sinko da se nije usudio što njemu učiniti. Htili su ga i zapriti i sve, ali Sinko ga je spasija. Može biti zahvalan mu puno“.[232]

Međutim, moguće da je njegov zaštitnik bio, ni više ni manje, nego sam Veljko Kovačević. U njegovim ratnim sjećanjima pronalazimo i ovaj odlomak:

„Srdačno se pozdravismo, stišćući jedan drugom ruku čvrsto kao stari znanci i veliki prijatelji. Pokazalo se to korisnim, zadržali smo prijateljsko osjećanje njegovih vjernika, a sa popom nikad više, u toku čitavog rata, nije bilo nikakvog nesporazuma. Štaviše, često bih ga obilazio kad sam navraćao u Mrkopalj. (...) U takvom izdanju ju [ovu anegdotu] je zapravo i čuo Bakarić, koji (...) je često, ratujući s klerom, govorio da je jedino siguran u nekog mrkopaljskog popa s kojim je »Veljko Kovačević sklopio ratni sporazum«.“[233]

Bilo kako bilo, očito svaka zaštita ima cijenu. U trenutku dok Horžić čeka izvršenje smrtne kazne, cijeli Brodmoravički dekanat, na čelu s dekanom vlč. Butorcem, jednodušno se priklonio novoj jugokomunističkoj vlasti. Bio je to veliki uspjeh komunističkih nastojanja. Župnik Butorac bio je dekan i ključna osoba toga sastanka. U tom trenutku veći trofej komunisti nisu mogli dobiti. Zato u jednom dokumentu iz toga vremena pišu ovako:

„Cilj je da se donese jedna rezolucija. Konferencija bi trebala da izabere jednog popa za ZAVNOH i za O.NOO i 1 za Ok. Odbor fronte. O tome se obavještava biskup, Tito, ZAVNOH itd. Stvoren je kulturno-prosvjetni odbor radnika za Gorski kotar. Na terenu treba pripremiti narod za konferencije NOP-a i nastojati da uđu najbolji ljudi“.[234]

---

232 Iskaz Danice Matković, 16. ožujka 2023.
233 Veljko Kovačević, *Ratna sjećanja*, str. 303–306 (Prijateljstvo s popom).
234 Zapisnik CKKPH za Gorski kotar, 20.2.1945.

U ožujku je napisan još jedan izvještaj sličnoga sadržaja:

> „u posljednje vrijeme uspjelo nam je uz pomoć pravoslavnog svećenika Dušana Raškovića delegata pri vjerskoj komisiji ZAVNOH-a održati svećeničku konferenciju, na kojoj je bilo prisutno 12 svećenika (...) Na konferenciji su donijeli jednu izjavu, prema kojoj stoje na strani borbe našeg naroda za slobodu i priznaju našu narodnu vlast. Također su uputili pozdravne telegrame sa konferencije Maršalu Titu i ZAVNOH-u. Konferencija je izabrala jednog svećenika, dekana iz Mrkoplja za izvršni okružni odbor Jedinstvene narodno oslobodilačke fronte i jednog na prijedlog Dušana Raškovića za delegata u vjersku komisiju pri ZAVNOH-u“.[235]

Kako ovo razumjeti? Je li Butorac podlegao pritiscima, a zna se kako su to činili Oznini doušnici, ili je donio ovu toliko kompromitirajuću odluku iz nekoga osobito važna razloga? Tema je to za istraživanje, tko je uistinu bio vlč. Ivan Butorac?

Nedvojbeno je on taj koji stoji iza prosvjeda školske djece Mrkoplja pred Ozninim zatvorom u Delnicama. On je taj kojemu četrnaestogodišnja djevojka Danica gotovo svakodnevno donosi izvještaje o Horžiću iz zatvora i kasnije iz sudnice. On je taj koji s njom šalje i malo odraslije djevojke i žene koje s utamničenikom mogu obaviti ozbiljniji razgovor. Ne sumnjam da je upravo on organizirao prosvjedni skup četrdesetak djevojaka i žena pred sudnicom u Delnicama koje su tražile kapelanovo oslobađanje. Dakle, u sjeni je, ali je do kraja uključen u zbivanja oko Horžićeve sudbine. Kako onda razumjeti tu njegovu odluku da cijeli dekanat 21. siječnja 1945., dakle, desetak dana prije izvršenja smrtne kazne, podredi komunističkoj partiji i vlasti i režimu koji uspostavljaju? Koliko sam shvaćao Butorca, on je bio čovjek pragme, mudrosti, razboritosti i diplomacije pa i kompromisa (u malim stvarima), ali ne sumnjam i jasnih i izgrađenih stajališta u političkom i vjerskom pogledu. Tu su tolika otvorena pitanja bez odgovora. Ipak moram nešto pripomenuti. Župnik Butorac imao je veliku biblioteku i puno je čitao. Nažalost, brojne knjige progutao je požar 6. travnja 1944. No jedna od očuvanih je roman *Diogenes* Augusta Šenoe. Na toj je knjizi Butorčev potpis i vidi se da ju je čitao 1943., koja je tih godina vjerojatno nanovo i tiskana u Zagrebu. Zanimljivo,

[235] OKKPHGK za CKKPH, 24.3.1945.

na 34. stranici stavio je kvačicu držeći tekst na njoj osobito važnim. Tu čitamo slijedeće retke:

> „Vidio sam širom zemlje koješta dobra, našao sam u kronikama staru hrvatsku slavu. Jezuite mi vele, da sam 'slobodni zidar', plemići mi govore, da sam Jezuita, Niemci mi vele, da sam stara hrvatska tikva, a Hrvati me grde, da sam francuzka lutka. Al' ja sam Diogenes, grofe, ja tražim lampom Hrvate, koji bi mogli zaboraviti na svoju korist, koji bi jaki bili shvatiti, da treba doprinieti korist i obćoj sreći, koji bi jaki bili razumjeti, da je ponajljepši dio bezsmrtnosti radnja za korist svoje domovine i svega čovječanstva. Tražio sam, tražio sam, ništa nisam našao".[236]

Butorca su komunisti toga vremena vidjeli ovakvo: „Tamošnji je svećenik bio vrlo inteligentan i obrazovan i prikazivao se kao čovjek nezainteresiran za sitna lokalna zbivanja i dogodovštine".[237] Nije li se Butorac u vrtlogu Drugoga svjetskoga rata stavio u ulogu *Diogenesa*, glavnoga junaka Šenoine knjige? Nije li sastanak od 21. siječnja 1945. zadnji adut kojim je pokušao pobijediti u već sigurno izgubljenoj igri? Možemo li ovaj potez sagledati kao pokušaj da olakša Horžićevu poziciju i stvori barem nekakvu mogućnost da ga spasi? Ovdje ću se opet poslužiti jednim označenim citatom iz Šenoina *Diogenesa*:

> „Od vas se naučih, kako vojevati valja, vama iztrgoh oružje iz ruke, vaše oružje perim evo na vaša prsa. Kameleon da sam? Jesam, moram. Karakter da nisam? Jesam. U mojoj duši plamti vječna neugasiva luč – ljubav mojega roda, koja mi svietli bezpućem mračnog varavog života. Ne razkinuh glupom šakom zapletaje mudre vam mreže, zamrsih je tako, da si je sami raskidoste. A sad ću vam reći, što je ljubav...".[238]

Butorčev stvarni odnos s komunistima možda najzornije pokazuje jedno pismo koje mu je upućeno 1948. Nepismeno, ali prijeteće pismo, puno agresije i neshvatljive mržnje. Toliko je u njemu onoga demonskoga:

---

[236] August Šenoa, *Diogenes*, dio I., str. 34.
[237] Nikola Rački, *Sjećanja na revoluciju*, str. 195.
[238] August Šenoa, *Diogenes*, dio II., str. 367.

„Druže Butorac,

razumiš. Već se oko tri nedelje šaputa po Ravnojgori da Ti dođeš kao smena našeg crkvenog činovnika. Ako Ti je mio Tvoj život ovamo ne dolazi jer če Te jedne ljepe noći nestati netragom onda nek Te traži Tvoj Svemoguči Bog. Ako je Ravnojgori potreban u crkvi činovnik ostat če ovaj što se sada ovde nalazi ili Herljević što se sada nalazi u Brodmoravicama. Ova dvojica imadu pravo ovede jer to je naša domača krv. Što se tiče Tebe ti ovamo ne dolazi ako želiš sebi dobro. crna sudbina te čeka u Ravnojgori meni je dosta natebe pokazati prstom i ti si u rukama ozne. Zapamtio sam si ja tebe još 1944. gd. kad sam bio kao vojnik u Mrkoplju kao i tvoga Horžića.

Razumiš druže još sam toliko svjestan kao čovjek komunista dati ti ovo pišem jer ti Razumiš nećeš se ogrijati u Ravnojgori.

To ti je za sada dosta.

Član Komuističke partije

smrt fašizmu sloboda narodu

Ravna Gora, 23-V. 1948.“[239]

Pogubljenje 30. siječnja 1945.

Smrtna drama zbila se nedaleko od vojarne u Delnicama koja u ono doba nije postojala u današnjem obliku. Događaj je opisan u svjedočanstvu Antonije (Milene) Crnić r. Petrović prema onome što joj je prenijela njezina majka Ernesta (Neta) Petrović, sudionica zbivanja. Ovdje donosimo samo odlomak njezine izjave:

„30. siječnja 1945. žalosna je povorka krenula iz kuće zatvora. Naprijed je išao mrtvački lijes,[240] a iza njega svećenik, žrtva, vlč. Stjepan Horžić. Zatvorenici koji su već bili osuđeni gledali su kobni prizor kroz prozore. Dan je bio svjež i sunčan.

[239] *Zvona*, 1995., br. 2, str. 9.

[240] Iako donosim izjavu Antonije (Milene) Crnić koju ona daje na osnovi pričanja svoje majke Erneste Petrović, mislim da slika: „Naprijed je išao mrtvački lijes“ pripada više događajima vezanim uz sudbinu vlč. Miguela Proa nego onu vlč. Horžića. Ne treba to čuditi. Knjiga o mučeničkoj smrti vlč. Proa kružila je u to vrijeme Mrkopljem i bila je rado čitana. Stoga uopće ne iznenađuje što se u iskaz o vlč. Horžiću upleo i jedan prizor koji vjerojatno dolazi iz životopisa o vlč. Miguelu Prou.

> Kapelan je rekao kod svoga otvorena groba: 'Rado bih htio vidjeti onoga koji će me ubiti'. Javio se jedan mladić, a vlč. Stjepan mu je rekao: 'Molit ću se za tebe gore'. Zatim je spustio u grob svoj časoslov, i svećeničku kapu, blagoslovio grob i pokazao pripravnost za odlazak u vječnost. Slijedio je ubojiti metak i spokojan put k Gospodinu".[241]

U drugom svom iskazu Antonija će to reći ovim riječima:

> „komunisti su to javno činili, hodio je [Horžić] za svojim lijesom, da to drugi vide. Povorka je krenula u tri sata mi smo s prozora gledali i kapelan on njima maše (zatvorenicima u zgradi) i oni su njemu mahali. Kada su došli na mjesto izvršenja rekao je onom koji će ga strijeljati 'Molit ću za tebe na drugom svijetu pa ćemo se vidjeti...' Strijeljan je sâm, u 15,00 sati".[242]

Činjenica smrti Stjepana Horžića upisana je u civilnu Maticu umrlih Delnice, Matično područje Delnice, pod rednim brojem 15. Upis glasi: „Stjepan Horšić, rođen 1918., iz Mrkoplja, zanimanje: župnik, bračno stanje neoženjen, datum smrti: 30. I. 1945., mjesto smrti: Delnice, datum upisa u knjigu: 30. I. 1945." Dakle, upisan je pod prezimenom Horšić. Bilješka o nadnevku smrti unesena je i u Maticu rođenih matičnoga područja Ljubeščica: „Umro 30. I. 1945.", s upućivanjem na zapis u Matici umrlih Delnice.

Nekoliko je izvještaja o smrti vlč. Horžića koje donosi knjiga *Hrvatski martirologij* don Ante Bakovića. Tu je iskaz njegove rođene sestre, časne Ambrozine koja kaže: „Grob si je morao sam kopati. Grob se nalazi u Delnicama iza vojarne".[243] Msgr. Ivan Vragović prema svojim saznanjima tvrdi: „U šumi je bila priređena iskopana jama".[244] Navedeno izgleda kao da je u raskoraku s navodom č. s. Ambrozine koja tvrdi da je grob morao sam kopati. No, možda su obje tvrdnje točne. Možda je dan – dva prije

---

[241] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Svjedočanstvo Antonije (Milene) Crnić, r. Petrović dano s. Mirjam Radošević, 16.7.2014. (U izvornom izvještaju Antonija navodi da se to zbilo 31. siječnja 1945., to je ispravljeno i napisan je točan nadnevak događaja, tj. 30. siječnja 1945., nap. a.). U svom iskazu, Antonija spominje Diku Zaputil, djevojku iz Mrkoplja (Dika je nadimak, a imena joj se ne sjeća). Njoj je bila dosuđena kazna prisilnog rada jer je prisvojila jedan padobran u kojemu je bila hrana i to su susjedi i rodbina međusobno podijelili. U času izvršenja Horžićeve osude ona se nekako iskrala iz osuđeničkog logora koji je očito bio blizu mjesta izvršenja egzekucije i, skrivena iz neposredne blizine, promatrala je sve što se dogodilo. Nakon izvršena ubojstva, ponovo se krišom vratila u logor i svima potanko ispričala što se dogodilo.

[242] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Drugi iskaz Antonije (Milene) Crnić, r. Petrović.

[243] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij*, str. 253–254.

[244] Isto.

smaknuća, vlč. Horžić, zajedno s drugim osuđenicima, doista doveden na stratište da iskopa grob. To je bila jedna od posebnih tortura i psihičkoga slamanja kojima su mučili zatvorenike i držali ih u neizvjesnosti. Ako je ta pretpostavka točna, onda stoji i tvrdnja msgr. Vragovića da je grobna jama već bila priređena.

U istoj knjizi su i riječi Franke Oblak, svjedokinje događaja: „Kad su mu prije strijeljanja rekli da se svuče, on je odgovorio: „Ja ne svlačim svećeničko odijelo dok sam živ. Kad umrem, radite što hoćete. (...) nije ispustio ni jedne suze“.[245]

A onda dolazi potresno svjedočanstvo gospođe Elizabete Lesac iz Lukovdola koje donosimo u cijelosti:

> „Tužnog zimskog dana 1945. mučenički je ubijen jedan mladi kapelan, svećenik župe Mrkopalj. Teško je opisati što se sve događalo za vrijeme njegovog boravka u delničkom zatvoru. Ime mu nisu spominjali već su ga samo zvali ‘mrkopaljski pop’. Pri odlasku na mučeničku smrt u blizini smo se našle tri žene osuđenice, već iz zatvora preseljene u staru porušenu kasarnu. Taj trenutak je najteže opisati. Postavljali su mu pitanja: ‘Pope, imaš li posljednju želju?’, on je rekao: ‘Ne!’
>
> – ‘Pope, hoćemo li ti vezati oči?’, odgovorio je: ‘Ne treba.’
>
> – ‘Pope, hoćemo li pucati s leđa ili sprijeda?’, odgovorio je: ‘Svejedno.’
>
> Trojica partizana su stala pred svećenika, a on ih upita: ‘Koji će pucati od vas trojice?’ Sva trojica u isti čas odgovoriše: ‘Ja!’
>
> Svećenik, mučenik Stjepan Horžić pred svojim ubojicama i pred grobnom rakom još jednom pogleda svoje ubojice, pogleda u nebo i reče: ‘Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine! Bože, u ruke Tvoje predajem duh svoj. Bože, Isuse, primi dušu moju.’
>
> I još je nešto molio, ali je molitvu prekinuo pucanj trojice partizana koji su izrešetali mučeničko tijelo mladoga dvadesetšestogodišnjeg svećenika Stjepana Horžića. Smrtno pogođen pao je u jamu zajedno s ostalim strijeljanim Hrvatima...
>
> Nas je bilo mnogo i ne znam je li još itko živ. Ja sam među njima najmlađa“.[246]

[245] Isto.
[246] Isto.

U početku, bio sam čak i pomalo sumnjičav čitajući ove izvještaje pomišljajući da su možda ipak plod nečijega uljepšavanja stvarnosti. Naime, toliko su me ti opisi podsjećali na opis smrti Stjepana Prvomučenika iz *Djela apostolskih*. Pomišljao sam da se netko poslužio tim slikama da bi prikazao i smrt vlč. Horžića. Upoznavajući ga i otkrivajući njegovu osobu, sve sam više postajao siguran, da je njegova smrt izgledala upravo onako kako je opisana. I da su svjedoci bili istiniti i autentični. Osobito kada sam posvijestio činjenicu je vlč. Horžić rođen na blagdan sv. Stjepana, Prvomučenika, 26. prosinca. On je na taj dan slavio i rođendan i imendan. Svake godine slušao je i upijao izvještaj o smrti svoga zaštitnika Stjepana Prvomučenika. On je ovaj događaj proživljavao i upijao na poseban način. Novozavjetni izvještaj osobito je oblikovao i gradio njegova životna stajališta. Nasljedovao je mučeništvo svetoga Stjepana! Izrastao je iz svjedočanstva Prvomučenika i iz njega djelovao.

Zato mirne duše možemo ustvrditi da je u trenutku prije vlastitoga pogubljenja izricao one molitve i riječi koje je sveti Stjepan prvomučenik izgovorio pogubiteljima na dan svoga smaknuća. Upravo onako kako je to zapisano u *Djelima apostolskim*.

Kao da je davni Prvomučenik, iz najranijega vremena Crkve, ponovo progovorio kroz dušu našega ovovremenoga mučenika Stjepana. Nije li ova simbolika snažna poruka današnjoj Crkvi koga joj je dragi Bog dao u svjedočanstvu vlč. Stjepana Horžića? Hoće li u njemu znati tražiti uporišta za opstanak u današnjem nimalo joj sklonom svijetu i vremenu, ali i u nadasve turbulentnim unutarnjim previranjima?

Ovdje donosim i opis pogubljenja vlč. Horžića kako ga je doznao i prenio msgr. Ivan Vragović:

> „Dovezli su kapelana i još neke. Kapelanu je bilo dopušteno da se pomoli, što je on s prisutnima i učinio. Zatim je podijelio odrješenje prisutnim kandidatima smrti. Sve je zamolio oproštenje, a on sam je svima oprostio uz neke dirljive svećeničke riječi. Okrenuo se vojnicima i rekao da izvrše svoju dužnost...
>
> Smrtno pogođen pao je u jamu s ostalima“.[247]

[247] Isto.

U svakom slučaju, bez ikakve zadrške, možemo ustvrditi da se pogubljenje vlč. Horžića dogodilo upravo onako kako je opisano u ovim izvještajima i da su oni vjerodostojni i istiniti. Pred nama stoji lik svetca i mučenika naših dana!

Ali, valja još nešto primijetiti. Horžićeva smrt ipak najviše nalikuje smrti meksičkoga svećenika mučenika bl. Mihaela Proa, isusovca: „Bl. Mihael Pro strijeljan je 23. studenoga 1927. godine bez suđenja. Izveden je pred strjeljački vod, a po odredbi vlasti smaknuće je fotografirano, vjerojatno da bi se zastrašilo Cristerose. Kad je izvođen na strijeljanje, bl. Mihael Pro blagoslovio je vojnike koji će ga upucati i tiho se pomolio klečeći. Odbio je povez preko očiju. Okrenuo se prema strjeljačkom vodu držeći u jednoj ruci raspelo, a u drugoj krunicu. Uoči pucanja ruke je raširio, slično stavu raspetoga Isusa Krista, i zamolio Boga da oprosti njegovim neprijateljima. Posljednje riječi bile su mu: '¡Viva Cristo Rey!' (Živio Krist Kralj!)."[248] Već sam kod uhićenja Marije Jakovac naveo aluziju da me njezin usklik tom prigodom podsjeća na junaštvo meksičkih katoličkih ustanika cristerosa. Prepoznao sam da Horžić u svojoj propovijedi na Gospu Žalosnu 15. rujna 1943. među nekolicinom marijanskih svetišta u svijetu spominje i ono Gospe Guadalupske. Uspoređujući njegovo junačko držanje s onim mučenika vlč. Proa još sam više uvjeren da je Horžić itekako bio upoznat s meksičkim katoličkim ustanicima čijim se svetim primjerom nadahnjivao i sam posvjedočio svojom smrću.[249]

---

[248] Prema https://povijest.hr/ Svećenik bl. Mihael Pro smaknut pred strjeljačkim vodom 1927.

[249] A. Zovko, Iz propovijedi održane u Mrkoplju 30. travnja 2023.: Prije stotinjak godina, nakon tzv. meksičke revolucije, u Meksiku je zavladao režim koji je odlučio što prije i što radikalnije dekristijaniziraju zemlju. Došlo je do raspuštanja svih samostana i zabrane vjerskih škola, zabranjeno je služenje sakramenata, osim ako svećenik nije imao posebnu dozvolu države (a državna administracija te dozvole uglavnom i nije izdavala). Svećenik koji bi na bilo koji način komentirao rad državnih vlasti mogao je dobiti pet godina zatvora, nošenje svećeničke i redovničke odjeće izvan crkvenih zgrada bilo je kažnjivo oštrim globama, a krunice, križeve i svete slike nije se smjelo isticati čak ni po privatnim kućama. Država je nacionalizirala cjelokupnu imovinu Crkve. Savezne države su određivale koliko svećenika treba da bi se „zadovoljile religiozne potrebe vjernika" – te je u zemlji od petnaestak milijuna stanovnika bilo predviđeno da svega tristotinjak svećenika (od njih četiri i pol tisuće, što su služili Bogu i narodu u Meksiku) dobije dozvolu da služi Misu. Nema toga što tadašnje vlasti nisu poduzele u namjeri da prognaju katoličanstvo iz meksičkoga naroda.
Svećenika imenom Francisco Vera tadašnje su meksičke bezbožničke („sekularističke") vlasti u državi Jalisco strijeljale 1927. godine zbog bavljenja protudržavnom djelatnošću: naime, on se usudio služiti sv. Misu!
U zaštitu slobode Katoličke Crkve i života svojih svećenika diglo se u kolovozu 1926. godine oko 400 katolika, koji su puškama branili crkvu Naše Gospe od Guadalupea u Gua-

Na vrhu Drgomalja veliki je željezni križ. Tko ga je postavio? Kada ga je postavio? Zašto ga je postavio? Vrh Velikoga Drgomalja mogao bi se prozvati Horžićev vrh. To je najmanje što možemo učiniti za ovoga mučenika za vjeru i Domovinu. Ako već nema u Delnicama ni svoj trg, ni svoju ulicu, ni svoj spomenik. Bilo bi lijepo da mu pripadne vrh s kojega puca pogled na raskoš Domovine i prema neslućenom otvara obzore naše duše. Iz ovostranosti u vječnu Božju stvarnost za koju smo sigurni da joj kao uglednik pripada mučenik za Boga, Crkvu i Domovinu, Stjepan Horžić.

Njegove stvari

Dan nakon njegova ubojstva, moja glavna kazivačica Danica, tada četrnaestogodišnja djevojka došla je pred delnički zatvor tražiti Horžićeve stvari (pokrivače, odjeću, sat itd.) koje mu je u danima istrage sama donijela. Evo kako ona opisuje taj susret sa zatvorskim čuvarom:

> „Kad je njega ubilo onda san ja išla po tu robu da vratu. Znate što, partizan me je istira i, kaže:
>
> ‘Marš, šmrkljo, što išćeš? Di je njegovo?’
>
> Pa ja kažen: ‘To san mu ja donila za spavat.’
>
> ‘Nemaš što iskat!’ (mrzovoljno, grubo, nasilnički)
>
> ‘Gubi se!’“[250]

---

dalajari. Tako je nastala katolička gerila, pobunjenička oružana skupina nazvana „Cristeros“. Njihov stijeg pod kojim su se borili i ginuli bila je meksička zastava na koju su prišili lik Gospe od Guadalupea.

Zanimljivo je da kristerosi nisu isticali nikakve osobite političke zahtjeve, osim što su tražili smjenu Vlade koja progoni Crkvu: čitav je sadržaj njihove borbe bio – borba za slobodu svoje vjere.

Iz slabo hranjenje i slabo naoružane vojske kristerosa, začudo, dezertiranja nije bilo: kada im je bilo teško, molili bi krunicu, a slabu ishranu su voljeli gledati kao post – njihovi zapovjednici su se trudili da održe među vojnicima duh molitve i predanja Bogu kojega obično smatramo prikladnim za ljude na hodočašću. Broj kristerosa – prema procjenama – popeo na oko 50.000. Crkva je proglasila više od dvadesetak svetaca i više od dvadesetak blaženih mučenika za slobodu Crkve u Meksiku, koje su molitve vjernih dovele na čast oltara: Većina njih je umrla kličući: „Živio Krist Kralj! Živjela Naša Gospa od Guadalupea!“

Duboku priču o kristerosima ispričao je u svojem filmu „Los ultimos cristeros“ iz 2011. god. Matias Meyer. „Zadnji kristerosi“, a očuvala se i pjesma „El martes me fusilan“ – „Strijeljat će me u utorak“.

[250] Iskaz Danice Matković 2023.

Ova sličica donosi u sebi više nego što možemo i pomisliti. Ona jasno govori tko su ti samozvani osloboditelji i kakav se bezbožnički i sotonski sustav počeo podizati na krvi tisuća i tisuća nedužnih ljudi.

Na vijest o pogubljenju svoga sina pred upravu OZNINA zatvora u Delnicama ubrzo je, negdje u veljači 1945., došao i Stjepanov otac Miško. On je tražio sinovo tijelo. Naravno, to mu nije omogućeno. Preostalo mu je tražiti njegove stvari koje su za njim ostale. Dan mu je jedino Stjepanov jastuk. Pamučna jastučnica na tom jastuku urešena je posebnim ornamentima: kalež, hostija u obliku izlazećega sunca i stilizacija grozda i listova loze s jedne strane i klasova žita s druge strane. Pretpostaviti je da je ta jastučnica Stjepanov mladomisnički dar. Moguće od časnih sestara Milosrdnica u Frankopanskoj u Zagrebu, ili časnih u Ljubešćici ili sestara Službavki Maloga Isusa u Sarajevu kojima je vlč. Stjepan bio kapelan ili onih u Mrkoplju. To nikada ne ćemo doznati. Na tom jastuku spavala je glava svetca i mučenika! Kada je uhićen, uz ostalu robu, i taj jastuk ili kušin kako to ona kaže, iz Mrkoplja mu je, u zavežljaju na leđima pješice idući donijela tada četrnaestogodišnja Danica Matković.

Miško je pitao: „Zar jedino to? Gdje su ostale stvari?“ Odgovoreno mu je: „Budeš li i dalje tražio ostalo, dobit ćeš metak u glavu!“ [251] Naravno da četnicima i jugopartizanima i komunistima jastuk s takvim ornamentima nije odgovarao. Lako su ga se odrekli. Sat i ostale Horžićeve stvari su zadržali i podijelili među sobom. Jesu li pri tom bacali kocku kao što su bili učinili vojnici koji su razapeli Isusa, nije nam poznato.

Stanje u Gorskom kotaru poslije Horžićeva pogubljenja

Stanje koje je zavladalo u Gorskom kotaru nakon strijeljanja vlč. Horžića opet nam otkrivaju dokumenti njegovih egzekutora.

Donosim odlomak njihova izvještaja iz 1945.:

> „Ustaški uticaj u ostalom dijelu terena našeg okruga od prošlog našeg izvještaja u posljednje vrijeme je znatno opao. Rad pojedinih popova poslije streljanja mrkopaljskog kapelana vidno

[251] Prema iskazu Josipa Gotića iz Samobora, sin Katarine rođ. Horžić, danu autoru 15. rujna 2024.

> se ne ispoljava. Pojedini su popovi kao npr. u Skradu raspustili vjerske organizacije tzv. „živu krunicu“ u vezi predhodnog razgovora sa nama i našeg gledanja na razne organizacije, koje nisu uklopljene u JNOF, a koje su služile za širenje ustaškog uticaja preko razne klerikalne štampe, koju su ponekad dobivali ilegalnim putem...“[252]

Iz ovoga se vidi koja je namjera i cilj bio i što se htjelo postići Horžićevim ubojstvom.

Naravno da je nakon Horžićeva strijeljanja, ali i nakon tolikih drugih ubojstava svećenika u Gorskom kotaru, među župnicima zavladao mûk. Poruka ovoga zločina bila je jasna: *„Vaša svećenička djelatnost je zabranjena!“* Ostavilo je to dalekosežne posljedice na religiozni život svih goranskih župa. Nikad se religiozni i vjerski život u njima ne će obnoviti onakav kakav je nekada bio. Posljedice su dalekosežne i nesagledive. To je u konačnici i bio cilj planera i izvršitelja ovih nedjela.

Ovdje se treba prisjetiti i župnika u Divjakama, tj. Skradu. Njemu su komunisti tvrdili da će u njihovu sustavu biti nesmetan pastoralni rad i djelovanje Crkve. Pod tim uvjetima on je potpisao izjavu koju su od njega tražili i koja mu je vjerojatno sačuvala glavu. Tu izjavu objavio je *Goranski vjesnik*: „Mene kao katoličkoga svećenika najviše je interesiralo doznati, kakvo stanovište zauzima NOB prema vjerama, pa sam i glede toga sada posve miran, jer u federativnoj Republici Jugoslaviji daje se /!/ vjerama slobodno i nesmetano vršenje svih bogoslužnih čina“[253] i donijeli smo je u ovoj knjizi. Ali, samo nekoliko mjeseci nakon toga, komunisti su očito preokrenuli ploču. U župi je sada odjednom smetnja i *„živa krunica“* i katolički tisak i katoličke organizacije. Zahtijevaju da se sve to dokine jer te pojavnosti „nisu uklopljene u JNOF“ (Jedinstveni narodnooslobodilački front). Toliko o nesmetanom vjerskom djelovanju u njihovoj satrapiji i toliko o riječi koju komunisti daju i slobodi koju obećavaju.

U tome se vidi i lažnost i bijeda i tragedija onoga što su oni nazivali narodni svećenik. Ali to traje do naših dana.

Naravno, i Horžićeva sudbina zauvijek je trebala ostati zacementirana pod crnim slovima Viktora Novaka u njegovom (zlo)djelu

---

[252] Izvještaj OKKPH Gorskoga kotara Centralnom komitetu KPH od dne 2. 1. 1945.

[253] *Goranski vjesnik*, god. II., broj 19 (48), od 25. IV. 1944.

Magnum crimen: Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj. Ne navodeći ni jedan izvor za svoje tvrdnje, a pokušavajući opravdati izvršeni zločin, on tamo piše ovako:

> „Stjepan Horžić, kapelan u Mrkoplju, pristupio je ustaškom pokretu odmah od početka NDH, posvetivši se organiziranju ustaške omladine, preko klerikalnih i crkvenih ustanova, Marijinih kongregacija i križarskih bratstava. Aktivno je surađivao s ustaškim funkcionerima, pomažući ih u borbi protiv partizana. Decembra 1944. je uhapšen i od vojnog suda osuđen na smrt strijeljanjem“.[254]

Tako je *Magnum crimen* zauvijek trebao oprati i opravdati izvršeni zločin. Međutim, na koncu istina uvijek pobijedi. Razmjere zločina nad hrvatskim katoličkim svećenicima sustavno je opisao *Hrvatski martirologij XX. stoljeća* don Ante Bakovića.

Izbori ili odgovor na ono neumitno, zašto?

Komunisti su na „oslobođenom teritoriju“ trebali provesti izbore kako bi njihova vlast i pokret stekli međunarodni legitimitet.

Tako se u zapisniku od 14. siječnja 1945. čita:

> „Tehničke pripreme da se završe u Delničkom kotaru. Da se masa upozna sa načinom izbora. Da se mase zainteresira da se popularište ljude koji bi trebali biti izabrani odnosno pripremiti. I dati letke u vezi sa izborima. Detaljne upute i pripreme izborne komisije. Izdati malih plakata i parola o izborima (...) 28. I. izbori Čabar. 11. II. Fužine. 18. II. Delnice“.[255]

Komunisti ništa nisu htjeli prepustiti slučaju. Znali su da Horžić ima snažan utjecaj na velikom goranskom prostoru u župama Mrkopalj, Ravna Gora i Vrbovsko. To potvrđuje i njihov izvještaj: „Djelovanje toga tipa [Stjepana Horžića] osjetilo se i na djelu vrbovskoga kotara /Ravna Gora, Vrbovsko/, gdje se on kretao i gdje je imao doista jak utjecaj“.[256] Prevelik teren da ga se prepusti karizmatičnomu zanosu jednoga sveće-

[254] Viktor Novak, *Magnum crimen: Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 769.
[255] Zapisnik sa sastanka (CKKPH za Gorski kotar), od 14. I. 1945., str. 2.
[256] OKKPH za Gorski kotar u izvještaju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske, 19. XI. 1944., str. 2.

nika. Uza svu negativnu promidžbu koju su o njemu širili bio je obljubljen kod naroda i imao je veliku podršku. Komunisti ga nisu mogli pridobiti na svoju stranu, a nije se dao ušutkati. Dogodilo se što se dogodilo. Komunisti su morali pobijediti na izborima, a svi koji su bili preprjeka i opasnost da ishod na tim izborima za njih bude povoljan, trebali su biti uklonjeni. Slobodno djelovanje svećenika i ostalih uglednijih ljudi toga vremena sigurno bi dovelo u pitanje njihovu pobjedu na izborima. Horžić je uklonjen kako bi komunisti imali povoljan ishod izbora. Svime što su činili oni su pripremali teren da na tim izborima ne bude nikakvih iznenađenja i da oni budu apsolutni pobjednici.

Horžić, zapaljen Kristom, jednostavno nije znao, ni mogao biti pasivan. Bio je i kreativan i aktivan i to je imalo utjecaja i odjeka. Drugovima se to nikako nije sviđalo. Moralo ga se nekako maknuti i to onako kako to POC i OZN-a znaju.

Izbori su provedeni nedugo nakon njegove smrti, a komunisti su se hvalili gotovo stopostotnom pobjedom. Tako u podužem zapisniku stoji:

> „Izbori, koji su sprovedeni u čitavom našem okrugu možemo naglasiti da su imali dobrih rezultata. Interes kod naroda bio je ogroman što dokazuje i veliko učešće samog naroda na izborima (...) u čitavom okrugu učešće naroda, ako uključimo i vojsku glasalo je 90 %...“[257]

Nakon svega što su učinili da bi u narodu posijali strah, nakon što su ušutkali svaki glas koji bi im mogao proturječiti, osobito zatvaranjem i ubijanjem svećenika i istaknutijih laika, oni su bili kadri napisati ovakvu rečenicu: „Demokracija je došla do izražaja na samim izborima!“[258]

Da, to je bila njihova *„demo(n)kracija“* kojom su upropastili tolike naraštaje i desetljeća, a koje posljedice osjećamo do dana današnjega.

Zaista, u riječi „izbori“ leži ključ za odgovor na pitanje zašto je vlč. Horžić morao biti pogubljen.

Ali, to je samo dio istine. To je onaj kratkoročni razlog.

Dugoročno i ciljano, jugokomunisti su htjeli ubiti duhovnu, intelektualnu i kreativnu snagu naroda. Htjeli su hrvatski narod obezglaviti i

[257] OKKPH za Gorski kotar u izvještaju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske od 24. II. 1945., str. 2.
[258] Isto.

slomiti mu kralježnicu. Stjepan Horžić, kao sposoban, duhovno, intelektualno i kreativno jak mladi čovjek, dugoročno je bio prijetnja jugokomunističkoj viziji budućnosti. Zato ga se moralo ukloniti!

U komunističkom carstvu laži na životu je ostalo ono što oni nazivaju *„masa"*. Poslušničko, bezidejno tijelo njihovih robova s kojim su mogli raditi što i kako su htjeli.

U konačnici to i jest razlog zašto se taj bezbožnički sustav morao raspasti. U krvi.

Tamnovanje msgr. Ivana Vragovića

U Matici krštenih župe Ljubešćica za 1918. nalazimo pod rednim brojem 53 da je Stjepan kršten 28. prosinca 1918. Krstio ga je Ivan Tomašković, župnik. Kuma je bila Dora Španić, supruga Josipa. No u rubrici *Opaske* dolazimo do važne zanimljivosti. Upisano je:

> „Svećenik Biskupije senjske, kapelan u mjestu Mrkopalj i ondje ili drugdje strijeljan koncem siječnja 1945. Tako javlja Ivan Butorac, upravitelj župe, u listu na bogoslova g. Ivana Vragovića".[259]

Iako ne znamo datum kada je opaska unesena u Maticu krštenih, to otvara cijeli niz pitanja. Zašto župnik Butorac dopis o smrti vlč. Stjepana ne šalje u župu Ljubešćica, nego na bogosloviju, bogoslovu Ivanu Vragoviću? Ukazuje li nam to da je bogoslov Ivan pisao svom prijatelju vlč. Stjepanu koji njegova pisma nije mogao primati niti na njih odgovarati? Pisma su dolazila župniku Butorcu, a onda je on odgovorio pošiljatelju javljajući najtežu vijest? Ili se bogoslov Ivan izravno javio župniku Butorcu raspitujući se o sudbini vlč. Stjepana? Tko zna hoće li se to ikada rasvijetliti. Ali moguće je da je budućega svećenika Ivana Vragovića kopkanje po sudbini vlč. Horžića, i njegova spoznaja o toj sudbini, upravo i odvelo na teški robijaški put koji ga je uskoro snašao.[260]

Udba neke stvari jednostavno nije opraštala. Je li dugogodišnje tamnovanje msgr. Ivana Vragovića vezano uz spoznaje o Horžićevoj smrti? Možda su ga na golootočki užas osudili isti oni koji su odgovorni za Horžićevu tragediju?

---

[259] Obiteljska pismohrana gđe Ane Šijaković, preslika iz Matice krštenih župe Ljubešćica.
[260] Vidjeti knjigu Josipa Vragovića, *Prelat mons. Ivan Vragović*.

Epilog

Neostvarena zamisao

Kada sam pročitao dva Horžićeva polemična osvrta na partizanski i jugokomunistički Oznin *Goranski vjesnik*, bilo mi je jasno da se u Horžiću krije urednik novinskoga lista. I bio sam siguran da bi ga on uskoro pokrenuo. I onda potvrda toga.

„Slučajno“, 9. kolovoza 2023., prelistavajući uvezane brojeve *Službenoga vjesnika Biskupije senjske i modruške ili krbavske* za godišta 1936.–1943., i 1945.–1965., iz jednoga od njih doslovce su zalepršala dva presavinuta listića tankoga papira koje je netko (pretpostavljam župnik Butorac) umetnuo unutar tih korica. Pogledam, i ne mogu vjerovati. Nacrt budućega lista kako ga je zamišljao vlč. Horžić!

Na prvom listu bilo je zamišljeno zaglavlje glasila. U naslovu je stajalo ovako: „Glasnik M. B. od 7 Žalosti i župe Mrkopalj“, a ispod toga „Godina 1“ i planirani izlazak „siečanj 1945. Broj 1“.

Na poleđini zamišljena zaglavlja stajao je koncept sadržaja kojim bi se list bavio. I navodi rubrike:

„Naše misli – propovied, poruka

Naše pjesme – u čast Majke Božje

Naš rad – obnova duša i crkava

Naša nada – omladina i djeca

Naši (dragi) izvan domovine – iseljenici

Naši pokojnici – umrli u tom mjesecu

Naša budućnost – mladi uzorni bračni parovi

Naši najmlađi – rođeni u tom mjesecu

Naše zabave – društvene igre i kozerije zlih zabava

Naša vjera – objekcije, prigovori

Naše štivo – recenzije, preporuke, opomene (adventsko štivo)

Naša pripovietka – crtica, roman

Pitanja i odgovori, želje, Da li znate.

Razni blagdani u susj. župama, u svietu

Poviest Mrkoplja

Naša prošlost – povijest Mrkoplja“

Na drugom, manjem listiću isto je stajao zamišljeni naslov budućega lista, ali u malo izmijenjenoj inačici. Pisalo je ovako: GLASNIK MAJKE BOŽJE OD 7 ŽALOSTI i župe Mrkopalj“. Taj drugi papirić otkriva Horžićevu očitu dvojbu oko imena lista. Izbačena je riječ „svetišta“, a umjesto oznake M.B. napisan je cjeloviti izraz Majke Božje.

Prvi je broj dakle trebao izići u siječnju 1945., ali to su onemogućili pucnji OZNI-inih egzekutora negdje u podnožju Drgomalja, u blizini Delničke vojarne. Kakva bi radost bila postojanje glasnika i koja bi sve dobra donio i ljudima i vjeri. Sve je tu toliko znakovito. Umjesto uređivanja lista morao je trpjeti Ozninu torturu u delničkom zatvoru. Umjesto tiskanja i izlaska lista u siječnju dočekao ga je strjeljački stroj bezbožničkih ubojica.

Ali kao da je zamisao moguće ubiti!

Od 2017. u župi Mrkopalj izlazi list *Mrkopaljska župska kronika*. Istina kao godišnjak, a vlč. Horžić sanjao je mjesečnik. U njegovo vrijeme to je bilo moguće u Mrkoplju. U ovom trenutku daleko smo od mogućnosti mjesečnoga izlaženja. Ali, otkrivši sve ovo o Horžićevoj sudbini i njegovu snu, kao uredniku kronike, nimalo mi nije žao da ona promijeni ime u GLASNIK MAJKE BOŽJE OD SEDAM ŽALOSTI. Bratu svećeniku Stjepanu Horžiću u spomen! I taj naslov je nekako puno ljepši i prikladniji. Providonosno je odabran jer opstanak župe Mrkopalj svakim je danom sve više upitan. Međutim, svetište BDM Žalosne, kao jedno od tri marijanska hodočasnička svetišta u Riječkoj nadbiskupiji, mislim da će još dugo opstati. I trebat će mu Horžićev Glasnik! Što se tiče tema one su u kronici gotovo podudarne s onim što je zacrtao i vlč. Stjepan! Međutim, u novom Glasniku bila bi zastupljena još jedna tema – tema posvećena mučeničkom i svjedočkom životu vlč. Stjepana Horžića.

Strjeljački vod ne može ubiti misao i ideju! Ona ostaje i živi.

Ovdje ponovo želim istaknuti i dimenziju nadnaravnoga.

Pronalazak dvaju prijepisa *Goranskoga vjesnika* koje je napravio vlč. Horžić i umetnuo u *Ravnogorsku spomenicu* i pronalazak ovih listića sa skicama za budući Glasnik u uvezanim godištima *Službenoga vjesnika Senjske biskupije*, držim kao pravo čudo. Čudo koje pripisujem svetcu Stjepanu Horžiću! On je htio da otkrijem ove tako važne dokumente. Tako osjećam i tako svjedočim za njih. Nešto nevidljivo, neka tajanstvena ruka, neki unutarnji glas, u oba me slučaja potaknuo da zavirim među ove tako rijetko otvarane korice i otkrijem te dragocjene dokumente. Toliko je malo očuvano od Horžićeva života, ali svetac i mučenik za Boga i Hrvatsku učinio je da ovi dokumenti, nakon toliko desetljeća, ipak budu otkriveni i ugledaju svjetlost dana. Oni nam pomažu razumjeti toliko toga o njegovoj osobi i opovrgnuti toliko toga neistinitoga i lažnoga za što je bio optužen i smaknut.

Istina na koncu uvijek mora pobijediti!

II. DIO
ČAŠĆENJE SVETCA I MUČENIKA

Katica Pobožna – prva koja se Horžiću poklonila kao svetcu

„Tu je bila i jedna žena iz Mrkoplja Katica Jadro,[261] zvali su je Katica Pobožna. Po pobožnosti je bila poznata u Mrkoplju. Bila je stalno u crkvi pa je tako pomagala i kapelanu Horžiću. Ona je isto bila osuđena i to na osam mjeseci prisilnoga rada. Ovi koji su bili na prisilnom radu bili su malo povišeno iznad Delnica, gore prema šumi. Vjerojatno se već znalo, kad su Horžića vodili na strijeljanje, ta Katica Pobožna je znala kad će ga voditi, išla je pred njega i kad je vidjela da ga vode na strijeljanje, to je bio siječanj mjesec, kleknula je pred njega u snijeg i rekla mu 'Velečasni, molim Vas odrješenje, molim Vaš blagoslov'!“[262]

Preživjele svjedokinje dolaze na mjesto stratišta

Marijan Kovač piše da je kult svetca i mučenika Horžića započeo već u ožujku 1945., kada je snijeg okopnio. Navodi riječi Elizabete Lesac:

„Nas [osuđenika] je bilo mnogo i ne znam je li još netko živ. Ja sam među njima bila najmlađa. Mnogi su tu zaglavili, ostavili svoje kosti. Vjerojatno za tolike njihovi nikada nisu ništa

[261] Katarina Jadro rođena je 31. listopada 1898. u Brestovoj Dragi, kućni broj 15. Roditelji su joj Stjepan i Karolina rođ. Tomić. Dobila je etiketu neprijatelja jugokomunističkoga sustava i živjela je kao osoba drugoga ili trećega reda od rada svojih ruku. U skromnoj kućici u Mrkoplju, Stari kraj 19, živjela je pod istim krovom s nekoliko svojih koza koje su joj bile jedina egzistencijalna sigurnost. Ali duhovno je ostala uspravna i ustrajna. Za veće blagdane i svetkovine obišla bi mrkopaljske kuće koje su imale vrtove s cvijećem kojim bi okitila crkvu. To ju je osobito radovalo, a i župna je zajednica znala prepoznati i cijeniti njezin trud. Umrla je 17. siječnja 1971. i sahranjena na mrkopaljskom groblju.

[262] Franka Krizmanić r. Lesac iz Lukovdola, iskaz 25. travnja 2023.

> doznali. (...) Kad je okopnilo krajem ožujka (umorstvo je izvršeno 30.1.1945.), pokušale smo kradomice posjetiti lokalitet, tj. jame gdje su počivale mučeničke kosti..."

I nastavlja:

> „Što se je dalje događalo, ne znam, prekida s gorčinom sugovornica, kao da joj je nešto zapelo u grlu: 'Ja sam jedna od preživjelih iz tih vremena!'.[263]

Mrkopaljke na grob donose cvijeće i svijeće

Na Horžićev grob u blizini vojarne počele su dolaziti djevojke i žene iz Mrkoplja moleći se i donoseći cvijeće i paleći svijeće. „Kako su mještani (župljani) znali gdje je ubijen i pokopan, dugo su onamo dolazili i pojedinačno i u skupinama, stavljali na grob cvijeće i svijeće, dok partizani nisu to zabranili prijetnjom da će i oni tako završiti".[264]

Partizani i jugokomunisti su pošto-poto htjeli spriječiti stvaranje kulta svetca i mučenika. Zato je njegov grob uništen, a tijelo sklonjeno da mu se izgubi svaki trag. U svom iskazu, kako joj je to prenijela njezina majka Ernesta (Neta) Petrović sudionica događaja, Antonija Crnić r. Petrović kaže: „Gdje je zakopan, betonirali su štale za konje. Ta je štala od delničke crkve gore. Štale su sagradili odmah poslije, znali su da je ispod grob vlč. Stjepana Horžića". [265] Danica Matković nadodaje da je ubijen na mjestu „gdje su barake, danas, izvan Delnica".[266]

Tu, na tim lokacijama trebat će tražiti mučeničke kosti! Međutim, u obitelji Horžić prenosila se predaja da je njegovo tijelo raskomadano. Ako se to zaista dogodilo, dogodilo se u danima kada su komunisti odlučili spriječiti kult mučenika, zatrti grob i na njegovu mjestu izliti betonske temelje za konjušnice.[267]

Ako je to istina, potraga za njegovim kostima bit će gotovo nemoguća. Ipak, ne vjerujem da za ovu obiteljsku predaju ne bi znala č. s. Ambrozina, Stjepanova rođena sestra. A časna Ambrozina cijeli je život posvetila traganju za bratovim tijelom. Znači, nada ipak postoji!

---

[263] o. Marijan Kovač, *Živjeli smo u vrijeme zločinaca*, Zatvorenik, br. 66, 1997., str. 10–12.
[264] don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, str. 254.
[265] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Drugi iskaz Antonije (Milene) Crnić, r. Petrović, 19. VII. 2014.
[266] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz Danice Matković r. Cuculić, 19. VII. 2014.
[267] Iskaz Josipa Gotića (sina Katarine rođ. Horžić, Stjepanove polusestre) iz Samoboru, dan autoru 15. rujna 2024.

Obiteljska relikvija

Jastuk s jastučnicom s vezenim ukrasima na kojemu je spavao vlč. Horžić u Ozninu zatvoru u Delnicama, njegov je otac Miško donio u Ljubešćicu kao najveću relikviju. Nije mogao zagrliti sina, grlio je barem jastuk na kojemu je počivala glava svetca i mučenika. Koliko je ta tkanina značila obitelji vidi se iz toga što su glavni ornament s vezenim kaležom i hostijom u obliku sunca, vezom listova loze i grožđa i pšeničnih klasova, dali izrezati i ispod stakla uramiti u zlatni okvir. Na zidu, u kući Horžićevih, ovo se čuvalo kao najveća dragocjenost. Kasnije je ova relikvija završila u domu obitelji Josipa Gotića (sin Katarine rođ. Horžić, Stjepanove polusestre) u Samoboru. Tamo je čuvana gotovo pedeset godina. Prilikom pohoda Mrkoplju, o Proštenju 15. rujna 2024., na početku sv. Mise, u prepunoj crkvi Blaženje Djevice Marije Žalosne, gospodin Josip ju je darovao župi Mrkopalj.

Tako je župa postala posjednik najdragocjenije Horžićeve relikvije. Na tkanini se izgleda nalaze i tragovi mučenikove krvi, što trebaju utvrditi forenzička ispitivanja i stručni nalazi. Bez obzira koliko im je značila, obitelj ju je bila spremna darovati svetištu Gospe Žalosne. Možda je to slutnja da će Mrkopalj jednom postati hodočasničko mjesto štovanja vlč. Stjepana Horžića.

Msgr. Ivan Vragović neumorni promicatelj kulta vlč. Horžića

Msgr. Ivan Vragović (Ljubešćica, 25. XII. 1922. – Zagreb, 6. VII. 2011.) uputio je 5. listopada 1992. važno pismo riječko-senjskomu nadbiskupu metropolitu msgr. dr. Antonu Tamarutu (1932.–2000.):[268]

> „U nedjelju 4. listopada ove godine bilo je zlatnomisničko slavlje vlč. Mate Sakača u njegovoj i mojoj rodnoj župi Ljubešćica. Tada smo se, opet i ponovno, sjetili svećenika Stjepana Horžića, koji bi ove ili prošle godine trebao biti zlatomisnik, a tragično je – mučenički – završio za vrijeme rata u župi Mrkopalj. Stjepan Horžić je rodom iz naše župe Ljubešćica (selo Rakovec), ali po ređenju je pripadao Senjskoj biskupiji.

[268] Pismohrana župe u Mrkoplju, Pismo msgr. Ivana Vragovića od 5. listopada 1992.

Nije mi poznato koliko je Ordinarijatu uspjelo prikupiti podataka iz tog ratnog vremena i stradanja svećenika u Vašoj dijecezi. Ali nigdje nisam čitao o pok. Horžiću. Čitamo – hvala Bogu – o mučeništvu Miroslava Bulešića u Istri. No primjer vlč. Stjepana Horžića ništa manje nije tragičan – mučenički, barem prema onom što nam je poznato.

Stjepan je pošao u sjemenište kao vrlo sposoban đak, makar njegova obitelj nije bila u mogućnosti sve plaćati: snašlo se za plaćanje na drukčiji način. Majka mu umrla u djetinjstvu, a sestra mu pošla u samostan: to je još živa sestra milosrdnica u Rijeci – s. Ambrozina. Nakon mature 1937. g. pošao je u bogosloviju na Kaptol, No, tu mu se dogodio neki disciplinski kiks, bio je otpušten. Zatražio je prijem u Senjsku biskupiju. Kao bogoslov Senjske biskupije nastavio je bogoslovski studij u Sarajevu, a po završetku četvrte godine bio je zaređen. Nastavio je s petom godinom u bogosloviji a kao misnik imao je službu kod ss. Služavki Maloga Isusa (Imao sam u ruci njegove propovijedi i nagovore časnim sestrama. Impresioniralo me kako je taj mladi svećenik lijepo i sadržajno pisao, govorio… ali sve se negdje izgubilo).

Iz Sarajeva je došao u Mrkopalj za kapelana. Bio je rat. Partizani su već bili u Gorskom kotaru. Došla je vijest da je Horžić „nestao“. Njegov je otac dugo gajio nadu da će se javiti, vratiti, čak i godinama, iz rata, makar smo svi bili realisti, uvjereni da je s njim završilo na partizanski način. No pojedinosti se nisu znale dugo…

U vrijeme mojeg župnikovanja u Virju jednom prilikom službeno su navratile u župni ured dvije liječnice. Nakon službenog dijela došlo i pitanje, odakle je koja... Jedna je spomenula da je rodom iz Mrkoplja. Ja sam uzdahnuo i izgovorio pitanje: Znade li ona nešto o vlč. Stjepanu Horžiću? Čim sam spomenuo njegovo ime, ta je liječnica zaplakala, i kroz plač pripovijedala, da je ona bila njegova učenica, kako je bio dobar, sposoban, učio ih pjevati, igrokaze; kako su ga kao kapelana svi voljeli... ali partizani to nisu mogli podnijeti, ubili ga.

Nekoliko godina kasnije čitajući tadašnji „Izbor“ (izdavao ga zagrebački Vjesnik) naišao sam na ratne uspomene tadašnjeg glavnog urednika „Izbora“ (ne sjećam se imena). Opisujući ratne zgode u Gorskom kotaru taj je novinar naveo kako je u to vrijeme bio opasan mladi pop u Mrkoplju, da je osvajao djecu i omladinu, bio neprijatelj

komunizma, te ga trebalo likvidirati. Dotičnom je kao studentu prava dakle „intelektualcu“, bilo povjereno da ga hapsi, presluša, presudi. Presuda je glasila na smrt strijeljanjem, kao neprijatelju naroda i neprijatelju bratstva i jedinstva. Jasno, presuda je izvršena.

Godine su prolazile. Novijih podataka o Horžiću nisam saznao, osim što mi je sadašnji župnik u Mrkoplju sve poznato potvrdio... da je tako čuo od starijih župljana.

Prije desetak godina došao sam u Zagreb. Tu sam kod preč. Klarića jednom zgodom razgovarao sa njegovom tetom č. s. Nedjeljkom iz Družbe čč. ss. Služavki Maloga Isusa. Kad je spomenula da je u mlađim godinama kao redovnica bila u Mrkoplju, odmah sam ju upitao, da li što znade o vlč. Horžiću. Ona mi je tada detaljnije opisala kako se to s njim zbilo. Potvrdila je sve ono što mi spomenula ona liječnica i što je opisao dotični novinar u „Izboru“. Ali je dodala još više pojedinosti i potresnih činjenica.

Jedne zimske večeri imali su u župnom stanu neko pjevanje ili vježbu igrokaza, kad eto partizana. Zapovjedili su da kapelan treba poći s njima. Pitanja i izgovori nisu pomagali. Kapelan je na odlasku svima rekao, neka se ne plaše, da će se on brzo vratili. No više se nikada nije vratio. Strpali ga u zatvor, pripremali su suđenje njemu i još nekim uglednijim mještanima. Župljani su svakodnevno dolazili u velikim skupinama pred komandu, tražili su da im kapelana puste. Presuda mu glasila na smrt strijeljanjem. A kako je strijeljanje i gdje izvršeno, o tome su pripovijedali neki od onih koji su tome prisustvovali. U šumi je bila priređena, iskopana jama. Doveli kapelana i još neke. Kapelanu je bilo dopušteno da se pomoli, što je on s prisutnima i učinio. Zatim je podijelio odrješenje prisutnim kandidatima smrti. Sve je zamolio oproštenje, i on sam je svima oprostio uz neke dirljive svećeničke riječi. Okrenuo se vojnicima i rekao da izvrše svoju dužnost... Smrtno pogođen pao je u jamu s ostalima. Kako su mještani znali gdje je ubijen i pokopan, dugo su onamo dolazili i pojedinačno i u skupinama, stavljali na grob cvijeće i svijeće.... dok partizani nisu to zabranili prijetnjom da će i oni tako završiti.

S. Nedjeljka iz Družbe sestara Služavki Maloga Isusa mogla bi u detaljnijem razgovoru i više iznijeti o životu i svećeničkom djelovanju pok. Horžića u Mrkoplju. Možda bi koja njihova sestra nešto znala i iz Sarajeva. S. Nedjeljka sada kao starica živi u Zagrebu, Kraljevec 89, (041 427-049). Spomenuta liječnica (s

prezimenom Lipovac) živi u Zagrebu, radi kao pedijatar u dječjoj bolnici u Klaićevoj ulici; nekoliko puta sam ju vidio kod našeg Karitasa, pomaže gđi Jeleni Brajša.

Sada je, hvala Bogu, vrijeme, kad se o svemu može reći i pisati. Mnogi župljani u Mrkoplju o tome znadu. Šteta takve svjedoke svećeničke vjernosti i svećeničkog mučeništva ostaviti zaboravu.

Ovo Vam dostavljam kao svjedočanstvo. Uvjeren sam da Nadbiskupija i traži takva svjedočanstva, dokumentaciju o prošlom vremenu i svojim svećenicima. U koliko Vam mogu u nečem pomoći, stojim Vam na raspolaganju. Dakako, Vama neće biti teško da nekoga pošaljete k ss. milosrdnicama da se primi svjedočanstvo s. Ambrozine (ona je bolesna)."

Presliku toga pisma uputio je i tadašnjemu župniku u Mrkoplju vlč. Petru Bogutu. Njemu u popratnom pismu od 5. studenoga 1992. piše ovako:

„Vjerojatno Vi kao župnik u Mrkoplju o tome još više znadete nego mi drugi. Ipak, jer mi je bio prijatelj, rodom iz moje rodne župe... a uz to vrijedan svećenik... mislim pravi mučenik, smatram da bi bilo vrijedno i dostojno da se sada kada se o tome može više na javu iznijeti, o tome tako i učini. – no pomišljam i na nešto drugo: Da li bi sada bilo moguće da se njegovi smrtni ostaci prenesu iz te jame i šume na dostojnije mjesto. Uvjeren sam da u župi ima osoba koje o tome detaljnije znadu... – Ako bi se tome pristupilo, bilo bi mi veoma drago, da mi o tome javite".[269]

Na temelju toga u *Zvonima* je objavljeno nekoliko članaka o Horžiću.

Spomen-slika u župnoj crkvi u Ljubešćici

O. Marijan Kovač u svom članku o Horžiću piše ovako: „Srećom nam je ostala jedna njegova veoma dobro uzčuvana slika, koja može poslužiti u promociji pokojnikova kulta. Ona je već našla svoje mjesto i na umnoženom spomen-listiću, a postavljena je uz 50-tu obljetnicu u župnoj crkvi u Ljubešćici, pa je prema tome narodni kult već počeo".[270]

Pretpostavljam da je inicijativa za postavljanje Horžićeve spomen-slike u prezbiteriju crkve u Ljubešćici potekla od msgr. Vragovića. Sliku

[269] Pismohrana župe u Mrkoplju, Popratno pismo Ivana Vragovića, kanonika, 41000 Zagreb, Kaptol 10, 5. XI 1992.

[270] o. Marijan Kovač, *Živjeli smo u vrijeme zločinaca*, Zatvorenik, br. 66/1997., str. 10–12.

je očuvao i crkvi poklonio Horžićev ujak, brat njegove majke Katarine, Stjepan Legin i to 14. svibnja 1995.

Na spomen-slici napisano je:

STJEPAN HORŽIĆ
svećenik

Rođen 26. XII 1918. u Rakovcu, župa Ljubešćica.
Mladu sv. Misu je slavio 24. VIII 1941. u Ljubešćici.
Službovao je kao kapelan u Kraljevici, Mrkoplju, Ravnoj Gori i Vrbovskom. 1944. je zatvoren, mučen i 30. I 1945. strijeljan u Delnicama, gdje čeka uskrsnuće mrtvih.

Vitraji u mrkopaljskom svetištu

U knjizi *Spomenica župe Mrkopalj* stoji: „vitraji mrkopaljske crkve koji su, velikom zaslugom Dubravke dr. med. Lipovac, postavljeni 2005. u vrijeme župnika msgr. Juraja Petrovića. Izradio ih je akademski slikar Marijan Jakubin. Na njima su predstavljeni likovi gotovo svih hrvatskih svetaca i mučenika. Osobito je zanimljiv vitraj na kojemu su prikazani vlč. Stjepan Horžić, biskup dr. Ivan Starčević i preč. Ladislav Šporer, svi životom i smrću vezani za župu Mrkopalj. Svaki vitraj omogućen je darom pojedine mrkopaljske obitelji u domovini i inozemstvu. Imena darovatelja upisana su na vitrajima“.[271]

Msgr. Vragović poznavao je dr. Dubravku Lipovac. A odavna je surađivao s akademskim slikarom prof. Marijanom Jakubinom.[272] Zato možemo ustvrditi da je iza podizanja vitraja u mrkopaljskoj crkvi, osobito vitraja na kojemu je prikazan vlč. Horžić stajao msgr. Ivan Vragović. On je u tom pogledu potaknuo dr. Dubravku Lipovac koja je za ideju pridobila župnika msgr. Juraja Petrovića i uspjela pronaći brojne donatore, Mrkopaljce u Domovini i po svijetu. Msgr. Vragović predložio je i umjetnika koji bi ih izradio, prof. Jakubina. Vitraj s likovima vlč. Stjepana Horžića, biskupa Ivana Starčevića i preč. Ladislava Šporera, postavljen je na znakovitom mjestu. Nalazi se iznad jedanaeste i dvanaeste postoje križnoga puta (razapinjanje i Kristova smrt na križu). U tim Božjim posvećenicima

[271] *Spomenica župe Mrkopalj*, str. 257.

[272] Oltarnu sliku u župnoj crkvi sv. Josipa u Novom Virju naslikao je prof. Marijan Jakubin godine 1971. (Josip Vragović, *Prelat mons. Ivan Vragović*, Varaždinske Toplice: Tonimir, 2023., str. 64).

vjera ovoga naroda i kraja, vjera ove župe doživjela je svoje svojevrsno razapinjanje na križ i umiranje na križu za Krista!

Obnova Horžićeve kapele u rodnom Rakovcu

Obnovu su proveli braća svećenici Josip i Ivan Vragović, nećaci msgr. Ivana Vragovića koji je sve to inicirao i na tome inzistirao, ali nije dočekao završetak radova. Msgr. Vragović umro je u 89. godini, 6. srpnja 2011., a novoobnovljena kapela blagoslovljena je 24. srpnja 2011. Na vanjskom zidu s desne strane stavljena je kamena ploča s likom vlč. Horžića i natpis:

STJEPAN HORŽIĆ
SVEĆENIK I MUČENIK
ROĐEN: 26.12.1918. RAKOVEC, ŽUPA LJUBEŠĆICA
KAO KAPELAN U MRKOPLJU U SENJSKOJ BISKUPIJI
NAVJEŠTAO JE EVANĐELJE.
LJUBAV I VJERNOST BOGU, CRKVI KATOLIČKOJ
I DOMOVINI HRVATSKOJ, SVJEDOČIO JE ŽIVOTOM
I POTVRDIO SMRĆU.
POGUBLJEN JE OD PARTIZANA 30.1.1945.
I POKOPAN NA NEPOZNATOM MJESTU KOD DELNICA.
U SLOZI S MJEŠTANIMA 1938. GODINE PODIGAO OVU KAPELU
PRIJATELJI, ŠTOVATELJI I MJEŠTANI PODIŽU
2011. OVU SPOMEN-PLOČU

Tekst spomen-ploče sastavio je msgr. Ivan Vragović.[273] On je bio prvi štovatelj Stjepana Horžića, prezbitera i mučenika. Prema njemu je očito imao neke zavjete. Kako svjedoče njegovi nećaci vjerojatno se utjecao i molio vlč. Horžiću da preživi i izdrži sve golootočke i ine robijaške muke koje su ga snašle u titoističkim jugokomunističkim kazamatima. On je bio štovalac Horžićeve svetosti. Osjetio je njegovu zaštitu i pomoć.

[273] Josip Vragović, *Prelat mons. Ivan Vragović: od zvijezde s Marijine krune, preko mučeništva do Gospe Fatimske*, Varaždinske Toplice: Tonimir, 2023., str. 93.

Nadbiskupijski list *Zvona*

Kako smo već naveli, list *Zvona*, mjesečnik tadašnje Riječko-senjske nadbiskupije, donio je više tekstova posvećenih vlč. Horžiću. Tako *Zvona* 1992., br. 12, str. 9, donose tekst Ivana Vragovića pod naslovom „Naš svećenik – mučenik Stjepan Horžić“.

Zvona 1995., br. 2, str. 9, sadržavaju veći članak pod naslovom „U povodu 50. godišnjice ubojstva svećenika Stjepana Horžića“.

Zvona 2000., br. 2, str. 13 donose tekst „Dva mučenika za vjeru i dom“, posvećen vlč. Miroslavu Bulešiću i vlč. Stjepanu Horžiću.

Preklopnice časne Ambrozine

Stjepanova rođena sestra Ruža, a redovnički časna sestra Ambrozina, milosrdnica u Kresnikovoj 15 u Rijeci, gotovo cijeli život provela je tražeći bratov grob. Nažalost, u tome nije uspjela, ali je zato prikupila vrijednu građu na koju su se oslanjali svi koji su do sada pisali o Horžiću. Zahvaljujući njoj, kako navodi o. Marijan Kovač: „imamo jedno izravno pismeno svjedočanstvo od 31. ožujka 1995. gđe Elizabete Lesac, pa nešto materijala iz albuma obitelji: spomen-listić na nj i izkaz izravno od s. Ambrozine; 3 njegove propovijedi i nešto najdragocjenije: Oporuku iz njegove pismene ostavštine, na dvije gusto tipkane stranice“.[274] Nažalost, do te građe nisam uspio doći.

U tome vidim providnost Božju jer jednom će se ti materijali valjda negdje ipak naći i doći će u ruke koje ih zaslužuju i na osnovi njih još će se bolje moći osvijetliti Horžićeva osoba i život.

Ono što nam je ostalo vidljivo od nastojanja č. s. Ambrozine su dvije preklopnice, dva spomen-listića koja je č. s. Ambrozina dala izraditi i vjerojatno dijelila po crkvama u povodu dviju Horžićevih obljetnica. Prva je napravljena 30. siječnja 1995., tj. o 50- toj obljetnici stradanja. S unutarnje strane između ostaloga piše:

> „Stjepan Horžić, svećenik – mučenik (...) Ljubio je Boga i bližnjega, Volio je svoju domovinu i svoj narod Počivao u miru Božjem! (...) Ovozemni život zamijenio je vječnim u Delnicama i čeka uskrsnuće mrtvih.
>
> Dragi brate, do viđenja u nebu! Tvoja sestra““.[275]

[274] o. Marijan Kovač, *Živjeli smo u vrijeme zločinaca*, Zatvorenik, br. 66/1997., str. 10–12.
[275] Autor pronašao u pismohrani župe Ravna Gora.

Druga je preklopnica nastala 26. XII. 1998. i spomen je na 80. obljetnicu Horžićeva rođenja. Preklopnica donosi pasus iz njegove oporuke: „Zahvaljujem svima, koji su mi bilo čime pomogli, da sam postao svećenik. Svima onima koji su mi učinili bilo koje dobro te im molim od Boga nagradu. Također se usuđujem zamoliti za posljednje dobročinstvo, da se pomole za dušu jednoga griješnoga svećenika".[276]

O. Marijan Kovač: Živjeli smo u vrijeme zločinaca

Snažno i nadahnuto o vlč. Stjepanu Horžiću pisao je i o. Marijan Kovač. Njegovi su tekstovi uvelike utjecali na posvješćivanje šire zajednice o ovom iznimnom svjedoku vjere. Donosimo dio iz njegova teksta „Živjeli smo u vrijeme zločinaca" koji je objavljen u listu *Zatvorenik* 1997.

> „Katalog naših svećenika-mučenika završit ćemo jednim slučajem iz Mrkoplja. Riječ je o svećeniku Stjepanu Horžiću. Rodio se 26.12.1918. u Rakovcu, župa Ljubešćica. Osnovnu školu polazio je u Ljubešćici. Srednju je završio u Zagrebu, na Šalati, u sjemeništu. Primljen u Bogosloviju u Senju. Zaređen je za svećenika 17.8.1941., u kapeli nadbiskupskog dvora u Zagrebu. Posvetitelj je bio dr. Salis-Seewis, pomoćni biskup. Mladu Misu slavio je u rodnoj župi Ljubešćici 24.8.1941. Službovao je kao kapelan u Kraljevici i Mrkoplju, odakle je obilazio župe bez svećenika, Ravnu Goru i Vrbovsko. Mučeničku smrt podnio je na širem području Delnica, nakon tromjesečnog lišenja slobode u zatvoru Ozne u Delnicama, 30.1.1945. Time su Delnice „počašćene", jer su dobile i drugog svećenika-mučenika, nakon Ladislava Šporera. Horžiću se neko vrijeme (po I. Vragoviću), dok partizanske vlasti to nisu zabranile, na mjestu pogibije i posljednjega počinka iskazivalo vjerničko štovanje, dakle, mali kult: vjernici su na grobu palili svijeće i obilno ga kitili cvijećem. Naravno, danas bi to trebalo činiti punim zamahom i dostojno obilježiti grob. A ne da doživimo ono što je proživljavala njegova rođena sestra, inače č. s. milosrdnica, eksprovincijalka, Ambrozina Horžić, sada u Kresnikovoj 15, Rijeka, koja preko 50 godina nije ni smjela, ni mogla od ubojica posjetiti (prvo još pronaći!) bratov grob.

[276] Iz obiteljske pismohrane gđe Ane Šijaković r. Horžić, Zagreb – Sesvete.

Nadamo se, da joj je danas to ipak (konačno) moguće, kad je nestao bezbožni sustav. Zahvaljujući dopisničkoj vezi s njome, mogu malo bolje predstaviti lik ovog svetog muža, da njegovo djelo izvučemo iz naftalina povijesti i otmemo ga zaboravu. Kao prvo: sestra se dobro sjetila, da se svečanije obilježi 30. siječnja 1995. tj. 50. obljetnica stradanja. Normalan čovjek iz široka svijeta zgrozio bi se nad činjenicom: pa zar je trebalo proći 50 godina da se počne razotkrivati jedna tragična istina? Gdje su bile do danas te demokratske, helsinške i haške snage, pa da se kroz sve ovo vrijeme nisu pozabavile niti jednim zlodjelom nad nevinim Hrvatima, svećenicima i časnim sestrama? Ali se ti isti danas nama usuđuju beskrupulozno dijeliti lekcije?! Kojega li dvoličja?

Ime mučenika Horžića zabilježila su „Zvona“ nekoliko puta (najviše). Zatim „Veritas“ iz svibnja 1993., pa „Novi list“. Zatim imamo jedno izravno pismeno svjedočanstvo od 31. ožujka 1995. gđe Elizabete Lesac, pa nešto materijala iz albuma obitelji: spomen-listić na nj i izkaz izravno od S. Ambrozine; tri njegove propovijedi i nešto najdragocjenije: Oporuku iz njegove pismene ostavštine, na dvije gusto tipkane stranice. Srećom nam je ostala jedna njegova veoma dobro uzčuvana slika, koja može poslužiti u promociji pokojnikova kulta. Ona je već našla svoje mjesto i na umnoženom spomen-listiću, a postavljena je uz 50-tu obljetnicu u župnoj crkvi u Ljubešćici, pa je prema tome narodni kult već počeo. Zapažen članak o njemu objavljen je iz pera njegova zemljaka, danas kanonika zagrebačkoga preč. Ivana Vragovića u „Zvonima“ br. 12, str. 9, iz 1992. Na druga dva mjesta („Zvona“, 7-8/1991. i br. 2/1995. str. 9) istraživači njegova života nisu sigurni u podatak o mjestu rođenja. S. Ambrozina ispravlja i točno navodi: „Rodio se u Kalničkom Rakovcu, župa Ljubešćica, 26. XII. 1918. od roditelja Mihaela i Katarine r. Legin. Osnovnu školu pohađao je u Ljubešćici. Srednju je završio u Zagrebu, na Salati, u sjemeništu.“

Dragocjene podatke iz arbiturijentskog razdoblja 36/37. sačuvala nam je *Spomenica*. Bogoslovne nauke, započete u Senju, završio je u Sarajevu. Svoju Mladu Misu slavio je 24. VIII. 1941. u Ljubešćici. Radni vijek svećenika, pastira, Božjega službenika oltara i propovjedaonice bio mu je dakle veoma kratak. Ali ipak dovoljan, da komunističkim vlastodršcima postane „trn u oku“. Kad čovjek sve to uspoređuje: podatke, kazivanja, izkaze, svjedočanstva kojih o mučeniku Horžiću ima podosta, pita se koju su mu to krivnju zločinci pripisali? Zašto je on morao stradati? Iz svih dokumenata izlazi da je bio dobar, revan i veoma agilan

svećenik. Uzorna i primjerna života. Rođena sestra veli da njemu duguje svoje redovničko zvanje. Iz propovjedi i svih njegovih nastupa izlazi da je bio veliki rodoljub, do kraja odan svojoj jedinoj vječnoj Hrvatskoj. Sve te ideale želio je pretočiti na mlade naraštaje. I to su mu neprijatelji vjere, antinarodna i antihrvatska čeljad, a tada su se domogli vlasti, uzeli za zlo i kao najveću krivnju. Djecu je slao u sjemeništa. Preč. Jure Petrović, danas riječki kanonik, jedan je od tih.

Uhićuju ga – ni prije ni poslije – nego za vrijeme dok radi s mladima. Izvodio je s njima vježbe pjevanja i sviranja tog kobnog listopada 1944. Liječnica, svjedokinja, koja je radila u Klaićevoj na dječjoj klinici, dandanas brižne u plač kad se samo sjeti toga prizora. Pred odvođenje u „komandu" u Delnicama sve je nazočne tješio brzim povratkom. Onima, što su mu činili zlo, svesrdno je opraštao. Živa je u Rijeci još jedna svjedokinja, koja je u istom zatvoru osuđena čekala na smrt. Stravičan je ovaj završni dio svjedočanstva. Kad mu je djevojka nosila hranu u zatvor, često ga je našla teturati (od slabosti i iznemoglosti, totalne tjelesne izcrpljenosti). Pitala bi ga: „Velečasni – što Vam je?" On bi samo odmahnuo glavom u znak odgovora: ništa, ništa. Prsti su mu na rukama bili toliko izranjeni da nije mogao otvoriti termosicu s čajem. Moglo ga se vidjeti kroz prozorčić u zatvoru, kako oslonjen na zid moli otajstva krunice. Sve sam to na svoje uši čula – svjedoči č. s. Ambrozina – u Mrkopolju. S. Ambrozina posjeduje kasetu (snimljen razgovor) s jednom gospođom, koja je bila nazočna strijeljanju njezina brata. Sve to nas sve više utvrđuje u uvjerenju, da trebamo poraditi ozbiljnije na promoviranju njegove svetosti. Po preč. I. Vragoviću velika nam svjedočanstva iz tog stravičnog scenarija može podastrijeti i druga č. s. Nedjeljka iz Družbe služavki Malog Isusa (tetka preč. Klarića), koja je službovala u Mrkoplju i iz prve ruke promatrala sva ta tragična zbivanja s nastupom partizanske vladavine.

Sam događaj smaknuća preč. Vragović također donosi u detalje. Dopustite još da vas upoznam s izvješćem Elizabete Lesac, rodom iz Lukovdola /tada je to bila župa Vrbovsko, kotar Delnice/: „Tužnog zimskog dana (30.1.1945.) mučki je ubijen jedan mladi kapelan. Svećenik župe Mrkopalj. Jedva da je moguće opisati što se sve zbivalo za njegova boravka u delničkom zatvoru. Ime mu nisu spominjali (za mučitelje žrtva kao da nema imena – m. o.). Zvali su ga naprosto 'mrkopaljski pop'. Pri njegovu odvođenju na mučeničku smrt, tu u prikrajku našle smo se nas 3 žene isto uznice, već iz zatvora preseljene u staru porušenu kasarnu. Taj je momenat najteže opisati. Kao pred nekim prijekim sudom, svećenika su

zasuli pitanjima: Pope, imaš li posljednju želju? – Nemam! Pope, hoćemo li ti vezati oči? – Ne treba! Pope, hoćemo li pucati s leđne ili prsne strane? – Svejedno! Trojica partizana-ubojica zaskočiše pred svećenika, a on ih upita: Od vas trojice, tko će pucati? U isti mah sva tri proderaše se: Ja! Svećenik ih još jednom okruži pogledom i u najdubljem spokojstvu ponovi onu Isusovu, iz njegove Kalvarije, „Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine!“ Sve se to dogodilo nedaleko kasarne Delnice. Nas je bilo (osuđenika) mnogo i ne znam je li još netko živ. Ja sam među njima bila najmlađa. – Mnogi su tu zaglavili, ostavili svoje kosti. Vjerojatno za tolike njihovi nikada nisu ništa doznali. Stavili su nam na usta „brnjicu“, začepili su nam usta! Kad je okopnilo krajem ožujka (umorstvo je izvršeno 30.1.1945.), pokušale smo kradomice posjetiti lokalitet tj. jame gdje su počivale mučeničke kosti...“ Što se je dalje događalo, ne znam, prekida s gorčinom sugovornica, kao da joj je nešto zapelo u grlu: „Ja sam jedna od preživjelih iz tih vremena!“

Iz Horžićeve Oporuke: Predosjećajući svoju uzničku sudbinu on još 6. ožujka 1943. u Mrkoplju piše: „želim umrijeti kao rkt-svećenik, u vjernosti Bogu, sv. Ocu Papi, momu biskupu i mojoj hrvatskoj Domovini. ... *Minister Dei, alter Christus!*... Uza sve protivštine, sretan sam i zadovoljan svojim svećenstvom. Da se i opet rodim, svećenikom bih bio.“ Dalje izražava veliku skrušenost za svoje propuste i grijehe, „ali molim Gospodina za pomoć da se popravim i da živim i umrem zaista dostojno svećenika, a osobito molim za svetu ustrajnost na smrtnom času (!!!)“.[277]

Hrvatski martirologij XX. stoljeća don Ante Bakovića

Možda najveću promidžbu o svetcu i mučeniku Stjepanu Horžiću učinio je don Anto Baković (Goražde, 4. srpnja 1931. – Zagreb, 26. siječnja 2017.) u svom remek-djelu *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*.[278] Horžić je predstavljen na 253. i 254. stranici. (Prije toga o njemu je pisao 1994.[279]) U to se vrijeme govorilo o proglašenju blaženim vlč. Miroslava Bulešića pa se u *Martirologiju* osobito čitao njegov životopis i svjedočka mučenička smrt. Čitala su se mučeništva i drugih svećenika toga doba, pa tako i ono vlč. Stjepana Horžića. To svjedočanstvo

[277] o. Marijan Kovač, *Živjeli smo u vrijeme zločinaca*, Zatvorenik, br. 66/1997., str. 10–12.
[278] Knjiga don Ante Bakovića *Hrvatski martirologij XX. stoljeća* tiskana je u Zagrebu u lipnju 2007.
[279] Don Anto Baković, *Stradanja Crkve u Hrvata u Drugom svjetskom ratu: Svećenici žrtve rata i poraća 1941–1945 i dalje*, Zagreb, 1994., str. 86. Ukupno je 25 svećenika u Riječko-senjsko-modruškoj biskupiji ubijeno u godinama komunističkoga proganjanja Crkve, a tri su svećenika umrla u zatvoru i od posljedica progonstva.

kao da je bilo jednako snažno onom Bulešićevom, ako ne i snažnije. No, općenito, nije jednostavno shvatiti zašto se o Bulešiću toliko znalo i govorilo, a o tolikima navedenima u Martirologiju, pa tako i o Horžiću, jedva kakav spomen. Kako to da HBK nije krenuo u smjeru kolektivnoga proglašenja tolikih mučenika? Tema ostavljena otvorenom do dana današnjega. No don Baković je učinio svoje, na nacionalnoj razini i na razini cijele Crkve, predstavio je sve hrvatske svećeničke žrtve jednoga strašnoga vremena, a time i Horžićevu žrtvu.

Dječji zbor „Stjepan Horžić"

Od 2009. do 2011. u župi Mrkopalj djelovao je dječji zbor „ Stjepan Horžić". Pokrenuo ga je i vodio tada bogoslov i vjeroučitelj vlč. Ivan Milardović, danas župnik u Delnicama. U njemu je bilo okupljeno oko četrdesetak djece. Još je i danas u pamćenju Božićni koncert održan u mrkopaljskoj crkvi 26. prosinca 2009. na kojemu su izvođene tradicionalne hrvatske božićne pjesme. Na Youtoube još se uvijek može pronaći izvedba pjesme „Uđite s hvalama" s nastupa 14. veljače 2011. S odlaskom vlč. Milardovića ugasio se i zbor jer ga više nije ima tko voditi. Horžićevo ime utkalo se u dječja srca još jednoga mrkopaljskoga naraštaja.

Svećenički dan

U utorak 25. lipnja 2013. u Gorskom kotaru održan je Svećenički dan, tj. godišnji susret svećenika Riječke nadbiskupije i Gospićko-senjske biskupije. Geslo susreta bilo je „Stopama svećenika mučenika". Započeo je u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Delnicama, zatim se nastavio u župi Lokve, pa u župi Lič, zatim u Mrkoplju i konačno u Ravnoj Gori. Nažalost, zbog tehničkih razloga i kratkoće vremena ipak nije bilo moguće posjetit baš sve goranske župe u kojima su komunisti i partizani u predraću i tijekom Drugoga svjetskoga rata ubili svećenike. Neke su župe ipak izostavljene (npr. Podstene i Gerovo), ali i ovaj broj obiđenih župa osvijestio nas je o tjeskobnom vremenu i žrtvama koje su gotovo potpuno predane zaboravu. Tim susretom kao da su ti istinski mučenici za Boga, Crkvu i Domovinu opet vraćeni u našu duhovnu stvarnost. Uostalom, Crkva se uvijek rađala i živjela na komemoraciji i čuvanju spomena na one kojima je Gospodin dao milost mučeništva. Tko smo mi da zaboravimo mučenike svoje Crkve i svoga naroda? Biskup Mile Bogović je,

u svakoj pohođenoj župi o svakom stradalom svećeniku izrekao kratko predavanje. Tako smo u Mrkoplju slušali o Horžićevoj žrtvi, a zatim smo se na mrkopaljskom groblju pomolili na grobu delničkoga župnika i dekana Ladislava Šporera. Svima se usjekla u pamćenje činjenica da tijelo dvadesetšetogodišnjega Horžića nikada nije pronađeno.

Za ovu prigodu tiskana je jednostavna knjižica „Svećenici Riječke nadbiskupije žrtve rata i poraća“. Iako se oslanja na ono što je donio *Hrvatski martirologij*, knjižica donosi i neke dodatne podatke koji do tada nisu bili toliko poznati, a bili su važni u nastanku ove knjige.

Gorski se kotar tada ukazao kao prostor zaliven svećeničkom krvlju.

Msgr. Juraj Petrović

O Horžićevoj svetosti jasno se izjasnio msgr. Juraj Petrović, u kojemu je vlč. Stjepan probudio klicu svećeničkoga zvanja. Na pitanje vlč. Šarića mislite li da treba Horžića proglasiti blaženim, odgovorio je ovako: „Ja svaki dan molim za to. Promijenio sam Stepinčevu molitvu i ubacio ime Horžić. Ubijen je radi vjere i svećeničkog zvanja“

Nadodaje: „Horžićevu knjižicu *La vie des Saints* našao sam kasnije u župnom stanu – i spremio sam si je kao relikviju – učio sam francuski iz poštovanja prema njemu da mogu čitati tu knjižicu koju je on čitao“.[280]

Vlč. Ivan Šarić i č. s. Mirjam Radošević

Vrijedan posao napravili su vlč. Ivan Šarić i časna sestra Mirjam Radošević. Oni su u više navrata, 16. srpnja i 19. srpnja 2014., u Mrkoplju zapisali iskaze od nekolicine osoba koji su bili u doticaju s vlč. Stjepanom. Iskaze su im dale i potpisale: Danica Matković r. Cuculić, Antonija (Milena) Crnić r. Petrović, Elvira Skender r. Radošević, Matilda Cuculić i Dubravka dr. Lipovac. Iskaz im je dao i msgr. Juraj Petrović.

Iz svoje privatne pismohrane vlč. Ivan Šarić ustupio mi je kratki životopis „Životni put“ č. s. Ambrozine Horžić od 10. ožujka 1998. Zatim jedan dopis o. Božidara Nagya kao i nekoliko važnih fotografija. I što je najvrijednije, omogućio mi je preslike dviju propovijedi i jednoga Horžićeva predavanja. Tako je ta pismohrana omogućila možda i najdragocjenije sadržaje u ovoj knjizi.

[280] Pismohrana vlč. Ivana Šarića, Iskaz msgr. J. Petrovića o vlč. Horžiću, 19. VII. 2014.

O. Božidar Nagy, SJ

Pater Božidar Nagy, isusovac, postulator kauze za proglašenje svetim bl. Ivana Merza, nesebično je htio pomoći da se pokrene postupak za proglašenje blaženim vlč. Stjepana Horžića. On 28. srpnja 2014. u pismu vlč. Šariću piše:

„Šaljem ti fotokopije koje sam dobio u Župnom uredu u Mrkoplju gdje se čuvaju originali preostalih dokumenata od vlč. Horžića. Kao što ćeš vidjeti tu je fotokopija teksta njegova mučeništva iz knjige župe Ljubešćica, potom fotokopija sličice što je izdala njegova sestra za 50. obljetnicu i fotokopiju triju njegovih propovijedi koje su se sačuvale u župnom uredu u Mrkoplju. Dakle netočno su te izvijestili da su kod mene originali. Kod mene su samo fotokopije, a originali su ostali u Župnom uredu. Možda bi bilo dobro da stupiš u kontakt s novim župnikom da ih on potraži. Dapače, kad proces bude službeno započinjao i tako će trebati originale predati crkvenom sudištu.

Želim ti puno uspjeha u radu na tom prevažnom poslu da sačuvamo uspomenu i sjećanje i štovanje naših mučenika. (A nažalost već se dosta zakasnilo jer su mnogi svjedoci pomrli.)"

Predstava „Mali anđeo"

U listu *Mrkopaljska župska kronika* pod naslovom „Predstava Mali Anđeo osvojila srce Mrkoplja" čitamo slijedeći tekst:

> „U subotu, 2. prosinca 2017. u 19.00 sati premijerno je izvedena predstava 'Mali Anđeo' koju su izveli učenici Mrkoplja. Na temelju pripovijesti Michaela O'Breina predstavu je osmislio i postavio mrkopaljski župnik Ante Zovko, a učenici Mrkoplja prigrlili i vrhunski odigrali. Kao da smo bili u kakvom gradskom kazalištu! Teško je znati kada je mrkopaljski Dom kulture bio ovako ispunjen do kraja i u njemu ovoliko pljeska oduševljene publike. Glavne uloge su nosili Hum: Petra Brozović, čuvar knjige: Matej Miloš, Sveti Petar: Luka Barićevac, Anđeo s dugom srebrenom trubljom: Klaudia Šporer, Jedan Anđeo: Ana Mamula, netko: Elena Gašparović, mali dječak: Petra Baković, mali anđeli su bili: Danijela Štimac, Astrid Troha, Lana Crnić, Magda Jedriško, Tereza Kanjer, skupina svirača u nebu: David Francisković, Jakov Tomac, Roko Grgurić, Filip Huš, Danijela Miloš, David Stamenić. Čitači su bili

> Josip Horaček i Nives Barićevac. U tehnici za ozvučenje, glazbu, rasvjetu, i zastor zauzeli su se slijedeći učenici: Stjepan Baković, David Lakotić, Krešimir Grgurić, Filip Crnić, Ema Grubišić, Doris Barićevac, Tina Crnić, Klara Jedriško, Lucija Kovačić, Roberta Starčević, Dorian Tomić... Kostime je izradila gđa Janja Mance i Vera Lilek. Glazbu je dao gosp. Marinko Grubešić a glazbenu podlogu napravio je gosp. Marin Tadejević. Za pomoć oko predstave hvale idu gosp. Mariu Faku, gđi Sandri i gosp. Franji Gašparac, prošlogodišnjim krizmanicima, a za materijal za izradu sedmokrake zvijezde Tanji i gđi Maydi Polanc, radiju GK i Draženu Crnkoviću itd. Treba zahvaliti i gosp. Josipu Brozoviću, načelniku Općine Mrkopalj i gđi Goranki Tuhtan voditeljici Turističke zajednice Mrkopalj koji su omogućili da se predstava održi u Domu.
>
> Inače predstava 'Mali Anđeo' nije napravljena samo za jednu izvedbu nego je zamišljena kao projekt s kojim ćemo ići i u druga mjesta i sredine. Tko zna gdje nas sve kani voditi 'Mali Anđeo'. Naše putovanje s njim je tek otpočelo..."[281]

Predstava je napravljena u spomen na vlč. Stjepana Horžića i njegove brojne predstave i igrokaze koje je organizirao za svoga djelovanja u Mrkoplju. Valja sačuvati najvažniju misao predstave: „Samo jedna ljudska duša vrijedi više nego sve zvijezde nebeske!" Ta je misao snažna podloga i uporište i za bavljenje sudbinom mrkopaljskoga kapelana vlč. Stjepana Horžića.

Biciklijada „Gorsko srce"

U knjizi „Kako smo proslavili 250. godišnjicu utemeljenja župe – 250. rođendan Mrkoplja, stoji napisano (str. 16): *„Prvi put biciklijadom mladih najavljeno je Proštenje i otvoren Proštenjski tjedan u nedjelju, 7. rujna 2017. Pod nazivom „Gorsko srce", vožena je u čast BDM Žalosne i u spomen na svećenike mučenike msgr. Ladislava Šporera i vlč. Stjepana Horžića, kao i sjećanje na preko 200 hrvatskih vojnika iz ovoga kraja stradalih u drugom svjetskom ratu i poraću. Sudionici Prve biciklijade bili su: Josip Bujan, Tihomir Popović, Mladen Tomić, Nikolina Grubišić, Valter Kanjer, Krešimir Grgurić, Stjepan Baković,*

[281] *Mrkopaljska župska kronika*, br. 2/2018., str. 10.

Klaudia Šporer, Ema Grubišić, Matej Miloš, Filip Crnić, Željko Kanjer, Vladimir Tomić, David Lakotić, Ante Zovko. Prvotna ruta je bila: Mrkopalj – Polane – Delnice – Sopač – Bukovac – Sunger – Mrkopalj, da bi 2021. dobila puno značajniji opseg i zaista postala „Gorsko srce". Vozilo se na relaciji: Mrkopalj – Tuk – Matić poljana – Begovo Razdolje – Mrkopalj – Kosa – Stari Laz – Zalesina – Delnice – Sopač –Bukovac – Brestova Draga – Sunger – Mrkopalj. Ovime je stvoren preduvjet za jednu snažnu manifestaciju koja bi mogla biti izvrsna promidžba Mrkoplja i cijelog kraja. Hoće li se to ikada ostvariti ovisi o svijesti i pameti svih nas. Na jednoj ovakvoj manifestaciji zaista bi se puno toga moglo graditi i svi bismo od nje mogli puno dobiti. I Mrkopalj, i Gorski kotar i cijela Hrvatska. Tijekom ovih nekoliko godina biciklijada se održala, a da li će i kada, dosegnuti svoju puninu, to je u Božjim rukama".

Biciklijada „Gorsko srce", kojom se na početku rujna najavljuje mrkopaljsko proštenje u čast Gospe Žalosne, vozi se i u spomen na vlč. Stjepana Horžića!

Riječki studenti

Nakon Proštenja 2019. prišli su mi riječki studenti iz Centra za mlade „Bl. Miroslav Bulešić" u Rijeci Karlo Stipeč, naš župljanin, tada student teologije u Rijeci, kasnije kandidat za svećenika, i njegova prijateljica Rafaela Plišić, autorica djela. Donijeli su mi veliku sliku uz upit što mislim tko je na njoj? Nisam bio siguran. Odgovorili su mi: „To je mrkopaljski kapelan, mučenik vlč. Stjepan Horžić". Sliku smo stavili na sredinu zida u hodniku župne kuće sa zamisli da cijeli zid uredimo kao spomen-galeriju na mučenika vlč. Stjepana. Tako je počelo moje bavljenje mrkopaljskim kapelanom mučenikom Horžićem. Bio je to snažan poticaj da se moram više pozabaviti ovim svećenikom mučenikom.

Spomenica župe Mrkopalj

Ta knjiga tiskana 2020. donijela je priloge o stradanju i Ladislava Šporera i Stjepana Horžića. Neki od tih sadržaja su prvi put predstavljeni javnosti, a neki su povezani iz drugih publikacija. U svakom slučaju i *Spomenica* je bila novi poticaj i podsjećanje na najveće blago mrkopaljske župe, na naše mučenike preč. Šporera i vlč. Horžića.

Pismo vlč. Josipa Tomića, župnika iz Kupske doline

12. kolovoza 2021. stiglo mi je pismo vlč. Josipa Tomića župnika župe Brod i ostalih župa Kupske doline. Prenosim ga u cijelosti:

„Predmet: vlč. Stjepan Horžić, eventualno moguća identifikacija

Poštovani kolega,

kada su na temelju prijave ovog župnog ureda u Brodu 1.10.2018. izvađeni posmrtni ostatci 6 osoba iz Propadne jame na Drgomlju iznad Broda na Kupi, uz sumnju da su među istima posmrtni ostatci vlč. Ante Zvonimira Milinovića, župnika u Podstenama Brodskim, među predmetima su pronađene i naočale i drugi sitni predmeti.

Za sve žrtve je utvrđena DNA i pohranjena u Ministarstvu hrvatskih branitelja, tj. laboratoriju u Zagrebu.

Nakon identifikacije putem DNA analize, utvrđene su dvije žrtve i njihovi ostatci predani obiteljima. Od vlč. Milinovića nismo uspjeli naći rodbinu pa nismo mogli izvršiti analizu.

Ovih dana prijavljeno mi je grobište u Gustom Verhu iznad Zagolika, Župa Kuželj uz obrazloženje da je tamo sigurno vlč. Milinović.

Gledajući svoje zabilješke od 2018. do danas, našao sam da bi po naočalama i lokaciji (kako piše pok. vlč. Ante Baković) ostatci iznad Drgomlja mogli biti od vlč. Horžića koji je kako piše odveden i pogubljen u šumi na Drgomlju.

Bilo bi dragocjeno, svećenički kolegijalno, i sućutno prema žrtvi vlč. Horžića pokušati doći do njegove rodbine, pa da netko da DNA kako bi se usporedilo s DNA žrtava koje su pokopane u podarhiđakonatskoj crkvi u Brodu.

Ukoliko bi se poklopila DNA, moglo bi se svečano i uz dostojanstvene počasti organizirati premještaj ostataka iz Broda u Mrkopalj i njihov pokop.

Ističem da je jedinica lokalne samouprave po zakonskim propisima dužna osigurati lokaciju za pokop žrtava Drugog svjetskog rata i financijski pomoći, bilo na župnom groblju, bilo u crkvi, ovisno o Tvojoj odluci.

To bi Ti uz obilježavanje obljetnice Župe Mrkopalj kao i iskapanja župne crkve sv. Filipa bio dragocjeni polog za očuvanje

vjerskog i kulturnog identiteta, kao i povijesne memorije na žrtve Drugog svjetskog rata.

Stoga Ti predlažem da malo istražiš rodbinske veze i pojasniš situaciju, pa bi stupili u kontakt s Ministarstvom.

Vezano za kontakt s Ministarstvom hrvatskih branitelja, nakon što pronađeš rođaka/rođakinju koja bi dala DNA na analizu (to plaća Ministarstvo, tj. makar je plaćalo do sada), možemo kontaktirati Ministarstvo pa se direktno povežeš.

Ja mogu za sada, ukoliko mi daš suglasnost, nazvati i provjeriti da li su iste osobe gore i da malo razvidim postupanje oko toga, jer sam od 2018./2019. bio u kontaktu s njima.

U privitku dostavljam fotografije s vađenja posmrtnih ostataka s tim da iste ne smiju u javnost niti u objavu na fb i slično jer su dokazni materijal. Ujedno stavljam i sliku pok. Horžića, koju sigurno imaš.

Molim Te da ovo držiš u povjerljivosti dok ne odradimo većinu posla, tj. usporedbu DNA, kako ne bi imali uplitanje trećih strana, ako me razumiješ, jer je tako bilo i u Brodu.

Toliko od mene, u naprvo Ti zahvaljujem na suradnji.

Svako dobro,

vlč. Josip Tomić
upravitelj župa Brod na Kupi, Kuželj, Turke i Plešce"

Tako me kolega Josip Tomić obavijestio da je među nekoliko pronađenih zemnih ostataka u jami blizu Podstena koje su odložene u župi Brod na Kupi jedan skelet uz kojega su naočale vrlo nalik naočalama kakve je nosio mučenik vlč. Horžić. Povezao me s forenzičarima iz Ministarstva hrvatskih branitelja s gđom Anom i zamolio da pokušam pronaći srodnike vlč. Horžića od kojih bi se uzeo uzorak krvi za forenzičko ispitivanje. U međuvremenu, sasvim slučajno, na facebook-stranicu *Mrkopaljska župska kronika* javio mi se netko s imenom Saša Horžić. Kontaktirao sam ga i pitao je li u srodstvu s vlč. Stjepanom. Odgovor je bio potvrdan. Objasnio sam mu o čemu je riječ, a on je vrlo rado pristao da odvjetak obitelji Horžić u Virovitici, njegov otac provede testiranje krvi kako bi se potvrdilo srodstvo s pronađenim kostima. Povezao sam ih s gđom Anom. Oni su dali uzorke krvi koji su analizirani. Nažalost, rezultati su

bili negativni. Saša me upozorio da se otac pok. Stjepana ženio dva puta i da bi možda trebalo uzeti uzorke krvi od drugoga odvjetka obitelji. Tako mi se javila gđa Ana Šijaković iz Sesveta koja je osigurala uzorke krvi za forenzično ispitivanje i od drugoga odvjetka obitelji. I to je ispitivanje bilo negativno. Ni na osnovi tih ispitivanja nismo bili ništa bliže odgovoru jesmo li konačno pronašli zemne ostatke vlč. Horžića. Ništa nismo uspjeli dokazati, a već sam bio našao sponzore koji bi financirali izgradnju bijele mramorne niše – Horžićeva groba u svetištu BDM Žalosne u Mrkoplju gdje bismo položili njegove kosti.

Ipak, uspostavljena je veza s obitelji. To je značilo mnogo...

Možemo li pronaći Horžićeve propovijedi?

S negativnim nalazima krvi gotovo je nestalo nade da ćemo pronaći Horžićevo tijelo. Ali što je s njegovim propovijedima? To bi bila jednako dragocjena „relikvija“. U svom pismu msgr. Vragović spominjao je da je u rukama držao Horžićeve propovijedi, kojima je bio oduševljen i koje su se u međuvremenu zagubile. Nije me prestalo proganjati pitanje može li se ipak nekako doći do njih. To postaje moj glavni cilj. Slično kao naći kosti pok. Stjepana, bilo bi dragocjeno pronaći te propovijedi. Gdje i kako ih tražiti? Put je vodio prema ostavštini msgr. Vragovića. Onda se dogodio susret u Krašiću koji je organizirao msgr. Juraj Batelja. Brojni svećenici okupili su se na predstavljanju knjige o gotovo cjeloživotnom sustavnom radu msgr. Batelje na građi o kardinalu Stepincu. Na predstavljanju je bio i sv. Misu predvodio uzoriti kardinal Vinko Puljić. Tu sretnem i kolegu svećenika za kojega znam da je dobro upućen u zagrebačke kaptolske krugove. Objasnio sam mu što tražim. On mi je rekao da nije upoznat što je s ostavštinom msgr. Vragovića, ali da će me povezati s onima koji bi o tome mogli znati i trebali znati! Za vrijeme domjenka u velikoj dvorani pastoralnoga centra u Krašiću predstavio me dvojici svećenika i rekao: „Ako itko što zna o ovome što te zanima, to su ova dvojica!“ Bili su to svećenici Josip i Ivan Vragović, dva brata i nećaci msgr. Vragovića. Bilo im je osobito drago što sam župnik u Mrkoplju. Nažalost, njihov odgovor o propovijedima vlč. Horžića bio je negativan. Rekli su mi: „U ostavštini msgr. Vragovića ništa takvoga nije sačuvano!“. Dakle, sada je bilo jasno da će i ova potraga vjerojatno ostati neuspješna. Nismo pronašli

kosti Stjepana, očito ne ćemo pronaći ni njegove propovijedi! Ipak, bilo je vrijedno i ovo poznanstvo. Tada su mi napomenuli da oni upravo pripremaju knjigu o svom stricu msgr. Vragoviću i da bi svakako htjeli da na njezinoj promociji sudjeluje i župnik Mrkoplja!

Tako, sredinom veljače dobivam poziv od vlč. Josipa Vragovića za sudjelovanje na predstavljanju njegove knjige koje će biti u nedjelju 19. veljače 2023., u Ljubešćici, rodnoj župi msgr. Vragovića, ali i rodnoj župi vlč. Horžića.

Hodočašće u Ljubešćicu 19. veljače 2023.

Kao predstavnici Mrkoplja uputili smo se u Ljubešćicu, rodnu župu vlč. Horžića Dražen i Brigita Horaček, njihov sin Josip i ja kao župnik. Bila je najavljena kiša, ali je na koncu dan bio jako lijep. Uopće nismo znali kamo smjestiti Ljubešćicu. Znao sam jedino da je to negdje u Hrvatskom zagorju. Onda smo shvatili da naš put ide u smjeru Varaždina, tj. prema Novom Marofu. Ljubešćica je danas smještena tik uz autocestu prema Varaždinu. Planer putovanja pokazuje da nam je do Ljubešćice prevaliti 196 kilometara i da nam treba barem dva sata vožnje. Budući da smo krenuli desetak minuta prije devet, to je značilo da bismo u Ljubešćicu trebali doći zadnji čas prije početka sv. Mise u 11 sati.

Cesta je bila, zapravo, idealna za vožnju. Suha i, u nedjeljnom prijepodnevu, gotovo potpuno rasterećena od prometa. Tako smo u Ljubešćicu stigli negdje oko 10.20. Znači, točno sat i pol vremena su Mrkopalj i Ljubešćica daleko, odnosno blizu jedno drugome! To su fizičke relacije, no po onim duhovnim, zbog vlč. Horžića, ova dva mjesta već su davno trebala srasti jedno s drugim! Možda se i to dogodi. Možda je upravo ovo naše hodočašće početak toga zbližavanja.

Po dolasku prvi put osjećamo Horžićev rodni kraj. Možda ova okolna brda imaju nekih dodirnih točaka s mrkopaljskim brdima. Crkva je simpatična, manja od naše u Mrkoplju. Nakon što smo malo predahnuli i okrijepili se kavom u samom središtu mjesta, upućujemo se u crkvu Gospe Snježne u Ljubešćici. To je crkva u kojoj je Horžić kršten, tu je dolazio na sv. Misu i vjeronauk, tu je bila i njegova Mlada Misa. Pred crkvom, s lijeve strane u predvorju, mali je, ali snažan brončani kip kardinala Stepinca. Nadam se

da će jednoga dana tu negdje stajati i kip mučenika i svetca vlč. Stjepana Horžića, velikoga sina ovoga kraja i naroda.

Crkva ipak nije ispunjena vjernicima onako kako smo mislili. Današnji materijalizam i služenje bogu novca očito zapljuskuje i Ljubešćicu. Crkva i vjera današnjim ljudima više nije na prvom mjestu. No to nas ne opterećuje. Lijep je broj prisutnih svećenika. Sv. Misu predvodi varaždinski biskup u miru msgr. Josip Mrzljak. Ovo euharistijsko slavlje prenosimo uživo preko naše Facebook-stranice *Mrkopaljska župska kronika*. Time se počinje ostvarivati naš plan povezivanja Mrkoplja i Ljubešćice. U propovijedi će biskup Mrzljak između ostaloga istaknuti: „Komunizam i počinjeni zločini i nasljeđe tog vremena opterećuju našu današnju stvarnost i odražavaju se na nas danas. Žrtve tog vremena su ponajviše morale šutjeti.“ Lijepo je pjevao župni zbor, ali nadam se da će ova crkva jednom čuti i zbor župe Mrkopalj u koji se svojom ljubavlju i životom ugradio i vlč. Horžić.

Nakon sv. Mise u crkvi se održava predstavljanje knjige o msgr. Vragoviću čiji su autori naši domaćini, braća svećenici Josip i Ivan, nećaci pok. msgr. Ivana Vragovića.

O knjizi su govorili nakladnik gospodin Stjepan Juranić, i nakon njega biskup Mrzljak, uopćenim riječima ocrtavajući okvir vremena u kojemu je živio msgr. Vragović, a i okolnostima koje se, nažalost, nisu promijenile do dana današnjega. Onda se nazočnima obratio autor knjige vlč. Josip koji nam otkriva povezanost datuma kada se promocija održava s jednim davnim događajem, a to je tragično preminuće njihova oca Mirka, rođenoga brata msgr. Vragovića.

Vlč. Josip Vragović pripovijeda ovako:

> „U više navrata, gotovo istim redom i riječima, pričala mi je pokojna sestra Padovanka događaj koji se dogodio 17. veljače 1959. Naime, bila je to nedjelja prije Pepelnice. U 11 sati trebala je početi sveta Misa, ali su bučne maškare došle pred crkvu i ljudi su izašli vidjeti maškare. Župnik Tomo Fabek zbog toga je morao puno kasnije započeti svetu Misu, kad su se ljudi vratili u crkvu. I ja bih išla gledati maškare, kaže dalje sestra Padovanka, ali me bilo stid i sramota pred muškarcem koji je jedini ostao u crkvi sabrano klečeći u molitvi pokraj orgulja s lijeve strane, jer je tu uvijek stajao, a imao je i krasan glas za pjevanje. Taj muš-

karac bio je naš tata. To je bila njegova posljednja sveta Misa, posljednje klanjanje pred Presvetim. Župnik i ljut i tužan zbog toga događaja imao je propovijed u kojoj je rekao između ostaloga: 'Ovaj događaj je svetogrđe. Ometati svetu Misu teški je i u nebo vapijući grijeh. Za taj grijeh će sigurno netko biti žrtva.' Samo dva dana kasnije, 19. veljače 1959. bio je utorak – fašnik, tata je krenuo u Novi Marof javiti se na biro rada i više se nikada nije vratio. Po povratku iz Marofa pao je ili bio bačen u Bednju gdje se utopio. Evo žrtve!"

Je li pokojni Mirko nesretnim slučajem pao i utopio se ili je udavljen i bačen u rijeku? Tko će to znati? Majka je ostala sa siročadi bez njihova oca, brat Ivan bez važne potpore na njegovoj životnoj kalvariji".[282]

Dakle, baš na obljetnicu Mirkove smrti, 19. veljače, dogodilo se predstavljanje knjige njegovih sinova svećenika o njegovu bratu, a njihovu stricu msgr. Ivanu. U izlaganju o knjizi brzo shvaćam da su životi msgr. Vragovića i vlč. Stjepana Horžića na čudesan način jako isprepleteni. Zapravo, tako su slične njihove sudbine da se kroz prizmu života msgr. Vragovića mnogo toga može razumjeti i o životu vlč. Horžića. I zato je objava knjige o msgr. Vragoviću prava dragocjenost.

Nakon predstavljanja knjige razgledasmo unutrašnjost crkve. Fotografiramo se ispred fotografije vlč. Horžića koja se nalazi s lijeve strane oltara ako se gleda s ulaza crkve. Ispod slike je kratak tekst iz njegova životopisa. Pokraj njega je slika kardinala Stepinca, a na drugoj strani prezbiterija slike su druga dva poznata hrvatska svetca, sv. Leopolda Bogdana Mandića i mučenika sv. Marka Križevčanina. Intencija ovoga postava je jasna. Zajednica u Ljubešćici davno je rekla za što drži vlč. Stjepana Horžića: ubrojen je među hrvatske svetce i mučenike! Upravo smo zbog toga i mi iz Mrkoplja ovdje.

Glavni je oltar posvećen Gospi Snježnoj koja u naručju drži dijete Isusa. Pokraj nje su sv. Petar i Pavao i još dva svetca od kojih je jedan

---

[282] Na predstavljanju knjige o msgr. Ivanu Vragoviću u Ljubešcici 19. veljače 2023. vlč. Josip Vragović istaknuo je: „Nakon pročitana predgovora ovoj knjizi, koji je napisao biskup Josip Mrzljak, iz njegovih sam riječi vidio i osjetio 'glas vapijućega u pustinji' da bi i o mnogim drugima trebalo pisati. Tko će pisati? Mi polako starimo i bliže smo grobu nego kolijevci… Osobito molim tebe dragi prijatelju Ante Zovko, župniče u Mrkoplju, da uložiš svu svoju mladost i napor da se pronađu kosti hrvatskog i ljubeškog mučenika i najvećeg sina ove župe vlč. Stjepana Horžića."

sv. Andrija, a drugi svetac s ljiljanima u ruci sv. Josip. Na stropu su crteži poput fresaka na kojima su oslikani sv. Augustin, sv. Ambrozije i drugi svetci. Vlč. Horžić bio je i intelektualna i misaona osoba tako da je i ovo ambijent kojemu on pripada.

Nakon toga smo se okupili na kratkom druženju u dvorani uz župnu kuću. Tu smo imali prigodu upoznati zanimljive ljude, između ostalih i gospodina Slaveka, nećaka vlč. Horžića iz Rakovca Kalničkoga, rodnoga mjesta našega mučenika i svetca. Rakovec, koji je zaseok u sklopu Ljubešćice, posjetit ćemo u poslijepodnevnim satima. Gospodinu Slaveku poklanjam knjigu *Spomenica župe Mrkopalj* i naš list *Mrkopaljska župska kronika*.

Odatle se vozimo u pravcu Marofa do restorana „Romantika". Tu je ručak. Na ručku su i dva biskupa, nadbiskup Želimir Puljić i biskup Josip Mrzljak, obojica u miru. Prisustvuju prof. Matija Berljak i brojni drugi svećenici, časne sestre i nekolicina vjernika, kao i mi iz Mrkoplja. Druženje i susret su puni lijepih emocija i ozračja.

Nakon ručka većina će se razići, a naši domaćini, rodbina msgr. Vragovića i vlč. Horžića i mi iz Mrkoplja, ovaj lijepi dan iskoristit ćemo za još neke zanimljive sadržaje. Vlč. Josip prvo nas vodi na groblje u Ljubešćici na grob msgr. Vragovića. Molimo se i palimo svijeće za njegovu mučeničku dušu. Nakon toga idemo cestom pokraj crkve Gospe Snježne u Rakovec. Tu je kapela koju je kao bogoslov sa svojim sumještanima podigao vlč. Stjepan Horžić! Prekrasna je to kapelica. Na kapelici je kamena ploča s likom vlč. Horžića i kratkim životopisom.

Molimo se i pravimo zajedničku fotografiju. Ovu kapelu je preko svojih nećaka prije svoje smrti dao obnoviti msgr. Vragović i postaviti spomen-ploču. To mu je bilo jako važno i stalno je nećake pitao kako napreduje projekt obnove. Bio je to nekakav njegov zavjet i dûg prema Horžiću. On se Horžiću molio kao pravomu svetcu! Kako mi kažu njegovi nećaci Josip i Ivan, msgr. Vragović molio se mučeniku Horžiću i vjerojatno se zavjetovao da će ovo učiniti ako preživi sve torture koje su ga snašle na Golom otoku i ostalim jugoslavenskim komunističkim kazamatima kroz koje je morao prolaziti. On se vjerojatno zavjetovao pronaći i njegovo tijelo i sahraniti ga u Ljubešćici. On je zaista najveći štovatelj svetosti vlč. Horžića. Imam dojam da je stajao i iza izrade vitraja s likom vlč. Stjepana u mrkopaljskoj crkvi. Nažalost, msgr. Vragović umro je

neposredno prije proslave završetka obnove Horžićeve kapele. Radovao se svemu iz Božje onostranosti.

S nama je i gospodin Slavek Horžić i drugi članovi ovoga odvjetka obitelji. Vode nas do rodne kuće vlč. Horžića. Fotografiramo je i fotografiramo se ispred nje. Kažem da će to uskoro postati spomen-područje nalik onomu u Krašiću i drugim sličnim mjestima!

Ovaj smo posjet završili posjetom groblja u Kalničkoj kapeli. Tu je grob roditelja vlč. Stjepana, Mije (Mihaela) i Katarine Horžić. Molimo se za njihove duše.

Negdje na sredini groblja ističe se spomenik hrvatskom branitelju iz Domovinskoga rata. Horžićev duh rodoljublja i neustrašivosti i dalje živi u Rakovcu i Ljubešćici! Zapravo, bez branitelja iz 90-tih i pobjede u Domovinskom ratu ne bi bilo moguće govoriti ni o Horžiću. Važnost oslobođenja zemlje i uspostava suvremene države je i u tome što je konačno mogla progovoriti cijela jedna prešućena povijest i kulturna baština, identitet. A to i jest smisao nacionalne slobode.

U tom ozračju u meni je provrela zamisao o knjizi o vlč. Horžiću. Jednostavno sam shvatio da imam priču i da je trebam prenijeti na papir. Prvotno, to mi nije bilo ni na kraj pameti jer sam znao da je bilo toliko onih koji su bili pozvaniji od mene to učiniti. Ali sada sam znao da knjiga o Horžiću mora izroniti na svjetlost dana. Time sam bio jednostavno ponesen i zahvaćen i to nije prestajalo.

Tako je put u Ljubešćicu 19. veljače 2023. postao prekretni događaj koji je sve prelomio.

Župna šuma – Spomen-područje

Župa Mrkopalj dobila je 2022. šumu. Dar je to pok. Mire Jakovac koja je umrla 2010. godine u Zagrebu, dakle, prije dvanaest godina. Od tada je trajala ostavinska rasprava koja je okončana tek 2022. Dana 7. studenoga 2022., župnik i gospodin Ferde Petrović posjetili su dotičnu lokaciju i temeljito je razgledali. Prekrasna je to šuma. Raznovrsna i bogata. Ima stabala javora, dosta bukve i jele. Do lokacije vodi put, a završava se vrhom brda Čardak s kojega pogled ide na Maj i Čelimbašu. Odmah se otvorio niz zanimljivih mogućnosti. Šumu će trebati gospodarski urediti. Možda već iduće zime župa ostvari karitativnu akciju

darovanja drva za potrebne mlade obitelji. Šuma bi mogla dobiti naziv „Župna šuma vlč. Stjepana Horžića“ i time postati spomen-područje na ovoga mučenika za vjeru i Domovinu čije kosti nikada nisu pronađene, a počivaju negdje na prostoru Delnica. Moglo bi to biti spomen-područje svih sedam svećenika Gorskoga kotara koje su ubili komunisti i čija je sudbina slična onoj Horžićevoj.

Zamisli su tu, a što će biti od ostvarenja, pokazat će vrijeme.

Prvi znanstveni rad o vlč. Stjepanu Horžiću

Doc. dr. zn. Wollfy Krašić s Odsjeka za demografiju i hrvatsko iseljeništvu Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu krajem srpnja 2024. u *Historijskom zborniku* objavio je znanstveni rad o vlč. Stjepanu Horžiću pod ovim naslovom: *Obračun jugoslavenskih komunista s „narodnim neprijateljem“ u Gorskome kotaru – primjer svećenika Stjepana Horžića*. Ovdje donosimo sažetak toga rada:

Rad na temelju arhivskih izvora, objavljenih i neobjavljenih svjedočenja suvremenika, novinskih priloga te publicističke i znanstvene literature pobija optužnicu i presudu na smrt strijeljanjem od 31. prosinca 1944. Vojnoga suda XI. Korpusne vojne oblasti – Vijeća kod komande goranskoga područja protiv katoličkoga svećenika Stjepana Horžića, koji je služio kao kapelan u župi Mrkopalj te privremeno upravljao župama u Ravnoj Gori i Vrbovskome. Sud Jugoslavenske armije Horžića je osudio kao „narodnog neprijatelja,“ koji je širio „ustašku ideologiju“ i vjeru u pobjedu Njemačkoga Reicha te podrivao vlast Narodnooslobodilačkoga pokreta u Gorskome kotaru. Međutim, brojni i različiti izvori nedvojbeno sugeriraju kako Horžićev rad nije izlazio iz okvira djelovanja katoličkoga svećenika te da je smaknut jer je vrlo uspješno onemogućavao ostvarivanje utjecaja jugoslavenskih komunista na stanovništvo općine Mrkopalj, posebno djecu, mlade i žene.[283]

[283] Wollfy Krašić, *Obračun jugoslavenskih komunista s „narodnim neprijateljem“ u Gorskome kotaru – primjer svećenika Stjepana Horžića*, Historijski zbornik (Zagreb), 77/2024.), br. 1, str. 83–101.
https://hrcak.srce.hr/file/462309

Poprsja mučenika

Uoči Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti, 2. kolovoza 2024. na trgu ispred svetišta Blažene Djevice Marije Žalosne u Mrkoplju postavljena su poprsja mučenika prečasnoga Ladislava Šporera i velečasnoga Stjepana Horžića.

Preč. Ladislav Šporer rođen je u Sungeru (župa Mrkopalj) 1. svibnja 1893. Bio je župnik u Delnicama. Ubili su ga komunistički teroristi u Delnicama 24. prosinca 1941. na kućnom pragu kada se to jutro, bio je na Badnjak, uputio odslužiti sv. Misu zornicu.

Vlč. Stjepan Horžić rođen je u Rakovcu (župa Ljubešćica) 26. prosinca.1918. Bio je kapelan u Mrkoplju i upravitelj župa Ravna Gora i Vrbovsko. Nakon višemjesečne torture u OZNI-nu zatvoru u Delnicama, zbog ljubavi prema Bogu, Crkvi i Domovini, u 27. godini života, na području delničke vojarne, strijeljali su ga jugokomunistički partizani 30. siječnja 1945. Tijelo mu nikada nije pronađeno.

Poprsja je izradio akademski kipar Vid Vučak. Projekt je osmislio i vodio župnik Ante Zovko, a omogućen je darovima župljana Mrkoplja u Domovini i inozemstvu, kao i drugih darovatelja od kojih se ističu nesebični prilozi brojnih članova obitelji Horžić.

Time su i svetište Blažene Djevice Marije Žalosne i Mrkopalj dobili novu dimenziju, a župa je ispunila jedan dug i veliku obvezu prema onima koji su žrtvom života posvjedočili vjeru i ljubav prema Bogu i Hrvatskoj!

III. DIO

Crtica o Dani Matković

Svjedokinja događaja i glavna kazivačica Danica (Dana) Matković rođena je 23. veljače 1930. od oca Maksimilijana Cuculića i majke Anđeline r. Kružić, u Mrkoplju, kbr. 4. Krstio ju je vlč. Matija Glažar, upravitelj župe, 26. veljače 1930. Dakle, u vremenu kojim se bavi ova knjiga ona ima trinaest, odnosno četrnaest godina.

Kao da ju je dragi Bog pripremao i vodio kako bi odigrala ulogu koja ju je snašla.

Budući da je njihova kuća, u središtu mjesta, bila gotovo preko puta župne kuće, njih sve tri sestre, Dragica, Ana i Danica pomagale su župniku Ivanu Butorcu i njegovoj domaćici gđi Miciki.

Nakon što je Mrkopalj bombardiran u travnju 1944., požar je uništio i njihovu kuću, ali i župni stan. I župnik i kapelan i gđa Micika našli su smještaj u prizemlju samostana časnih sestra Služavki Maloga Isusa koje su djelovale u Mrkoplju. Kod toga preseljenja Danica je tražila od gđe Micike da je uzme sa sobom i da i ona s njima bude smještena u samostanu. Tako je i bilo. Danica je Miciki bila desna ruka. Evo kako ona to opisuje:

> „Ja sam bila ko član familije. Kako smo mi zgorili ja nisam imala di spavat, nas je doma bilo puno, onda je Micika imala jednu malu posteljicu, to je spašeno pa kad su se oni priselili časnima, ona je spavala u kuhinji i ta posteljica je bila kraj nje. Onda je ona rekla ‘Dano, ti ćeš spavati sa mnom.’ Stara žena, bila bolesna pa sam joj ja uvik pomagala, bila san mlada, ali san volila delat, pa san ja oprala suđe i pomela i oprala pod i tako... ja sam bila uvik tu kod njih, nisam imala doma di bit“.[284]

[284] Iskaz Danice Matković, ožujak 2023.

Župnik je spavao u sobi na dnu hodnika, kapelanu je soba bila u sredini, a Micika i Dana bile su u kuhinji. Dana nastavlja o tom vremenu: „Vlč. Horžić van je spavao u onoj srednjoj sobi, a mi u kuhinji. Sirotinjski. Nisi ima di spat. Sve je izgorilo. Nisi ima niš za obuć. Micika je imala kravu, pa sam joj ja i pomuzla. Ja sam bila mlada ali za delat ko živa vatra“.[285]

Dana je tako postala članica župnikova kućanstva. To je bilo providonosno. Nakon što je vlč. Horžić uhićen ona je kao članica njegova kućanstva mogla dolaziti njemu u posjet, donositi mu hranu i potrebne stvari, ali i biti glasnik koji je prenosio poruke. Ona je bila župnikove oči i uši: „Ako nisam ja išla, ni ga (Horžića) moga nitko vidit. Tako sam ja svaki put dobila dozvolu od onoga (zapovjednika zatvora u Delnicama) da mogu govoriti s njim pet minuta. Koja je išla smanom ta je mogla ići smanon unutra, drugi ga nisu ni vidili“.[286]

Kao da ju je Gospodin od malena pripremao za tu službu. Možda nam o tome govori i jedna anegdota iz njezina djetinjstva:

> „Kad sam ja išla ćaći nosit užinu, on je kosija blizu Begova Razdolja, tamo imamo dva voza sena, onda kad si doša iz škole, tko je doša prvi taj je mora nosit ilo, koji put ja dojdi, koji put Anka. Nije se pitalo, posle smo bile na odmoru, mama ti odredila i moraš ić, a mene strah vuka. A ja polako, kod zada Tišljarice, vidin ja vučina: ‘Isuse, čuvaj me, neka gre ća od mene.’
>
> I okrenija se i ode ća! Kažen ja, Bože, fala ti.
>
> Onda ja ćaći pripovidan.
>
> ‘Ma neće te’, ‘ne boj se’, ‘Samo odi naprvo!’
>
> Odi, a sav si klonio.“ [287]

[285] Isto.
[286] Isto.
[287] Isto.

IV. DIO

Na kraju, neka nam progovori, o sebi i o nama,
onaj kojemu je posvećena ova knjiga.

Bol

Dragi prijatelju, zašto ovo predavanje? Zato jer i sam znaš da je bol isto tako činjenica u našem životu kao i radost, pa ako rado govoriš o radosti, ne uklanjaj se ni pitanju boli.

Ono je oduvijek najviše zanimalo ljude. Ono je početak filozofije. Po rješenju toga pitanja najviše se i procjenjuje filozofija, da li je uspjela ili nije. A po tom se procjenjuju i ljudi: da li se znadu snaći u boli kao junak ili bježi i pada pod njom kao kukavica. Zamislimo se dakle prvo u to kako je bol jedna velika pojava.

I. – **Bol je tu!** S njome moramo računati. U boli se moramo znati snaći. Tko je nije u svom životu osjetio? Ona je neugodno čuvstvo što nadođe radi nekoga zla. Može biti tjelesna pojava radi kojeg osjetnog uzroka, ili duševna pojava radi kojeg duševnog uzroka, ali uvijek je takova da je nije nikada nitko nijekao, a kušaju je milijarde ljudi od prvoga čovjeka pa do danas.

Oduvijek je zemlja bila puna patnja, boli, muka, bolesti, trpljenja, nezadovoljstva, nemira, kušnja, bijede i teškoće sviju vrsta. Ljudski je život sličan prirodnim pojavama. Neki su dani krasni, svježi, osvijetljeni dragim suncem, bez ijednog oblačka, tako da u čovjeku zadrhće srce od čežnje da jurne nekuda odakle će se moći naužiti ove ljepote. Drugi su dani opet tmurni, sijevaju munje i udaraju gromovi. Neke dane pozdravljaju kapljice dugo očekivane kiše, a drugi put opet udari strašna oluja i ništi plodove zemlje. Tako je i život čovjeka ispunjen najraznovrsnijim pojavama. Ni ne shvaća kako mu je kao djetetu lijepo uz majku, ali je

jednom mora ostaviti i poći u životnu borbu. Iz oka sijeva radost dok je čovjek zdrav, ali koji puta nadođe tihim i nečujnim korakom poput jesenskih kiša koja bolest, izgriza čovječje sile i ne pušta s bolesničkoga kreveta. Tko nije sretan dok je okružen onim dobrim i dragim osobama za koje bi i život dao? Ali ni to sunce nije trajno: kraj čovjeka prođe smrt, ugrabi mu ovoga onoga od njegovih najmilijih. Oca, majku, ženu, dijete. Sada je teško. U duši bijesni možda orkan, srce krvari, a iz oka često teče suza za suzom. I tako bismo mogli nabrajati bez prestanka, jer nevolje prolaze zemljom kao duga nepregledna povorka, koja nikada ne svršava. Kao rijeka, koja sve više raste, kao valovi što vječno mrmore.

Ali to još nije sve, jer bol nije ograničena samo na jednu vrstu ljudi. Ne, od nje nije izuzeta nijedna dob, nijedan stalež, nijedan položaj. Jer pati mladi naučnik, kome se svi izruguju. Pati majka uz maleno dijete. Pati osamljena služavka, pati radnik i radnica, pati vojnik u vojarni a pogotovo na bojištu. Nema zvanja u kom se ne pati. Čovjek se u boli rađa, i u boli umire, a imade ih mnogo kojima je cijeli život jedna patnja jer „u svakoj kapljici koju popiješ, u svakom zalogaju koji pojedeš imade i života i smrti“ (Fran Mažuranić: *Od zore do mraka*.)

Vidimo dakle da je bol općenita pojava, kojoj nitko ne može izbjeći. Ne samo to, već znademo i za teške posljedice boli, koja je mnoge dovela do stranoga čina samoubojstva. No, s druge strane, znademo da imade i mirnih, vedrih, štoviše i veselih patnika, koji koriste društvu, obitelji, domovini. To mogu zato jer se u boli snalaze i jer vide, da bol nije neko ubijanje čovjeka, produženje smrti, već uzvišena vježba i osposobljenje za nešto veće, za konačni cilj čovjeka u vječnosti.

Pa kako se oni u toj boli snalaze? Tako da potraže:

II. – **Odakle bol.** Dragi mladi prijatelju! I tebe možda sapinju žilavi ovoji boli. Poslušaj prijateljsku riječ i pogledaj uzroke boli pa ćeš je znati istinito i pravedno procjeniti. I ocjeniti. I to gledaj razborito, jer problem je patnje i boli bio kroz stoljeća ljudskom duhu jedna od najtajanstvenijih zagonetaka, i na njem su mnogi okušali jakost uma, ali često s malo uspjeha.

Čovjek, naime, trpi s više razloga. Ne možemo ovdje iznijeti sve, ali ćemo ipak pokazati najglavnije.

1. – Čovjek trpi zato jer je **ograničen** stvor. Sve štogod ima, ima samo u nekoj ograničenoj mjeri, a htio bi biti potpuno sretan već na ovoj zemlji.

Uzmimo sam život: kako je ograničen, kratak. Tko od nas zna, hoće li doživjeti osamdeset godina, a pogotovo sto! Ograničeno nam je zdravlje: nekoga ubode trn, dobije otrovanje i zdravlje je izgubljeno. Ograničeno nam je znanje: uzmite najučenijeg čovjeka svijeta, a koliko ćete još stvari naći koje ne zna. Ili usporedite toga učenjaka s ostalim ljudima i vidjet ćete kako su drugi ne samo u znanju nego i u sposobnostima da nešto nauče ograničeniji od njega. A onda kratkotrajnost užitaka! Poput vode teku im časovi, a mi osjećamo da nas može zadovoljiti samo ono što je vječno. Zato i pjeva hrvatski pjesnik Hugo Badalić:

Oj plačem, jer za trenom tren
U nepovrat se dijeli;
Tajnovit kano magle sjen,
Ko san je život cijeli.

Mi bismo htjeli da svaka radost bude beskrajna i dakako da nas onda često boli i sama spoznaja što nas duh, koji je u nama, vuče k onomu, što znamo, da ne ćemo nikada postići.

2. – Čovjek trpi ne samo zato što je ograničen već i zato što je **nestalan**. Svaki je od nas u tom sličan malenom djetetu. Kad mu dadneš jednu igračku zamalo će tražiti drugu. No brzo će se i ove zasititi i tražit će treću i četvrtu.

Dragi mladi prijatelju, zar nisi već osjetio, da se isto tako zbiva i u tebi i kako je pravo imao P. Preradović kad je napisao:

Ljudskom srcu uvijek nešto treba,
Zadovoljno nikada posve nije,
Čim željenog cilja se dovreba
Sto mu želja opet iz njeg klije.

3. – Čovjek trpi zato jer si **naporom** mora osigurati život i ono što je najljepši ures života: plemenitost značaja. A napor i rad su osnovica toga, bio to rad tjelesni, duševni ili odgojni. A eto baš u tom radu, u naporu sila uključena je bol. Stanimo na izlaz iz ugljenokopa: pred nama se redaju figure pocrnjelih lica, umornih udova, i često puta bolne nutrine. Ali u taj ih sudbonosni rov šalje volja i ljubav za život.

Ili si možda imao prilike vidjeti, mladi prijatelju, veselu đačku četu kako ponosno s pjesmom na ustima prolazi i stupa ulicama. Pogledaj ih opet ali u dane ispita i vidjet ćeš kako je njihovu vedrinu zamijenila

sjeta i njihovu radost neki strah, a sve su to neugodni i bolni osjećaji. Ali u školu ih ipak, makar bilo teškoća, makar bilo boli, vuče posebnom snagom želja da steknu naobrazbu i da oplemene oporost svoga značaja. Napor je i rad, dakle, također uzrok boli.

4. – Čovjek, napokon trpi zato jer je po naravi sklon zlu i bezbrojnim pogreškama, koje izazivlju raznovrsna druga zla.

a) **Fizička zla.** Koliko nesreća nastane n.pr. samo zbog pijanstva. Od njega ljudi postanu slični močvarama; od močvare nikakva dobra, ništa se u njoj ne sije jer je previše zasićena vodom. Čovjek prezasićen vinom također ne će dati nikakav duhovni rod dobrih djela, već ono što imadu i močvare: najodvratnije crve i zmije svakovrsnih mana. Odatle bezbrojne svađe, zavade i ubojstva. – Ili uzmimo nečistoću: najgadnije, najteže i neizlječive bolesti duševne i tjelesne nastale su od nje. To će vam potvrditi svaki iskreni liječnik. – Evo kako su razne pogrješke uzrok fizičkih zalâ.

b) **Duhovne patnje.** One također postoje i to mnogo puta teže no ijedno fizičko zlo, a prouzroče ih također naše pogrješke. Koliko neugodnih časova prouzroči čitavoj svojoj okolini samo jedan nervozni čovjek! Koliko duša ispuni gorčinom mana samo jednog slučaja ludoga ljubomora! Koliko radi toga svađe, vječne grižnje savjesti, da, mnogo puta i ludila. A to su sve patnje i boli, i eto gdje im treba tražiti izvor i uzrok.

c) **Kazne.** Kome je draga kazna! Bila to **ljudska** bilo Božja. Kazna, ona uvijek za sobom povlači do našeg srca dugački trak boli. Bol, i te kakovu, nanosi dobra šiba u obitelji kada treba urediti kojega mlađega člana. Država kažnjava zatvorom, a međunarodna je kazna – ako se o njoj može govoriti – rat. Koliko boli nanese samo jedan jedini ratni okršaj! A mjeseci i godine?

To su ljudske kazne. Ali postoje i **Božje**. Jedni su kažnjeni tako da ne vide ono što bi koristilo njima samima, društvu, obitelji, domovini, i oni se muče tražeći svijetla. Drugi nemaju one jakosti koja bi im pomogla porasti u vrlinama. Opet i opet padaju i kanda ne mogu da se popnu u visine. Treći su pak kažnjeni tim, što ni u čemu nemaju Božjega blagoslova, i čega se god prihvate, sve im pođe po zlu. To su oni o kojima govori narodna pjesma:

Da se jadan za zelen bor uhvatim,
I on bi se zelen osušio.

5. – **Je li Bog uzrok boli?** Sigurno je da Bog nije uzrok boli, jer Bog mora biti tako savršeno biće koje čovjeku želi samo sreću. Kazna, istina, dolazi od Boga, da, ali skrivili smo je sami, jer smo pogoršali svoje odnose s Bogom pa tako dolazi zapravo od nas. Dragi prijatelju, to je jedno od glavnih načela u rješavanju problema boli i nemoj ga nikada smetnuti s uma: Božja pravedna kazna, koja može konačno biti i u uskraćenju vječne sreće svakom tvrdokornom grješniku. Bog je odredio kakav ima biti naš odnos prema njemu, postavio je zakon, a svaki zakon mora imati snagu, sankcije. Ta je sankcija kazna, stoga je kazna čin božanske pravde. Sjeti se toga kad budeš čuo bezumnu i svetogrdnu riječ: Bog je kriv što ja trpim! Zašto dopušta zlo? On je svemu kriv! Ne, prijatelju, ne Bog već sam čovjek koji si je htio proti Bogu na svoj način ugađati.

Evo to su glavni izvori boli, to su bitni uzroci svake patnje, koja će sigurno pokucati koji puta, slabije ili jače, i na tvoja vrata. Zato ti jamči ograničenost tijela i sve ostalo što smo spomenuli. I stoga bi bilo strašno nerazborito, da ne reknem ludo, vjerovati ili samo misliti da se svaka bol iz ovoga svijeta i života može odstraniti, i da će jednoga lijepoga jutra kad se probudimo sve i zauvijek na zemlji sjati od beskrajne sreće. Ludost je misliti da ovu patničku zemlju s kamenim vrletima i trnovitim stazama možemo pretvoriti – u raj, kako to propovijedaju n.pr. komunisti.

Ali u tvom se oku, mladi prijatelju, odrazuje veliko pitanje: pa što da se onda radi? Ili što je isto:

III. – **Kako se snaći u boli?** Odgovor je na to pitanje isto tako važan, ako ne i važniji, kao i na pitanje: odakle bol. No ako smo uspjeli naći uzroke boli, naći ćemo i način kako da se u njoj snađemo. Tebe je duboko uznemirila tvrdnja, kako je ludo misliti da se boli mogu odstraniti iz svijeta. Ali tim nismo rekli da mi baš nijednoj boli ne možemo izbjeći.

1. – **Boli izbjeći.** To je prvi odgovor na tvoje pitanje. Ako pokušaš, često puta ćeš vidjeti da to zbilja i uspijeva. Kako? Tako, da ukloniš one uzroke boli koji su u tvojoj vlasti. Da počnemo straga: nastoj čestito i kreposno živjeti, vršiti ljubomorno sve Božje zakone i budi uvjeren da Bog ne će trebati da te na to sjeti sankcijom, kaznom. – Zatim: s ljudima oko sebe nastoj biti u toplim, prijateljskim vezama, neka je na tvojim usnama za svakoga samo lijepa riječ, a u srcu osjećaj dobrohotnosti. Kad bi se na taj način rješavali sporovi bilo bi na svijetu mnogo manje socijalnih zala i nesreća pojedinaca. I onda, napokon, boli možeš često

puta izbjeći tako da se na vrijeme posavjetuješ s onima, koji su pametniji od tebe i za to određeni, kao n.pr. otac ili majka, svećenik, liječnik. Sve su to načini kako možemo često, i ako ne uvijek, boli izbjeći.

2. – **Bol mirno primiti.** Nije li to mnogo više od onoga: boli izbjeći, a opet dostojno čovječjeg razuma! I to svaku bol, pa dolazila ona od bilo kojeg uzroka. Zašto? Zato jer mi nijesmo na svijetu zato da samo uživamo. To nam može biti tek gore u nebu; to je jedno. Drugo: ako smo pristali da zlorabimo slobodu za zlodjelo, grijeh ili nedozvoljeni užitak, moramo biti spremni da za to zadovoljimo bilo ljudskoj bilo Božjoj pravdi, koja nam to ima pravo zabraniti pa i zabranjuje. A onda pak ako nismo sami krivi nadošloj boli, neka nam poput Jutarnje Zvijezde bude pred očima veliki poticaj: Bog sve vidi i vodi, upravo meni želi dobro, pa će mi pomoći i nagraditi me.

3. Bol iskoristiti. To je najveće načelo za naše snalaženje u boli. Na nj su mislili oni što smo ih spomenuli na koncu prvog dijela ovoga predavanja. Ima naime mirnih, vedrih, štoviše i veselih patnika koji koriste sebi, obitelji, društvu i domovini pa ne rijetko i čitavom čovječanstvu. Spomenut ćemo samo nekoliko načina:

a) bol možemo iskoristiti tako, da jednom stečeno iskustvo pametno upotrijebimo kako ne bismo opet nastradali mi sami ili pak tko drugi.

b) da strpljivim ne samo primanjem već trajnim podnošenjem boli očeličimo svoj značaj, da ne budemo trstika već hrast što se ne sagiba već se o njega razbijaju bure. Da se produhovimo, ne cijenimo i ne želimo samo tjelesne užitke, već da cijenimo krepost i vječnu sreću.

c) i onda bol iskoristiti tako da drugima pokažeš uzor, a Bogu najvišu čast ako mu prikazuješ to najveće napinjanje svojih sila.

d) napokon jednom se boli spremiti, ako treba, za drugu možda težu, a svaku primati iz ruke Božje i tako postati njegovim miljenikom. Tad si budi svijestan, da onaj koji daje da se iz crnih, tmastih oblaka prosiplju čiste, bijele pahuljice snijega, može i meni za ovu mirno pretrpljenu bol darovati vječnu sreću.

To su sve načini kako da se snađemo u boli. Toga su se držali mnogi velikani, radi toga su često baš i postali velikima. Sjetimo se n.pr. velike tragedije na Gvozdu kad je smrtno ranjen pao braneći slobodu Hrvatske

zadnji hrvatski narodni kralj Petar Svačić. On nije druge napadao, ali kad se nije moglo izbjeći, pošao je odvažno tamo gdje ga je zateklo najveće fizičko zlo: smrt, pun velike svijesti da trpi za najveću stvar, za slobodu domovine. Pa mučenici Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan! Svi ih prevariše, svi im se iznevjeriše. I ubiše ih na koncu duge tamnice, ali oni vedro polaze u smrt za veliki ideal, za sreću Hrvatske. Ako i umru, znadu da će u našoj uspomeni vječno živjeti, znadu da: „Na vik on živi ki zgine pošteno“ (F. K. Frankopan). I tako bismo mogli ići redom kroz hrvatsku povijest dok ne bismo došli do Poglavnika, kome je patnja izbrazdila lice, ali oplemenila duh. Taj nije prezao pred boli, taj se nije bojao oskudice. Taj nije kukavički uzmicao pred patnjama, nego je bio i u sreći i u nesreći u Hrvatskoj i daleko od nje u progonstvu uvijek spreman – za dom i raditi i ponovo trpjeti.

Pomisli, mladi prijatelju, češće na ove divne primjere kako da primamo bol. Zar ne, kako zadivljuju! Tu se čovjek pokazuje u pravoj veličini, kad ne uzmiče pred nikakvom patnjom.

Stjepan Horžić (Rakovec, 26. prosinca 1918. – Delnice, 30. siječnja 1945.)

Stjepanov otac Mijo (Miško, Mihael) Horžić (1898.–1978.). Obiteljski album Ane Šijaković

Stjepanova majka Katarina Horžić rođ. Legin (1891.–1930.). Obiteljski album Ane Šijaković

Grob Stjepanovih roditelja Mije i Katarine na groblju Kapela Kalnička, općina Ljubešćica, snimljeno 11. studenoga 2023.

Horžićeva rodna kuća u Rakovcu, općina Ljubešćica, u kojoj danas nitko ne živi. Snimljeno 19. veljače 2023.

Stjepanova sestra Ruža, rođena 20. kolovoza 1923., godine 1942. ulazi u samostan Sestara milosrdnica u Zagrebu i postaje č. s. Ambrozina. Umrla je u Rijeci 7. kolovoza 2003. Obiteljski album Ane Šijaković

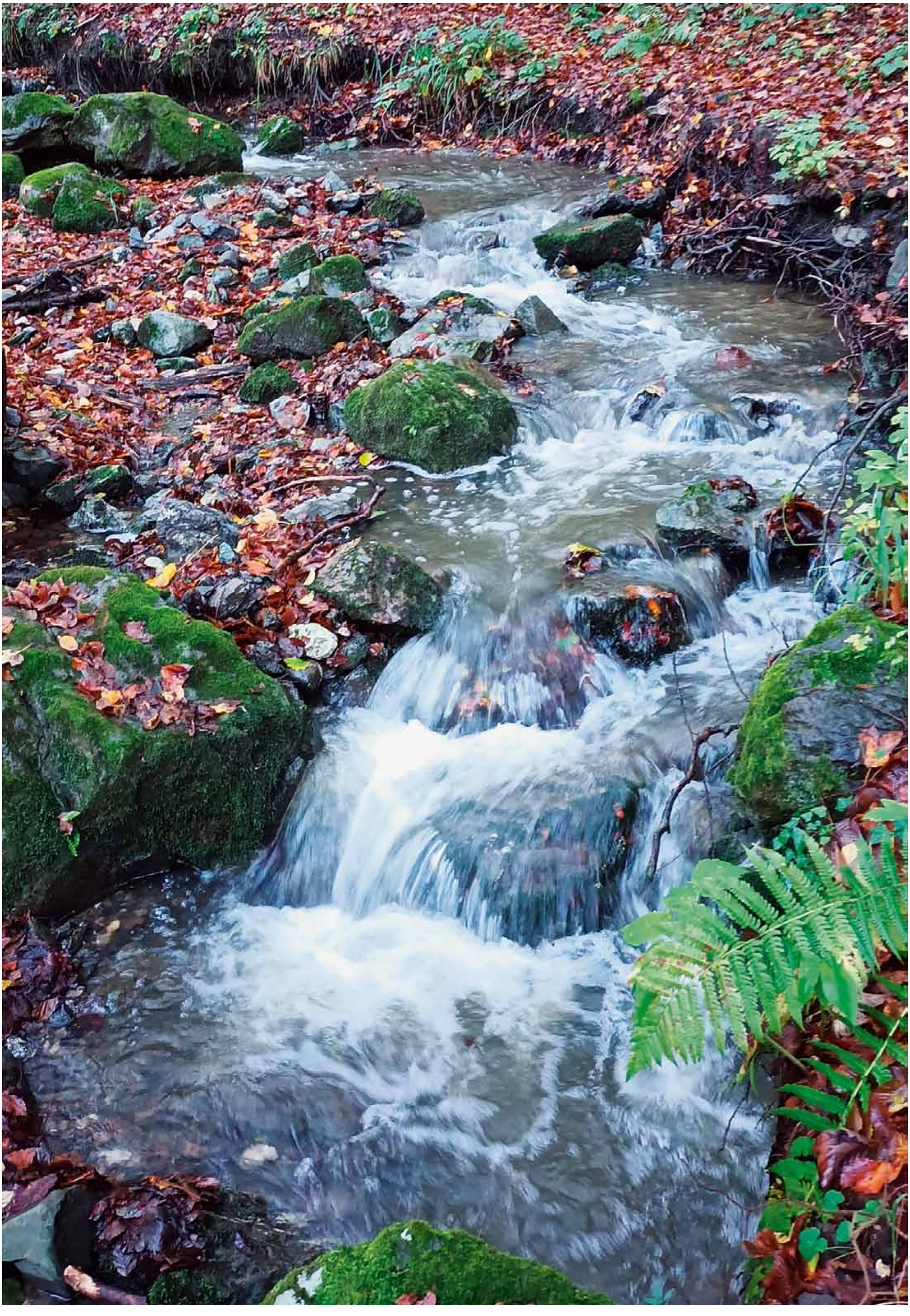

Ljuba-voda, izvor ljekovite vode po kojemu je Ljubešćica dobila ime, 11. XI. 2023.

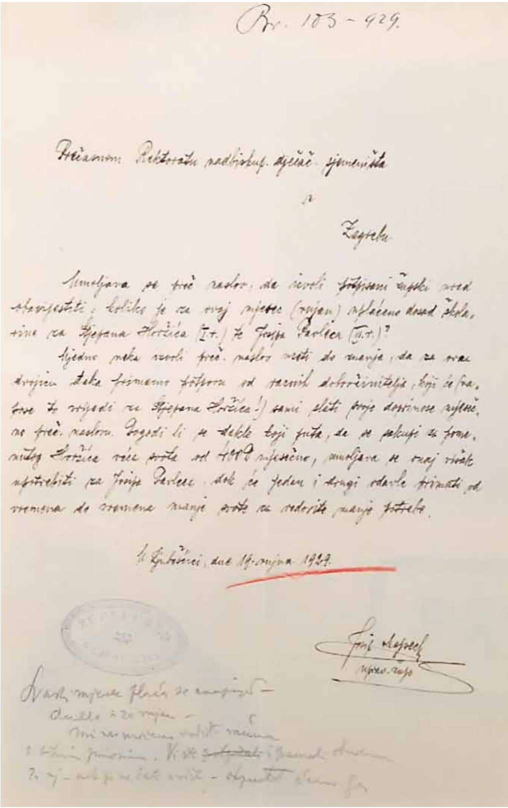

Br. 103 - 929.

Preč. Rektoratu nadbiskup. dječač. sjemeništa

u

Zagrebu

Umoljava se preč. naslov, da izvoli potpisani župski ured obavijestiti, koliko je za ovaj mjesec (rujan) uplaćeno dosad školarine za Stjepana Horžića (I r.) te Josipa Pavleca (III r.)?

Ujedno neka izvoli preč. naslov uzeti do znanja, da za ovu dvojicu đaka primamo potporu od raznih dobročinitelja, koji će (napose to vrijedi za Stjepana Horžića!) sami slati svoje doprinose mjesečno na preč. naslov. Dogodi li se dakle koji puta, da se pokupi za pomoć uzdržavanja Horžića više novca od 400 D mjesečno, umoljava se ovaj višak upotrebiti za Josipa Pavleca, dok će jedan i drugi odavle primati od vremena do vremena manje svote za podmirenje manjih potreba.

U Ljubešćici, dne 19. rujna 1929.

Josip Majsec
upravitelj župe

Pismo vlč. Josipa Majseca rektoratu sjemeništa na Šalati od 19. rujna 1929. Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, Fond nadbiskupijskoga sjemeništa na Šalati

VII razred

Razredni starješina: Petar Grgec, profesor

Svršavaju razred:

1	Begedin Mihovil	15	Pap Ivan
2	Cimić Josip	16	*Pinturić Josip*
3	*Cunčić Antun*	17	Pleše Mihovil
4	*Detlinger Stjepan*	18	Povoljnjak Stjepan
5	*Hrupački Josip*	19	Rastija Josip
6	*Ivandija Antun*	20	*Rumek Đuro*
7	*Ivanec Zvonimir*	21	*Slaviček Alojzije*
8	*Kamenik Miroslav*	22	*Srebrnić Ivan*
9	Krivošić Stjepan	23	Strmečki Josip
10	*Ladić Jakob*	24	*Šarabok Franjo*
11	*Ljubić Željko*	25	Valent Franjo
12	*Matezić Mihovil*	26	*Valentić Franjo*
13	*Matulić Mirko*	27	*Zgorelec Milan*
14	Milatić Ivan	28	*Zlodi Milan*

VIII razred

Razredni starješina: Slavko Šarić, profesor

Svršavaju razred:

1	*Benić Đuro*	14	*Loina Lacko*
2	Bogdan Ivan	15	*Lončarić Josip*
3	Cipriš Vid	16	Maček Franjo
4	*Delija Dragutin*	17	Paravić Stanko
5	Draksler Srećko	18	*Pavković Blaž*
6	Dugi Ivan	19	Peter Mihael
7	*Faerfel Kazimir*	20	*Prepelec Mato*
8	*Feletar Dragutin*	21	*Putanec Valentin*
9	Glumpak Franjo	22	Repić Matija
10	*Golubić Stjepan*	23	Sodar Josip
11	*Horžić Stjepan*	24	Šegudović Stjepan
12	*Ivanec Slavoljub*	25	Šimečki Josip
13	*Ivšić Nikola Krešimir*	26	*Vitković Petar*
		27	*Žnidaršić Dragutin*

Razrednik i popis učenika Horžićeva osmoga razreda gimnazije: Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti u Zagrebu, *Izvještaj za šk. god. 1936.-37.*, Zagreb, 1937., str. 41

Zbirka pjesama Đure Sudete *Sutoni* (Zagreb, 1929.) na kojoj je Stjepanov potpis i oznaka VII r (sedmi razred). Obiteljska knjižnica Božice Gavranović (rođ. Horžić) koja živi u Kanadi, Hamilton

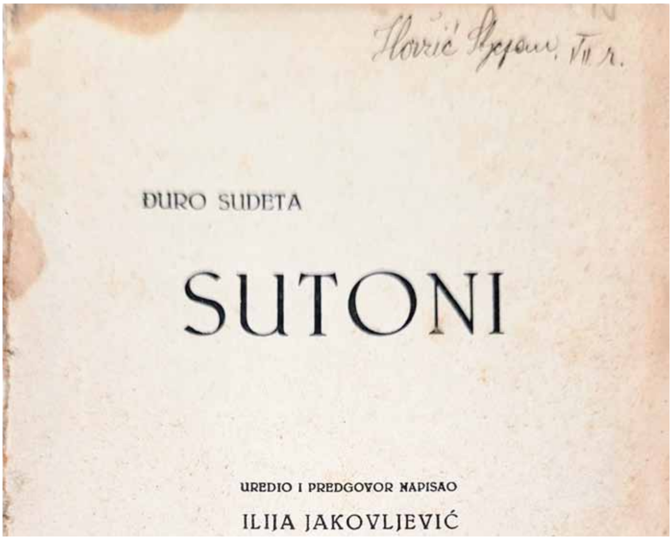

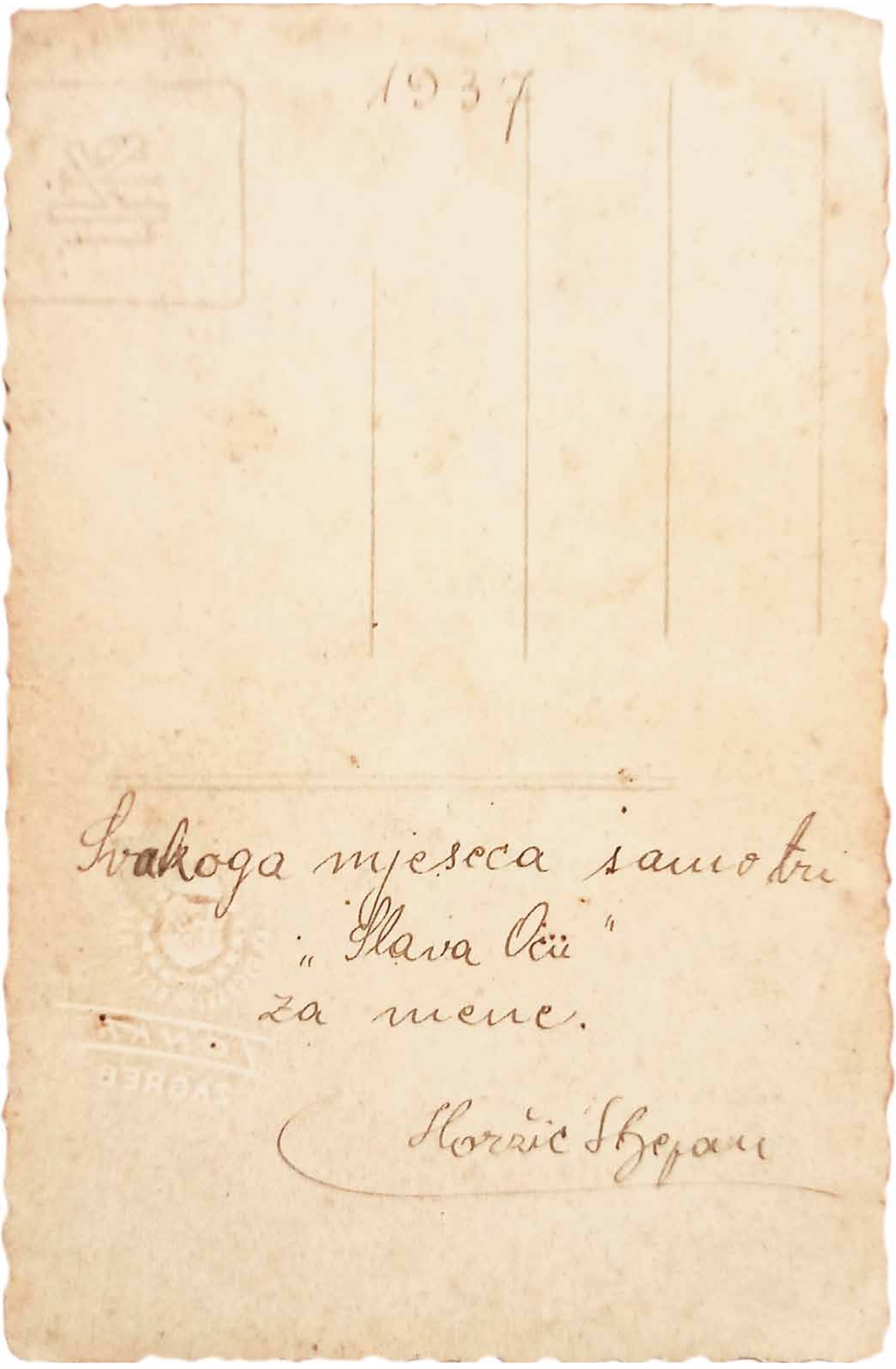

Poleđina fotografije desno. Obiteljski album Saše Horžića iz Virovitice

Horžić 1937. Snimila Foto Tonka (Antonija Kulčar). Obiteljski album Saše Horžića

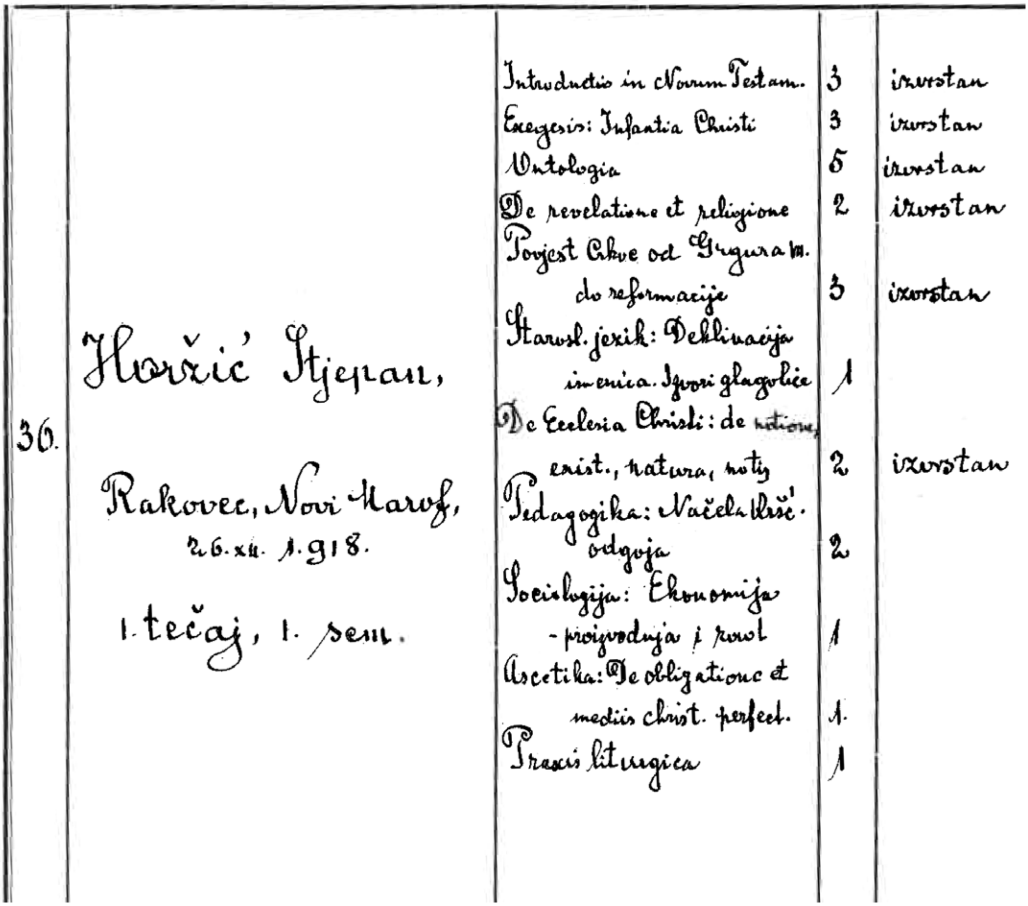

36.	Horžić Stjepan, Rakovec, Novi Marof, 26. XII. 1.918. 1. tečaj, 1. sem.	Introductio in Novum Testam.	3	izvrstan
		Exegesis: Infantia Christi	3	izvrstan
		Ontologia	5	izvrstan
		De revelatione et religione	2	izvrstan
		Povjest Crkve od Grgura VII. do reformacije	3	izvrstan
		Starosl. jezik: Deklinacija imenica. Izvori glagolice	1	
		De Ecclesia Christi: de notione, exist., natura, notis	2	izvrstan
		Pedagogika: Načela više odgoja	2	
		Sociologija: Ekonomija - proizvodnja i rad	1	
		Ascetika: De obligatione et mediis christ. perfect.	1.	
		Praxis liturgica	1	

Horžićevi predmeti, broj nastavnih sati tjedno i ocjene u prvom (gore) i drugom (dolje) semestru studija filozofije i teologije u Senju: *eminenter* – izvrstan Sakralna baština u Senju, *Knjiga Slušači visoke bogoslovne škole od god. 1938./39. do god 1939./40.*

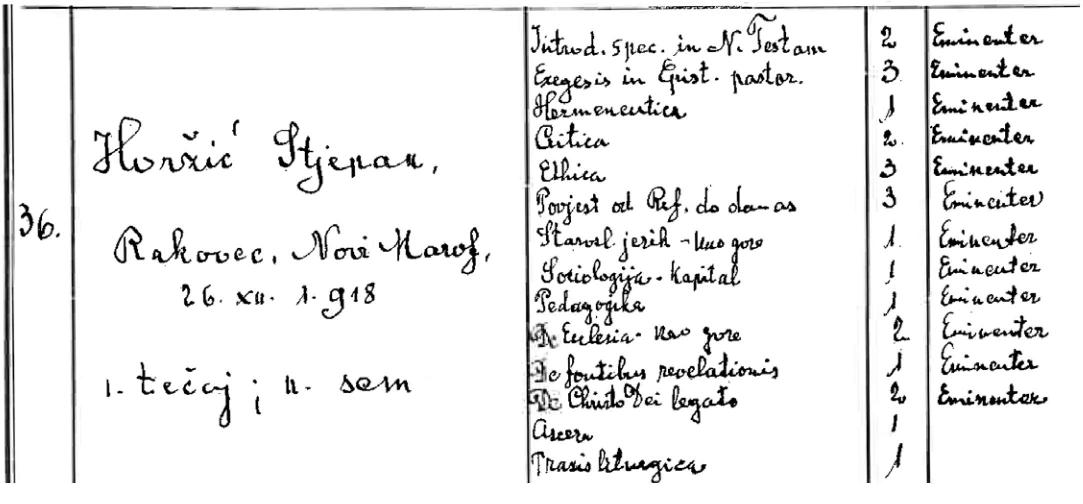

36.	Horžić Stjepan, Rakovec, Novi Marof, 26. XII. 1.918 1. tečaj; II. sem	Introd. spec. in N. Testam	2	Eminenter
		Exegesis in Epist. pastor.	3	Eminenter
		Hermeneutica	1	Eminenter
		Critica	2.	Eminenter
		Ethica	3	Eminenter
		Povjest od Ref. do danas	3	Eminenter
		Starosl. jezik - kao gore	1.	Eminenter
		Sociologija - Kapital	1	Eminenter
		Pedagogika	1	Eminenter
		De Ecclesia - kao gore	2	Eminenter
		De fontibus revelationis	1	Eminenter
		De Christo Dei legato	2	Eminenter
		Ascesa	1	
		Praxis liturgica	1	

Tvrđava Nehaj, simbol Senja. Snimljeno 15. veljače 2024.

Zgrada bogoslovije u Senju. Sakralna baština u Senju,
Spomen-knjiga Biskupskoga bogoslovnoga sjemeništa u Senju

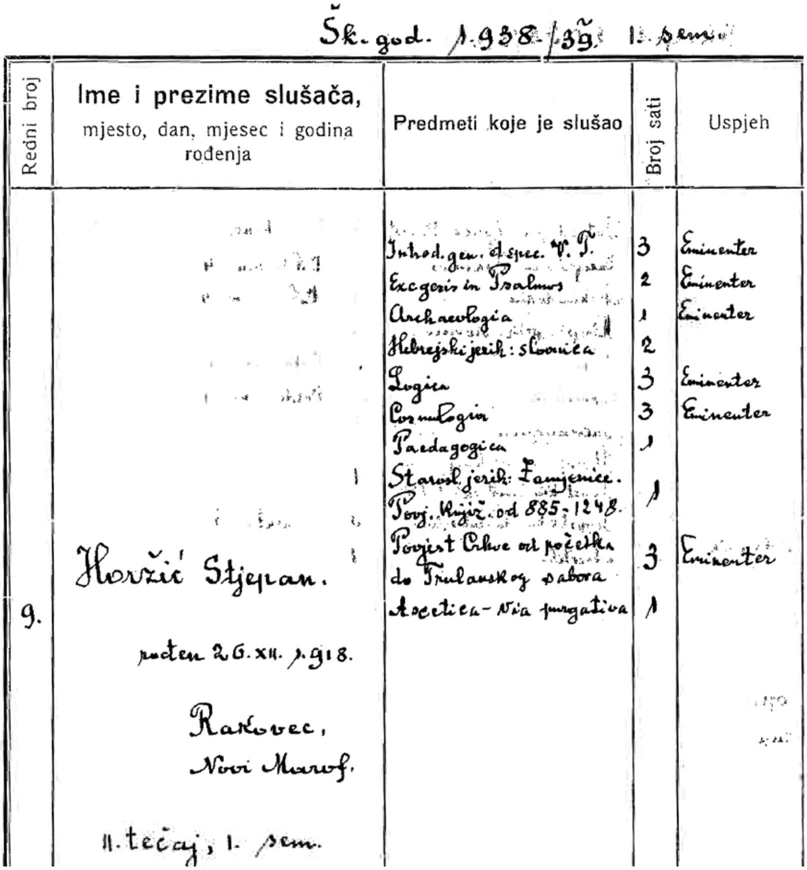

Šk. god. 1.938./39. II. sem.

Redni broj	Ime i prezime slušača, mjesto, dan, mjesec i godina rođenja	Predmeti koje je slušao	Broj sati	Uspjeh
9.	Horžić Stjepan. rođen 26. XII. 1.918. Rakovec, Novi Marof. II. tečaj, I. sem.	Introd. gen. et spec. V. T.	3	Eminenter
		Exegesis in Psalmos	2	Eminenter
		Archaeologia	1	Eminenter
		Hebrejski jezik: slovnica	2	
		Logica	3	Eminenter
		Cosmologia	3	Eminenter
		Paedagogica	1	
		Starosl. jezik: Zamjenice. Povj. Knjiž. od 885-1248.	1	
		Povijest Crkve od početka do Trulanskog sabora	3	Eminenter
		Ascetica – Via purgativa	1	

Horžićeve ocjene u trećem (gore) i četvrtom (dolje) semestru studija filozofije i teologije u Senju: sve *eminenter* – izvrstan

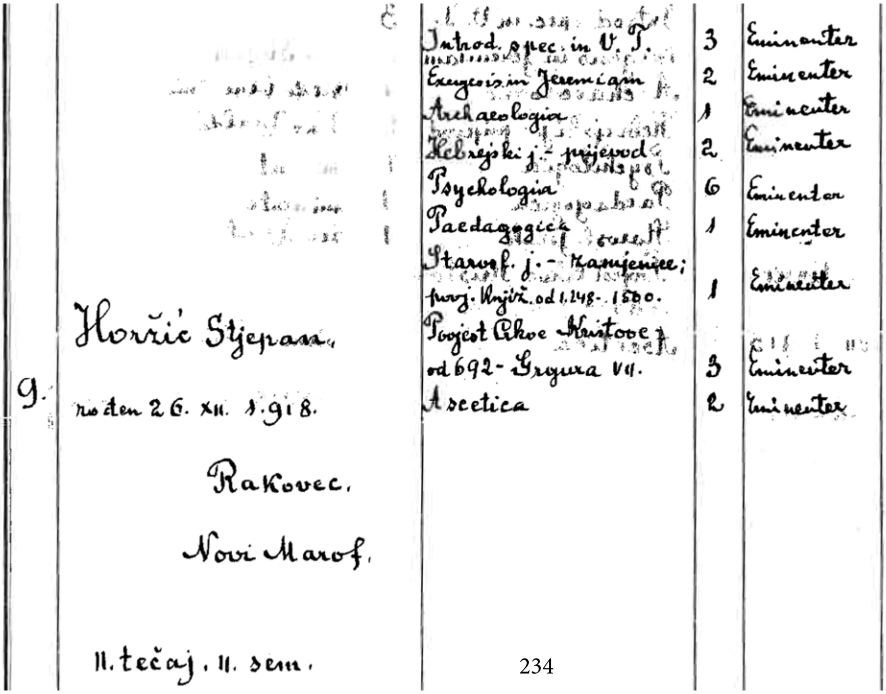

Redni broj	Ime i prezime slušača, mjesto, dan, mjesec i godina rođenja	Predmeti koje je slušao	Broj sati	Uspjeh
9.	Horžić Stjepan. rođen 26. XII. 1.918. Rakovec, Novi Marof. II. tečaj, II. sem.	Introd. spec. in V. T.	3	Eminenter
		Exegesis in Jeremiam	2	Eminenter
		Archaeologia	1	Eminenter
		Hebrejski j. – prijevod	2	Eminenter
		Psychologia	6	Eminenter
		Paedagogica	1	Eminenter
		Staroslav. j. – zamjenice; povj. Književ. od 1.248.-1500.	1	Eminenter
		Povijest Crkve Kristove od 692 - Grgura VII.	3	Eminenter
		Ascetica	2	Eminenter

Senjski bogoslovi šk. god. 1938./39. Horžić u gornjem redu, četvrti s lijeva. Sakralna baština u Senju
Gornji red: Ivanko Kezele, Ante Sironić, Ante Salacan, Stjepan Horžić, Josip Frković, Ante Šikić, Ivan Balen, Ivan Brkljačić, Bartol Seršić, Feliks Močaj
Srednji red: Vladimir Sušić, Andrija Falatar (ubijen 1945.), Ivan Henrich, Mihael Primorac, Miloš Čulin, Josip Smolković, Vilim Kodrić, Marko Bakočević, Mirko Dinter
Donji red (sjede): Anton Žilavec, Josip Dević, Pavao Mačković, Stjepan Sekereš, Stanko Golik, Josip Volarić, Marijan Knežević, Ante Miličić, Ljubo Kučan
Nedostaju: Josip Jonaš, Pavao Drenjančević, Pavao Bedenik, Nenad Gavrilović, Marijan Dujmić, Ivan Prpić, Josip Lončarić

Suradnici asketsko-mističke revije *Duhovni život* s glavnim urednikom dominikancem prof. dr. Hijacintom o. Boškovićem (1900.–1947.). Horžić stoji prvi s lijeve strane u drugom redu.

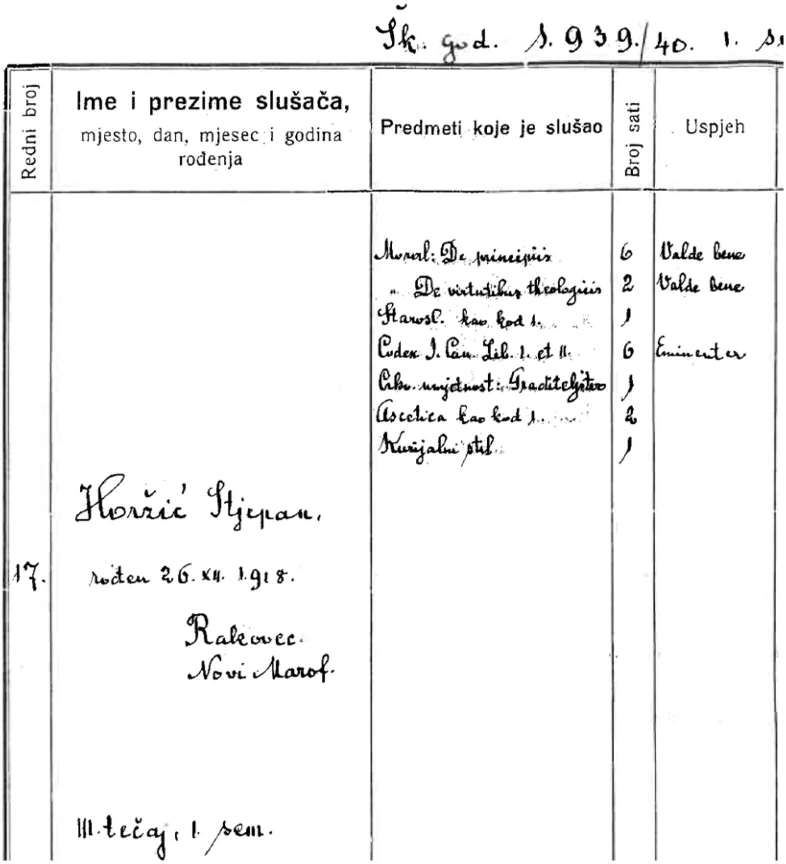

Šk. god. 1939./40. 1. s.

Redni broj	Ime i prezime slušača, mjesto, dan, mjesec i godina rođenja	Predmeti koje je slušao	Broj sati	Uspjeh
17.	Horžić Stjepan, rođen 26. XII. 1918. Rakovec. Novi Marof. III. tečaj, I. sem.	Moral: De principiis	6	Valde bene
		" De virtutibus theologicis	2	Valde bene
		Starosl. kao kod 1.	1	
		Codex J. Can. Lib. I. et II.	6	Eminenter
		Crkv. umjetnost: Graditeljstvo	1	
		Ascetica kao kod 1.	2	
		Kurijalni stil	1	

Horžićeve ocjene u petom (gore) i šestom (dolje) semestru studija filozofije i teologije: *eminenter* – izvrstan, *valde bene* – vrlo dobar

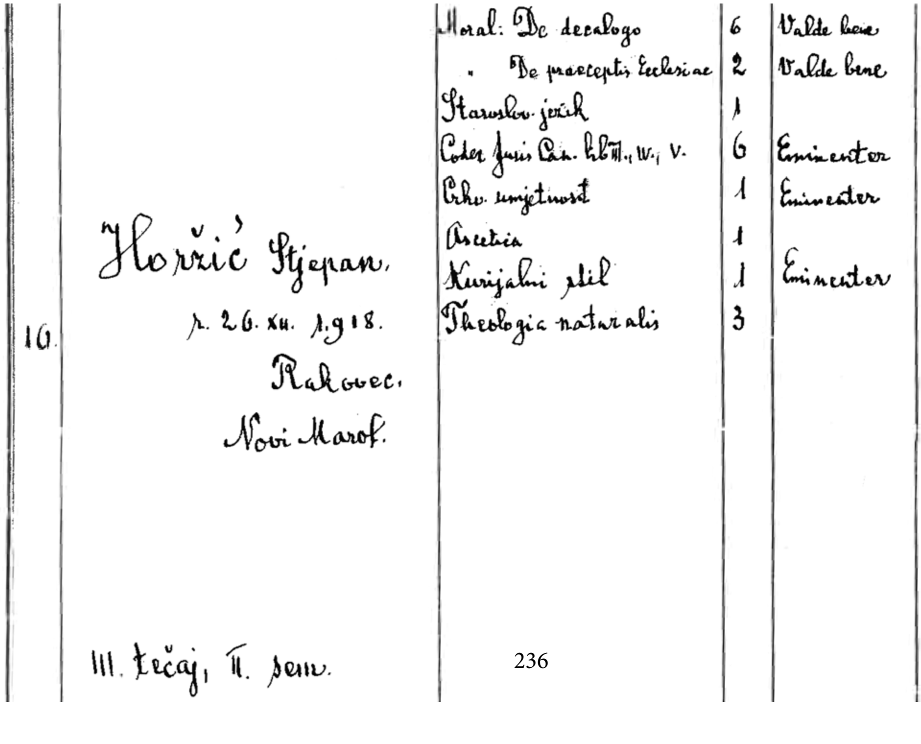

16.	Horžić Stjepan, r. 26. XII. 1918. Rakovec. Novi Marof. III. tečaj, II. sem.	Moral: De decalogo	6	Valde bene
		" De praeceptis Ecclesiae	2	Valde bene
		Staroslov. jezik	1	
		Codex Juris Can. lib. III., IV., V.	6	Eminenter
		Crkv. umjetnost	1	Eminenter
		Ascetica	1	
		Kurijalni stil	1	Eminenter
		Theologia naturalis	3	

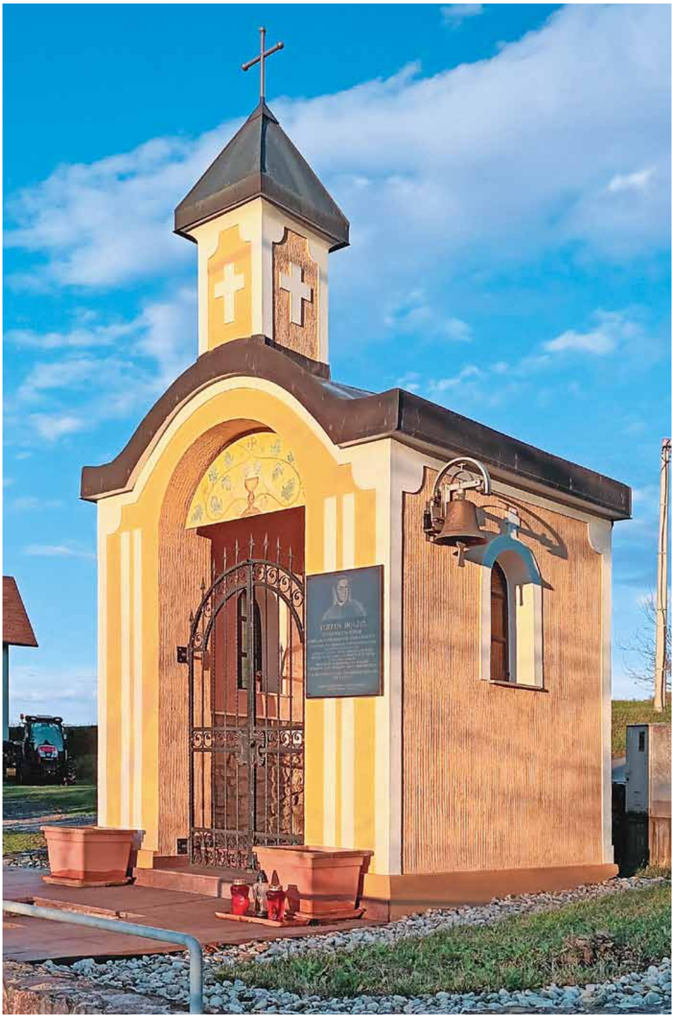

Kapelica sv. Terezije od Maloga Isusa u Rakovcu, podignuta 1938. na poticaj Stjepana Horžića, na kojoj je od 2011. i spomen-ploča njemu u čast, snimljeno 11. studenoga 2023.

Skupina bogoslova na velebitskim vrletima. Stjepan Horžić stoji u zadnjem redu prvi s lijeve strane. Sakralna baština u Senju, *Spomen--knjiga Biskupskoga bogoslovnoga sjemeništa u Senju*

Stjepan Horžić primljen je u Marijinu kongregaciju u Sarajevu 8. prosinca 1940.
Obiteljski album Ane Šijaković

Slavit ću te Gospodine
što si me primio.
(Ps. 29, 2.)

Spomen
na
Mladu Misu

Stjepan Horžić
mladomisnik

ZAGREB
17.-VIII.-1941.
Crkva sv. Vinka

Isuse, blagoslovi sve
one, koji su me doveli
do tvoga oltara.
(Bl. Eymard).

Sličica s Mlade Mise u crkvi sv. Vinka u Zagrebu 17. kolovoza 1941. Obiteljski album Ane Šijaković

Župna crkva Majke Božje Snježne u Ljubešćici, snimljena 11. studenoga 2023.

Biskup senjski i modruški ili krbavski Viktor Burić 9. siječnja 1943. priopćava Aleksandru Šuperini, upravitelju župe Kraljevica, da je umjesto vlč. Vladimira Sušića u Kraljevicu postavlja vlč. Stjepana Horžića. Kao i na većini isprava iz ove pismohrane, vidljiva su oštećenja prouzročena djelovanjem miševa. Župna pismohrana u Kraljevici

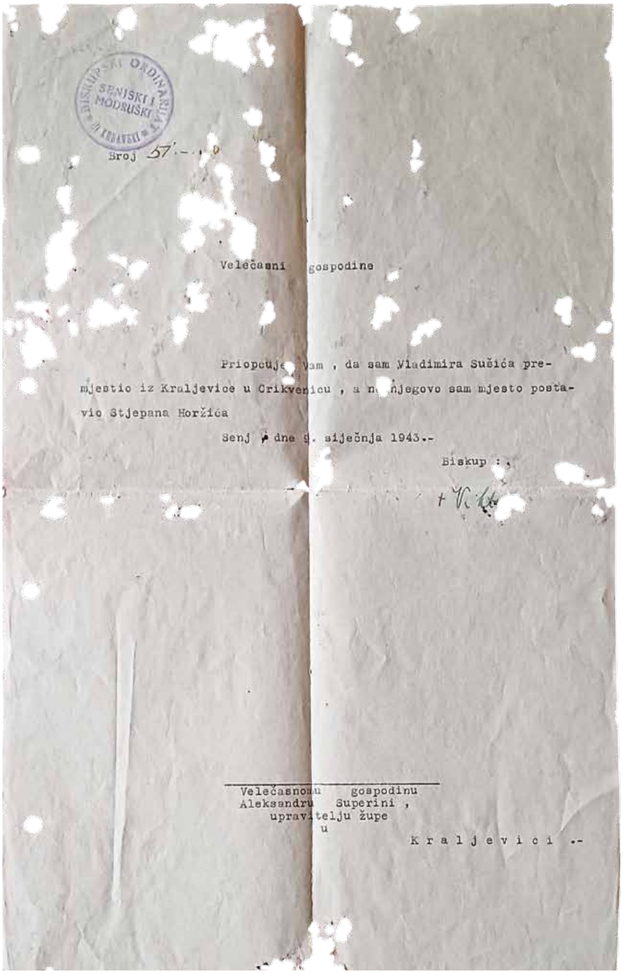
BISKUPSKI ORDINARIJAT SENJSKI I MODRUŠKI ILI KRBAVSKI

Broj 57.-

Velečasni gospodine

Priopćujem Vam, da sam Vladimira Sušića premjestio iz Kraljevice u Crikvenicu, a na njegovo sam mjesto postavio Stjepana Horžića

Senj, dne 9. siječnja 1943.-

Biskup:

+ Vikt

Velečasnomu gospodinu
Aleksandru Superini,
upravitelju župe
u
Kraljevici.-

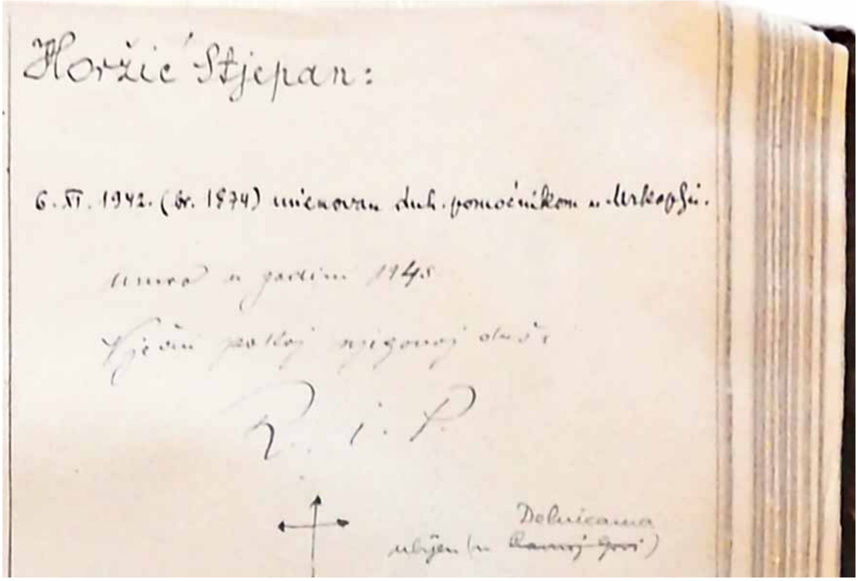
Horžić Stjepan:

6. XI. 1942. (br. 1874) imenovan duh. pomoćnikom u Crkvenici.

R. I. P.

Svećenički Album (A–L) u Sakralnoj baštini u Senju, gdje su trebali biti upisani podatci o vlč. Stjepanu Horžiću, a gotovo ništa nije upisano.

Prijeratni Mrkopalj. Na slici u zadnjem redu lijevo Mihovil Morber, koji je bio kapelan u Mrkoplju od 10. travnja 1938. do 1. listopada 1940. Do njega su: Milivoj Crnić, Vlado Jovanović, Jurica Blažević, Viktor Jovanović, Branko Katana i Ivica Kranjc. Ispred njih su odrasle pjevačice: Marija Radošević, Nada Grgurić, Danica Jelenc, Tilda Starčević, Josipa Grubišić, Tilda Cuculić, Jelka Šepić i Anka Jakovac. U sredini je tadašnji voditelj zbora, orguljaš i učitelj Piškurić. Ispred njih su na zemlji: Milena Crnić, Mica Jovanović, Zdenka Radošević, Zdenka Papić, Mira Pavlić, Ema Radošević, Emica Marinčić i Matilda Beba Katana. Većina njih je za koju godinu, ostajući članicama Zbora, postala i članicama Marijine kongregacije koju je vodio vlč. Stjepan Horžić. Posve naprijed leže Ljubica Piškurić i Marica Tomljanović. Album Josipa Papića, Mrkopalj

Stjepan Horžić s dječjim zborom u Mrkoplju. Pismohrana vlč. Ivana Šarića

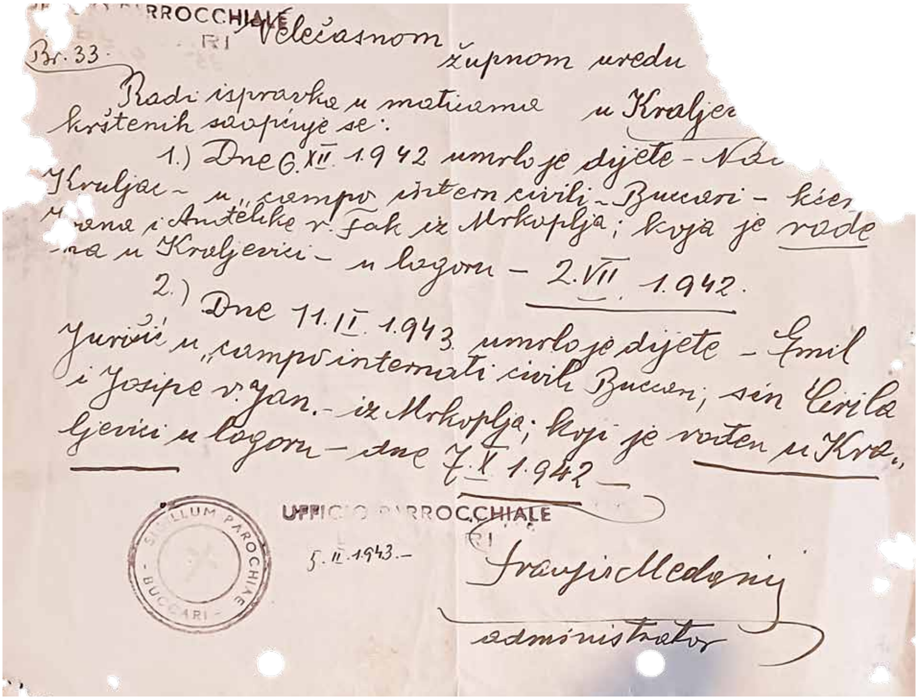

[illegible]RROCCHIALE
[illegible]RI

Br. 33.

Velečasnom župnom uredu

Radi ispravke u maticama u Kraljev[illegible] krštenih saopćuje se:

1.) Dne 6.XII. 1942 umrlo je dijete – N[illegible] Kraljac – u „campo intern civili – Buccari – kćer[illegible] [illegible]ana i Antelike r. Fak iz Mrkoplja; koja je rođe-na u Kraljevici – u logoru – 2.VII. 1942.

2.) Dne 11.II. 1943. umrlo je dijete – Emil Juršić u „campo internati civili Buccari; sin Cirila i Josipe r. Jan. – iz Mrkoplja; koji je rođen u Kra-ljevici u logoru – dne 7.X 1942.

UFFICIO PARROCCHIALE
[illegible]RI

SIGILLUM PAROCHIAE BUCCARI

5.II.1943.–

Franjo Medanić
administrator

Upravitelj župe Bakar Franjo Medanić 5. II. 1943. javlja župi Kraljevica o smrti dvoje djece u talijanskom koncentracijskom logoru. Župna pismohrana u Kraljevici

U *Zvonima* br. 12/1992., str. 9, objavljena je ova fotografija s potpisom: „Svećenik – mučenik Stjepan Horžić s prvopričesnicima u Kraljevici, g. 1943.“ Ista fotografija objavljena je i u *Hrvatskom martirologiju*, na str. 254, kao „Mrkopalj 1943. godine“. Pretpostavljam da su na fotografiji djeca Kraljevice, ne nužno prvopričesnici, nego Stjepanovi vjeroučenici ili učenički pjevački zbor u Kraljevici 1943.

Panorama Kraljevice. Lijevo Frankopanski dvorac u kojemu je kovana Zrinsko-frankopanska urota tragično skončana 1671. Do nje je zgrada u kojoj je bio smješten talijanski sabirni logor za vrijeme II. svjetskoga rata. Skroz desno je kompleks Staroga grada Zrinskih i župna crkva Sv. Nikole, 5. srpnja 2024.

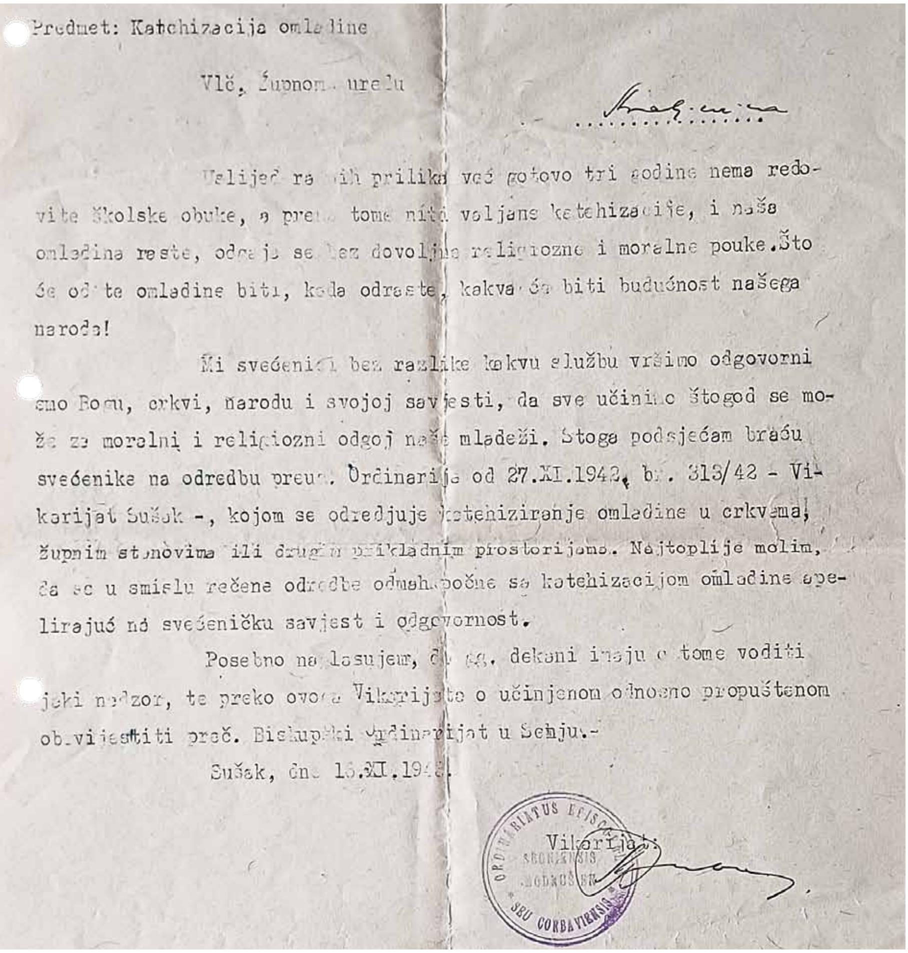

Predmet: Katehizacija omladine

Vlč. Župnom uredu

Kraljevica ....

Uslijed ratnih prilika već gotovo tri godine nema redovite školske obuke, a prema tome niti valjane katehizacije, i naša omladina raste, odgaja se bez dovoljne religiozne i moralne pouke. Što će od te omladine biti, kada odraste, kakva će biti budućnost našega naroda!

Mi svećenici bez razlike kakvu službu vršimo odgovorni smo Bogu, crkvi, narodu i svojoj savjesti, da sve učinimo štogod se može za moralni i religiozni odgoj naše mladeži. Stoga podsjećam braću svećenike na odredbu preuzv. Ordinarija od 27.XI.1942, br. 313/42 - Vikarijat Sušak -, kojom se odredjuje katehiziranje omladine u crkvama, župnim stanovima ili drugim prikladnim prostorijama. Najtoplije molim, da se u smislu rečene odredbe odmah počne sa katehizacijom omladine apelirajuć na svećeničku savjest i odgovornost.

Posebno naglasujem, da gg. dekani imaju o tome voditi jaki nadzor, te preko ovoga Vikarijata o učinjenom odnosno propuštenom obavijestiti preč. Biskupski Ordinarijat u Senju.-

Sušak, dne 16.XI.194

Vikarijat:

Dopis biskupskoga vikara Martina Bubnja o katehizaciji omladine, koji se odnosi na odredbe Ordinarijata od 27. studenoga 1942. Župna pismohrana u Kraljevici

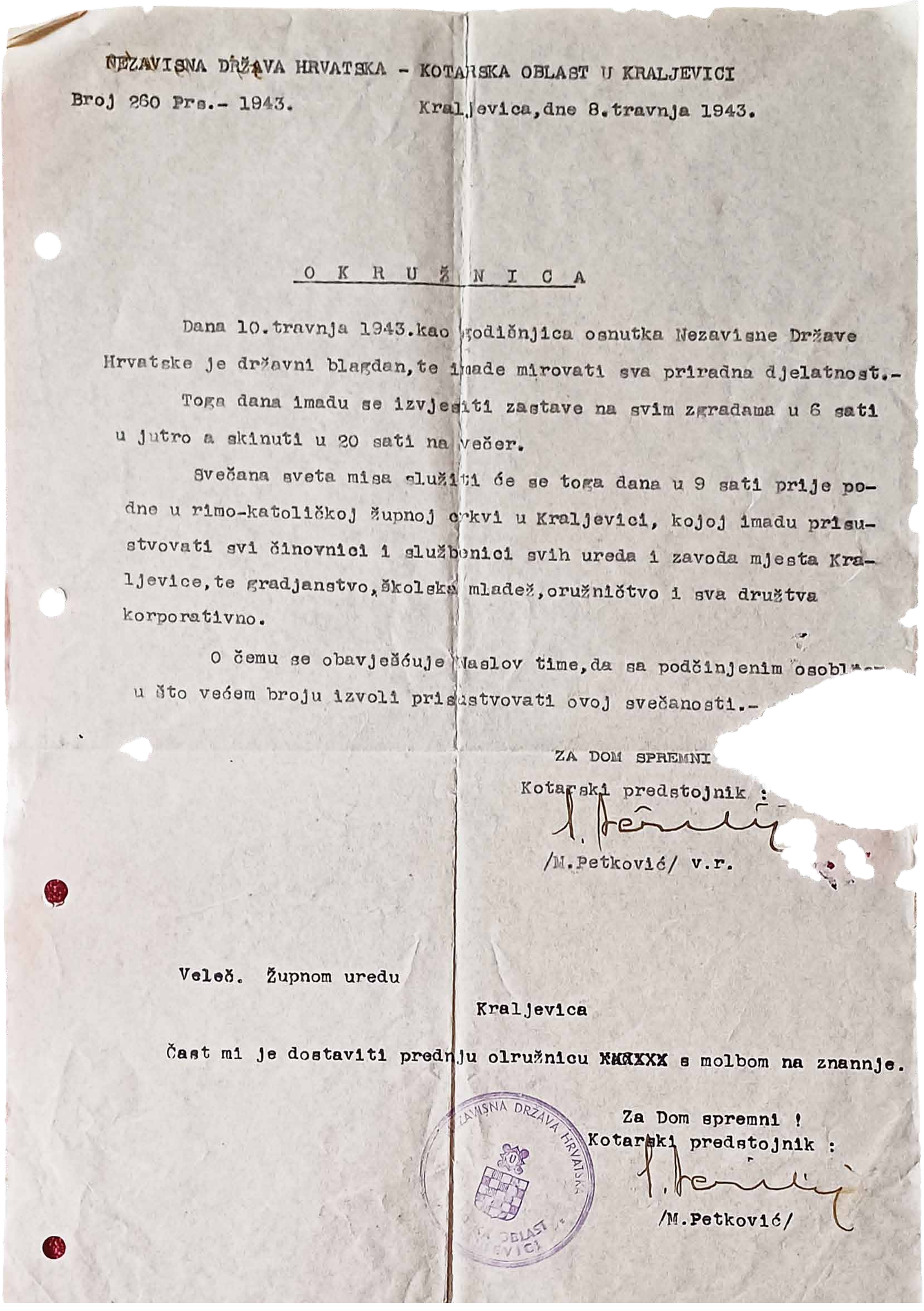

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA - KOTARSKA OBLAST U KRALJEVICI

Broj 260 Prs.- 1943. Kraljevica,dne 8.travnja 1943.

O K R U Ž N I C A

Dana 10.travnja 1943.kao godišnjica osnutka Nezavisne Države Hrvatske je državni blagdan,te imade mirovati sva priradna djelatnost.-

Toga dana imadu se izvjesiti zastave na svim zgradama u 6 sati u jutro a skinuti u 20 sati na večer.

Svečana sveta misa služiti će se toga dana u 9 sati prije podne u rimo-katoličkoj župnoj crkvi u Kraljevici, kojoj imadu prisustvovati svi činovnici i službenici svih ureda i zavoda mjesta Kraljevice,te gradjanstvo,školska mladež,oružničtvo i sva društva korporativno.

O čemu se obavješćuje Naslov time,da sa podčinjenim osobl... u što većem broju izvoli prisustvovati ovoj svečanosti.-

ZA DOM SPREMNI

Kotarski predstojnik :

/M.Petković/ v.r.

Veleč. Župnom uredu

Kraljevica

Čast mi je dostaviti prednju olružnicu XXXXXX s molbom na znannje.

Za Dom spremni !

Kotarski predstojnik :

/M.Petković/

Kotarski predstojnik M. Petković dostavlja okružnicu kotarske oblasti Kraljevica od 8. travnja 1943. Pismohrana župe Kraljevica. Snimljeno 21. lipnja 2024.

Župnik Ivan Butorac i kapelan Stjepan Horžić s prvopričesnicima, učenicima II. razreda (gore) i prvopričesnicama, učenicama II. razreda (dolje) 21. lipnja 1943. Gornju fotografiju ustupio vlč. Ivan Šarić, a donju Nada i Lovro Vodopić iz Begova Razdolja

Župna crkva sv. Terezije Avilske u Ravnoj Gori 2. kolovoza 2023.

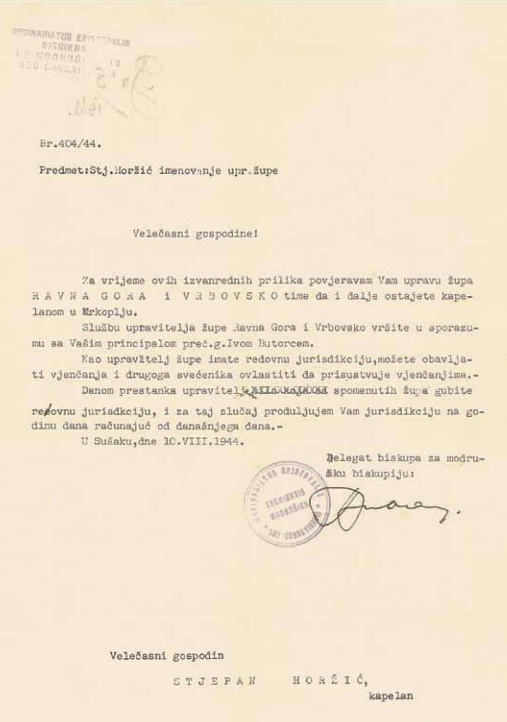

Br.404/44.

Predmet:Stj.Horžić imenovanje upr.župe

Velečasni gospodine!

Za vrijeme ovih izvanrednih prilika povjeravam Vam upravu župa R A V N A G O R A i V R B O V S K O time da i dalje ostajete kapelanom u Mrkoplju.

Službu upravitelja župe Ravna Gora i Vrbovsko vršite u sporazumu sa Vašim principalom preč.g.Ivom Butorcem.

Kao upravitelj župe imate redovnu jurisdikciju,možete obavljati vjenčanja i drugoga svećenika ovlastiti da prisustvuje vjenčanjima.-

Danom prestanka upravitelj ~~XXXXXXXXX~~ spomenutih župa gubite redovnu jurisdkciju, i za taj slučaj produljujem Vam jurisdikciju na godinu dana računajuć od današnjega dana.-

U Sušaku,dne 10.VIII.1944.

Delegat biskupa za modrušku biskupiju:

Velečasni gospodin

S T J E P A N H O R Ž I Ć,
kapelan

Martin Bubanj (1898.–1945.), kao delegat (opunomoćenik) biskupa Viktora Burića za Modrušku biskupiju (kojoj pripadaju župe Mrkopalj, Ravna Gora i Vrbovsko) 10. kolovoza 1944. imenuje Stjepana Horžića upraviteljem župa Ravna Gora i Vrbovsko. Župna pismohrana u Mrkoplju

Vrbovsko 1939.

Tilda Cuculić predvodi Ustašku mladež u Mrkoplju 1941.
Obiteljski album Željka Radoševića, Mrkopalj

Ustaše djeluju najviše preko žena. Naš pokret nije prikazan kao svenarodni. Otvoreno istupaju protiv naših ljudi. - Pristupiti raskrinkavanju popova. Kad bi se pristupilo smaknjenju tih popova, a premjestiti dobre popove na njihova mjesta. - Biće teško raskrinkati popove. Potrebno je da podje netko do njih i da s njima razgovara. Održati popovsku konferenciju.

Edo: Popa u Divjakama streljati. Kapelana u Mrkoplju raskrinkati. Konferencije, da se kod naroda stvori moralno pravo za njihovo streljanje i slično. Pozivati popove naklonjene NOB, koji bi trebali da govore o dužnosti narodnog svećenika.

Na sastanku Okružnoga komiteta Komunističke partije Hrvatske za Gorski kotar, u veljači 1944. (Zapisnik, str. 3) Edo Cenčić poziva na linč župnika u Divjakama (Rude Miloša) i kapelana u Mrkoplju (Stjepana Horžića) i održavanje „konferencija“ da se „kod naroda stvori moralno pravo za njihovo streljanje“.

Pop iz Mrkoplja odnosno kapelan sprečava rad Omladine nekim svojim crkvenim pjevanjem, na koje dolazi Omladina često puta u popov stan. U posle-

Nakon toga Ozna počinje smišljati opravdanja za Horžićevo smaknuće. U izvješću Pomoćnoga obavještajnoga centra u Delnicama od 21. III. 1944. (str. 3) ističe: „Pop iz Mrkoplja odnosno kapelan sprečava rad omladine nekim svojim crkvenim pjevanjem na koje dolazi omladina često puta u popov stan.“

Kao odgovor na molbu župnika Butorca od 29. lipnja 1943., iz Biskupskoga ordinarijata u Senju, 7. srpnja 1943., stiže dopis kojim se duhovnom pomoćniku vlč. Stjepanu Horžiću daje ovlast binacije na području župe Mrkopalj. Dokument potpisuje biskupov delegat Ivan Vidas (Hreljin, 7. VII. 1867. – Trsat, 30. I. 1955.). 1934., nakon smrti biskupa Ivana Starčevića, bio je izabran za kapitularnoga vikara Senjske i Modruške ili krbavske biskupije. Bio je i prepošt i kanonik.
Župna pismohrana u Mrkoplju

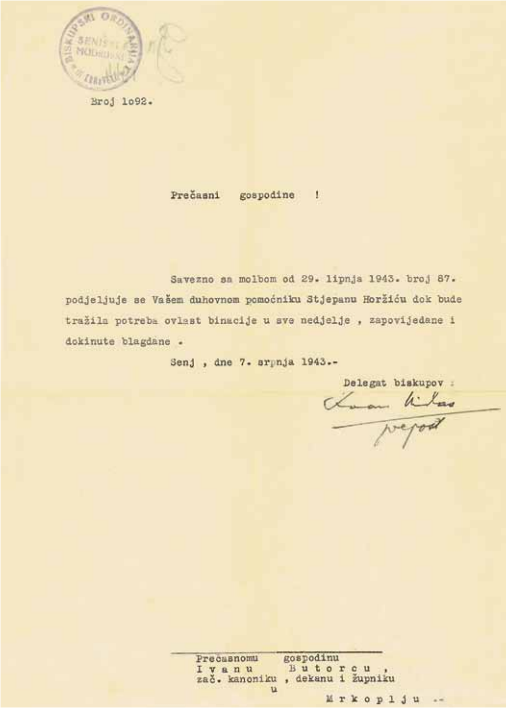

Broj 1o92.

Prečasni gospodine !

Savezno sa molbom od 29. lipnja 1943. broj 87. podjeljuje se Vašem duhovnom pomoćniku Stjepanu Horžiću dok bude tražila potreba ovlast binacije u sve nedjelje , zapovijedane i dokinute blagdane .

Senj , dne 7. srpnja 1943.-

Delegat biskupov :

Prečasnomu gospodinu
Ivanu Butorcu ,
zač. kanoniku , dekanu i župniku
u
Mrkoplju .-

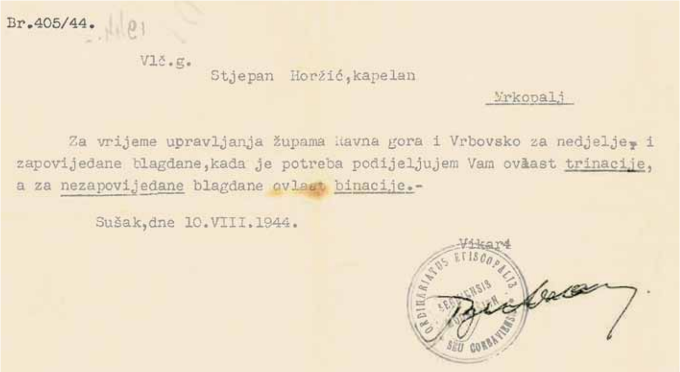

Br.405/44.

Vlč.g.
Stjepan Horžić,kapelan
Mrkopalj

Za vrijeme upravljanja župama Ravna gora i Vrbovsko za nedjelje, i zapovijedane blagdane,kada je potreba podijeljujem Vam ovlast trinacije, a za nezapovijedane blagdane ovlast binacije.-

Sušak,dne 10.VIII.1944.

Vikar:

Martin Bubanj kao delegat biskupa Burića podjeljuje Stjepanu Horžiću 10. kolovoza 1944. ovlast da nedjeljom i zapovjednim blagdanom slavi tri svete Mise, a nezapovjednim blagdanom dvije. Župna pismohrana u Mrkoplju

ET MODRUŠIENSIS
SEU CORBAVIENSIS

Br.473/44.
Predmet:Tajno nošenje Presvetoga
Vlč.gospodin
Stjepan Horžić,kapelan
Mrkopalj

Uvažujući razloge iznešene u Vašoj molbi od 19.VIII.1944.,dozvoljava Vam se,da u sporazumu sa župnikom,kada je to moguće,smijete,dok traju ove izvanredne prilike tajno nositi Presveto bilo to kao Viaticum bilo u drugim zgodama.-

Isto se dozvoljava i drugim svećenicima toga kraja.-

Radi reda i auktoriteta župnika,koji lično nosi svu odgovornost za vršenje službe Božje u svojoj župi umoljavate se,da ubuduće molbe ovakve naravi dostavljate preko župnika,koji je dužan Vašu molbu popratiti svojim mišljenjem.-

U Sušaku,dne 2.X.1944.

Vikarijat:

Martin Bubanj kao namjesnik biskupa Burića za Modrušku biskupiju podjeljuje Stjepanu Horžiću 2. listopada 1944. ovlast da zbog ratnoga stanja smije tajno nositi Presveto radi pričesti umirućih i drugih bolesnika.
Župna pismohrana u Mrkoplju

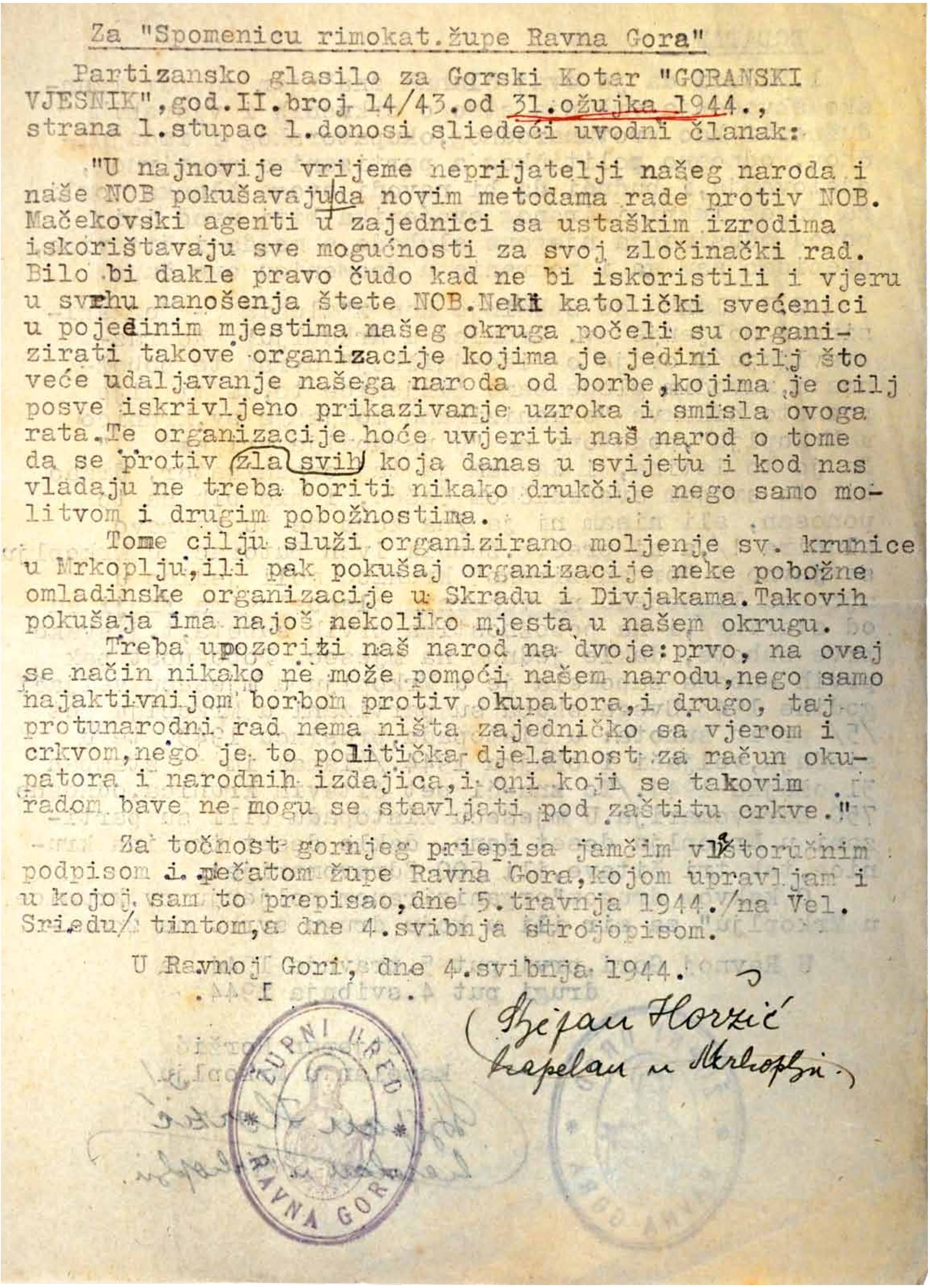

Za "Spomenicu rimokat.župe Ravna Gora"

Partizansko glasilo za Gorski Kotar "GORANSKI VJESNIK",god.II.broj 14/43.od 31.ožujka 1944., strana l.stupac l.donosi sliedeći uvodni članak:

"U najnovije vrijeme neprijatelji našeg naroda i naše NOB pokušavajuda novim metodama rade protiv NOB. Mačekovski agenti u zajednici sa ustaškim izrodima iskorištavaju sve mogućnosti za svoj zločinački rad. Bilo bi dakle pravo čudo kad ne bi iskoristili i vjeru u svrhu nanošenja štete NOB.Neki katolički svećenici u pojedinim mjestima našeg okruga počeli su organizirati takove organizacije kojima je jedini cilj što veće udaljavanje našega naroda od borbe,kojima je cilj posve iskrivljeno prikazivanje uzroka i smisla ovoga rata.Te organizacije hoće uvjeriti naš narod o tome da se protiv zla svih koja danas u svijetu i kod nas vladaju ne treba boriti nikako drukčije nego samo molitvom i drugim pobožnostima.

Tome cilju služi organizirano moljenje sv. krunice u Mrkoplju,ili pak pokušaj organizacije neke pobožne omladinske organizacije u Skradu i Divjakama.Takovih pokušaja ima najoš nekoliko mjesta u našem okrugu.

Treba upozoriti naš narod na dvoje:prvo, na ovaj se način nikako ne može pomoći našem narodu,nego samo najaktivnijom borbom protiv okupatora,i drugo, taj protunarodni rad nema ništa zajedničko sa vjerom i crkvom,nego je to politička djelatnost za račun okupatora i narodnih izdajica,i oni koji se takovim radom bave ne mogu se stavljati pod zaštitu crkve."

Za točnost gornjeg priepisa jamčim vlastoručnim podpisom i pečatom župe Ravna Gora,kojom upravljam i u kojoj sam to prepisao,dne 5.travnja 1944./na Vel. Sriedu/ tintom,a dne 4.svibnja strojopisom.

U Ravnoj Gori, dne 4.svibnja 1944.

Stjepan Horžić
kapelan u Mrkoplju

Horžićev prijepis *Goranskoga vjesnika*, god. II. broj 14 (43) od 31. ožujka 1944. str. 1. Pronađeno u pismohrani župe Ravna Gora 2. kolovoza 2023.

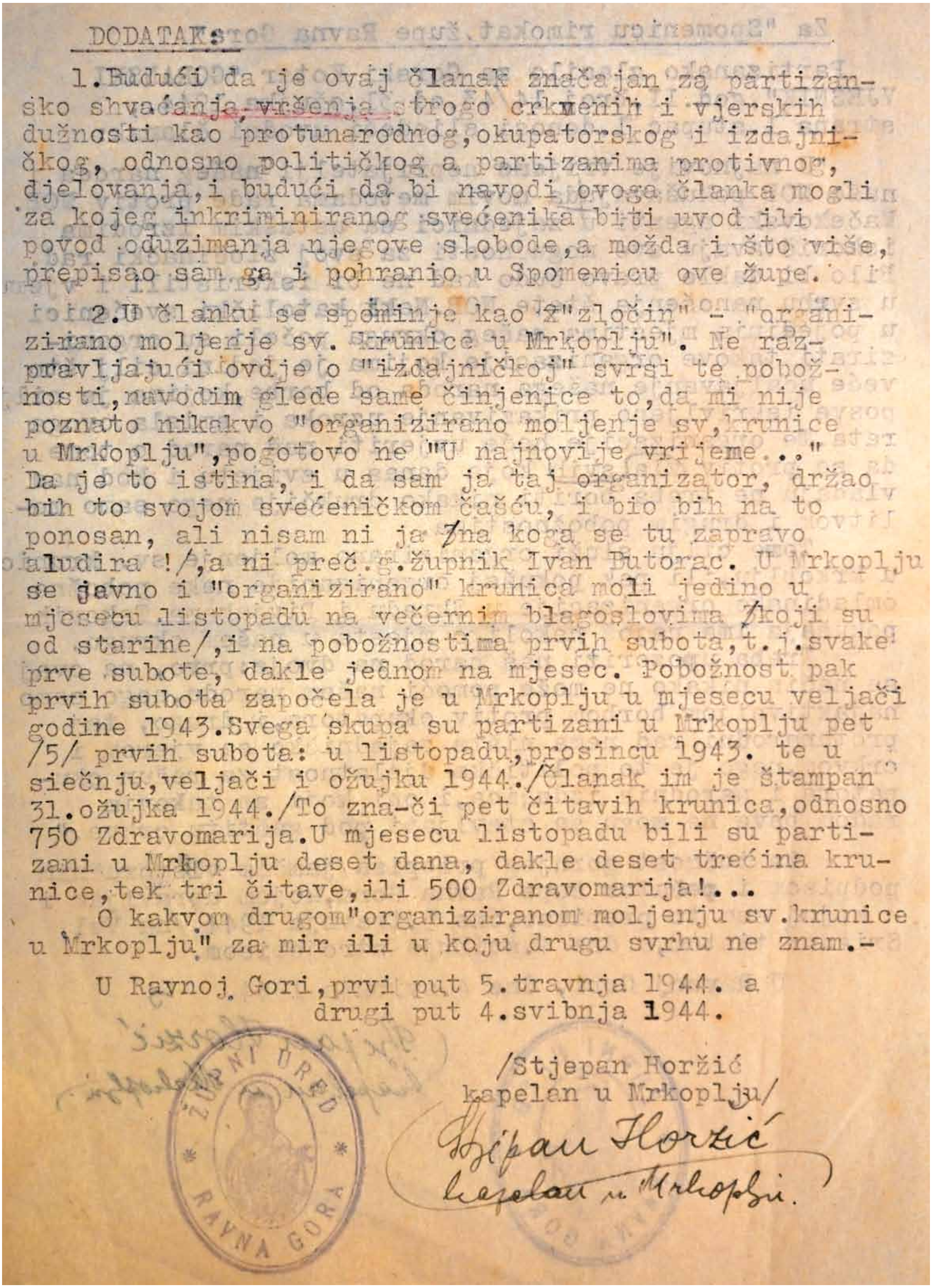

DODATAK:

1.Budući da je ovaj članak značajan za partizansko shvaćanja,vršenja strogo crkvenih i vjerskih dužnosti kao protunarodnog,okupatorskog i izdajničkog, odnosno političkog a partizanima protivnog, djelovanja,i budući da bi navodi ovoga članka mogli za kojeg inkriminiranog svećenika biti uvod ili povod oduzimanja njegove slobode,a možda i što više, prepisao sam ga i pohranio u Spomenicu ove župe.

2.U članku se spominje kao "zločin" - "organizirano moljenje sv. krunice u Mrkoplju". Ne razpravljajući ovdje o "izdajničkoj" svrsi te pobožnosti,navodim glede same činjenice to,da mi nije poznato nikakvo "organizirano moljenje sv,krunice u Mrkoplju",pogotovo ne "U najnovije vrijeme .." Da je to istina, i da sam ja taj organizator, držao bih to svojom svećeničkom čašću, i bio bih na to ponosan, ali nisam ni ja /na koga se tu zapravo aludira !/,a ni preč.g.župnik Ivan Butorac. U Mrkoplju se javno i "organizirano" krunica moli jedino u mjesecu listopadu na večernjim blagoslovima /koji su od starine/,i na pobožnostima prvih subota,t.j.svake prve subote, dakle jednom na mjesec. Pobožnost pak prvih subota započela je u Mrkoplju u mjesecu veljači godine 1943.Svega skupa su partizani u Mrkoplju pet /5/ prvih subota: u listopadu,prosincu 1943. te u siečnju,veljači i ožujku 1944./Članak im je štampan 31.ožujka 1944./To zna-či pet čitavih krunica,odnosno 750 Zdravomarija.U mjesecu listopadu bili su partizani u Mrkoplju deset dana, dakle deset trećina krunice,tek tri čitave,ili 500 Zdravomarija!...

O kakvom drugom"organiziranom moljenju sv.krunice u Mrkoplju" za mir ili u koju drugu svrhu ne znam.-

U Ravnoj Gori,prvi put 5.travnja 1944. a
drugi put 4.svibnja 1944.

/Stjepan Horžić
kapelan u Mrkoplju/

Stjepan Horžić
kapelan u Mrkoplju.

ŽUPNI URED
RAVNA GORA

Horžićev osvrt na napis u *Goranskom vjesniku* od 31. III. 1944. (v. str. 116–119)

Marijina kongregacija bila je poznata po kulturnom i društvenom angažmanu. Pod njenim utjecajem u Mrkoplju je djelovala i folklorno-plesna skupina. U skupini nisu bile samo članice Kongregacije, ali su one bile jezgra, pokretačice i nositeljice. Jedna od djevojaka iz skupine bila je u ljubavnoj vezi s Ozninim doušnikom za Mrkopalj. Bio je to dvadesetjednogodišnji F. S. Uz njezinu pomoć ispleo je mrežu oko Horžića i nadzirao svaki njegov pokret i prikupljao „dokazni" materijal protiv njega. Na fotografijama su: Viktorija Starčević, Jelka Šepić, Marica Budiselić, Olga Kruljac, Ljuba Radošević, Zdenka Papić, Ema Radošević, Tonica Crnić, Marija Starčević, Zdenka Radošević i Mira Pavlić. Album Josipa Papića, Mrkopalj

Za spomenicu rimokat.župe Ravna Gora

U "GORANSKOM VJESNIKU", što ga izdaju partizani za područje Gorskog Kotara, god.II. broj 19/48. od 25.IV. 1944. stupac prvi, odštampana je ova

"I Z J A V A
ž u p n i k a R u d e M i l o š a

U najnovije vrieme imao sam priliku razgovarati se više put s nekolicinom viših funkcionera NOB-a. U tim razgovorima zadržali smo se najdulje kod cilja NOB-a i sredstvima koja do njega vode. To je podpuna sloboda naroda - politička, kulturna i gospodarska - u slobodnoj državi - federativnoj Republici Jugoslaviji. Mene kao katoličkoga svećenika najviše je interesiralo doznati, kakvo stanovište zauzima NOB prema vjerama, pa sam i glede toga sada posve miran, jer u federativnoj Republici Jugoslaviji daje se /!/ vjerama slobodno i nesmetano vršenje svih bogoslužnih čina. Prema tomu mi Hrvati katolici možemo i moramo suradjivati u NOB-i, jer nam jedino ona ostvaruje pravu slobodu.

Skrad, 21. travnja 1944.
Rude Miloš
župnik"

Da je prednja "IZJAVA" točno prepisana, svjedočim svojim podpisom i župskim pečatom župe ravna Gora, kojom upravljam. U "IZJAVI" je stavljen jedan uzklićnik iza rieči: "daje se" /!/, koji se ne nalazi u izvorniku.-

U Ravnoj Gori, dne 3. svibnja 1944.

/Stjepan Horžić, duh.pom./

Stjepan Horžić
duh. pom.

ŽUPNI URED RAVNA GORA

N.B. Nekoliko dana prije toga bio je župnik Rude Miloš od partizana uapšen i odveden na Komandu Goranskog Područja. – Stjepan Horžić

Župnik Rude Miloš „dao" je izjavu koju je Horžić prepisao iz *Goranskoga vjesnika*, god. II. broj 19 (48) od 25. IV. 1944. str. 1, uz svoj komentar. Pronađeno u pismohrani župe Ravna Gora 2. kolovoza 2023.

Vlč. Horžić sa skupinom mladića Mrkoplja i nepoznatim klerikom (vjerojatno pripravnikom za bogosloviju), četvrti po redu, gledajući s lijeve strane. Pishohrana Ivana Šarića

Zgrada u kojoj je bio smješten Oznin zatvor u Delnicama, danas obnovljena, snimljena u ožujku 2024.

8.I.1945. GORANSKI VJESNIK, broj 2./84./ STRANA [illegible]

ZLOČINCI PRED SUDOM

P R A V E D N I   N A R O D N I   S U D

Naš je narod mnogo pretrpio i prepatio u toku svoje oslobodilačke borbe. Ne samo da je podnio sva ona zla koja rat neminovno sa sobom donosi, već je bio izvrgnut i najstrašnijem teroru, zlostavljanju, uništavanju imovine itd. od strane okupatora i njihovih pomagača - narodnih izdajica.

Ono što smo uvijek imali pred očima, a što smo i našim neprijateljima uvijek predočivali - "pravedni narodni sud" - sada se ostvaruje. Nakon velikih pobjeda naših naroda ostvaruje se i naša narodna pravda. Organi te naše narodne pravde - naši narodni sudovi brinu se da svi oni, koji su našem narodu nanijeli zlo, budu kažnjeni, da se isto tako kazne oni koji bi na koji bilo način prekršili i narušili pravedne interese našeg naroda ili pojedinaca.

KAŽNJAVANJE ŠVERCA I OPTUŽIVANJA

Zatim su bili otvoreni glavni pretresi protiv Marice Brozović i Busić Marte. Prva je nedozvoljeno odlazila u Ogulin i Karlovac, prokazala tamo ustaškim vlastima jednog seoskog odbornika i konačno nagovorila svog muža da ode u domobrane. Druga je neovlašteno dala svoju propusnicu na korištenje drugim licima, a osim toga se i materijalno okoristila u svom radu za našu narod nu vlast. I jednoj i drugoj sud je uzeo u obzir olakotne okolnosti koje su iznijeli branioci, pa je prvu osudio na dvije godine prisilnog rada, dok je druga dobila strogi ukor.

Š T O   Ć E K A   D E Z E R T E R E

Na Staru godinu, 31.XII. 1944. u Delnicama su bila sudjena četiri lica, koja su narodu nanijela najteža zla, ili su pak izvršili manje prekršaje protiv naše narodne vlasti i općih narodnih interesa. Sudio je Vojni Sud XI. Korpusne Vojne oblasti - Vijeće kod Komande Goranskog Područja. Sudjenju je prisustvovalo bar 1.000 ljudi.

Najprije je bio otvoren glavni pretres protiv nekog Jurdana Dragutina iz sela Jurdani, okrug Rijeka. Vojno-sudski istražitelj kod Vijeća Komande Goranskog Područja kao zastupnik optužbe iznio je teške zločine okrivljenika. Okrivljeni je medju ostalim dezertirao iz naše vojske, prijavio se u Sušaku Gestapu, organizaciji Todt i ustašama, gradio bunkere protiv naše vojske, radio svim sredstvima protiv naše narodne vlasti, denuncirajući naše odbornike uslijed čega je jedan i poginuo, družio se sa četnicima i nedićevcima i konačno lihvario. Okrivljeni je priznao uglavnom sve zločine. Branitelj okrivljenoga iznio je, kao olakotne okolnosti, prilike pod kojima je okrivljeni odrastao.

Radi svih svojih teških zločina okrivljeni je osudjen na kaznu smrti s tim da tu presudu potvrdi viši vojni sud.

PROTUNARODNI RAD JEDNOG SVEĆENIKA

Posljednji glavni pretres bio je otvoren protiv kapelana Stjepana Horšića koji je zloupotrijebio svoj svećenički položaj. On je okupio oko sebe oko 20 omladinki i odgajao ih u ustaškom duhu, te ih slao sa svojim pismima u Ogulin i Karlovac.

Horšić je znao da u Mrkoplju postoji ustaški špijun i da se u Karlovcu stvara neka ustaška organizacija za Gorski Kotar, ali to nije prijavio našim vlastima. Naša lje je Stjepan Horšić stvarao i podržavao kod naroda Mrkoplja uvjerenje da će u ovom ratu pobijediti Njemačka i ustaše, a Narodno-oslobodilački pokret da će propasti. Na taj način Horšić je odgovoran za mnoge Mrkopaljce, koji su, zavedeni njegovim riječima, pošli u neprijateljske ustaško-njemačke redove, te koji su time gurnuti u sigurnu smrt.

Isto tako Horšić je govorio da će ustaška misao o stvaranju neza- [illegible] pobjediti ako ne prije, a ono makar za sto godina.

Optužbu je okrivljeni Horšić uglavnom u cijelosti priznao. Narod je najoštrije osudio protunarodni rad ovog svećenika i glasnim povicima tražio smrtnu kaznu.

Branitelj okrivljenoga iznio je kao olakotnu okolnost način na koji je Horšić bio odgojen, kao i to da je bio zaveden.

Sud je nakon vijećanja i glasanja donio presudu kojom se Stjepan Horšić osudjuje kao narodni neprijatelj na kaznu smrti s tim da tu presudu potvrdi viši sud.

Narod je ovu kao i prije navedene presude smatrao potpuno pravednima, te je to pokazao povicima "Živio pravedni narodni sud!", "Živjela narodna pravda!"

Goranski vjesnik, **br. 2 (84) od 8. I. 1945. str. 1 donosi optužbe protiv Horžića. Dokument ustupila Anka Cuculić**

Sudnica. U ovoj kući, između zgrade poglavarstva i nove tržnice, navodno je tih godina djelovalo delničko kino. Tu je najvjerojatnije održano suđenje Horžiću. Donedavno je tu radio Automat klub Kojot Intacto (stražnji dio), a u prednjem dijelu i danas radi bistro AM. Snimljeno 4. srpnja 2024.

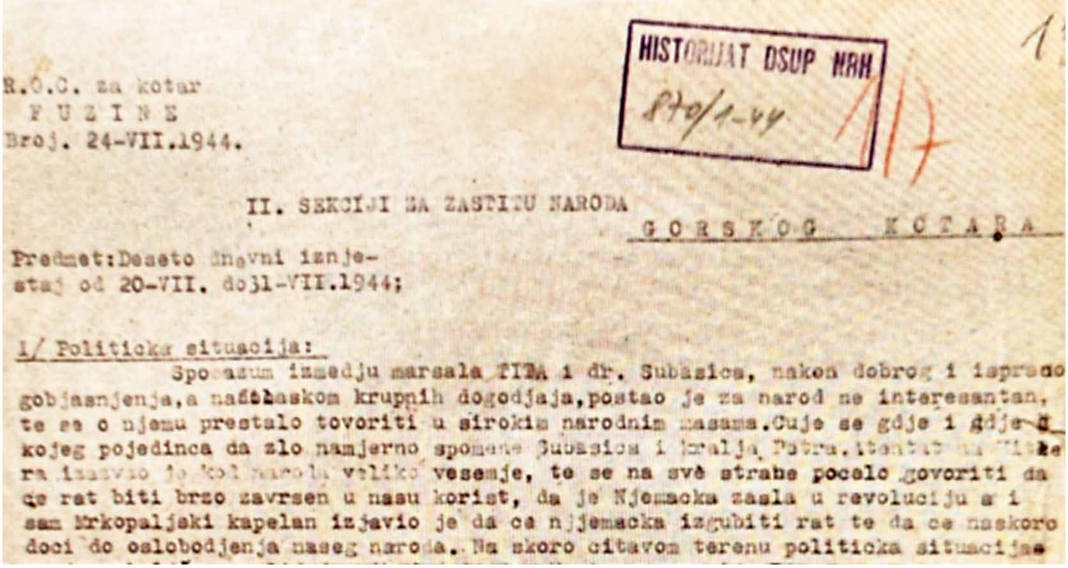

HISTORIJAT DSUP NRH
870/1-44

R.O.C. za kotar
F U Z I N E
Broj. 24-VII.1944.

II. SEKCIJI ZA ZASTITU NARODA
G O R S K O G   K O T A R A

Predmet: Deseto dnevni izvje-
staj od 20-VII. do 31-VII.1944;

1/ Politicka situacija:

Sporazum izmedju marsala TITA i dr. Subasica, nakon dobrog i ispravnog objasnjenja, a naročito uskom krupnih dogodjaja, postao je za narod ne interesantan, te se o njemu prestalo govoriti u sirokim narodnim masama. Cuje se gdje i gdje po kojeg pojedinca da zlo namjerno spomene Subasica i kralja Petra. Atentat na Hitlera izazvio je kod naroda veliko veselje, te se na sve strane pocelo govoriti da ce rat biti brzo zavrsen u nasu korist, da je Njemacka zasla u revoluciju a i sam Mrkopaljski kapelan izjavio je da ce njemacka izgubiti rat te da ce naskoro doci do oslobodjenja naseg naroda. Na skoro citavom terenu politicka situacija

Ozna iz Fužina 24. VII. 1944. bilježi: „sâm mrkopaljski kapelan izjavio je da će Njemačka izgubiti rat te da će naskoro doći do oslobođenja našeg naroda.“

Planina Drgomalj iznad Delnica, snimljena 4. srpnja 2024.
U njezinu podnožju nalazi se delnička vojarna
u čijoj blizini je pogubljen i gdje treba tražiti grob vlč. Horžića.

Desno: **uokvireni ornament jastučnice jastuka na kojemu je Horžić spavao u zatvoru. Kao najveća obiteljska relikvija godinama se čuvao u domu Josipa Gotića u Samoboru. Pod svetom Misom o Proštenju Gospe Žalosne 15. rujna 2024. on ju je darovao župi Mrkopalj. Snimljeno 15. rujna 2024.**

Lik Stjepana Horžića, kako ga je 2019. naslikala Rafaela Plišić. Župi Mrkopalj darovali studenti iz centra za mlade „bl. Miroslav Bulešić” u Rijeci.

Župna crkva svetoga Filipa apostola u Mrkoplju, posvećena 26. srpnja 1778., teško je oštećena u zračnom bombardiranju Mrkoplja 6. travnja 1944., a komunističke su je vlasti sravnile sa zemljom 18. kolovoza 1955. Do danas nije obnovljena.

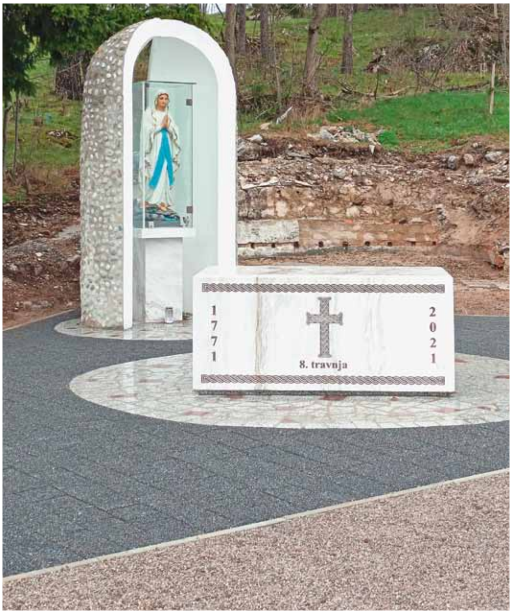

U sklopu obilježavanja 250. godišnjice župe na ostatcima crkve sv. Filipa 2021. izgrađen je sakralni postav i špiljom i vraćen kip Gospe Lurdske

Mariju Jakovac r. Sušić (39), majku triju maloljetnih kćeri, partizani su strijeljali u Delnicama 20. siječnja 1945. i zakopali u šumi. Portret u kući njezine kćeri Milke Zaputil u Mrkoplju, Novi Varoš br. 42

***Desno dolje*: Okružni komitet za Gorski kotar upozorava 2. I. 1945. Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske na opasnost od žive krunice, pjevačkih društava i odgajanja u kršćanskom duhu te ističe da je masa tražila smrtnu kaznu za kapelana Stjepana Horžića (str. 1)**

Na nasem terenu postoji vjerojatnost da ima jedna grupica omladinki u Mrkoplju, od kojih su nekoje u Mrijinoj kongregaciji, koja aktivno radi protiv NOP-a, a nalazi se pod rukovodstvom Mrkopaljskog kapelana. To zakljucujemo iz toga, sto su te djevojke vjecito i zajedno u drustvu, sto sve zajedno idu na crkvena pjevanja i organiziraju ih, i 'sto izgleda da su one organizatori raznih nelijepih pojava kao n.pr. pravljenje vijenca za p[illegible]inu log ustasu. Da su pod rokovodstvom kapelana zakljucujemo po tome, sto je kappelan vidjen snjima u drustvu iz van Mrkoplja, te su vjerojatno odrzavali kakav sastanak.

Do sada nismo uspjeli da ubacimo medju njih nase ljude, ali smo ih dali pratiti. Nase organizacije protiv njih nista ne poduzimaju, a posvo prilici ih ne primjecuju.

Ozna iz Fužina 9. VIII. 1944. javlja: „grupica omladinki Mrkoplja, od kojih su nekoje u Marijinoj kongregaciji, koja aktivno radi protiv NOP-a, a nalazi se pod rukovodstvom mrkopaljskog kapelana. To zaključujemo iz toga, što su te djevojke vječito i zajedno u društvu, što sve zajedno idu na crkvena pjevanja i organiziraju ih. Da su pod rukovodstvom kapelana zaključujemo po tome, što je kapelan viđen s njima u društvu izvan Mrkoplja, te su vjerojatno održali kakav sastanak. Do sada nismo uspjeli da ubacimo među njih naše ljude, ali smo ih dali pratiti.“

-2-

INSTITUT ZA HISTOR. RADN. POKR. ZAGREB

jeme sve manje.

U kotaru Fužine političko stanje se popravilo, dok se u mjestu Mrkopalj osjeća jak ustaški uticaj, kao i djelovanje bivših članova klerikalnih organizacija, kojima rukovode svećenici i opatice. Za vrijeme ovog prodora otišlo je s okupatorom oko 70 ljudi. Represalije koje smo poduzeli protiv pojedinih organizatora, kao hapšenje, konfiskacija imovine i protjerivanje u žicu dobro su djelovale kod manjeg djela stanovništva, koje je vezano uz naš pokret, dok se kod ostalih osjeća zaplašenost. Uhapšen je i kapelan i još nekolićina članica klerikalnih organizacija. On otvoreno govori da je nastojao koliko jeaimao uticaja na omladinu kao svećenik da im spriječi odlazak na mitinge i skupove, što opravdava da je to radio čisto iz "moralnih" razloga. Djelovanje toga tipa osjetilo se i na djelu vrbovskog kotara /Ravna Gora, Vrbovsko/, gdje se on kretao i gdje je imao dosta jak uticaj.

Okružni komitet za Gorski kotar izvješćuje 19. XI. 1944. Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske o uhićenju Stjepana Horžića i djevojaka, članica Marijine kongregacije (str. 2). Hrvatski državni arhiv

Popovi još uvjek stvaraju razne vjreske organizacije preko njih okupljaju žene, a djelom i omladinu i na taj način nastoje proširiti svoj uticaj. Dok se prije taj rad osjećao samo u Mrkoplju, sada se proširuje i na općinu Skrad, a djelomično i na kotar Čabar. Oni pored organiziranja žive krunice /Mrkopalj-Skrad/ stvaraju razna pjevačka društva u kotaru Čabar. Takodjer u Skradu organiziraju pionire, radi tzv. odgajanja u krščanskom duhu.

Poslje hapšenja kapelana u Mrkoplju zavladala je kod njih izvjesna zaplašenost, naročito poslje javnog procesa nad kapelanom, gdje prisutna masa od 1000 ljudi poslje niz iznjetih argumenata tražila smrtnu kaznu.

GLASNIK
SVETIŠTA M. B. OD 7 ŽALOSTI
I ŽUPE MRKOPALJ

GODINA I. SIEČANJ 1945. BROJ 1.

Nacrt (skica) zaglavlja Horžićeve neostvarene zamisli o pokretanje lista *Glasnik svetišta M. B. od 7 Žalosti i župe Mrkopalj*. Prvi je broj trebao izići u siječnju 1945. Pronađeno u pismohrani župe Mrkopalj 9. kolovoza 2023.

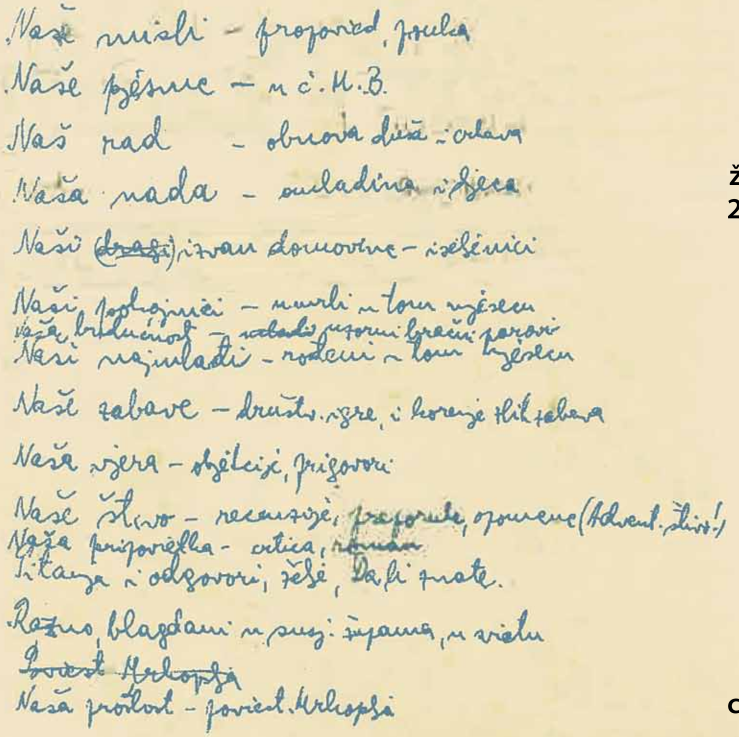

Naše misli – propovied, poruka
Naše pjesme – u č. M. B.
Naš rad – obnova duša – [illegible]
Naša nada – omladina i djeca
Naši (~~dragi~~) izvan domovine – iseljenici
Naši pokojnici – umrli u tom mjesecu
Naša budućnost – [illegible] bračni parovi
Naši najmladji – rodjeni u tom mjesecu
Naše zabave – društv. igre, i [illegible]
Naša vjera – objekcije, prigovori
Naše štivo – recenzije, ~~preporuke~~, opomene (Advent. štiv.!)
Naša pripovijetka – crtica, ~~roman~~
Pitanja i odgovori, šale, Dali znate.
Razno, blagdani u susj. župama, u [illegible]
~~Poviest Mrkoplja~~
Naša prošlost – poviest Mrkoplja

Na poleđini papira pronađena u pismohrani župe Mrkopalj 9. kolovoza 2023. popis je tema koje je Glasnik trebao donositi

Drugi papirić otkriva Horžićevu očitu dvojbu o imenu lista. Ispuštena je riječ „svetišta” umjesto oznake M. B. napisan je cjeloviti izraz Majke Božje: *Glasnik Majke Božje od 7 Žalosti i župe Mrkopalj*

GLASNIK
MAJKE BOŽJE OD 7 ŽALOSTI
I ŽUPE MRKOPALJ

Ustaški uticaj na ostalom dijelu terena našeg okruga od prošlog našeg izvještaja u posljednje vrijeme je znatno opao.Rad pojedinih popova poslje streljanja mrkopaljskog kapelana vidno se ne is poljava.Pojedini su popovi kao na pr: u Skradu raspustili vjerske organizacije tzv."žive krunice" u vezi predhodnog razgovora sa nama i našeg gledanja na razne organizacije,koje nisu uklopljene u JNOF,a koje su služile za širenje ustaškog uticaja preko razne klerikalne štampe,koju su ponekad dobivali ilegalnim putem.

U posljednje vrijeme uspjelo nam je uz pomoć pravoslavnog svećenika Dušana Raškovića delegata pri vjerskoj komisiji ZAVNOH-a održati svećeničku konferenciju,na kojoj je bilo prisutno 12 svećenika,osim dvojice koje imamo u našem okrugu,a nisu mogli stići,ali su se složili sa zaključcima konferencije.Na konferenciji su donjeli jednu izjavu,prema kojoj stoje na strani borbe našeg naroda za slobodu i priznaju našu narodnu vlast.Takodjer su uputili pozdravne telegrame sa konferencije Maršalu Titu i ZAVNOH-u.Konferencija je izabrala jednog svećenika, dekana iz Mrkoplja za izvršni Okružni odbor Jedinstvene Narodno oslobodilačke fronte i jednog na prijedlog Dušana Raškovića za delegata u vjersku komisiju pri ZAVNOH-u.Samu izjavu i pozdravne telegrame Vam dostavljamo priložene.

Okružni komitet za Gorski kotar Centralnomu komitetu Komunističke partije Hrvatske 24. III. 1945., str. 2, piše: „Ustaški uticaj... u posljednje vrijeme je znatno opao. Rad pojedinih popova posije streljanja mrkopaljskog kapelana vidno se ne ispoljava. Pojedini su popovi kao na pr. u Skradu raspustili vjerske organizacije tzv. „žive krunice“ u vezi predhodnog razgovora sa nama i našeg gledanja na razne organizacije, koje nisu uklopljene u Jedinstveni narodnooslobodilački front, a koje su služile za širenje ustaškog uticaja“. Hrvatski državni arhiv

+! Zagreb, 5.XI.1992.

Poštovani g. Župniče!

Uzimam si slobodu i u najboljoj nakani šaljem Vam kopiju pisma koje sam nedavno uputio g. Nadbiskupu msgru dru A. Tamaratu o pok. Stjepanu Horžiću, kapelanu u Mrkoplju, koji je za vrijeme prošlog rata ubijen u Mrkoplju.

Vjerojatno Vi kao župnik u Mrkoplju o tome još više znadete nego mi drugi. Ipak, jer mi je bio prijatelj, rodom iz moje rodne župe... a uz to vrijedan svećenik... mislim pravi mučenik, smatram da bi bilo vrijedno i dostojno da se sada kada se o tome može više na javu iznijeti, o tome tako i učini. - No pomišljam i na nešto drugo: Da li bi sada bilo moguće da se njegovi smrtni ostaci prenesu iz te jame i šume na dostojnije mjesto. Uvjeren sam da u župi ima osoba koje o tome detaljnije znadu... - Ako bi se tome pristupilo, bilo bi mi veoma drago, da mi o tome javite.

Za svaki Vaš plemeniti čin u tom smislu unaprijed Vam zahvaljujem!

Primite izraze poštovanja i pozdrava!

Ivan Vragović

Msgr. Ivan Vragović (1922.–2011.) 5. studenoga 1992. iz Zagreba piše o Horžiću (v. str. 190–193) Petru Bogutu, koji je bio župnik u Mrkoplju od 15. listopada 1970. do 1. listopada 1995. Pismohrana župe Mrkopalj

Ak. kipar Vid Vučak, poprsja mučenikâ Ladislava Šporera i Stjepana Horžića

ispred crkve Majke Božje Žalosne u Mrkoplju, postavljena 2. kolovoza 2024.

Danas 94-godišnja Danica Matković u rukama opet drži ornament s jastučnice jastuka kojega je kao četrnestogodišnjakinja pješice iz Mrkoplja donijela vlč. Horžiću u Oznin zatvor u Delnicama. Snimljeno 15. rujna 2024.

Obitelj Horžić uz poprsje vlč. Stjepana o Proštenju Gospe Žalosne u Mrkoplju 15. rujna 2024. S lijeva: Josip Gotić (sin Stjepanove sestre Katarine Gotić rođ. Horžić) iz Bregane, Nadica Gotić iz Bregane, Marija Prugovečki rođ. Horžić iz Zagreba, Slavko Horžić (sin Stjepanova brata Ivana Horžića) iz Rakovca, Nikola Prugovečki iz Zagreba, Ivica Horžić iz Rakovca (sin Stjepanova brata Ivana Horžića) iz Rakovca, Emil Gavranović iz Kanade/Krka, Marina Horžić iz Rakovca, Mila Murić (unuka Ivičine kćeri). Nakon poprsja: Petra Krbot, Petar Horžić iz Rakovca, Stjepan Gotić (sin Stjepanove sestre Katarine Gotić rođ. Horžić) iz Rijeke, Ana Šijaković rođ. Horžić (kći Stjepanova brata Franje Horžića) iz Sesveta, Snježana Gotić iz Rijeke, Ida Šijaković Dujaković iz Dugoga Sela, Elin Dujaković iz Dugoga Sela, Božica Gavranović rođ. Horžić (kći Stjepanova brata Franje Horžića) iz Kanade-Hamilton/Gostinjca na Krku, Ivan Bosko Dujaković iz Dugoga Sela i Kristijan Horžić iz Zagreba

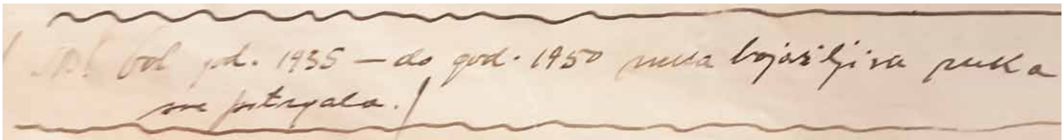

Bilješka u Spomenici župe Ravna Gora na mjestu gdje su iz nje istrgnuti listovi s Horžićevim zapisima. Snimljeno 2. kolovoza 2023.

Župna šuma na Maševu koja bi trebala nositi ime mučenika vlč. Stjepana Horžića. Snimljeno 7. studenoga 2022.

HRVATSKI DRŽAVNI ARHIV

Marulićev trg 21, 10000 Zagreb, Hrvatska
Odjel za zaštitu i obradu arhivskog gradiva
Odsjek za arhivsko gradivo 1868.–1945.
Odsjek za arhivsko gradivo 1945.–1990.
KLASA: 611-03/23-22/192
URBROJ: 565-08/6-23-2
Zagreb, 20. srpnja 2023.

PREDMET: Horžić Stjepan, presuda – odgovor na upit

Vezano za Vaš upit zaprimljen 11. srpnja 2023. godine u kojem tražite informacije o presudi za mrkopaljskog kapelana Horžić Stjepana, ubijenog u Delnicama 30. siječnja 1945. godine, obavještavamo Vas kako tražena presuda **nije pronađena**.

Izvršen je uvid u evidencije i gradivo arhivskih fondova:

HR-HDA-207. Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, serija 10. Odjel za sudstvo i upravu (Odjel pravosuđa, Povjereništvo pravosuđa, Ministarstvo pravosuđa),

HR-HDA-223. Ministarstvo unutarnjih poslova NDH,

HR-HDA-306. Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Hrvatske,

HR-HDA-310. Komisija za odnose s vjerskim zajednicama Izvršnog vijeća Sabora SRH, predmet Pregled osuđenih svećenika, časnih sestara i crkvenih funkcionera svih vjeroispovijesti na teritoriju NRH od 1944. do 1951. godine

HR-HDA-1491. Odjeljenje zaštite naroda za Hrvatsku, serija 9.3. ROC Delnice,

HR-HDA-1549. Zbirka zapisa upravnih i vojnih vlasti Nezavisne Države Hrvatske i Narodnooslobodilačkog pokreta,

HR-HDA-1561. Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH,

HR-HDA-1821. Kotarski komiteti KPH (Delnice, Vrbovsko i Čabar),

HR-HDA-1831. Okružni komitet KPH Gorski kotar,

u kojima nije pronađena presuda za svećenika Horžić Stjepana, kao ni spominjanje iste osobe.

Načelnica
Marina Škalić

Sudionici biciklijade „Gorsko srce“ 8. rujna 2019.

Sva mrkopaljska djeca sudjelovala su u izvedbi predstave Mali anđeo 2. prosinca 2017. (v. str. 203–204)

Hodočasnici iz Mrkoplja 19. veljače 2023. u Rakovcu, rodnom mjestu svoga kapelana i mučenika, pred kapelicom sv. Terezije od Djeteta Isusa iz 1938., čiju je gradnju Horžić potaknuo

Župljani Ljubešćice oko poprsja vlč. Stjepana Horžića, svećenika iz svoje župe, na proštenju u Mrkoplju 15. rujna 2024.

Ak. slikar Marijan Jakubin, vitraj u mrkopaljskoj crkvi na kojemu su vlč. Stjepan Horžić, Mrkopaljac po življenju, biskup Ivan Starčević i preč. Ladislav Šporer, obojica rodom iz župe Mrkopalj. Vitraj je postavljen godine 2005., a snimljen 2021.

Rekli su o knjizi

Iz zagrebačkoga razdoblja navedene su postojeće isprave i svjedočanstvo pokojnoga kanonika, prelata Ivana Vragovića, koji je rodom iz župe Ljubeščica, te su obojica pošla u svećeništvo u doba marljivoga župnika Majseca. Vragović je malo mlađi, a stjecajem okolnosti bio je na robiji na Golom Otoku. On je uvijek pohvalno govorio o Stjepanu Horžiću, i glede nadarenosti i sposobnosti, i glede svećeništva i mučeničke krune za vjeru, Crkvu i domovinu. Bilo mi je osobito drago da su u Mrkoplju i podigli poprsje župniku i kapelanu, koji su dali svjedočanstvo za kršćanske vrjednote i bili pastiri, koji su ostavili iza sebe trag nade i svjetla.

Ovom knjigom otkriveno je pravo blago Horžićeve duše i savjesti. Mladi svećenik, predan svome poslanju, pjesnik i mučenik, s ovako prikupljenim lijepim sadržajem – neka odista ostane svjedočanstvo za one koji žele „čuti i vidjeti“!

U Zagrebu 20. prosinca 2024.

msgr. dr. Stjepan Kožul

Pripadnici hrvatskoga katoličkoga klera nisu bili samo duhovni, nego i nacionalni predvodnici svojih lokalnih zajednica i svojega naroda kao cjeline. Nije to bio slučaj samo, primjerice, u teškim vremenima osmanskih provala i osvajanja, u razdoblju hrvatskoga narodnoga preporoda ili pak u okolnostima masovnih iseljeničkih valova od konca XIX. stoljeća naovamo. Tu su ulogu vršili i u vrijeme Drugoga svjetskoga rata, kada je hrvatski narod teško stradao od najvećih zala XX. stoljeća – fašizma, nacizma te nadasve komunizma. U Gorskom kotaru, s jedne je strane talijanski imperijalizam najokrutnijim kolonijalnim metodama gušio svaki oblik otpora gospodarskom iskorištavanju i talijanizaciji, a s druge strane jugoslavenski su komunisti progonjene mobilizirali u svoj pokret, pripremajući i prema kraju rata

provodeći boljševičku revoluciju. I dok su hrvatske političke opcije zakazale i/ili se pokazale nedoraslima izazovu, mladi kapelan u Mrkoplju Stjepan Horžić dosljedno je branio svoje stado, a posebno mlade, od nasrtaja Komunističke partije Jugoslavije. Ne mogavši ga nikako odvojiti od njegovih sljedbenika, jugoslavenski su ga komunisti osudili, po toliko puta oprobanom receptu, zbog „služenja okupatoru". Koliku im je opasnost predstavljao, vidljivo je i iz činjenice da se nisu zadovoljili samo s njegovom diskreditacijom i zatvaranjem; zadovoljiti ih je mogla samo njegova smrt, koju je on prihvatio mirno i dostojanstveno u maniri prvih kršćanskih mučenika. Bojali su ga se jugoslavenski komunisti i desetljećima nakon njegove fizičke likvidacije, pa su ga na razne načine nastojali izbrisati iz pamćenja Goranâ.

Sadašnji mrkopaljski župnik, Ante Zovko dao se u iscrpno istraživanje cjelokupnoga Horžićeva života i djelovanja, a plodovi toga vrijednoga rada stoje pred čitateljem. Ova knjiga ima odlike znanstvenoga rada, budući da je autor koristio i uspoređivao raznovrsne izvore, među kojima se posebno ističu dokumenti nekoliko institucija i tijela jugoslavenskih komunista te razgovori koje je vodio s još uvijek živim svjedocima Horžićeva rada i stradanja. No, knjiga isto tako sadržava brojne dijelove iz kojih izvire autorovo suosjećanje, divljenje i poistovjećivanje s Horžićevim pogledom na svijet i djelovanjem.

Knjiga obiluje opisima događaja koji bi kod čitatelja mogli izazvati niz negativnih osjećaja, poput tuge te srdžbe zbog nepravdi i bezumna nasilja. Međutim, dolaskom do posljednje stranice ove knjige dolazi i do prenošenja djelića Horžićeve duhovne snage na čitatelja, snage za odupiranje aktualnim silnicama i akterima koji ugrožavaju ne samo hrvatski nacionalni identitet, nego i njegovu biološku opstojnost.

Ovom knjigom i podizanjem njegova poprsja ispred župne crkve u Mrkoplju župnik Zovko poništio je komunistički *damnatio memoriae* nad kapelanom Horžićem.

U Zagrebu 21. prosinca 2024.

doc. dr. Wollfy Krašić

Životna priča mladoga svećenika Stjepana Horžića, ubijena *in odium fidei* nakon montiranoga „sudskoga“ postupka na komunističkom sudu u Delnicama na Silvestrovo 1944. nije samo još jedna u nizu tegobnih priča kojima obiluje hrvatska povijest krvavoga XX. stoljeća; ova tema, iako se površnu promatraču može učiniti previše lokalnom ili mikropovijesnom, zahvaljujući umješnosti autora vlč. Ante Zovka dostiže ne samo zavidnu znanstvenu razinu nego ostavlja snažan osobni pečat te otkriva svojevrsnu misiju: otrgnuti od zaborava život mlada, ali zrela Kristova službenika koji je gorio ljubavlju za svoju Crkvu i hrvatsku Domovinu. Vlč. Zovko kroz priču o mrkopaljskom kapelanu pred sud javnosti iznosi i zanimljivu sintezu moderne hrvatske povijesti, nabijenu svom tragikom bratoubilačkoga rata i sudbinom našega „maloga čovjeka“ uhvaćena u zamci krvavoga sraza globalnih totalitarnih ideologija. U tom smislu ova priča ne pripada isključivo povijesti. Ona je i suvremena jer se u njoj zrcali mnoštvo pitanja o hrvatskom društvu danas i njegovu suočenju s nasljeđem tih totalitarnih sustava u kojima nikada nije bilo mjesta za čovjeka stvorena na sliku Božju nego tek bezličnoga poslužitelja iskvarenoga bezbožnoga sistema. Ta pitanja, smještena u povijesni kontekst postavlja autor, no ne ostaje samo na tome. Čitatelja navodi na promišljanje o suvremenim (geo)političkim silnicama i našemu mjestu u tako zamišljenu političkom krajoliku. Zapitajmo se može li jedno društvo napredovati ako se na odgovarajući način nije suočilo s krvavim stranicama svoje povijesti? Hoće li nam biti lakše ako te retke istrgnemo iz knjige, da budu prešućeni, zaboravljeni... kao što je učinjeno s grobom vlč. Horžića i mnoštvom drugih, bezimenih žrtava.

Suočen s krajnje oskudnim pisanim vrelima autor se okreće memoriji još uvijek živih aktera i zahvaljujući njihovim kazivanjima, u zadnji tren, uspijeva od potpuna zaborava sačuvati ovaj svijetli lik koji je kroz svoje kratko, ali plodonosno djelovanje u goranskim župama ostavio dubok i pamtljiv trag. Taj trag pojavom ove knjige uistinu postaje neizbrisiv. Iako donosi tek fragmente svećeničkoga djelovanja vlč. Horžića, knjiga iznosi dovoljno da se makar iz tih komadića može nazrijeti veličanstveni mozaik koji govori o istinskom apostolskom žaru mladoga svećenika i njegovoj brizi za povjerene mu duše i cijelu Domovinu. Uvjeren sam da ovo djelo može biti poticaj mnogim mladim svećenicima za njihov suvremeni apostolat, ali i povjesničarima u daljnjim istraživanjima Horžićeva života i osvjetljavanju svih još nerasvijetljenih epizoda naše nacionalne povijesti.

U Mostaru 2. siječnja 2025.

Danijel Vidović, dipl. polit.

Imensko kazalo

Abel Pravedni 5
Adamović, Matija 68
Alojzije Gonzaga, sv. 72, 80
Ambrozije sv. 212
Andrašec, Fr. 36, 40
Andrija, sv. 212
Antolčić r. Vončina, Zora 140
Antolčić, Josip 140
Antolčić, Nevenka 140
Antolčić, Zvonko 140
Augustin, sv. 89, 212
Badalić, Hugo 11, 86, 220
Bajt r. Klepac, Elizabeta 140
Bajt r. Mance, Ana 137
Bajt r. Vančina, Franka 136
Bajt, Antun 136
Bajt, Blaž 140
Bajt, Franjka 140
Bajt, Ivan 137, 140
Bajt, Matej 136
Bajt, Terezija 98
Bajt, Valentin 137
Bakarić, Vladimir 134, 171
Bakočević, Marko 44, 235
Baković, Anto 5, 7, 8, 20, 28, 72, 97, 106, 142, 175, 182, 189, 200, 201, 203, 206
Baković, Petra 203
Baković, Stjepan 204
Bakšić, Stjepan 38
Balen, Ivan 35, 40, 42, 44, 235
Barićevac, Doris 204
Barićevac, Luka 203
Barićevac, Nives 204
Batelja, Juraj 134, 208
Bauer, Antun 35
Bedenik, Pavao 44, 235
Benić, Đuro 229
Benzija, Zvonko 45
Berljak, Matija 212
Bernard, sv. 89
Bevandić, Nikola 37
Bizjak, Marija 137
Blažević, Ivo 44
Blažević, Jurica 241
Blažević, Miroslava 135
Blažević, Vera 95
Blažević, Verica 136
Bogdan, Ivan 229
Bogović, Mile 45, 99, 201
Bogut, Petar 193, 261
Bošković, Hijacint 43, 44, 45, 235
Božić r. Kusturin, Katarina 138
Božić, Franjo 138
Božić, Marko 138
Božić, Mijo 139
Božić, Tonka 139
Brajša, Jelena 193
Branderburg, Juraj 26
Brcko, Ivan 34
Brelih r. Mrak, Katarina 140
Brelih, Antonija Vida 140
Brelih, Ljubica 140
Brelih, Makso 137, 140
Brelih, Toma 140
Brelik rastavljena r. Kusturin, Antonija 138
Brelik, Dubravka 138
Brkljačić, Ivan 40, 44, 235
Brnad, Antun 154
Broz Tito, Josip 8, 171, 172, 195
Brozović r. Horaček, Albina 95
Brozović, Albert 95
Brozović, Josip 204

Brozović, Josip Franjo 95
Brozović, Petra 203
Bruketa r. Kauzlarić, Marija 84
Bruketa, Dragan – Dragutin Matijin 84
Bruketa, Marija 84
Brus, Josipa 137
Bubanj, Martin 73, 99, 243, 246, 248
Budigam r. Pizent, Rozalija 97
Budigam, Brankica 97
Budigam, Josip 97
Budiselić, Marica 251
Bujan, Josip 139
Bulešić, Miroslav, bl. 17, 191, 196, 200, 201, 205
Burić, Filipina 137
Burić, Josip 44, 138
Burić, Jure 137
Burić, Viktor 73, 240, 246
Bušić, Bruno 115
Butorac, Ivan 5, 62, 73, 75, 80, 82, 94, 99, 117, 120, 124, 132, 135, 147, 148, 150, 151, 160, 170, 171, 172, 173, 174, 184, 185, 216, 245, 248
Butorac, Lojze 6
Cenčić, Eduard (Edo) 118, 149, 247
Cindrić, Katica 140
Cipriš, Vid 229
Corso, Francesco 72
Crnić r. Petrović, Antonija (Milena) 126, 127, 128, 129, 175, 189
Crnić, Ana 95
Crnić, Baltazar 95
Crnić, Dragić 96
Crnić, Filip 204
Crnić, Ivan 95
Crnić, Jakov 96
Crnić, Jerko 95
Crnić, Josip 95
Crnić, Lana 203
Crnić, Ljubica 95
Crnić, Milena 241
Crnić, Milivoj 241
Crnić, Milka 95
Crnić, Tina 204
Crnić, Tonica 251
Crnić, Vilma 95
Crnković, Dražen 204
Cuculić r. Jurković, Margareta 135
Cuculić r. Kružić, Anđelina 82, 216
Cuculić ud. Matković, Danica (Dana) 20, 63, 64, 82, 144, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 168, 171, 172, 179, 180, 189, 202, 216, 264
Cuculić, Ana 216
Cuculić, Anka 17, 20, 82, 217, 254
Cuculić, Anton 135
Cuculić, Danica 20
Cuculić, Dragica 62, 63, 100
Cuculić, Dragutin 135
Cuculić, Maksimilijan 82, 216
Cuculić, Matilda (Tilda) 82, 202, 241, 247
Cuculić, Vladimir Nikola 82
Cvetko, Mate 51
Čačić, Milan 115
Čadež r. Herljević, Anamarija 139
Čadež, Antonija 139
Čadež, Toma 139
Čemeljić, Luka 149
Černe, Pavao 40, 44
Čičić, Marija 128
Čulin, Miloš 44, 235
Ćepulić, Avelin 68
Ćiril i Metod, sv. 55
Danica 138
de Rillé, François Anatole Laurent 42
Delač, Ivan 139
Delija, Dragutin 229
Dević, Josip 35, 44, 235
Dinter, Mirko 35, 40, 44, 235
Domjanić, Dragutin 11, 91
Dorić, Rudolf 136
Došen, Josip 104
Draga Sandrina 165

Dragun, Tomislav 8, 158
Draksler, Srećko 229
Drenjančević, Pavao 44, 235
Drpić, Josip 115
Dugi, Ivan 229
Dujaković, Elin 265
Dujaković, Ivan Bosko 265
Dujmić, Marijan 44, 235
Dvořák, Antonín 42
Eda iz Mrkoplja, udana na Stari Laz 144
Erjavac r. Čadež, Franjka 136
Erjavac, Franjo 136
Erjavac, Ivan 136
Euzebije, sv. 71
Eymard, Petar Julijan, sv. 57
Fabek, Tomo 210
Faerfel, Kazimir 229
Fak, Dragutin 136
Fak, Josip 136
Fak, Marija 136
Fak, Mario 204
Falatar, Andrija 235
Feletar, Dragutin 229
Filip, sv. 39, 63, 74, 120, 121, 126, 128, 129, 206, 258
Filipović, Petar 21, 72
Fiorelli, Dante Ferdinand 48
Florijan, Antonija 136
Florijan, Ignac 136
Florijan, sv. 101, 102
Francisković, David 203
Francišković, Filip 95
Frančišković, Josip 99
Franko, Jagoda 72
Franko, Vinko 72
Frankopan, Fran Krsto 11, 15, 34, 37, 224, 243
Franjo Asiški, sv. 36, 37, 41, 42, 46, 47, 48
Frković, Josip 40, 44, 235
Frković, Pere 37
Gabelica, Ivan 115
Gallus, Jacobus 42
Gašparac, Franjo 204
Gašparac, Sandra 204
Gašparović, Elena 203
Gašparović, Elizabeta 135
Gavranović r. Horžić, Božica 30, 229, 265
Gavranović, Emil 265
Gavrilović, Nenad 40, 44, 47, 235
Gecan r. Krizmanić, Anica 139
Gecan, Ivan ml. 139
Gecan, Ivan st. 139
Gecan, Katarina 139
Glad r. Vrbanac, Danica 139
Glad, Andrija 139
Glad, Mijo 139
Glažar, Matija 36, 44, 51, 216
Gligo, Mladen 68
Glumpak, Franjo 229
Gmaz, Slavoljub 95
Golik, Antun Anton 44, 48, 49
Golik, Božica 94
Golik, Stanko 40, 44, 235
Golubić, Stjepan 229
Gospa Lurdska 41, 74, 87, 121, 125, 128, 129, 145, 168, 258
Gospa od Guadalupea 87, 128, 178, 179
Gotić r. Horžić, Katarina 27, 180, 189, 190, 265
Gotić, Josip 180, 189, 190, 265
Gotić, Nadica 265
Gotić, Snježana 265
Gotić, Stjepan 265
Grbac, Katarina 137
Grbac, Matija 137
Grgić, Frano 68
Grgurić, Bosiljka 132
Grgurić, Krešimir 204
Grgurić, Nada 241
Grgurić, Roko 203
Grozde, Lojze, bl. 158
Grubešić, Marinko 204
Grubišić, Ema 204
Grubišić, Josipa 241

Grubišić, Nikolina 204
Gržanić r. Cuculić, Dragica 62, 63, 100
Gržanić, Marija 96
Gržanić, Vjekoslav 6, 96, 97, 98, 105
Gudac, Josipa 98
Haller, Michael 36
Händel, Georg Friedrich 36
Henrich, Ivan 44, 235
Herljević, Hedviga 136
Herljević, Tereza 137
Herljević, Zdenko 137
Holjević r. Renko, Franka 98
Holjević, Dragutin 98
Holjević, Josip 98
Horaček, Brigita 209
Horaček, Dražen 209
Horaček, Josip 204
Horvat, Josip 40, 44, 52
Horžić r. Kuček, Sofija 27
Horžić r. Legin, Katarina (Kata) 23, 25, 26, 198, 213, 226
Horžić, Ana 26
Horžić, Andro 26
Horžić, Bara 26
Horžić, Cecilija 26
Horžić, Franjo 27, 265
Horžić, Ivan ml. 27, 265
Horžić, Ivan st. 26
Horžić, Ivica 265
Horžić, Josip 27
Horžić, Kristijan 265
Horžić, Marina 265
Horžić, Mijo (Mihael, Miško) 25, 26, 180, 190, 198, 213, 226
Horžić, Mirko 27
Horžić, Petar 265
Horžić, s. Ambrozina (Ruža) 10, 19, 26, 27, 56, 60, 61, 106, 175, 189, 191, 193, 196, 197, 198, 199, 202, 227
Horžić, Saša 17, 26, 32, 207, 208, 230, 231
Horžić, Slavko Slavek 27, 212, 213, 265
Huš, Filip 203
Iskra, Milka 95
Ivan Apostol, sv. 89
Ivan Krstitelj, sv. 201
Ivan Pavao II., sv. 58
Ivan Zlatousti, sv. 68
Ivanec, Slavoljub 229
Ivešić, Bojan 22
Ivošević, Rade 149
Ivšić, Nikola Krešimir 229
Jadro r. Tomić, Karolina 188
Jadro, Katarina (Katica Pobožna) 188
Jadro, Stjepan 188
Jagar, Ante 11, 89
Jagić, Tomo 37
Jakovac r. Pavlić, Ana 95
Jakovac r. Pavlić, Milka 94
Jakovac r. Sušić, Marija Markova 127, 128, 145, 168, 169, 178, 258
Jakovac, Anka 241
Jakovac, Dragan 94
Jakovac, Dragutin 127
Jakovac, Ema 95, 132, 152, 167
Jakovac, Franjo 95
Jakovac, Ivan 95
Jakovac, Josip 95
Jakovac, Katarina 127, 168, 169
Jakovac, Mihovil 94
Jakovac, Milka Agata 127
Jakovac, Mira 213
Jakovac, Nada 94
Jakovac, Stanka 136
Jakovac, Vilim 95
Jakovac, Zora Zorka 127, 168, 169
Jakovčić, Vlatko 72
Jakubin, Marijan 194
Janeš, Ruža 137
Janeš, Stjepan 137
Janić, Kirilo 42
Jauk, Božo 149
Jedriško, Klara 204
Jedriško, Magda 203

Jelača, Frane 37
Jelenc, Danica 241
Jenko – St. Vid 47
Jerbić, Anton 139
Jerbić, Micika 139
Jerkov, Ante 68
Ježić r. Gašparović, Marica 136
Ježić, Adalbert 40, 41, 42, 52, 72
Ježić, Branka Ljubica 136
Ježić, Franjo 136
Johana, Joha 160, 161, 162, 166
Jonaš, Josip 44, 48, 73, 235
Josip, sv. 36, 39, 42, 194, 212
Josipa 165
Jovanović, Mica 132, 152, 167, 241
Jovanović, Viktor 241
Jovanović, Vlado 241
Juraco, Rudolf 98
Juranić, Stjepan 210
Juretić, Anka 140
Juretić, Anton 140
Juretić, August 38
Juričić r. Jan, Josipa 77
Juričić, Ćiril 77
Juričić, Emil 77
Jurković r. Čadež, Josipa 137
Jurković r. Marinić, Josipa 139
Jurković r. Mihelčić, Marica 95
Jurković, Anđelko 138
Jurković, Antonija 140
Jurković, Antuna 137
Jurković, Emil 95
Jurković, Franjo 139
Jurković, Kornelija 137
Jurković, Ljerka 95
Jurković, Marija 138
Jurković, Rudolf 140
Jurković, Stanko 139
Kanjer Trusić, Zdenka 30
Kanjer, Tereza 203
Kanjer, Valter 204
Kanjer, Željko 22, 30, 205
Karađorđević, Petar 6
Katana, Branko 241
Katana, Matilda Beba 241
Kezele, Ivanko 44, 235
Kezele, Zvonko 35
Kimovec, Franc 47
Kirigin, Josip 35
Knežević, Marijan 44, 235
Kodlička, Ljubo 48
Kodrić, Vilim 35, 235
Kolenc, Franjo 136
Kolombo, Ivan 72
Kolombo, Josip 72
Komadina r. Kučan, Antonija 135
Komadina, Franjo ml. 135
Komadina, Franjo st. 135
Komadina, Marija 135
Komadina, Rudolf 135
Kordiš r. Florijan, Marija 139
Kordiš, Matija 139
Kordiš, Viktor 139
Kovač, Marijan 20, 60, 72, 106, 188, 189, 193, 196, 197, 200
Kovačević, Veljko 6, 7, 8, 171
Kovačić, Danica 151
Kovačić, Ivan Goran 103
Kovačić, Lucija 204
Kozelj, Ivan 47
Kožul, Stjepan 2, 271
Kralj, Albert 115
Kraljić, Petar 47
Kranjc, Ivica 241
Krašić, Wollfy 2, 21, 170, 214, 272
Kratofil, Marija 138
Krbot, Petra 265
Krizmanić r. Lesac, Franka 20, 145, 153, 154
Krizmanić, Franka 98
Križnik, Zdravko 44
Krolo, Božo 36
Kruljac r. Fak, Anđelka 77
Kruljac, Ferdo 135
Kruljac, Ivan 77
Kruljac, Nada 77
Kruljac, Olga 251
Krznarić, Mile 149

Kučan r. Ružić, Ivka 136, 138
Kučan, Antonija 139
Kučan, Franjo ml. 136, 138
Kučan, Franjo st. 136, 138
Kučan, Ljubo 44, 235
Kučan, Regina 140
Kulčar, Antonija (Tonka) 32, 231
Kusturin, Ivka 138
Lakotić, David 204, 205
Lang, Josip 56
Legin, Stjepan 194
Lenjin, Vladimir Iljič 5
Leopold I. Habsburški 164, 211
Lesac, Elizabeta 176, 188, 196, 198, 199
Leš, Antun 138
Liker, Franka 139
Liker, Matija 139
Lilek, Vera 204
Lipovac, Dubravka 193, 194, 202
Lipovac, Marija 124
Loina, Lacko 229
Lončar, Vlado 149
Lončarić, Antun Ante 40, 44, 48
Lončarić, Dragutin 41
Lončarić, Josip 35, 41, 44, 235
Loušin, Andrija 5, 6
Maček, Franjo 229
Mačković, Pavao 44, 235
Magaš Bilandžić, Lovorka 32
Magaš, klerik 47
Majetić, Antun 139
Majka Božja Snježna 24, 58, 100, 209, 211, 212
Majka Božja Žalosna 2, 11, 12, 14, 62, 85, 86, 87, 91, 92, 93, 94, 101, 104, 120, 124, 128, 131, 132, 178, 185, 186, 190, 204, 208, 215, 256, 260, 263, 265
Majsec, Josip 28, 29, 229
Malinar, Jerolim 68
Mamula, Ana 203
Mance, Andrija 98
Mance, Janja 204
Mance, Josip 136
Mandić¸ Leopold Bogdan, sv. 211
Marica iz Sungera 151
Marinčić, Emica 241
Marko Križevčanin, sv. 211
Marković, Ivan 138
Marković, Zlatan 115
Marx, Karl 5
Matijević, Juraj 6, 8
Matković r. Cuculić, Danica (Dana) 20, 63, 64, 82, 144, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 160, 161, 162, 166, 168, 171, 172, 179, 180, 189, 202, 216, 264
Matoš, Antun Gustav 11, 87
Mažuranić, Fran 219
Medanić, Franjo 77, 242
Medved, Vinko 42
Merz, Ivan, bl. 203
Micika domaćica 144, 151, 216, 217
Mijatović, Anđelko 115
Mijoč, Josip 20, 119
Mikuličić r. Bajt, Ivka
Mikuličić, Anton 140
Mikuličić, Ivanka 140
Milardović, Ivan 201
Miličić, Ante 36, 44, 235
Milinović, Zvonimir Ante 6, 8, 206
Milković, Jakov 37
Miloš, Danijela 203
Miloš, Matej 203, 205
Miloš, Rude 98, 122, 123, 247, 252, 261
Mirosavljev, Bojan 6
Močaj, Feliks 40, 44, 235
Morber, Mihovil 241
Možgon r. Vardelja, Antonija 136
Možgon, Antun 98
Možgon, Danica 136
Možgon, Franjo 137
Možgon, Marija 137
Možgon, Vilim 136
Mrak r. Krizmanić, Antonija 98

Mrak, Dragica 98
Mrak, Vinko 98
Mrzljak, Josip 210, 211, 212
Murić, Mila 265
Nagy, Božidar 202, 203
Nagy, Josip 42
Narat, Ruža 72
Nazor, Vladimir 11, 88, 93
Nedjeljka Radmilović, s. 192, 199
Nikola, sv. 34, 243
Nikšić, Tome 37
Novak, Anka 97
Novak, Viktor 181, 182
Novinc, Franjka 137
Njaradi, Dionizije 49
Oblak, Franka 176
Oblak, Margareta 140
O›Brien, Michael 203
Ofak, Marijan 110, 111, 112, 113, 114, 115, 149
Oremović r. Mrak, Antonija 140
Oremović, Juraj 140
Oremović, Petar 140
Pacelli, Eugenio 41
Padavić, Danica 139
Padavić, Nikola 139
Padovanka, s. 210
Papić, Josip 241, 251
Papić, Zdenka 241, 251
Paravić, Stanko 229
Paškvan, Rade 94
Paušner, Ivan 97
Pavao VI. 8
Pavao, sv. 12, 93, 211
Pavković, Blaž 229
Pavlić r. Jakovac, Marija 20, 63, 145
Pavlić, Mira 241, 251
Pavlić, Srećko 136
Peleš, Rade 149
Peranić, franjevac 48
Perhart, Milka 137
Perhart, Valentina 137
Perović, Bonifacije 40
Perše, Anica 95
Petar, sv. 57, 211
Peter, Mihacl 229
Petković, M. 78, 79, 244
Petranović, Stjepan 51
Petrović r. Sušić, Ernesta (Neta) 126, 127, 129, 168, 169, 174, 189
Petrović, Antonija (Milena) 126
Petrović, Ferde 213
Petrović, Juraj 10, 19, 103, 131, 132, 194, 199, 202
Pimić, Dmitar 149
Pio XI. 41, 128
Pio XII. 41, 43, 113
Piršić r. Štefančić, Albina 95
Piršić, Marija 95
Piršić, Toma 95
Piškurić, Ljubica 241
Piškurić, učitelj 241
Plišić, Rafaela 205, 256
Podgornik, Albert 137
Podgornik, Josip 140
Podnar r. Liker, Marija 139
Podnar, Josip ml. 139
Podnar, Josip st. 139
Podobnik r. Podgornik, Štefanija 138
Podobnik, Anđela 138
Podobnik, Ivan 137
Podobnik, Matija 137
Podobnik, Stanko 138
Podobnik, Viktor 138
Pojer 139
Pojer, Josip 98
Pojer, Vinka 98
Polanc, Mayda 204
Polanc, Tanja 204
Polić r. Budiselić, Alojzija 95
Polić, Ivan 95
Polić, Vladimir 95
Polonijo, Bernardin 36
Poljak, Hrvoje 20, 119
Poljak, Izidor 11, 87
Popić, Veronika 61
Popović, Tihomir 204

Posarić, Viktor 115
Prepelec, Mato 229
Preradović, Petar 220
Pretner, Josip 6, 8
Primorac, Mihael Mihovil 35, 44, 49, 62, 235
Primorac, Mihovil 158
Pro, Miguel (Mihael), bl. 178
Prpić, Ivan 35, 42, 44, 235
Prugovečki r. Horžić, Marija 265
Prugovečki, Nikola 265
Puljić, Vinko 208
Puljić, Želimir 212
Putanec, Valentin 229
Rački Koljka, Nikola 7, 168, 159, 173
Rački Rudolf 98
Rački, Dragutin 98
Rački, Franjo 7
Radelj, Petar Marija 2
Radmilović, s. Nedjeljka 192, 199
Radošević, Ema 241, 251
Radošević, Ljuba 132, 152, 167, 251
Radošević, Marija 95, 241
Radošević, Mirjam 64, 126, 127, 141, 148, 149, 152, 153, 175, 202
Radošević, Nada 132, 152, 167
Radošević, Zdenka 241, 251
Rahelić, Ignacij 79, 279
Rajković, Mato 114, 133, 149, 150
Rajković, Milan 150
Rašković, Dušan 172
Ratković, Ivanka 25, 39, 155
Ratković, Stjepan 84
Rauch, Karlo 40
Renko, Agica 137
Renko, Anton 140
Renko, Franjo 136
Renko, Katarina 136
Renko, Stanko 140
Repić, Matija 229
Ročić 85
Rustanbeg Milan 7
Ružić r. Gecan, Marija 136
Ružić, Antonija 136
Ružić, Josip 136
Salacan, Ante 235
Salis-Seewis, Franjo 23, 55, 56, 107, 197
Salopek r. Benac, Paulina 140
Salopek, Anđela 140
Salopek, Antun 140
Sekereš, Stjepan 44, 235
Seršić, Bartol 44, 235
Sironić, Ante 42, 44, 47, 235
Skender r. Radošević, Elvira 202
Skok r. Šifner, Marija 140
Skok, Fanika 140
Skok, Miho 140
Skok, Paulina 140
Smolčić, Marko 37
Smolković, Josip 40, 44, 235
Sobolevski, Mihael 18
Sodar, Josip 229
Sorić, Stjepan 48
Srebrenić, Josip 49
Staljin, Josif Visarionovič 5, 6, 169
Stamenić, David 203
Starčević r. Jurković, Marija 95
Starčević r. Žunić, Anica 95
Starčević, Ante 41, 43, 82
Starčević, Franjo 95
Starčević, Ivan 11, 47, 194, 248, 270
Starčević, Ivka 94
Starčević, Josip 95
Starčević, Marija 251
Starčević, Roberta 204
Starčević, Stanislav 95
Starčević, Tilda 241
Starčević, Viktorija 251
Stepinac, Alojzije, bl. 56, 134
Stipeč, Karlo 205
Stjepan Prvomučenik, sv. 12, 154, 177
Stjepan, kralj, sv. 101, 102
Strižić, Bogoljub 40
Strižić, Tomo 7
Sudeta, Đuro 11, 30, 229
Sušić, Bartol 40
Sušić, Branka 138

Sušić, Vladimir Vlado 40, 42, 44, 73, 235, 240
Svetličić r. Burić, Marija 138
Svetličić, Anka 138
Svetličić, Antun 138
Svetličić, Ferdinand 138
Svetličić, Ivka 136
Svetličić, Vazmoslava 138
Svoboda, Engelbert 38
Šafar, Josip 7
Šarić, Ivan 21, 22, 64, 71, 94, 103, 126, 127, 131, 132, 141, 148, 149, 152, 153, 175, 189, 202, 203, 241, 245, 253
Šarić, Ivan Evanđelist 23, 55
Šarić, Slavko 30, 229
Šegudović, Stjepan 229
Šenoa, August 172, 173
Šepić, Jelka 241, 251
Šepić, Marija 98
Šijaković Dujaković, Ida 265
Šijaković r. Horžić, Ana 21, 27, 53, 56, 60, 184, 197, 208, 226, 227, 238, 239, 265
Šikić, Ante 40, 42, 44, 235
Šimečki, Josip 229
Škalić, Marina 267
Šneler, Zvonko 149
Šojat, Josip 40, 44, 47
Španić, Dora 184
Španić, Josip 184
Šporer r. Tomić, Ana 135
Šporer, Branka 135
Šporer, Eduard 135
Šporer, Klaudia 203, 205
Šporer, Ladislav 5, 7, 170, 194, 202, 204, 205, 215, 262, 270
Šprajcer, Rudolf 137
Štefa Gežina 165
Štefančić, Rudolf 95
Štiglić r. Matešić, Marija 139
Štiglić, Dragutin 139
Štiglić, Josip 139
Štiglić, Josipa 139
Štimac, Danica 148
Štimac, Danijela 203
Štimac, Franjo 148
Štimac, s. Ignacija (Jelena) 148
Štimac, s. Ksaverija (Ana) 148
Štimac, Viktorija 95
Šuperina, Aleksandar 240
Tadejević, Marin 204
Tadić, Ladislav 54
Tamarut, Anton 190
Tavčar 83
Terezija Avilska, sv. 101, 103, 120, 123, 135, 141, 246
Terezija od Maloga Isusa, sv. 23, 28, 39, 108, 121, 148, 237
Tijan Ročić, Ivan 85
Tijan, Pavao 35, 48
Todozo, Kuzma 72
Toma Akvinski, sv. 34, 36, 42, 48
Tomac r. Renko, Ivka 98
Tomac, Božica Katarina 98
Tomac, Jakov 203
Tomac, Viktor 98
Tomašević, Darko 22
Tomašković, Ivan 184
Tomić r. Blašković, Jelisava 95
Tomić r. Crnić, Ana Vilmina 20, 64, 81, 96
Tomić r. Padavić, Ivka 80
Tomić, Dorian 204
Tomić, Dragan 95, 135
Tomić, Ferdinand 80
Tomić, Josip ml. 17, 206, 207
Tomić, Josip st. 80
Tomić, Mladen 204
Tomić, Stanislav 95
Tomić, Vladimir 95, 205
Tomljanović r. Budiselić, Vera 94
Tomljanović, Anton 94
Tomljanović, Franjo 94
Tomljanović, Marica 241
Tonić 165
Tonković, Katica 37
Trkulja, Petar 115

Troha r. Bruketa, Marinka (Mary) 20, 84
Troha r. Liker, Marija 137
Troha, Antun 138, 140
Troha, Astrid 203
Troha, Ivan 137
Troha, Marija 138
Troha, Matija 137
Tuhtan, Goranka 204
Ujčić, Josip 46, 50
Ujević, Mate 41
Valečić, Vlado 149
Valić, Rikard 98
Vančina r. Ružić, Ivka 137
Vančina, Juraj 137
Vančina, Štefanija 137
Vejvoda, Ivo 6, 7, 8
Vidas, Ivan 37, 248
Vidmar r. Svetličić, Marija 138
Vidmar, Andrija 138
Vidmar, Đurđica 138
Vidović, Danijel 2, 273
Vinko Paulski, sv. 23, 56, 61
Vitković, Petar 229
Vlašić, Ivan 68
Vlašić, Petar 91
Vodopić, Lovro 80, 245
Vodopić, Nada 80, 245
Volarić, Josip 44, 235
von Hertling, Ludwig 34
Vragović, Dorica 58
Vragović, Ivan ml. 18, 195, 208, 210, 212
Vragović, Ivan st. 17, 18, 20, 28, 29, 30, 33, 58, 59, 62, 175, 176, 177, 184, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 208, 209, 210, 211, 212, 261, 271
Vragović, Josip 21, 25, 26, 33, 39, 59, 62, 155, 184, 194, 195, 208, 209, 210, 211, 212
Vragović, Ladislav 58
Vragović, Mirko 210, 211
Vranyczany von Dobrinović, Wilhelmina 55
Vučak, Vid 215
Vučić, Vinko 115
Vukojević, Vice 115
Zaborac r. Crnić, Hermina 20, 126, 128, 129, 168, 169
Zaborac, Katica 95
Zagoda, Franjo 57
Zaharija Barahijin 5
Zaputil r. Jakovac, Milka 20, 258
Zaputil, Dika 175
Znidarčić, Lav 68
Zovko, Ante 1, 3, 178, 203, 205, 211, 215, 272, 273
Zrinski, Petar 11, 15, 34, 37, 224, 243
Zumbulov, Jacek 45
Žagar, Anđelka 132, 141
Žilavec, Anton 44, 235
Žilavec, R. 35, 40
Žnidaršić, Dragutin 229
Žuvić, Nikola Miko 36

Tekstovi Stjepana Horžića, prezbitera i mučenika

Molitva uskrslom Isusu 31
Izvadci iz oporuke 107–108
Propovijed na Gospu Žalosnu 85–94
Propovijed na Staru godinu 65–71
Razmatranje o boli 218–224

Sadržaj

Proslov 5
Gorski kotar natopljen svećeničkom krvlju 5

Uvodnik 9
Na visine! 9
Tema smrti 10
Sloboda savjesti i vjeroispovijesti 13
Domovina 14

O ovoj knjizi 17
Kako se rodila zamisao 17
O Horžiću izbrisani svi tragovi 18
Slaganje mozaika 20

I. DIO ŽIVOT I SMRT 23
Kronologija Horžićeva života 23

Djetinjstvo 25
Rodna Ljubešćica 25
Prezime Horžić 25
U dvanaestoj godini umire mu majka 26
Uloga župnika Majseca 28
Sjemenište 29
Objavljuje pjesmu u listu *Nedjelja* 30
Fotografija iz 1937. i znakovita poruka 32

Bogoslovija 33
Bogoslovski dani 33
Bogoslovija u Senju 33
Godina 1937./38. 34

Inicijator gradnje kapelice sv. Male Terezije u Rakovcu 38
Godina 1938./39. 40
Odnos s o. Hijacintom Boškovićem 45
Godina 1939./40. 46
Zašto je zatvorena Bogoslovija u Senju? 50
Godina 1940./41. 53
U Sarajevu primljen u Marijinu kongregaciju 53
Svećeničko ređenje 55
Mlada Misa 56

1942. 59
Završetak studija teologije u Sarajevu 1941./42 59
Njegova sestra Ruža postaje redovnica 60
Dolazak u Mrkopalj 62
Uvijek s djecom i mladima – voditelj dječjega zbora 63
Pjesma kojom je osvojio srca Mrkoplja 64
Propovijed na Staru godinu 31. prosinca 1942 65

1943. 72
Kapelan kateheta u Kraljevici 72
Pozadina dekreta za Kraljevicu 73
U Mrkoplju pokreće pobožnost prvih subota 74
Talijanski koncentracijski logor u Kraljevici 76
Nastavnički izazovi u građanskoj školi 77
Proslava godišnjice osnutka NDH u Kraljevici 78
Sudionik pastoralne konferencije na Trsatu 79
Prvopričesnici 1943. 80
Mrkoplju darovao himnu 81
Suradnja s Tildom Cuculić 82
Događaj koji ocrtava strahotu vremena 84
Propovijed na Gospu Žalosnu u Mrkoplju 1943. 85
Krštenici vlč. Horžića u Mrkoplju 94
Ubijen župnik u Ravnoj Gori 96
Postaje upravitelj župe Ravna Gora 98

Kako je mrkopaljski kapelan išao u Ravnu Goru? 100
Ravnogorska spomenica ne šuti 105
Sastavlja oporuku 6. prosinca 1943. 106

1944. 109
Na ciljniku goranskih komunista 109
Drug Marijan iz Vrbovskoga ili optužnica prije optužnice 110
Zašto se ne smije slušati Radio Zagreb? 111
Zašto je karitativna akcija nabavke hrane zločin?................. 112
Obavijesti o okupljanju na molitvu ili letci s neprijateljskim sadržajem? 113
Je li Horžić Kristov ili ustaški agent?.................................... 113
Tko je zapravo drug Marijan? 114
Javni napad u partizanskom glasilu od 31. ožujka 1944. 115
Osvrt na pronađeni dokument 118
Dragocjeni dokumenti u Ravnogorskoj spomenici 119
Bombardiranje Mrkoplja 6. travnja 1944. 120
Prisilom iznuđena izjava župnika Rude Miloša 122
Pisaći stroj – moćno intelektualno oružje 123
Duhovnik Marijine kongregacije.. 125
Tragični zaplet oko kipa Gospe Lurdske 126
Nema iluzija o ishodu rata, ali mu je na umu slobodna Hrvatska 129
Sve u obranu jednoga svećeničkoga zvanja 130
Raspuštena Marijina kongregacija 132
Mladiće Mrkoplja odvraća od odlaska u partizane................. 133
Krštenici vlč. Horžića u 1944. 135
Uhićenje 141

Zatvor 144
Zvirenjak 144
U Ozninu zatvoru u Delnicama 145
Školska djeca Mrkoplja traže oslobađanje kapelana 145
Kako su izgledali posjeti zatvoreniku 146

Crtica iz toga vremena 148
U rukama OZN-e 149
Župnik u posjet šalje i odraslije osobe 150
Uhićene djevojke ga terete 152
U zatvoru kapelan predvodi molitvu 153
Božić u delničkoj tamnici 1944. 154

Suđenje 156
Sudište 156
Optužnica 156
U sudnici 160
Hrvatska misao će pobijediti 163
Prosvjed Mrkopaljaca ispred sudnice u Delnicama 164
Što se sve odigravalo u Daninoj duši?.................................. 166

1945. 167
Jedan posebni iskaz ljubavi 167
Oprašta djevojkama koje su svjedočile protiv njega 167
Desetak dana prije Horžića ubijena je Marija Jakovac 168
Neshvatljivi potez župnika Butorca 170
Pogubljenje 30. siječnja 1945... 174
Njegove stvari 179
Stanje u Gorskom kotaru poslije Horžićeva pogubljenja 180
Izbori ili odgovor na ono neumitno, zašto?.......................... 182
Tamnovanje msgr. Ivana Vragovića 184
Epilog 185
Neostvarena zamisao 185

II. DIO ČAŠĆENJE SVETCA I MUČENIKA 188
Katica Pobožna – prva koja se Horžiću poklonila kao svetcu 188
Preživjele svjedokinje dolaze na mjesto stratišta 188
Mrkopaljke na grob donose cvijeće i svijeće 189
Obiteljska relikvija 190
Msgr. Ivan Vragović neumorni promicatelj kulta vlč. Horžića 190

Spomen-slika u župnoj crkvi u Ljubešćici 193
Vitraji u mrkopaljskom svetištu 194
Obnova Horžićeve kapele u rodnom Rakovcu 195
Nadbiskupijski list *Zvona* 196
Preklopnice časne Ambrozine 196
O. Marijan Kovač: Živjeli smo u vrijeme zločinaca 197
Hrvatski martirologij XX. stoljeća don Ante Bakovića 200
Dječji zbor „Stjepan Horžić“ 201
Svećenički dan 201
Msgr. Juraj Petrović 202
Vlč. Ivan Šarić i č. s. Mirjam Radošević 202
O. Božidar Nagy, SJ 203
Predstava „Mali anđeo“ 203
Biciklijada „Gorsko srce“ 204
Riječki studenti 205
Spomenica župe Mrkopalj 205
Pismo vlč. Josipa Tomića, župnika iz Kupske doline 206
Možemo li pronaći Horžićeve propovijedi? 208
Hodočašće u Ljubešćicu 19. veljače 2023. 209
Župna šuma – Spomen-područje 213
Prvi znanstveni rad o vlč. Stjepanu Horžiću 214
Poprsja mučenika 215

III. DIO 216
Crtica o Dani Matković 216

IV. DIO 218
Bol 218

Likovni prilozi 225

Rekli su o knjizi 271

Imensko kazalo 274

Tekstovi Stjepana Horžića, prezbitera i mučenika 283

Stjepan Horžić rođen je u Rakovcu Kalničkom 26. prosinca 1918. Pučku školu pohađao je u Ljubešćici (1925.–1929.), klasičnu gimnaziju na Šalati (1929.–1937.), a bogosloviju (1937.–1942.) u Zagrebu, Senju i Sarajevu. Za svećenika Senjske i modruške ili krbavske biskupije zaređen je u Zagrebu 17. kolovoza 1941. Bio je kapelan u Mrkoplju, kapelan kateheta u Kraljevici i upravitelj župa Ravna Gora i Vrbovsko.

Njegov žar u radu s mladima vrlo je zasmetao zloglasnoj OZNI. U listopadu 1944. partizanske su ga vlasti uhitile u Mrkoplju te zatvorile i mučile u Delnicama gdje je u montiranom jednodnevnom procesu 31. prosinca 1944. osuđen na smrt. Ako postoji, presuda još nije pronađena. Komunistički revolucionari strijeljali su ga u Delnicama 30. siječnja 1945. Bilo mu je 26 godina i mjesec dana. Grob mu je zatrt, a do danas se ne zna gdje su mu kosti.

Aktualni mrkopaljski župnik Ante Zovko (Split, 10. kolovoza 1966.) u ovoj, prvoj knjizi o Stjepanu Horžiću, otkriva lik, životni put i osobnost toga prezbitera i mučenika, iskrena molitelja, požrtvovna radnika u vinogradu Božjem i svjesna Hrvata.

9 789534 911327